

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TOPLUMSALLAŞMA KURUMLARININ YÜKSEKÖĞRETİM
ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL TOPLUMSALLAŞMASINA ETKİSİ**

Adnan ASMA

**Tez Danışmanı
Prof. Dr.Tevfik ERDEM**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
AMME İDARESİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

EYLÜL-2019

**TOPLUMSALLAŞMA KURUMLARININ YÜKSEKÖRETİM
ÖÖRENCİLERİNİN SİYASAL TOPLUMSALLAŞMASINA ETKİSİ**

ADNAN ASMA

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
AMME İDARESİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EÖİTİM ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL, 2019

Adnan ASMA tarafından hazırlanan ‘‘Toplumsallaşma Kurumlarının Yükseköğretim ğrencilerinin Siyasal Toplumsallaşmasına Etkisi’’ adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY OKLUĞU~~ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Amme İdaresi Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Tevfik ERDEM

Kamu Yönetimi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

A. Y. Tner

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Belma TOKUROĞLU

Kamu Yönetimi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

B. Tokuroğlu

ye : Doç. Dr. Nuran Savaşkan AKDOĞAN

D.T.C.F, Sosyoloji, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

N. Savaşkan

Tez Savunma Tarihi: 25/09/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum. .

F. Zaif

Prof. Dr. Figen ZAİF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

25.09.2019
Adnan ASMA

TOPLUMSALLAŞMA KURUMLARININ YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SİYASAL TOPLUMSALLAŞMASINA ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Adnan ASMA

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EYLÜL, 2019

ÖZET

Sosyalleşme; bireylere toplumdaki temel davranış yollarını, kurallarını, ilişkilerini öğretmek bireylerin sosyal bir varlık haline gelmesini sağlayan, süreklilik içinde gelişen yaşamın önemli aşamasını oluşturan bir kavramdır. Siyasal toplumsallaşma kavramı ise, toplumsallaşmanın siyasal boyutuyla ilgilidir. Aile, eğitim, din, arkadaşlık grupları ve kitle iletişim araçları/bilişim ağları önemli toplumsallaşma kurumları arasında yer almaktadır. İktidarı elinde bulunduran hükümetler, varlıklarını devam ettirmek isterler. Bunu başarmının yollarından birisi, toplumun kendi istekleri doğrultusunda hareket etmesini sağlamaktır. Bu noktada toplumsallaşma kurumları, iktidarların toplumu kendi idealleri etrafında toplaması için önemli köprülerdir. Siyasal iktidar; aileyi, eğitimi, dini, kitle iletişim araçları ve bilişim ağları, arkadaşlık grupları üzerinden hedeflerine ulaşmayı arzulamaktadır. Bu çalışmanın konusu “Toplumsallaşma Kurumlarının Yükseköğretim Öğrencilerinin Siyasal Toplumsallaşmasına Etkisi”dir. Çalışma kapsamında, toplumsallaşma kurumlarının yükseköğretim öğrencileri üzerindeki siyasal etkisi tespit edilmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, üniversite öğrencilerinin toplumsallaşma kurumları ile ilgili anket sorularına verdikleri cevaplar incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda, toplumsallaşma kurumlarının Akdeniz Üniversitesi örneğinde öğrenciler üzerinde siyasal toplumsallaşmaya katkı sağladığı neticesine ulaşılmıştır.

Bilim Kodu : 117108

Anahtar Kelimeler : Toplumsallaşma, Siyasal Toplumsallaşma, Aile, Eğitim, Din, Kitle İletişim Araçları, Bilişim Ağları

Sayfa Adedi : 156

Danışman : Prof. Dr. Tevfik ERDEM

**THE EFFECT OF SOCIALIZATION INSTITUTIONS TO POLITICAL
SOCIALIZATION HIGHER EDUCATION STUDENTS**

M.S. Thesis

Adnan ASMA

**HACI BAYRAM VELI UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE**

SEPTEMBER, 2019

ABSTRACT

Socializing; it is a concept that constitutes an important stage of both individual and social life, besides; it refers to a process that is individual and social. The concept of political socialization is related to The political dimension of socialization. Family, education, friendship and mass media/information networks are among the most important socialization institutions. Governments that hold the power want to continue their power. The way to achieve this is to enable the society to act in line with its own ideologies. At this point, socialization institutions are important bridges for gathering society around their ideals. Potency government desires to reach its goals by using family, education, mass media, friendship groups. The subject of this study is “ The Effect of Socialization Institutions to Political Socialization Higher Education Students. In this study, it was aimed to determine the effect of socialization institutions on university students. In study, the answers of the university students to the questionnaires about the socialization institutions were examined. As a result of this study, it was concluded that socialization institutions were effective as an example of the students of Akdeniz University.

Science : 117108
Key Words : Socialization, Political Socialization, Family, Education, Religion
Mass Media, Information Networks
Page Number : 156
Supervisor : Prof. Dr. Tevfik ERDEM

TEŞEKKÜR

Bu tez çalıŐmasının başarıya ulaşmasında eleŐtirileriyle önemli katkıları bulunun başta Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi, siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümü öğretim üyesi danışman hocam sayın Prof. Dr. Tevfik ERDEM' e, eski öğrencisi olduğum kapatılan Türkiye ve Ortadoęu Amme İdaresi Enstitüsü' nin kıymetli eski öğretim üyesi ve danışman hocam, Şu an Ankara Üniversitesi, Dil, Tarih ve Coğrafya Fakóltesi, sosyoloji bölümü öğretim üyesi sayın Doç. Dr. Nuran Savaşkan AKDOğAN' a beni kırmayıp jüri üyeliğini kabul ettiği için ve Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi, siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümü öğretim üyesi jüri başkanı sayın Dr. Öğrt. Ü. Belma TOKUROęLU' na teŐekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tez yazım sürecinde manevi desteğini esirgemeyen TODAİE mezunu dostum Ömer SEVEN' e de teşekkür ederim.

25.09.2019
Adnan ASMA

İÇİNDEKİLER	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1.Bir Toplumsallaşma Türü Olarak Siyasal Toplumsallaşma.....	9
2.1.1.Toplumsallaşmanın Tanımı.....	9
2.1.2.Toplumsallaşmanın Amacı ve Önemi.....	12
2.1.3.Toplumsallaşma Süreci.....	13
2.1.3.1.Birincil (Asli) Toplumsallaşma.....	15
2.1.3.2.İkincil (Tali) Toplumsallaşma.....	15
2.1.3.3.Taklit (Model Alma).....	16
2.1.3.4.Özdeşleşme.....	17
2.1.3.5.Boyun Eğme (İtaat).....	18
2.1.3.6.İçselleştirme.....	19
2.1.4.Toplumsallaşma Çeşitleri.....	20
2.1.4.1.Başarılı Toplumsallaşma	20
2.1.4.2.Başarısız Toplumsallaşma	21
2.1.5.Siyasal Toplumsallaşmanın Tanımı.....	22
2.1.6.Siyasal Toplumsallaşmanın Amacı ve Önemi.....	25
2.1.7.Siyasal Toplumsallaşma Disiplini ve Gelişimi	26
2.2.Siyasal Toplumsallaşma Yaklaşımlarına Genel Bir Bakış.....	27
2.2.1.Psikanalitik Yaklaşım.....	29
2.2.2.Öğrenme Yaklaşımı	31
2.2.3.Çatışmacı Yaklaşım.....	33

2.2.4. Yapısal-İşlevselci Yaklaşım	34
2.2.5. Sembolik Etkileşimcilik Yaklaşımı.....	36
2.2.6. Kültürleştirme Yaklaşımı	37
2.2.7. Sistem Analizi Yaklaşım.....	39
2.3.Siyasal İnsanın Oluşum Dönemleri.....	41
2.3.1.Çocukluk Dönemi.....	41
2.3.2.Ergenlik ve Gençlik Dönemi.....	46
2.3.3.Yetişkinlik ve Yaşlılık Dönemi.....	50
2.4.Siyasal Toplumsallaşma Kurumları ve Rolü.....	54
2.4.1.Aile.....	57
2.4.2Eğitim	62
2.4.3.Arkadaşlık Grupları	68
2.4.4.Kitle İletişim Araçları ve Bilişim Ağı.....	75
2.4.5.Din.....	83
2.5. Türkiye'nin Genel Siyasal Toplumsallaşma Geçmişi.....	86
3. YÖNTEM.....	97
3.1. Araştırmanın Modeli.....	97
3.2. Evren ve Örneklem.....	98
3.3. Veri Toplama Tekniği.....	99
3.4.Anket Soru Formunun Özellikleri.....	100
3.5.Analiz Yöntemleri.....	102
3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği.....	103
4. BULGULAR VE YORUM.....	105
4.1.Betimsel Analiz.....	105
4.2.İstatistiksel Analiz.....	119
4.2.1.Yeni Bir Partiye Oy Vermek İsteyen Seçmen İle Katılımcıların Desteklediği Partiyi Önerme Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	119
4.2.2.Katılımcıların Önümüzdeki Yıllarda Aynı Partiye Oy Verme Eğilimi İle Destekledikleri Parti Hakkında Çevresindekilere Olumlu Paylaşma Arasındaki İlişkinin Yorumlanması.....	120
4.2.3.Siyasal Tercihlerle İlgili Tutumlarının Oluşmasına İle Siyasi Konularda Bilgi Edinme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	121
4.2.4.Katılımcıların Kendilerini Siyasal Olarak Tanımlama Biçimleri	

İle İlgili Alanlarının Belirlenmesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	122
4.2.5.Siyasi Partiye Oy Verme Gerekçesi İle Katılımcıların Çevresinde Yaptığı İstişareler Arasındaki İlişkinin Yorumlanması.....	123
4.2.6.Katılımcıların Ailesini Siyasal Tanımlama Biçimi İle Aile Üyeleriyle Vakit Geçirdiklerinde Tartıştıkları Konular Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	124
4.2.7.Aileyle İlgili Siyasal Kararlarda Etkili Olan Kişilerin Aldıkları Karar İle Katılımcıların Siyasal Kararı Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	125
4.2.8.Siyasi Konularda Bilgilenmek İçin Kullanılan Medya Araçlarını İlgililere Görüş Bildirme Amacıyla Kullanılmasının Değerlendirilmesi.....	126
4.2.9.Televizyonda En Çok İzlenen Program Türü İle Sosyal Medya Kullanım Amaçları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	127
4.2.10.Kadınların Siyasal Hayata Katılımı İle Ailelerin Kadınları Siyasal Toplumsallaşmasına Desteğinin Değerlendirilmesi.....	128
5.SONUÇ	131
KAYNAKÇA.....	137
EKLER.....	151
EK-1 ANKET.....	152
ÖZGEÇMİŞ.....	156

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Alt Problemlerin Anket Formu Soruları Arasındaki İlişkisi.....	4
Çizelge 2.1. Erickson'nun Psikososyal Gelişim Yaklaşımında Çatışmalar ve Olası Sonuçlar.....	43
Çizelge 2.2. Kolberg' in Ahlaki Gelişimi.....	45
Çizelge 2.3. Bazı Toplumsal Kurumların Yapıları ve Özellikleri.....	56
Çizelge 2.4. Hollander'in Grup Tanımlaması ve Kategorileri.....	70
Çizelge 2.5. Sosyal Grupların Sınıflandırılması.....	71
Çizelge 2.6. Yıllara Göre Din Dersinin Uygulanması.....	87
Çizelge 3.1. Nicel Araştırmanın Özellikleri.....	97
Çizelge 3.2. Evren ve Örneklem Tablosu.....	99
Çizelge 4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri.....	105
Çizelge 4.2. Katılımcıların Oy Verme Davranışı Özellikleri.....	107
Çizelge 4.3. Katılımcıların Siyasal Kültür Özellikleri.....	112
Çizelge 4.4. Katılımcıların Ailelerinin Siyasal Özellikleri.....	114
Çizelge 4.5. Katılımcıların Kitle İletişim Araçları Kullanım Özellikleri.....	117
Çizelge 4.6. Yeni Bir Partiye Oy Vermek İsteyen Seçmen İle Katılımcıların Desteklediği Partiyi Önermesi Arasındaki İlişki.....	119
Çizelge 4.7. Katılımcıların Önümüzdeki Yıllarda Aynı Partiye Oy Verme Eğilimi İle Destekledikleri Parti Hakkında Çevresindekilere Olumlu Fikirler Paylaşma Arasındaki İlişkisi.....	120
Çizelge 4.8. Siyasal Tercihlerle İlgili Tutumlarının Oluşmasına İle Siyasi Konularda Bilgi Edinme Arasındaki İlişki.....	121
Çizelge 4.9. Katılımcıların Kendilerini Siyasal Olarak Tanımlama Biçimleri İle İlgili Alanlarının Belirlenmesi Arasındaki İlişki.....	122
Çizelge 4.10. Siyasi Partiye Oy Verme Gerekçesi İle Katılımcıların Çevresinde Yaptığı İstişareler Arasındaki İlişki.....	123
Çizelge 4.11. Katılımcıların Ailesini Siyasal Tanımlama Biçimi İle Aile Üyeleriyle Vakit Geçirdiklerinde Tartıştıkları Konular Arasındaki İlişki.....	124
Çizelge 4.12. Aileyle İlgili Siyasal Kararlarda Etkili Olan Kişilerin Aldıkları Karar İle Katılımcıların Siyasal Kararı Arasındaki İlişkisi	125
Çizelge 4.13. Siyasal Konularda Bilgilenmek İçin Kullanılan Medya Araçlarını İlgililere Görüş Bildirme Amacıyla Kullanma İlişkisi.....	126

Çizelge 4.14. Televizyonda En Çok İzlenen Program Türü İle Sosyal Medya Kullanım Amaçları Arasındaki İlişki.....	127
Çizelge 4.15. Kadınların Siyasal Hayata Katılımı İle Ailelerin Kadınları Siyasal Toplumsallaşmasına Desteği.....	128

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Siyasal Toplumsallaşma ve Etmenleri.....	14
Şekil 2.2. Toplumsallaşma ve Siyasal Toplumsallaşma.....	23
Şekil 2.3. Siyasallığın Siyasal Toplumsallaştırma Yoluyla Sürekli ve Yeniden Üretimi.....	25
Şekil 2.4. Toplumsallaşma Kuramlarının Sınıflandırılması.....	29
Şekil 2.5. Freud'un Kişilik Kuramlarındaki Yapılar ve İlişkileri (Buzdağı).....	31
Şekil 2.6. Easton'nın Siyasal Sistemi ve Süreci.....	40
Şekil 2.7. Siyasal Toplumsallaşma Sürecinde Birincil ve İkincil Toplumsallaşma Aracılarının Siyasal Toplumsallaşma İlişkisi.....	57
Şekil 2.8. İletişim Süreci ve Öğeleri.....	76
Şekil 2.9. Dawley'in Sosyal Medya İletişim Ağı.....	80
Şekil 3.1. Anket Soru Formunun Hazırlanışı ve Uygulama Süreci.....	102
Şekil 4.1 Katılımcıların Kendilerini Tanımlama Dereceleri.....	108
Şekil 4.2. Katılımcıların Siyasal Tercihler İle İlgili Temel Tutumları.....	109
Şekil 4.3. Katılımcıların İlgi Alanlarına Giren Konular.....	110
Şekil 4.4. Katılımcıların Siyasi Konular Hakkında Bilgi Edinmek İçin Kullandıkları Kanallar.....	111
Şekil 4.5. Katılımcıların Bir Siyasi Partiye Onun Hangi Özelliğinden Dolayı Oy Verdikleri.....	112

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar ve simgeler açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklama
bkz.	Bakınız
s.	Sayı
v.d	Ve diğerleri
vb	Ve benzeri
yy	Yüzyıl

Kısaltmalar	Açıklama
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
B.K	Borçlar Kanunu
BM	Birleşmiş Milletler
BMEBKO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
DİA	Devletin İdeolojik Aygıtları
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
M.K	Medeni Kanun
SPSS	Statistical Package For The Social Sciences
T.C	Ticaret Kanunu
T.C.K.	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜSİAD	Türkiye Sanayi ve İş Adamları Derneği
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu
YSK	Yüksek Seçim Kurulu

1.GİRİŞ

Sosyalleşme¹, bireylerin toplumun bir parçası olma sürecini ifade eden önemli bir kavramdır (Şentürk, 2009: 1). İnsanoğlunun sosyalleşmesi, doğum ile başlayıp ölüm ile sona eren bir süreçtir. Kişinin anne karnındayken dokunma, işitme, görme, koklama ve tatma duyuuları gelişmeye başlamasıyla uyum süreci başlamaktadır. Doğum ve ölüm arasındaki süreç; insanın aktif sosyalleştiği, etkilediği ve etkilendiği bir yoldur. Bu yolda insan, farklı etkileşim araçlarıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Toplumsallaşma kurumları arasında aile, eğitim, din, kitle iletişim araçları ve bilişim ağları, arkadaşlık gruplarını temel olarak sayılmaktadır. İnsan aile içindeki ilk öğrenmeleri sayesinde sosyalleşmeye başlar. Aile, sosyalleşme noktasında kişinin davranışlarını ve tepkilerini etkileyen önemli bir kurum olup, kişi ailede sosyalleşme ile ilgili ilk öğrenmelerini kazanmaktadır. Diğer toplumsallaşma kurumları ile bu öğrenmeler değişmekte ya da pekişmektedir (Solmaz, 2017: 33). Özellikle çocukluk döneminde kişi, anne ve babası başta olmak üzere çevresindekileri gözlemler ve onları model alır. Ebeveynlerinin davranışlarının doğru olduğunu kabul edip davranış geliştirebilirler. Bu şekilde aktif sosyalleşmenin ilk adımları aile içinde gerçekleşmiş olur. Sonuçta aile, insanın sosyalleşme sürecindeki etkisini yaşam boyunca sürdüren önemli bir kurumdur.

Toplumsallaşma aracı olarak arkadaşlık grupları faktörü, kişinin ailesi dışında farklı bireylerle etkileşime girmesiyle ortaya çıkmaktadır. Arkadaşlık ilişkilerinin sosyalleşmeye etkisi, çocukluk çağında başlamakla birlikte; ergenlik, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemine kadar ortaya çıkabilmektedir.

Eğitim, devlet vasıtasıyla kişinin belli bir program ve amaç doğrultusunda yetişmesini organize eden bir kurumdur. Eğitim programı, eğitim kurumunun öğrencileri açısından sağladığı milli eğitiminin hedeflerine ulaşmasına yönelik faaliyetlerdir. Öğretim programları da bilgi ve yeteneklerin eğitim programlarının amaçları doğrultusunda ve planlı biçimde kazandırılmasını sağlamaktır (Uygun'dan aktaran Çuhadır, 2006). Bu yönüyle devletin ideolojik amaçlarına ulaşması açısından

¹ Bu çalışmada 'Sosyalleşme' kavramı küçük ölçekli kişiler arası iletişimi sürecini, 'Toplumsallaşma' kavramını ise iktidar eliyle gerçekleştirilen büyük ölçekli değişim süreçlerini açıklamak amacıyla kullanılmıştır

eğitim, önemli bir kurum olup kişinin iktidarın plan ve programları dahilinde toplumsallaşmasını hedeflemektedir.

Dünya şartları ve teknolojik ilerlemelere paralel olarak kitle iletişim araçlarında hızlı ilerlemeler meydana gelmiş, kitle iletişimi kavramı ortaya çıkmış ve iletişime yeni boyutlar kazandırmıştır (Bakırcı, 2006: 1). Kitle iletişim araçları, günümüzde insanın sosyalleşmesi açısından güçlü bir araçtır. Bilişim sistemleri teknolojisinin gelişiminin hız kazanması, farklı kitle iletişim araçlarının da doğmasını sağladı. Çağımızda sosyal medya, çeşitleri ve özellikleriyle birlikte bunun önemli bir delilidir. Bu şekilde teknolojinin gelişmesiyle birlikte yükselen kitle iletişim araçlarının ve bilişim ağlarının da bireyin sosyalleşmesindeki yeri önemlidir.

Din kurumunun toplumsal hayattaki işlevlerini incelediğimizde, dinin sosyal kontrol amacıyla toplumsal bütünleşmeyi sağladığı konusunda fikirler mevcuttur. Ayrıca din, toplumun düzenini ve sürekliliğini sağlamaktadır. Sosyal dayanışmayı güçlendirip kültürel birliğin sağlanmasında önemli bir kurumdur (Dönmezer, 1999:241)

Yukarıda belirtilen, toplumsallaşma kurumlarının sayıları niteliklerine ve işlevlerine göre değişmektedir. Siyasal örgütler, hukuk, sivil toplum örgütleri, siyasal olaylar vb. toplumsallaşma araçları arasında sayılmaktadır. Toplumsallaşma konusunda çalışan sosyal bilimcilerin uzlaştığı ortak temel kurumlar bulunmaktadır. Bunlar; aile, eğitim, arkadaşlık grupları, din ve kitle iletişim araçları-bilişim ağlarıdır (Akın, 2009: 91).

Bu çalışmada ise belirtilen toplumsallaşma kurumlarının yükseköğretim öğrencilerinin siyasal toplumsallaşmasına etkisi üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde araştırmanın problem durumuna, konusuna, amacına, önemine, varsayımlarına, hipotezlerine, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde, araştırma konusunun kavramsal çerçevesi yer almaktadır. Bu bölümde beş alt başlık bulunmaktadır. Birinci alt başlıkta bir toplumsallaşma türü olarak siyasal toplumsallaşma başlığına yer verilmiştir. Bu başlık altında; toplumsallaşma kavramının tanımı, toplumsallaşmanın amacı ve önemi, toplumsallaşma süreçleri, toplumsallaşma çeşitleri, siyasal toplumsallaşma tanımı, siyasal toplumsallaşma yaklaşımları, siyasal toplumsallaşma disiplini ve gelişimi konularına değinilmiştir.

İkinci alt başlıkta, toplumsallaşma yaklaşımları olan psikanalitik, yapısal-işlevselci, çatışmacı, sistem analizi, öğrenme, kültürleştirme yaklaşımların incelenmiştir. Üçüncü alt başlıkta, siyasal insanın oluşum dönemleri olan çocukluk, ergenlik, gençlik, yetişkinlik, yaşlılık dönemleri üzerinde durulmuştur. Dördüncü alt başlıkta siyasal toplumsallaşma kurumları olan aile, eğitim, arkadaşlık grupları, kitle iletişim araçları-bilişim ağları ve din anlatılmıştır. Beşinci alt başlıkta ise Türkiye'nin siyasal toplumsallaşma geçmişi, toplumsallaşma kurumları açısından ele alınmıştır. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemine değinilmiştir. Araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama tekniği, anket, analiz yöntemi, geçerlilik ve güvenilirliğe yer verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın bulguları yorumlanmıştır. Her anket sorusunda ortaya çıkan istatistiksel veriler, tablolar üzerinde analizler yapılmıştır. Son bölümde ise araştırma problemine ve sonucuna yönelik genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Problem Durumu

Bu çalışmada aile, eğitim, din, arkadaşlık grupları ve kitle iletişim araçları/bilişim ağları gibi önemli bazı toplumsallaşma kurumlarının yükseköğretim öğrencilerinin siyasal toplumsallaşmasına etkisi incelenecektir.

Araştırmanın Amacı ve Alt Amaçları

Bu çalışmanın temel amacı, toplumsallaşma kurumlarının yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin siyasal toplumsallaşmasına etkisini saptamaktır. Genel anlamda siyasal toplumsallaşma kavramı üzerinde başta kitap olmak üzere tez, bilimsel makale, bildiri, gazete, televizyon, raporlar, internet haberleri, sosyal medya, mevzuat çalışmaları, v.b kaynaklar incelenmiştir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır.

- 1.Katılımcıların yeni bir partiye oy vermek isteyen bir seçmenin kendilerinin desteklediği partiyi önerme düzeyi nedir?
- 2.Katılımcıların önümüzdeki yıllarda aynı partiye oy verme eğilimi ile destekledikleri parti hakkında çevresindekilere olumlu fikirler paylaşma arasındaki ilişkisi nedir?

- 3.Katılımcıların siyasal tercihlerle ilgili temel tutumlarının oluşmasına kaynaklık eden faktörler ile öğrencinin siyasal konularda bilgi edinme arasında ilişki var mıdır?
- 4.Katılımcıların kendilerini siyasal olarak tanımlama biçimleri, ilgi alanlarının belirlenmesini nasıl etkiler?
- 5.Bir siyasi partiye oy verme sebebi, öğrencilerin çevrelerinde yaptığı siyasal istişareler neticesinde oluşuyor mu?
- 6.Ailelerin siyasal bakış açısı ile aile üyelerinin birlikte vakit geçirdiklerinde tartıştıkları konularla örtüşüyor mu?
- 7.Aile ile ilgili siyasi konularda kararlar alınırken etkili olan kişilerin aile adına aldıkları siyasal karar, öğrencinin siyasal kararıyla uyumakta mıdır?
- 8.Siyasi konular hakkında bilgi edinmek için en sık kullanılan medya araçlarıyla ilgililere görüş bildirme sıklığı nasıl değişir?
- 9.Katılımcıların televizyonda en çok takip ettiği program türü, sosyal medyayı kullanım amaçları arasında nasıl yer almaktadır?
- 10.Kadınların siyasal hayata katılmaları ilgili görüşlerin, kadının siyasal toplumsallaşmasına verilen desteğin ölçütüyle ilişkisi var mıdır?

Alt problemler yukarıda belirtildiği gibidir. Anket formu ise Ek-1’de verilmiştir. Ankette yer alan sorular, alt problemlerden yaralanılarak hazırlanmıştır. Ankette yer alan sorular ile alt problemler arasındaki ilişki Çizelge 1.1’de yer almaktadır.

Anket Formundaki Sorular	Alt Problemler
7, 8	1
9, 10	2
12, 14	3
11, 13	4
15, 17	5
19, 20	6
22, 23	7
25, 27	8
28, 29	9
18, 24	10

Çizelge 1.1 Alt problemlerin anket formu soruları arasındaki ilişkisi

Araştırmanın Önemi

Siyaset ve sosyoloji biliminin ortak inceleme alanı içine giren ‘siyasal toplumsallaşma’ mühim bir konu olmasına rağmen maalesef yeterince çalışmanın olmadığı yapılan kaynak taramasında rastlanmıştır². Yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak genel bir ‘toplumsallaşma’ kavramı ile ilgilidir. Araştırmanın örneklemini ise genellikle seçmenler, üniversite öğrencileri, öğretim üyelerinin yer aldığı görülmüştür. Ancak ‘siyasal toplumsallaşma’ kavramı üzerinde yapılan çalışmalarda, hukuk fakültesinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde örneklem grubuna rastlanmamıştır. Dolayısıyla araştırma konusunun belirlemede yukarıdaki gerekçeler etkili olmuştur. Bu yönüyle yapılan çalışma bilimsel çalışma literatürüne yeni bir kaynak olarak katkı sağlayacağı gibi siyasal toplumsallaşma kurumlarının hukuk fakültesi öğrencileri üzerindeki etkisi açısından özgün bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma bilimsel yaklaşımlar açısından da değerlendirilmiştir. Üzerinde durulan yaklaşımlar; psikanalitik, öğrenme, çatışmacı, kültürleştirme, sistem analizi ve yapısal-işlevselci yaklaşımlardır. Tezin ikinci bölümü olan kavramsal çerçevede, toplumsallaşma araçlarının bireyin doğumundan ölümüne kadar geçen süreçte, kişinin şekillendirmesinde nasıl etkili olduğunu yukarıda belirtilen toplumsal yaklaşımlarla irdelenmiştir. Çalışmanın konusu, kuramsal değerlendirmelere katkı sağlaması açısından önemlidir.

Çalışma yeni araştırma problemini ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Örneğin araştırmanın alt problemi olan; ‘Öğrenciler okulda aldıkları eğitim

²Siyasal toplumsallaşma ve sosyalleşme konusunda yapılan bazı çalışmaları şu şekilde belirtebiliriz: Demir, (2013) Çoğulcu Demokratik Siyasal Sistemler ve Siyasal Toplumsallaşma; Akın, M. H. (2009), Siyasi Toplumsallaşma Sürecinde Gençlik: Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma; Andaç, Ç. (2006), Üniversite Öğretim Elemanı ve Öğrencilerinin Demokrasi Anlayışlarının Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Cinsiyet, Bilim Alanı, Akademik Aşama ve Siyasal Katılımcılık Değişkenleri Açısından İncelenmesi; Bakırcı, H. (2006), Yazılı, Görsel ve İşitsel Medyanın İnsanların Siyasal Davranışları Üzerindeki Etkileri ve Kütahya Örneklemini; Türkmen, (2012), Siyasal Toplumsallaşma Aracı Olarak Beden Eğitimi ve Spor; İşçi Sporları ve Türkiye’deki Etkileri (1923-1938); Baltacı ve Uysal (2017), Türkiye’de Bir Siyasi Sosyalleşme Aracı Olarak Ders Materyali: İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Üzerine Bir İnceleme; Altıparmak, (2014), Öğrencilerin Siyasal Sosyalleşme Üzerinde Ailenin Etkisi; Dilber, (2012), Siyasal Toplumsallaşma Seçmenlerin Siyasal Tercihine Sosyal Unsurların Etkisi: Karaman İli Seçmeleri Üzerinde Bir Alan Araştırması; Metin, (2016), Sosyal Medyanın Siyasal Toplumsallaşmaya Etkileri: Bir Alan Araştırması;

Yukarıda belirtilen araştırmalara ‘siyasal toplumsallaşma’ veya ‘siyasal sosyalleşme’ konularında yapılan kaynak taraması sonucunda ulaşılmıştır. İlgili araştırmalar, çalışma konumuzla örtüştüğü ve özellikle anket sorularımızı bu araştırmalardan yararlanarak oluşturduğumuz için tez metninde ilgili yazarlara ve çalışmalarına sık sık atıfta bulunulmuştur.

sonucunda, ailede öğrendiği değerlerden farklı düşünebiliyor mu?’ başlığında iki toplumsallaşma unsuru ölçülmüştür. Bu verilere göre eğitim faktörünün gücü siyasal toplumsallaşma açısından aileyi etkisiz kıldığında, iktidarın ideolojik aygıtları açısından eğitim, önemini artırmıştır. Bu durumda iktidarın eğitim politikalarına yönelmesi araştırmacılar için yeni konuların doğmasına katkı sağlayacaktır.

Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- V1. Araştırma için taranan kaynaklar yeterli ve güvenilirlerdir.
- V2. Araştırmaya katılan öğrenciler anket sorularını herhangi bir baskı unsuru olmadan özgürce ve içtenlikle cevaplamıştır.
- V3. Anket soru formu, konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmalarda kullanılan anket soruları incelenerek hazırlanmıştır.
- V4. Seçilen örneklem evreni temsil etmektedir.

Hipotezler

Araştırmanın hipotezleri çalışmanın alt problemlerine ilişkin hipotezlerdir. On çeşit hipotez belirlenmiştir.

- H1. Öğrenciler, yeni bir partiye oy vermek isteyen bir seçmene kendilerinin desteklediği partiyi önerirler.
- H2. Öğrencilerin önümüzdeki yıllarda aynı partiye oy verme eğilimi ile destekledikleri parti hakkında çevresindekilere olumlu fikirler paylaşma arasındaki ilişki vardır.
- H3. Öğrencilerin siyasal tercihlerle ilgili temel tutumlarının oluşmasına kaynaklık eden faktörler, öğrencinin siyasi konularda bilgi elde etmesiyle gerçekleşir.
- H4. Öğrencilerin kendilerini siyasal olarak tanımlama biçimleri, ilgi alanlarının belirlenmesini etkiler.
- H5. Bir siyasi partiye oy verme sebebi, öğrencilerin çevrelerinde yaptığı siyasi istişareler katkı sağlar.
- H6. Ailelerin siyasal bakış açısı ile aile üyelerinin birlikte vakit geçirdiklerinde tartıştıkları konular arasındaki ilişki
- H7. Aile ile ilgili siyasi konularda kararlar alınırken etkili olan kişilerin aile

adına aldıkları siyasal karar, öğrencinin siyasal kararlarını etkilemektedir.

H8. Siyasi konular hakkında bilgi edinmek için en sık kullanılan medya araçlarıyla ilgililere görüş bildirme sıklığı değişmektedir.

H9. Öğrencilerin televizyonda en çok takip ettiği program türü aynı zamanda sosyal medyayı kullanım amaçları arasında yer almaktadır.

H10. Kadınların siyasal hayata katılmalarıyla ilgili görüşler, kadının siyasal toplumsallaşmasına verilen desteğin ölçütüyle ilişkilidir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmadaki sınırlılıklar aşağıdadır.

- 1.Araştırmanın kavramsal çerçevesi bölümü elde edilen kaynaklarla sınırlıdır.
- 2.Araştırma kapsamındaki öğrenciler, Antalya Akdeniz Üniversitesi hukuk fakültesinde öğrenim gören öğrencilerle sınırlıdır.
- 3.Araştırma 2017-2018 akademik yılında gerçekleştirilip, en geç 25 Eylül 2019 tarihine kadar bitirilmelidir.
- 4.Elde edilen veriler anket formu sorularına verilen cevaplarla sınırlıdır.
5. Aile, eğitim, kitle iletişim ve bilişim ağı, din ve arkadaşlık grupları başlıkları incelenmiştir.

Tanımlar

Toplumsallaşma: Sosyal bilimler sözlüğünde belli bir coğrafi bölgede, ihtiyaçlarını karşılamak için teşkilatlandırılmış ve aralarında kolektif iletişimi düzenleyen kurallara, geleneklere, inançlara vb. göre davranma biçimidir (Demir ve Acar, 1999: 22).

Siyasal Toplumsallaşma: Toplumsallaşma sürecinin daha özel bir parçası olan siyasal toplumsallaşma; kişinin siyasal değer, inanç, tutum ve tepkilerin kişi tarafından özümseme veya toplum tarafından bilgi aktarma sürecinde ortaya çıkan öğrenmelerdir (Kışlalı, A. T. 1994: 10).

Aile: İnsanın sosyalleştiğinin ilk adımı olan aile, insanoğlunun bir takım sosyal, psikolojik, fiziksel hatta ekonomik ihtiyaçlarını gidermek için doğumla başlayıp ve ölümle sonlanan, aile içi ilişkilerde bir takım kuralları içinde barındıran,

öğrenmeleri nesilden nesile aktarma özelliği de olan önemli bir kurumdur (Aydın, 1997: 36).

Arkadaş Grupları: Kişinin sosyal yönünü geliştiren ve genelde aynı yaş gruplarında olmakla birlikte farklı yaş gruplarından da kişilerin bir araya gelerek etkileşimde bulunduğu sosyal çevredir (Dodurgalı, 2000: 211).

Kitle İletişim Araçları: Aktarılacak mesajları; yazılı, işitsel ve görsel olarak aynı anda veya farklı zamanlarda alıcılara ulaşmasını sağlayan önemli toplumsallaşma unsurlarından biridir (Akay, 2006: 18).

Din: Durkheim dini tanımlarken kutsal ve kutsal olmayan ayrımını esas almaktadır. Ona göre din kutsal kavramlarla çevrelenen, uhrevi boyutu olan dünyevi felsefenden uzak, sekülerin karşıtı olarak tanımlamaktadır.(Thamsons, 2004: 24).

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde; siyasal toplumsallaşma, siyasal toplumsallaşma yaklaşımları, siyasal insanın oluşum dönemleri, siyasal toplumsallaşma kurumları ve Türkiye'nin genel siyasal toplumsallaşma geçmişi başlıkları ele alınmıştır.

2.1. Bir Toplumsallaşma Türü Olarak Siyasal Toplumsallaşma

Bu başlık altında; toplumsallaşmanın tanımı, toplumsallaşmanın amacı ve önemi, toplumsallaşma süreçleri ve çeşitleri alt başlıklarıyla işlendikten sonra, siyasal toplumsallaşma ve siyasal toplumsallaşma disiplini ve gelişimi alt başlıklarına değinilecektir.

Canlılar; insanlar, hayvanlar ve bitkiler olmak üzere üçe ayrılır. Bunlardan insan ve hayvan, sosyalleşebilme özelliklerine sahiptir. Bu özellikleri sayesinde öğrendiklerini nesilden nesile aktarmaya çalışarak bir kültür zinciri oluştururlar. İnsanın hayvana göre birlikte olma yeteneğini aşarak beraberliğini insana özgü olma noktasına gelmesi, insanın daha rasyonel bir varlık olduğuna bağlayabiliriz. Bunun neticesinde, insan öğrendiklerini farklı amaçlar doğrultusunda gelecek kuşaklara aktararak sosyalleşir (Doğan, 1996: 90). İnsan, yalnızlıktan kurtulmak, neslin devamını sağlamak, güç elde etmek, kimlik inşası gibi amaçlar için sosyalleşir. Bu sosyalleşme amaçları altında insanın istekleri doğrultusu toplumda yer edinme arzusu yatmaktadır.

2.1.1. Toplumsallaşmanın Tanımı

TDK (Türk Dil Kurumu) toplumsallaşmayı, “Bireyin kişilik kazanarak, belli bir toplumsal çevreye hazırlanması, toplumla bütünleşme süreci, sosyalleşme” şeklinde tanımlamaktadır (TDK, 2018).

İnsan, biyolojik bir varlık olarak dünyaya ilk adımı atmasıyla birlikte sosyalleşmeyle tanışır. Çocukluk dönemindeki bu başlangıçta, önceleri kişinin dış uyarıcılara karşı tepkisi pasif olduğu için çocuk; toplumsal, kültürel ve kimliksel öğrenmelerde zayıf bir durumdadır. Ancak çocuk büyüdükçe başta ailesi olmak üzere, çevresinde de etki-tepki ilişkisi kurabileceği kişilerden öğrendiği şeylerle aktif sosyalleşmeye başlamış olur. İşte bu aşamada toplumsallaşma, bireyin toplum içerisinde ya da diğer alt gruplardan öğrendiğini aynı zamanda yürürlükte olan bütün

inanç, değer, tutum, davranışlarla etkileşimde bulunma, benimseme süreci olarak tanımlanır (Turan, 1996: 47).

Türkkahraman (2000: 17) toplumsallaşmayı, bir kültürel köprü benzeşimi ile tanımlar. Ona göre insan varlığı, kültürel aktarma süreçlerindeki önemli köprüler sayesinde toplumsallaşır. Bu köprüler üzerinden geçen; normlar, değerler, kurallar toplumsallaşmanın da önemli kodları olduğunu belirtir. Demir (2013: 14) ise, insan bir etkileşim sistemi olarak açık sistem özelliklerine sahip olduğunu, dolayısıyla kapalı bir sisteme dahil olamayacağını vurgular. Bu bağlamda toplumsallaşma açık bir sistem niteliğindedir.

Tezcan (1985: 34), sosyalleşmeyi kısaca bireyin “eğitimi” olarak açıklar. Eğitimin, çocuğu sosyal hayata hazırlayıp belli bir grupla toplumsallaştığını ve bunun dar kapsamlı boyutla ortaya çıkardığını vurgular. Durkheim, toplumsallaşma kavramını ilk kullanan sosyologdur. Ona göre eğitim metotlu toplumsallaşma biçimidir. Çocuğun eğitim ortamından psikolojik, ahlaki ve bilişsel olarak hayata hazırlanması yetişkin kuşaklar tarafından gerçekleştirilmesine metotlu toplumsallaşma denir. (Sarıbay, 1998; Akyüz, 2008).

Acar ve Uslu (2016: 320)’ göre insan toplulukları, varlıklarını ve dayanışmalarını kendi aralarında paylaştıkları kurallar, tutumlar, davranışlar sayesinde korurlar. Bu paylaşım değerlerini kişi doğumla birlikte elde etmez ancak; büyüdükçe ve geliştikçe bu değerleri kazanır. Yani sosyalleşme, bireyin neleri, ne zaman, nasıl öğrendiğidir. Toplumsallaştıran ve toplumsallaştırılan birey ya da gruplara değinen Kaplan (2005: 11), bir takım sosyal durumların tecrübesi ve bilgisi vasıtasıyla kişilerin tepkilerini şekillendirmesi; başkalarının beklentilerinden haberdar olarak kendi davranış üslubunu etkileyen, normlar, töreler, değerler, inançlar konusunda öğrendiklerini toplumsal olarak beraber yaşadığı kişilere aktarması sürecini toplumsallaşma olarak belirtir.

İçli (2002: 91) sosyalleşmeyi bir “kişilik, benlik saygısı” elde etmede bir “öğrenme süreci” olarak tanımlayıp toplumsallaşmayı ise bireyin toplumsal kuralları, değerleri, tutumları öğrenmesiyle birlikte toplumun beklentilerine yönelik olarak “uygun davranış” geliştirmesi olarak tanımlamaktadır. İnsanoğlunun biyolojik bir varlık olmasının ötesinde, sosyal bir varlık olması hasebiyle toplumsal

nitelikleri gruplarda öğrenir. Bu toplumsal gruplar aracılığıyla geçerli bilgiler bireylere aktarılır.

İnsanı, çevresini etkileyen bir varlık olduğu gibi çevresinden de etkilenen bir varlık olduğunu belirtip “etkileyen-etkilenen” kavramına dikkat çeken Doğan (2002: 2), özellikle birey açısından toplumsal çevrenin davranış kalıplarını öğrenmesine takiben toplumsal grubun üyeliğini kazanması bireyin toplumsallaştığının işaretidir.

Çelebi (1990:2) toplumsallaşma kavramını “sosyalizasyon” kavramıyla eşdeğer tutmaktadır. Ona göre sosyalizasyon, kişinin çevresindekilerle etkileşime girme ve toplumsal davranış örüntülerini özümsemesiyle sonuçlanan bir süreçtir. Ancak Çelebi, sosyalizasyon sonucunda kişinin bireysel tutumunu yitirmediğini belirtip, nasıl ki kişinin zekasını kullanmasıyla “insan olduğunu” söyleyemiyorsak, aynı bakış açısıyla bireyin başkalarıyla birlikte yaşaması da onun “sosyal ”olduğu anlamına gelmediği düşünülmektedir.

Sosyoloji yazınında eserler yazan Ord. Prof. Dr. Suphi Dönmezer’ in (1984: 140-141) “toplumsallaşma” kavramına bakış açısı: “Toplumsallaşma, insanın müesseseseleşmiş kurallara uygun olarak tarif ve idrak edebilmesini, onlara göre değerlendirilmesini mümkün hale getirmektir.” şeklindedir. Kişilerin mevcut olarak içinde bulunduğu toplumun kültürünü nasıl elde ettiğini, bu kültürün yeni kuşaklara nasıl aktarıldığını kısacası, insanın hangi süreçlerden geçerek toplumsal kültüre uygun bir hale geldiği sorularına yanıt aramaktadır. İşte bu soruların cevabı “öğrenme”dir.

Tolan (1993: 229-230) ise toplumsallaşmayı, iletişim halinde olduğumuz kişilerden öğrendiğimiz insanların değer yargılarını iyi-kötü, doğru-yanlış, kapalı-açık şeklinde sınıflandırdıkları tutumların, toplum tarafından kabul edilen diğer kural, değer, inanç, alışkanlıklar veya becerilere uygun hale gelmesiyle tanımlar. Bu uygun hale gelme sürecinde içeriğin ve biçimin belirlenmesi öğrenme sayesinde gerçekleşir. Güven (1996: 166) de toplumsallaşmanın bireye sadece bir benlik ya da kişilik kazandırmadığını, bireyi aynı zamanda toplumun bir üyesi haline getirip, kümenin devamlılığını sağlanmasında bireye yardımcı olur.

2.1.2. Toplumsallaşmanın Amacı ve Önemi

Bütün toplumların belirli sosyal ilişki ağlarına sahip olduğunu vurgulayan Türköne (2013: 140-141)'e göre kişi doğduğunda eşitsizlikler, iş bölümleri, statüler vb. içinde doğar. Bu şekilde aslında toplumsal yapının hiyerarşik düzeniyle, önceden tanımlanmış kültürel değerler sayesinde tanışmış olur. Ancak bireyin kimlik arama davranışı bu toplumsal yapı içinde devam eder. Dolayısıyla Türköne toplumsallaşmayı, kişinin hem kendi kimlik ve kişilik inşası alanını hem de çevresel faktörlerin etkisi altında kendisine toplumda yer arama, bulma, yerleşme ve rol edinme sürecini etkilemektedir.

Dursun (2000: 216) da insanın doğduğu toplumla ilgili ne siyasal sistem, ne ekonomi ne de kültür hakkında bilgi sahibi olmadığını söylemektedir. Bu alanlarla ilgili bilgiyi toplum içinde belli araçlar sayesinde yavaş yavaş değişik yöntemlerle öğrenir. Bu şekilde insanın içinde yaşadığı toplumla ilgili olarak mevcut değerleri, normları, inançları öğrenme sürecine katkı sağlamaktadır.

Toplumsallaştırma sürecinin amaçlarını ise aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

1. Toplumsallaşma, bireylere toplumdaki temel davranış yollarını, kurallarını öğretir. Böylece bireylerin toplumsal varlık haline gelmesini sağlar.
2. Toplumsallaşma, bireylere iyi anne-baba, iyi çocuk, iyi bir meslek üyesi olmak gibi belli özlemler oluşturur.
3. Toplumsallaşma süreci, bireylere rollerini (öğrenci, öğretici, anne, baba, vs.) öğretir.
4. Bireylerin rollerini, kendilerinden beklenen davranışlarını destekleyen tutumları öğrenmeleri, bunlara uygun hareket etmesini sağlar.
5. Toplumsallaşma yoluyla çocuklar ve gençler, yetişkin eylemlerine katılmalarını sağlayacak beceriler öğretilir.
6. Toplumsallaşma, bireyin kişiliğinin oluşmasını, benlik ve kimlik edinmesini sağlar.
7. Toplumsallaşma, bireylerin toplumun maddi ve manevi kültürünü öğrenmesini ve benimsemesini sağlar.
8. Toplumsallaşma, görece toplumun sürekliliğini sağlar (Kocacık, 1997: 116).

Toplumsallaşmanın özellikleri iki bakış açısında ele alınır. Birincisi bireyin topluma yönelik tepkileri açısından öznel; ikincisi, toplumun bireye yönelik tepkileri açısından da nesnel olarak betimlenir. Öznel olarak toplumsallaşma, kişinin çevresindeki bireylere göre uyarlanması esnasında meydana gelen sosyalleşmeyi açıklarken; nesnel açıdan toplumsallaşma ise, toplumsal grupların baskın geldiği, toplumsal yaşamda kendi tutum ve davranışları etkili olan bu grupların değer ve

normları nesilden nesile geçmesi yönünde öznel toplumsallaşmaya göre daha örgütlü olan toplumsallaşmayı ifade etmektedir(Çelebi, 1990: 21).

Dönmezer (1984: 142) de sübjektif ve objektif toplumsallaşmayı özelliklerine değinir. Sübjektif toplumsallaşma (sosyalleşme), bireyin kendisini çevreleyen varlıklara uyum aşamasında geçirdiği ve büyük bir oranda bilinçdışı süreç olarak gerçekleşen sosyalleşmedir. Objektif toplumsallaşma ise, toplumun kültürünü kuşaktan kuşağa aktarması ve insanın örgütlenmiş toplum hayatındaki teamüllere uymasıyla oluşan toplumsallaşma türüdür.

Türkkahraman ise, bireyin toplum içinde tek başına yaşamanın mümkün olmadığını belirtir. Toplumsal süreçte sosyalleşmenin sekteye uğraması, kişinin yetişkin davranışlarının öğrenmesini engelleyip toplumsallaşmasını da zayıflatabilir. Bu noktada sosyalleşme kavramının ayrıntılı özellikleri aşağıdaki gibi sayabiliriz:

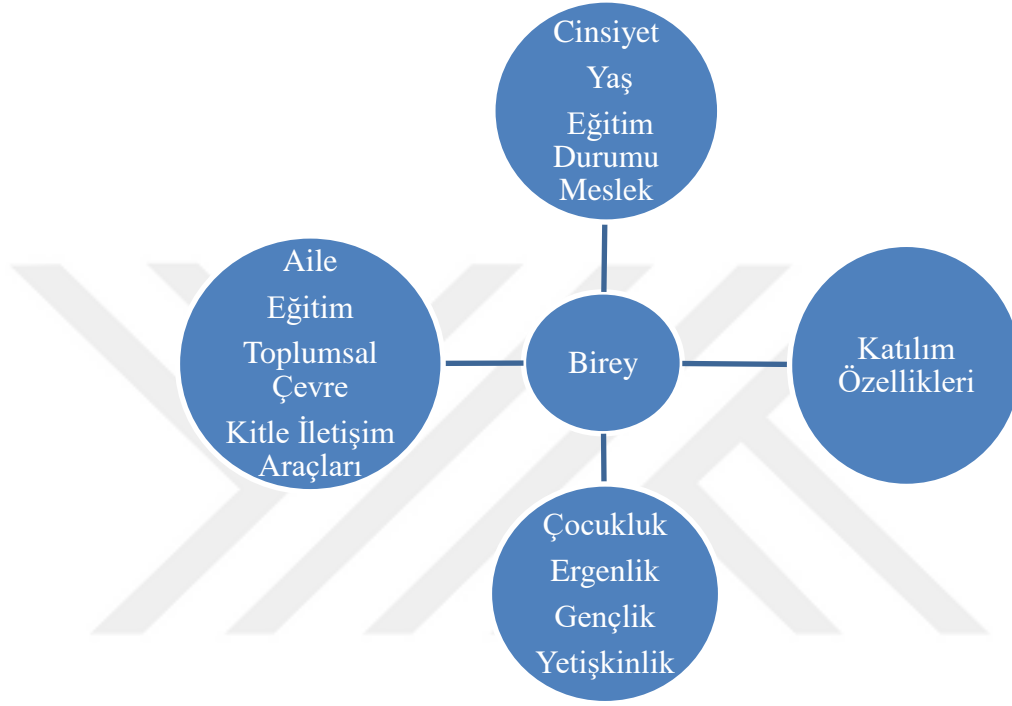
1. Sosyalleşme, her zaman bir toplum için söz konusudur. Birey ancak içinde yaşadığı toplum içerisinde sosyalleşme sürecini tamamlar. Çünkü toplumların kendine özgü sosyalleşme süreçleri farklıdır.
2. Birey doğmadan önce toplumsal hayat devam etmektedir. Sosyalleşme bireyin dünyaya gelmesi ile başlar. Yaşam boyu devam eder.
3. Sosyalleşme tek yönlü bir süreç değildir.
4. İnsanlar farklı kalıtım yapısı, kişilik ve yaşantıları olduğu için birbirlerinden farklıdırlar. Bu yüzden birbirine her açıdan benzeyen iki insana rastlamak pek mümkün değildir. Ama sosyalleşme; içinde yaşanılan kültür ve topluma uyum, gelişim aşamalarında benzerlikler oluşturma ve toplumsal yaşama katılma vb. konuları üzerinde durur (Türkkahraman, 2000: 17)

2.1.3. Toplumsallaşma Süreci

Toplumsallaşma sürecinin üç temel görüntüsüne değinen Doğan (1996: 94), süreci kültür edinme, kişilik ile kültürün bütünleşmesi, toplumsal çevreye uyum süreci olarak belirtir. Öztekin (2014: 242-243), göre toplumsallaşma süreci, kişinin toplumsal kültürü öğrenmesiyle başlar. Yani toplumdaki kültür artıkça bilinçlenme de artacak ve toplumsallaşma ilerleyecektir. Bu sürecin başı, toplumsallaşma araçlarından ailede başlayıp ve ölümle sonuçlanan bir yoldur. Süreç devam eden bir takım sosyal ve psikolojik etmenleri barındırır. Kazanma ve etkileşim süreci; toplumsallaşan bireyleri, toplumsallaşmanın aracı olan kurumları, öğrenilen davranışları, kabulleri ve eğilimleri kapsamaktadır (Acar vd., 2016: 321).

Tolan (1993: 231), sosyalleşmede çocuklara uygulanan ceza-ödül ilişkisini önemli bulmaktadır. Sosyalleşme sürecinin olumlu bir nitelik kazanması için çocuğa verilecek cezanın kapsamı ve düzeyi, çocukta kişiliğin gelişmesine mutlaka katkı

sağlamalıdır. Sosyalleşme sürecini, bireyin doğumuyla başladığını ve tüm yaşam boyu süren bir toplumsal etkileşim şeklinde cereyan ettiğini belirten İçli (2012: 117) ise toplumsal davranış kalıplarını kişiye aktararak süreç esnasında bireyin, o topluma mensup olacağını söylemektedir.

Şekil 2.1. Siyasal toplumsallaşma ve etmenleri (Çoştı, 2009: 238).

Güven (1999: 164) de kişinin toplumsallaşma sürecinde, toplum tarafından önemsenen normları öğrendiğini belirtir. Burada önemli olan nokta, kişinin hem kendi sınırlarını tanıması ve bu çerçevede davranış göstermesi hem de öteki bireylere karşı nasıl davranmasını gerektiğini bilmesidir.

İnsanın yaşamı süresince öğrendiği tecrübeler neticesinde, inanç ve bilgi yönünden pek çok farklı bakış açısının zaman içinde benimsenmesini sağlamaktadır. Çocukluk dışındaki diğer dönemlerde de insanlar farklı kurallar, değerler, tutumlar ve inançlara bağlanarak sosyal çevrelerini değiştirirler. Sosyal bilimciler bu durumun bir sonucu olarak, süreci iki kısma ayırmışlardır (Akın, 2009: 15). Örneğin Bauman, “Birincil toplumsallaşma, insan gelişiminin hızlı yaşandığı; ikincil toplumsallaşma süreci ise, hayatın daha sonraki bölümünde meydana gelen sürekli benlik dönüşümleridir.” şeklinde ayırmaktadır (Bauman, 1998: 56).

2.1.3.1. Birincil (Asli) Toplumsallaştırma

Bireyi bir bütün içinde grubun organı olmasını sağlayan biz bilinci, birincil toplumsallaşmayla ilgili bir kavramdır. Aile başta olmak üzere, akranlar, arkadaş, oyun grupları vb. çevreler girmektedir (Demir ve Acar, 1992: 59). Çocukluk ve gençlik dönemi, asli toplumsallaşmanın yaşandığı önemli bir gelişim dönemidir. Kişi sosyal çevre ile toplumsal niteliğini ve amaçlarını bu dönemde biçimlendirir. Ruhsal açıdan samimi ilişkilerin geliştiği, mensup olduğu grubun amaç ve değerleri benimseyip grubun önemli bir sosyal parçası olduğu asli toplumsallaşma döneminde görülmektedir. İkincil (tali) toplumsallaşma dönemine birey, büyüdükçe yani yetişkinliğe yol alırken yaklaşmaktadır (Demir ve Acar, 1992: 59; Türkkahraman, 2000: 19-20).

Berger ve Luckmann (2008: 19)' e göre, toplumsallaşma, birincil (asli) ve ikincil (tali) toplumsallaşma olmak üzere ikiye ayırır. Birincil toplumsallaşma, çocukluk döneminde başlayıp bireyin toplumun faktörlerin bir parçası olduğu, yetişme ve gelişmenin ön plana çıktığı bir dönemdir. Kışlalı (1993: 61), okulların siyasi toplumsallaşma açısından oldukça önemli olduğunu vurgular ancak; aile ve arkadaşlık grupları gibi birincil gruplarının genel toplumsallaşma çerçevesini doldurduğunu belirtir.

2.1.3.2. İkincil (Tali) Toplumsallaşma

İkincil kümeler olarak da ifade edeceğimiz ikincil toplumsallaşma, birey birincil kümelerin yakın, sıcak ilişkilerinden uzaklaştıkça, daha az kişisel ve daha az duygusal olduğu kümelere yaklaşılır. Bu kümeye; meslek grupları, dernekler, kitle iletişim araçları, eğitim gibi unsurlar dahil edilmektedir (Çoştı, 2009: 135).

İnsan başka bir kültürün, geleneğin, âdetin ve inancın var olduğu bir toplumda yaşamak zorunda kaldığında, etkileşime müsait olan bu sosyal ortamlara uyum problemleri yaşayabilmektedir. Bu durumun ikincil toplumsallaşma süreci ile ilgili olduğu söylenilebilir. Diğer yandan insanın, yaşadığı bir takım olaylar sayesinde örneğin; aile kurma, yeni bir yere taşınma, yeni bir arkadaş grubuna üye olmak, askerlik yapma, okula başlama, yeni bir iş sahibi olma veya işini kaybetme, emekli olma gibi, kişinin devamlı şekilde toplumsallaşma süreci içinde yaşayarak var olduğunu göstermektedir. Burada gözden kaçmaması gereken önemli nokta, insan bu

süreci yaşarken sadece ikincil yönde toplumsallaşmadığı, birincil yönde de toplumsallaştığıdır (Akın, 2016: 15-16).

Toplumsallaştırma süreci iki yönlü olup, toplumsallaştırılmayı istenenler ve toplumsallaştırmayı üstlenenlerden oluşur. Bu durumda bir çocuk sadece anne-baba tarafından değil, çocuğun etrafında bulunan evde ağabeyi, ablası; okulda öğretmeni, arkadaşları tarafından da sosyalleşir. Örneğin ataması yapılan yeni memurlar, kurumları tarafından sosyalleşmeye tabi tutulurlar (Aslantürk ve Amman, 1999: 322-324). Kitle iletişim araçları ve bilişim-iletişim ağları; bireyin hayatında yer edinmesi veya bireyi etkileme sıklığına göre, birincil ya da ikinci toplumsallaşma kapsamında değerlendirilebilir (Demir ve Acar, 1992: 184; Elkin, 1995: 97-98).

Alan yazınında toplumsallaştırma süreci, farklı başlıklar altında da işlense de bunları dört başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar: Taklit (model alma), Özdeşleşme, Boyun Eğme (İtaat) ve İçselleştirme (Benimseme)' dir (Doğan, 1987: 35).

2.1.3.3.Taklit (Model Alma)

Sosyal öğrenme kuramının öncüsü olan Bandura, insanların uzun yıllar boyunca yeni bilgiler kazanabileceğini, var olan bilgi ve becerilerini artırmak için de taklit yoluna başvurduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla kaynağı deneyime dayalı olan bilgiler taklit edilerek öğrenilebilir, geliştirilebilir. Bir çocuk olabileceği gibi bir genç, yetişkin hatta yaşlı bile sosyal çevresini taklit ederek bir çok bilgi ve beceri sahibi olur (Turanlı, 2007: 14).

Gözlem vasıtasıyla model alma gerçekleşir. Bu gözlem sürecinde birey çevresindeki diğer bireylerin yaptıklarını model alır. Ayrıca bilişsel olarak bunları işleyip kendi davranışı olarak kabul eder (Soylu, 2007: 46-47). Örneğin; bir çocuk başta anne-baba ile diğer sosyal çevresinde bulunanları taklit etmesiyle, aynı zamanda bir iş yerinde de çırağın ustasını gözleyip taklit etmesiyle sosyal öğrenme gerçekleşmektedir.

Tetik, model alınan bireyin yaşının değişebileceğini söylemektedir. Kişi kendisinden büyük bir bireyden model vasıtasıyla bir şeyler öğrenebileceği gibi; kendisinden küçük bir kişiden de etkilenip öğrenebilmektedir. Bunun sonucunda bazı kişilerden olumlu öğrenmeler gerçekleşip o kişileri iyi model aldığı, bazılarında

da olumsuz öğrenmeler sonucunda kötü modelin örnek alınmadığı belirtir (Tetik, 2006: 28).

Çocukluk dönemi model alma davranışının en sık yaşanan çağ olması nedeniyle çocuk en fazla aileyi örnek alır. Ailesi içindeki etkileşim sayesinde kişi; anneyi, babayı, ablayı, ağabeyi gözlemlenip; kardeşin aile içindeki statüsünü, yaşını, cinsiyetini ve rollerini öğrenmiş olur. Daha sonra kişi akrabalarını; amca, dayı, hala, teyze gibi ve arkadaşlarını tanır. Bu noktada aile, başlangıç itibariyle birey ve toplum arasında bir köprüdür. Bu şekilde birey birincil gruplarda karşılaştığı davranışları taklit eder (Özkalp ve Kocacık, 1997: 60).

Bir çocuğun taklit davranışının gelişmesi beyin ve sinir bağlantısının gelişmesine bağlı olarak kas sistemiyle de ilgilidir. Örneğin; yemek yeme alışkanlığı, oturma düzeni, baskıcı tutumlar bu şekilde öğrenilmektedir. Taklit edilen insanın kim olduğu, nasıl olduğu taklit edilen unsur kadar önem taşımamaktadır (Yapıcı ve Yapıcı, 2005: 85) Çocukluk döneminde taklit eden kişi, model aldığı davranışı genelde sorgulamadan, eleştirmeden, araştırmadan kendisine kolay geldiği ve kınanmaktan kaçınmak için başkasının davranışını örnek almaktadır. Dolayısıyla taklit edilen davranışını değiştirdiği takdirde, taklit eden de davranışını değiştirir. Bu aşamada davranışın iyi-kötü olması önemli değildir (Başaran, 2000: 102).

Nihayetinde toplumsallaşma sürecinde taklit, taklit eden tarafından karar verme sürecine katkı sağlamaktadır. Bu noktada bazı kişiler model aldığı davranışın sonuçları irdelemek ile birlikte bazıları da davranışı sorgulamadan, araştırmadan uygular. Bu süreçte önemli olan nokta, bireyin her iki tepkisinin kaynağının taklit olmasıdır (Solmaz, 2017: 19).

2.1.3.4. Özdeşleşme

“Özdeşleşme” ile “taklit” arasında yakın anlam ilişkisi mevcuttur. Taklitte çocuk, genellikle taklit edeceği davranışı bilinçli olarak tercih edebilir. Bunun sonucunda model aldığı davranışın olası sonuçlarının farkında olduğunu söyleyebilir. Ancak özdeşleşmede çocuk bilinçsizce davranışı taklit edip herhangi bir amaç gütmemektedir. Buradaki asıl amaç kişinin taklit ettiği kişinin yerinde olma isteği, onun gibi olma ilişkisini hayal ederek kendini güvende olduğunu hissetmektir. Örneğin; çocuğun annesinin seslerini, hareketlerini taklit etmesi bir özdeşleştirme örneği olabilir (Solmaz, 2017: 19-20).

Çoğu psikiyatrist, taklit ve özdeşleştirmenin çocuğun sosyalleşmesinde önemli olduğunu vurgulayıp, çocuğun davranış kalıplarını öğrenmede ve tutum geliştirmede de katkı sağladığının altını çizmektedir (Sağlam, 2000: 8). Aydın'a göre (2001: 62) çocuklar özellikle çocukluk döneminde ebeveynlerine karşı bir hayranlık duymasına rağmen aynı zaman çatışmalar da yaşanmaktadır. Çocuk bu dönemde çatışmadan kurtulmak amacıyla davranışlarına şekil vererek özdeşim kurmaktadır. Bu yöntemle çocuklar yetişkinler gibi güç sahibi olduklarını düşünürler.

Kağıtçıbaşı'ya göre (2006: 48), bir birey özdeşleştirme yaşadığında davranışlarında gerçek anlamda bir değişiklik veya tutum farklılığının olacağını söylemek doğru değildir. Muhtemel davranış değişikliği yaşandığı varsaydığımızda davranışın kalıcılığı çocuğun özdeşleştirdiği kişinin önemine bağlıdır. Özdeşleştirmeye kişi sevdiği bir bireye, bir gruba veya bir simgeye benzeme çabasına girer. Bunun nedeni bireyin bu şekilde davranarak kendini mutlu ve güvende hissetmesidir. Neticede oluşan doyumluk hissiyle aidiyet duygusu da paralel gelişmektedir (Usal ve Kuşlvan, 2000: 22). Örneğin; bir çocuğun dindar bir ailede yetişmesi bu yönde özdeşleştirme davranışında bulunmasını sağlar.

Kimlik oluşum süreci özdeşleştirme açısından önemli olduğunu söyleyen Kocacık (2003: 10), kimlik kavramını toplumsal kimlik ve bireysel kimlik şeklinde niteliksel olarak ayırır. Bireysel kimliğin toplumsal değer ve tutumlara yaklaşması açısından toplumsal kimlik ile özdeşleşme sağlanırken; farklılaşmada, toplumsal kimlik değerlerinin ikinci planda kalması, hatta önemsiz olmasıyla bireysel kimliğe yaklaşma sağlanmış olur. Ancak gerçek kimlik oluşumu özdeşleştirme süreci zayıfladıkça ortaya çıkmaktadır.

Özdeşleşmenin sağlanması açısından anne-baba-çocuk üçgeninde saygı, sevgi ve güvenin önemini vurgulayan Yavuzer (2013: 39), çocuğun bu sayede ebeveynlerden isteneni öğrendiğini istenmeyeni de öğrenmediğini belirtir. Sonuç olarak çocuk kendini güvende hissetmek ve aidiyet duygusunu kaybetmemesi için özdeşleştirmelerde bulunur.

2.1.3.5.Boyun Eğme (İtaat)

Toplumsal hayatta boyun eğme, itaatte bulunma davranışlarına sıkça rastlanılır. Boyun eğme davranışı fiziksel güç, uzmanlık alanları, hukuki ve siyasi

kurumlar, kolluk güçleri, din ve dönemlerde değişiklik göstermekle birlikte ebeveynler vb. sayabiliriz.

İtaat kavramı etkisini göstermesi açısından, çocuğun doğumuyla başlayıp ölümüyle son bulan bir kavramdır. Toplumsal düzen ve istikrar için boyun eğme davranışlarına ve yaptırımlarına rastlamak mümkündür. Bu şekilde bireyler siyasal otoriteye, aileye, dini lidere, arkadaşlık gruplarına boyun eğerek mecburen bazı davranışları öğrenmek zorunda kalmaktadır (Aydın, 2003: 27). Bireylerin boyun eğme, itaat etme davranışlarının altında yatan sebep, çevrelerinden gelebilecek tepkilerin sonuçlarından kaynaklanmaktadır. Bu tepkilerin sonucunda; dışlanma, onaylanmama, sevilme, şiddete maruz kalma korkusu gibi durumların ortaya çıkacağını düşündüğü için, karşı taraftan gelen istenmeyen tutumlara karşı boyun eğmektedir. Nihayetinde boyun eğen kişi, boyun eğdiren kişinin gücü ve kontrolü altında kaldığı düşünülmektedir (Türküm, 2007: 174).

Boyun eğme aslında bir tür kaçınma davranışı olup, bireyin ceza almak istememesinden kaynaklanır. Ödül-ceza ilişkisi kişinin yetişmesinde çok sık kullanılan bir yöntemdir. Birey olumlu davranış sergilemenin karşılığı ödül, olumsuz davranış göstermesinin karşılığı da ceza almaktadır. Ödül-ceza ilişkisi bu şekilde davranış kazanma sağlamaktadır (Doğan, 1987: 63).

İtaat etme olumsuz bir durum gözükmesine rağmen bireylere yarar da sağlamaktadır. Boyun eğmek, uymama davranışı sergilendiğinde olası karşılaşılabilecek cezalardan kurtulmayı sağlarken aynı zamanda itaat eden kişinin bu davranışı sayesinde toplumsal uyum da sağlanmış olur (Usal ve Kuşluyan, 2000: 52). Ancak her zaman yarar sağlandığı da söylenemez; çünkü bir gruba ya da şahsa karşı istenmeyen bir davranış karşısında boyun eğmesi, kendisi için istenmeyen bir iletişimi de beraberinde getirebilir.

2.1.3.6.İçselleştirme

Toplumsal psikolojide, toplumsallaşmanın temel süreci olarak ele alınan içselleştirme kavramını Budak (2005: 87); bireyin sosyal rollere, değerlere, kurallara özellikle de aile ile ilgili olan tutumlara aitlik duygusu ile yaklaşması olarak tanımlar. İçselleştirme ile aslında bir çerçeve sınırı oluşur. Bu sınırın dışına çıkmak, bireyin kendini kötü hissetmesine neden olur.

Bireyin içselleştirdiği durumla öğrenme gerçekleşmiş olup, aynı nedensellik içselleştirme ve öğrenme durumlarında ortak anlam taşımaktadır (Şahin, 2007: 15). İçselleştirme, sadece bireysel davranışları açıklamakla kalmayıp, toplumsal tepkilerin açıklanmasında da önemli bir yerdedir. Toplumsal işbirliği ve yardımlaşmanın sağlanmasında kişilerin toplumsal normlara uyması, görevlerini yerine getirmesi içselleştirmeyle ilgili olup bireylerin herhangi bir denetime tabi tutulması gerekmemektedir. İşte bu şekilde kuralların büyük çoğunluğunun içselleştirilmiş olduğunu söyleyebiliriz (Doğan, 1987: 45).

İçselleştirme tepkisinde özü itibariyle zorlama yoktur. Örneğin, ailesine ve işine bağlı kişilerin davranışlarını bu şekilde düşünebiliriz (Güney, 2000: 65). Dolayısıyla içselleştirme davranışında zorlama, baskı veya şiddet olmadığı için bu davranışın uzun süre kalıcı olarak yaşanması mümkünken; bu durumun tam tersi olduğunda ise, davranış içselleştirme özelliklerini barındırmadığı için kalıcı olmaz ve kısa sürede sönebilmektedir.

Sonuç olarak içselleştirme bireyler için önemli bir davranıştır. Kişinin doğru bildiğini yapma, kendini gerçekleştirme ve kişiye bireysel gücünü kanıtlama fırsatı sunarak yarar sağlamaktadır (Usal ve Kuşluvan, 2000: 27). Dolayısıyla içselleştirmede, bireysel etkenler önemli rol oynamaktadır (Akay, 2006: 62).

2.1.4. Toplumsallaşma Çeşitleri

Toplumsallaşma; başarılı ve başarısız toplumsallaşma olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımın temel kriteri, toplumsal düzen sistemi içinde barınan kişinin bu sistemin arzuladığı, hedeflediği öğrenmeleri gerçekleştirmesidir. Birey, toplumsal sistemin kazanımını elde ettiğinde başarılı olurken; tersi koşullarda da başarısız toplumsallaştığı kabul edilmektedir.

2.1.4.1. Başarılı Toplumsallaşma

Dönmezer (1999:133) başarılı toplumsallaşmada üç şartın altını çizmektedir. Bunlar:

1. Başarılı bir toplumsallaşmanın olması için, birey önceden öğrendiği, bildiği konuları ile sonradan öğreneceği yeni olan bilgi ve öğrenmeleri karşılaştırması gerekir.

2.Çocuğun toplumsal sistem içinde başarılı sosyalleşmesinde istenilen elde edilmediği takdirde, çocuğa ‘ceza’ verilmesi gerekir. Dolayısıyla istendik davranışın elde edilmesinde ödül-ceza kullanılmalıdır.

3.İstediği eylemsel davranışı gerçekleştirememesi sonucunda, çocuğun göstereceği olumsuz tepkilere yönelik davranışı uygun bir şekilde kontrol altına alması ve çocuğun toplumsallaşmasını sağlamaktır.

Ödül–ceza yönteminin uygulanmasında hangi seçeneğin öncelikli olması toplumdan topluma değişebilmektedir. Ödül çocuğun sağlıklı sosyalleşmesi için önemlidir. Aynı şekilde ceza da gözardı edilmemelidir. Ancak cezanın içeriği ve kapsamı bireyin lehine olabilecek şekilde düşünülmelidir. Ödülün maddi boyutunun olması önemli olacağı manasına gelmemelidir. Bazen bir gülümseme de çocuk için ödül olabilmektedir (İçli, 2012: 121). Ayrıca başarılı bir sosyalleşme kişinin özgüvenini artırıp, başarılı, mutlu ve yararlı bir birey olmasını sağlaması açısından da önemlidir (Tezcan, 1995: 41).

İnsanlar toplumsal alanlarda sağlıklı iletişim kurabilmesi için antisosyal olmama, iletişime açık bir konumda olmalıdır. Dolayısıyla kişilerin önemsemesi gereken bazı hususları vardır. Bunlar:

1.Birey olarak insanın, sosyal ilişkiler açısından çevresindeki küçük veya büyük çaptaki grupları önemseyerek farkında olmalıdır.

2.Sosyal uyum ve entegrasyon açısından birey, yerleşmiş tutum, değer ve anlayışlara uygun davranışlar sergilemelidir.

3.Ancak, sadece birlikte yaşadığı insanların sosyal değerlerine uyum sağlamak yeterli olamayabilir. Uyum ile birlikte, yaşadığı insanların sosyal değerlerine karşı saygıyla ve sevgiyle davranmalıdır.

4.Kişi kendini yenileyebilmeli, böylelikle çağın gerisinde kalmamaya özen göstermelidir (Doğan, 1995: 6)

2.1.4.2.Başarısız Toplumsallaşma

Dönmezer (1999: 135), uygunsuz toplumsallaşma olarak tarif ettiği başarısız toplumsallaşmanın altında yatan gerekçeleri, sosyal hayat ve kişiliğin yerleşmesine katkıda bulunan kalıtım, sosyal çevre, grup ve kültürden herhangi birisinde eksik ya da yetersiz sosyalleşmesinden dolayı başarısız toplumsallaştığını vurgulamaktadır.

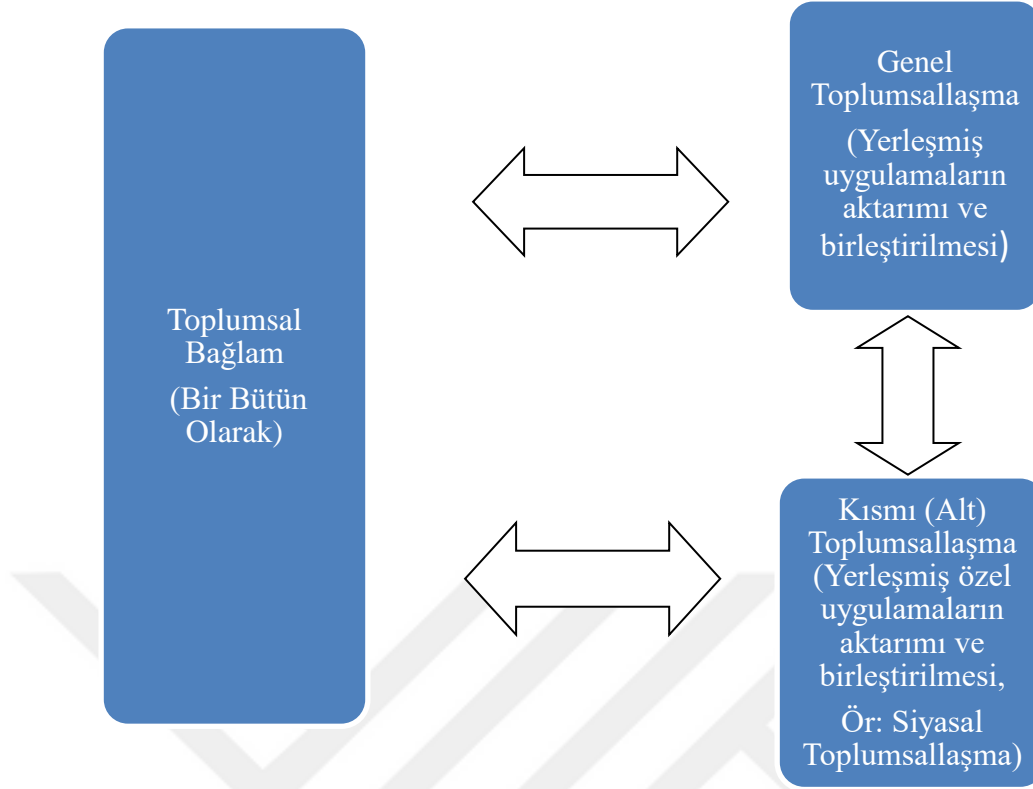
Ayrıca uygunsuz toplumsallaşma kişisel sebeplerden de kaynaklanır. Örneğin; kişinin doğuştan zihnen veya bedenen engelli olması gibi; kişinin kapalı, durağan bir toplumun inanç ve değerlerini taşıması da başarısız toplumsallaşma sebeplerinden sayılabilir.

Başarısız toplumsallaşma, insanın yaşadığı toplumsal çevrenin kültürel değerlerine uygun bir şekilde davranmaması sonucunda da gerçekleşebilmektedir. Bu sonuç, bireyin sosyal gelişimine katkı sağlamamaktadır. Dolayısıyla toplumsal değer yargıları elde edememiş, sosyal ilişkiler kuramamış bireyler zamanla yalnızlaşp toplumsal yaşamda yer almak istememektedirler (Çoştu, 2009: 136). Nihayetinde bu bireyler de olumsuz bir takım davranışlar sergileyerek toplumsal kültür ölçütleriyle çatışan kendi “değerlerini” yaratırlar. Bireylerdeki bu tür sosyalleşme psikolojik ve patolojik vakalara yol açmaktadır (Tezcan, 1995; İçli, 2012).

Literatürde sık geçmemekle birlikte, başarılı ve başarısız toplumsallaşma dışında “yeniden toplumsallaşma” da toplumsallaşma tipi olarak geçmektedir. Yeniden toplumsallaşma; toplumsallaşma rolünü doğru kavrayamamış, eksiklikler yaşamış kişinin başarılı bir şekilde tekrar toplumsallaştırmaktır. Örneğin; suçlunun ıslah edilmesi yeniden toplumsallaşmaya örnektir. Yeniden toplumsallaşma türünün haklı ve haksız niteliksel boyutu bulunmaktadır. Daha önceki hatalı toplumsallaşmanın kendisinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına göre belirlenir. Örneğin, yukarıdaki örnekte olduğu gibi suçlunun ıslah edilmesi haksız yeniden toplumsallaşma türüken; çocukluk çağında ebeveyn veya öğretmeni tarafından verilen bilginin sonradan düzeltilip, doğru olan bilgiyi çocuğa aktarmaya da “haklı” olan yeniden toplumsallaşma denir. (Dönmezer, 1999: 131).

2.1.5.Siyasal Toplumsallaşmanın Tanımı

Kışlalı (2007: 119) siyasal toplumsallaşmayı, toplum tarafından benimsenen siyasal inançların, ideolojik değerlerin toplum tarafından bireye öğretilmek suretiyle aktarıldığı toplumsallaşmanın bir türü olarak tanımlamaktadır. Türkan Akan da kitabında “Siyasal toplumsallaşma, toplumsal-siyasal çevre ile bireyin yaşam boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda, bireyin siyasal sistem ile ilgi görüş, davranış, tutum ve değerlerinin gelişmesidir.” şeklinde siyasal toplumsallaşma kavramına değinmiştir.

Şekil 2.2. Toplumsallaşma ve siyasal toplumsallaşma (Akın, 2009: 44).

Çetin (2014: 442-443), toplumsallaşmanın politik mecradaki karşılığı olarak tanımladığı siyasal toplumsallaşmayı, en genel tanımıyla toplumdan topluma farklı olmakla birlikte toplum tarafından benimsenen siyasal kültür nesnelerin yine toplum tarafından bireye aktarılıp, algılanmasını sağlamak olarak tanımlamaktadır. Siyasal toplumsallaşmaya örnek olarak; Türkiye’ de, Atatürk devrimleri, milli ve dini değerlere bağlılık öğretilirken; ABD’ de ise en iyi Amerikan vatandaşının nasıl olunacağı ve Amerikan çıkarlarının nasıl korunabileceğini gibi örnek verilebilir.

Bir toplumun siyasal açıdan toplumsallaşmasının kaynağı politik kültür veya siyasal bilincin gelişmesi olduğunu söyleyen Öztekin (2007: 221), bu sayede birey süreç içinde siyasallaşır. Politikleşen birey; siyasal olaylara karşı daha duyarlanmış, memleketi yönetenleri tanımış, kendisinin ya da toplumun bir sorununu sahiplenmiş, politikacıların veya yöneticilerin hataları karşısında tavır almış, kitleyi örgütleyebilmiş birisi olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Türköne (2013: 240-241), birey ve toplumun karşılıklı olarak birbirlerini dönüştürdüğü, değişim ve etkileşim süreci olarak tanımladığı toplumsallaşmanın siyasal betimlemesini, siyasal sosyalleşme ya da siyasal toplumsallaşma olduğunu

yazmaktadır. Bu noktada siyasal toplumsallaşma kavramını konu alan bazı yazarların görüşlerini şu şekilde sıralamaktadır:

Sigel, siyasal toplumsallaşmayı, siyasal sistem tarafından uygulanan ve kabul gören ilke, değer tutum ve davranışları aşamalı bir şekilde öğrenilmesi süreci olarak tanımlar.

Greenberg ise, siyasal toplumsallaşmanın bireyin kendisine biçilen “yurttaşlık” ve “toplum üyeliği” kimliklerini kazanmak için siyasal sistemin değerleri inançları ve davranış kalıplarına uymak ve egemen siyasal kültürle uyumlu olarak yaşamaya çalışmak olduğunu belirtir.

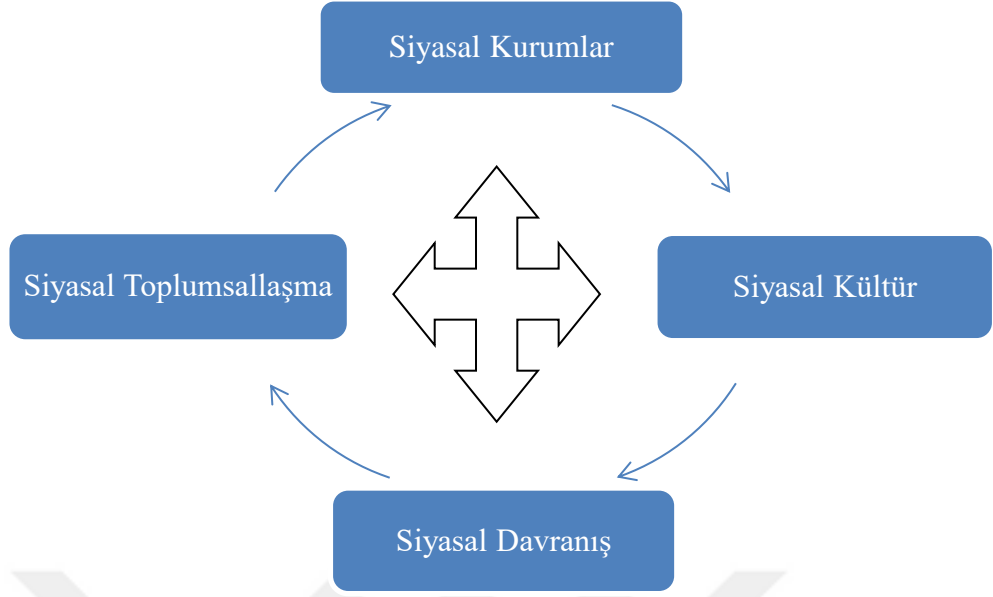
Dawson ve Prewitt’ göre, siyasal toplumsallaşma, bir “kültürel aktarım” sürecidir. Bu aktarımın insanın doğumu ile başlayan ve hayatı boyunca süren bir süreç olduğu ve amacının, bireyinde içinde doğduğu, toplumsal ve siyasal çevrenin değerlerini, inançlarını, bireye aşılacak ve davranışlarını bunlar çerçevesinde yönlendirmek olarak görülmesi gerektiğini açıklar.

Easton ve Dennis, siyasal toplumsallaşmayı, bireyin toplum tarafından aktarılan değer ve ilkeler aracılığıyla siyasal sisteme uyumunun sağlanması şeklinde tanımlarlar.

Hyman’e göre, siyasal toplumsallaşma, yetişkinlerin siyasal davranışlarının gerisinde yer alan ve çocukluktan itibaren grup, aile içinde öğretilen sosyal değerleri kapsamaktadır .

Türkkahraman (2000: 23), siyasal toplumsallaşmayı, toplum ile birey arasında siyasal mevzuların öğretildiği ve öğrenildiği bir süreç olarak tanımladıktan sonra, bireylerin siyasete katılma ya da katılmama tepkilerini, devletle olan ilişkilerinin nasıl olması gerektiğini vurgulamaktadır. Turan (1996: 47) ise siyasal toplumsallaşmayı, bireyin siyasal kültürle ya da siyasal bilinçle, toplum içinde veya diğer alt gruplardan öğrendiği, aynı zamanda yürürlükte olan bütün inanç, değer, tutum, davranışlarla etkileşimde bulunduğu öğeleri benimseme süreci olarak tanımlar.

Yücekök’e (1987: 13) göre, siyasal toplumsallaşmanın kökeninde siyasal sembolizm ve siyasal kültür yatmaktadır. Çocukluk dönemindeki davranışlar eğitim, sosyal çevre ve kitle iletişim araçları faktörleriyle sosyalleşmektedir. Dolayısıyla toplumsallaşma, siyasal kültürü etkilemesi sonucunda oluşan siyasal kurumların ürettiği siyasal davranışların bütünüdür. Yücekök, bu ilişkiyi aşağıdaki gibi şematize etmektedir .

Şekil 2.3. Siyasallığın siyasal toplumsallaştırma yoluyla sürekli-yeniden üretimi (Yücekök, 1987: 14).

2.1.6.Siyasal Toplumsallaşmanın Amacı ve Önemi

Doğan (2005: 38), siyasal toplumsallaşmayı, toplumsal ve siyasal olan argümanların içselleştirme süreci olduğuna dikkat çeker. Öncelikle bireyin toplumsallaşması, siyasal toplumsallaşmasını kapsamaktadır. Toplumsallaşma sayesinde birey içinde yaşadığı toplumun gelenekleri, görenekleri, normları, sosyal değerleri, inançları toplumsallaşma unsurları aracılığıyla tanıyıp benimsemeye başlamaktadır. Siyasal amaçların bu unsurlar sayesinde elde edilmek istenmesi siyasi toplumsallaşmayla ilgilidir.

Siyaset ve sosyal bilimin alt konusu olan siyasal toplumsallaşma, insanın siyasallaşma boyutunu, toplumsal açıdan ele almaktadır. İnsanların nasıl ve hangi süreçlerden geçerek siyasallaşan varlıklar haline dönüştüklerini yada dönüştürüldüklerini sorusuna dikkat çeker. Dolayısıyla siyasallaşma sürecinde bireylerin hangi aşamalardan geçtiğini ve çevresel faktörlerin bu süreçte bireye nasıl etki ettiği önem arz etmektedir (Akın, 2009: 159).

Literatürdeki çeşitli tanımlar siyasi toplumsallaşmanın farklı boyutlarını ortaya koymaktadır.

1.Öncelikle toplumsallaşma deneyimi, öğrenme özelliği ile ön plana çıkarılmaktadır. Temelde bu süreç bir öğrenme sürecidir. Toplumsallaşma sürecinde bilgi, belge, değer, motif, fikir ve yaklaşımlar öğrenilmektedir.

2.Siyasal toplumsallaşma süreçleri, siyasi davranışın yönünü ve sıklığını belirlemektedir. Değer, bilgi, eğilim, içeren her türlü davranış gibi, siyasi davranış da toplumsallaşma süreçlerinden etkilenmektedir. Dolayısıyla toplumsallaşma herhangi bir sosyal ve politik, eylemin öncülü, belirleyeni olarak düşünölmelidir.

3.Siyasi toplumsallaşma süreçlerinin siyasi davranışları biçimlendirmesi yanı sıra siyasi kültürün aktarılmasına dair de işlevleri vardır. Siyasi toplumsallaşma bu anlamda toplumsal ve siyasi olarak kabul gören davranışsal ve tutumsal pozisyonların toplumun değişik kurumları vasıtasıyla nesiller boyu aktarılması şeklinde tanımlanabilir. Politik sistemin entegrasyonu, bu anlamda siyasi toplumsallaşma süreçlerini gerekli kılmaktadır. Buna göre bireyler ailelerinden sistemin devamı için gerekli değerleri ve kuralları öğrenir, içselleştirir ve aktarırlar (İçli'den aktaran Acar vd., 2016: 320).

2.1.7. Siyasal Toplumsallaşma Disiplini ve Gelişimi

Tarihsel anlamda siyasal toplumsallaşma ile ilgili çalışmalar M.Ö. 5. yüzyılda yazılan Platon' nun "Devlet" eseri ve M.S. XVI. yüzyılda yazılan Machiavelli' nin "Prens"i önemli eserlerdir. Bu düşünürlerle birlikte More, Rousseau, Hobbes, gibi fikir adamları da siyasal toplumsallaşma konusunda katkı yapan düşünürler olarak kabul edilmektedir (Alkan'dan aktaran Akın, 2009: 54).

Yukarıdaki düşünürlerin fikirlerine kısaca değinmek gerekirse; Platon 'Devlet' adlı eserinde Sokrates'in sağlıklı ve mutlu bir toplum hayatı için düşündüğü devlet modelini anlatan, devlet ve mutluluk felsefesi üzerinde durmuştur. Machiavelli 'Prens' adlı eserini seküler bir bakış açısıyla ele almıştır. Ona göre mevcut iktidar otoritesini kurmak için neredeyse her yöntemin meşru olduğunu belirtmektedir. Burada esas olan hükümdarın otoritesidir. Bu bakış açısı aynı zamanda ahlaksal açıdan etik tartışmalara yol açmaktadır. Öyle ki Machiavelli'nin eseri kilise tarafından 'şeytanın kitabı' olarak nitelendirilmektedir. Siyaset felsefesi üzerine yazılmış bir eserdir. Rousseau ve Hobbes siyaset felsefesinde 'Toplumsal Sözleşme' kavramı üzerinde durmuştur. Ortaçağ boyunca yaşanan karmaşıklıktan kurtulmanın yolu bu yazarlara göre, insanların sözleşerek kendi iradelerini bir lidere bırakmasıdır. Bu sağlandığında yönetimde istikrar ve sosyal refah getirecektir. Böyle olmadığında ise Hobbes'un 'insan, insanın kurdudur' tezi onaylanacağı için savaşlar ortaya çıkacaktır. Liderin görevinin sadece cezalandırma olduğu, özgürlüğe müdahalede bulunmaması gerektiğini vurgular. Eğer lider görevinin sınırlarını aşarsa, yetkiyi veren halk aynı şekilde yetkiyi liderden alabileceğini belirtmektedirler. More ise 'ütopya' adlı eserinde ideal devletin siyasal sistemi hakkında görüşler mevcuttur. Adada yaşayan bir grup insan topluluğunu sosyal, siyasal ve ekonomik düzen yasalarına göre ütöpik olarak düzenlemektedir.

ABD’li, siyaset bilimci Seymour Martin Lipset, siyasal toplumsallaşma kavramını ilk kullanan kişi olarak 1954 yılında yayımlanan “Oy Vermenin Psikolojisi: Siyasal Davranışın Bir Analizi” başlıklı makalesinde kullanmıştır (Alkan, 1979: 3). Ancak Herbert Hyman, 1959’ da siyasi toplumsallaşma kavramını “Political Socialization” isimli eserinde ilk defa sistematik olarak kullanan ABD’li siyaset bilimcidir. Hyman siyasal toplumsallaştırma terimini yetişkinlerdeki yansımalarının kaynağı, çocuk döneminden başlayarak grup ve aile içindeki sosyal öğretiler şeklinde tanımlamıştır.

Easton araştırmalarında ise, çocukların siyasal toplumsallaşmasına yönelik kuramsal bir çerçeve oluşturmuştur. Çocuğun siyasal toplumsallaşmasının dört aşamada inceleyen Easton, araştırmanın ilk aşaması olarak çocuğun siyasal ortamlara karşı duyarlı hale gelmesidir. Bu aşama “siyasallaşma” aşaması olup ikinci aşama ise “kişiselleştirme” dir. İlk aşamadaki siyasal toplumsallaşma otorite (anne, baba vb.) figürü sayesinde gerçekleşir (Altıparmak, 2014: 265).

Nihayetinde araştırmalar, siyasal toplumsallaşma konusunun iktidar için ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Bu sayede siyasal sistemin varlığını devam etmesini sağlamaktadır. Bu aynı zamanda iktidarın da ayakta kalmasının çıktısıdır. En demokratik rejimler de en totaliter rejimler de siyasal toplumsallaştırma mevzusuna eğilmiştir. Örneğin; Naziler’in siyasal toplumsallaşmayı çok yönlü bir şekilde uyguladığı; sinema, tiyatro, spor, edebiyat, mimarlık gibi alanlarda yaptığı faaliyetlerde görülmektedir (Teber, 1990: 29).

2.2. Siyasal Toplumsallaşma Yaklaşımlarına Genel Bir Bakış

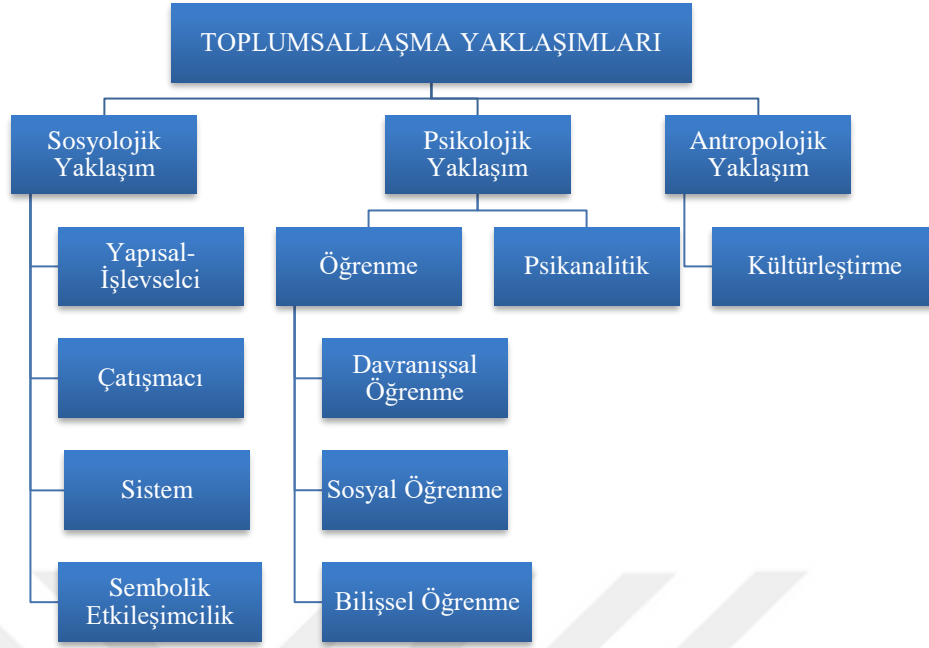
Araştırmanın ikinci alt başlığı toplumsallaşma yaklaşımları incelenmiştir. Genel kapsamda ilgili yaklaşımların tanımları, fikir öncüleri ve iddiaları ele alınmıştır. Özel kapsamda ise toplumsallaşma kuramlarının siyasal toplumsallaşma disiplini ile olan ilişkisi incelenmiştir.

Her siyasal disiplinde olduğu gibi siyasal toplumsallaşma konusunda da yaklaşım anlayışında belli ideolojilerin etkisi görülüp; devlet, toplum ve birey üçgeni ilişkisi de buna göre şekillenir. Örneğin; çoğulcu yaklaşımlar bireyi, kolektif yaklaşımlar sosyal toplumu merkeze alırken, otorite yaklaşımlar ise devleti merkeze almaktadır (Çetin, 2003: 47).

Siyasal toplumsallaşmaya yönelik yapılan çalışmalar teorik anlamda iki ayrılmaktadır. Bunlar mikro ve makro düzeydeki yaklaşımlardır. Mikro düzeyindeki çalışmalar birey eksenli çalışmalar olup, psikanalitik ve davranışçı yaklaşımlar bu kapsamda değerlendirilmektedir. Makro düzeyde ise daha komplike olup çok yönlüdür. Siyasal sistemler, süreçlerin analizi bu kapsamda değerlendirilir. Bu yönüyle sistem, yapısalcı ve işlevsel, çatışmacı yaklaşımlar inceleme alanına girmektedir (Yıldız, 2010: 16).

Siyasal toplumsallaşmanın psikolojik kapsamını ele alan Çelen (2002: 43-44) sosyal öğrenme ve bilişsel gelişim yaklaşımları çerçevesinde siyasal toplumsallaşmayı açıklamaktadırlar. Davranışsal yaklaşım ve sosyal öğrenme siyasal toplumsallaşma araştırmaları arasında en çok tercih edilenlerdir.

Bu bölümde siyasal toplumsallaşma başlığı; sosyolojik, psikolojik ve antropolojik yaklaşımlar açısından ele alınmıştır. Psikolojik yaklaşımlarda psikanalitik ve öğrenme (davranışsal, bilişsel ve sosyal öğrenme) yaklaşımları; sosyolojik yaklaşımlarda yapısal-işlevselcilik, sembolik etkileşimcilik, sistem ve çatışmacı yaklaşımlar; antropolojik yaklaşımlarda ise kültürleştirme yaklaşımı incelenecektir. Bu yaklaşımlar bireyi, toplumu, yapıyı ve sistemi ele alan teorik bakış açılarıyla incelenecektir. Bunlardan ilki bireyi merkeze alan, psikanalitik ve öğrenme yaklaşımlarıdır. İkincisi, sistem analizini ve ilişkisinin mantığını vurgulayan sistem yaklaşımıdır. Üçüncüsü yapıyı, bu bağlamda işlevi inceleyen yapısalcı-işlevsel yaklaşımıdır. Dördüncüsü, toplumsallaşmayı ve sınıfları inceleyen çatışmacı; simge ve benzetim kavramlarına değinerek toplumsallaşmayı açıklayan sembolik etkileşimci yaklaşımıdır.

Şekil 2.4. Toplumsallaşma yaklaşımlarının sınıflandırılması.

2.2.1. Psikanalitik Yaklaşım

Psikanalitik dediğimizde aklımıza ilk gelen kişinin Freud olduğunu söylersek herhalde abartmamış oluruz. Freud ile birlikte Piaget de psikanalitik kuramla ilgilenmesine rağmen Piaget, daha çok bilişsel yaklaşım ile tanınmıştır. Psikanalitiği, dinamik psikiyatriden ayrı farklı gören yaklaşımlar olmakla birlikte psikoloji alan yazınında bu iki kavram eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Geçtan, 2003: 47).

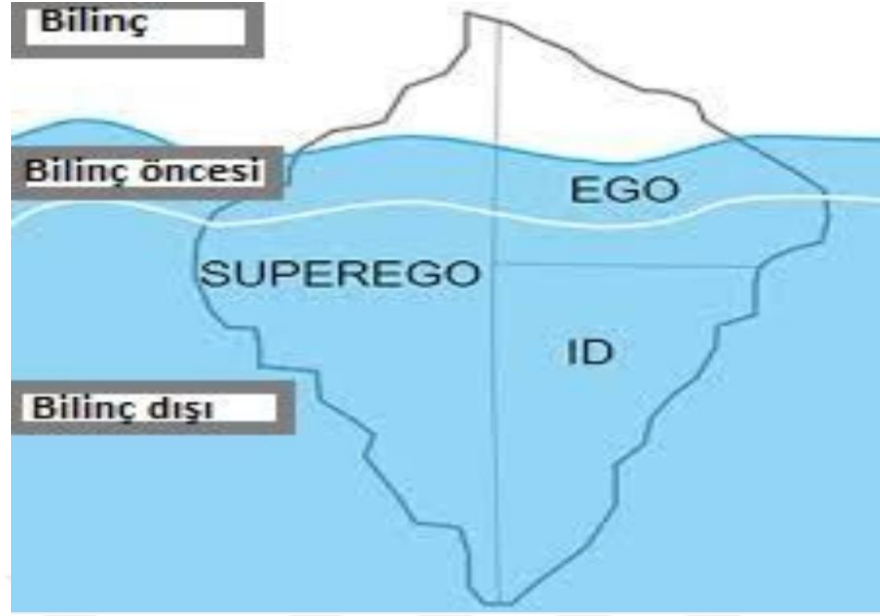
Sigmund Freud'un psikanalitik yaklaşım doğrultusunda uyguladığı psikoterapi yöntemi olan Psikanaliz'i 1922'de şöyle tanımlamıştır: "Başka türlü neredeyse ulaşılamayan ruhsal süreçleri bir soruşturma yöntemidir. Bu soruşturmaya dayanan nevrotik rahatsızlıkları ele alma yöntemidir. Bu yolla elde edilmiş ve giderek yeni bir bilimsel dal bünyesinde kaynaşan bir dizi psikolojik kavramdır." (Anlı, 2010a: VII). Freud, nevrotik semptomların bastırılmış duygular ve yasaklardan kaynaklanıp, ego ve libido arasındaki uzlaşmazlıktan kaynaklandığını belirtmiştir (Freud, 2014: 9).

Freud'a göre, insanın doğuştan sahip olduğu iki önemli temel güdü olan cinsellik ve saldırganlığa değinen Cüceloğlu (2017: 31), bu iki eğilim sayesinde çocuğun toplumsal uyumu ve sosyalleşmesi sağlandığını belirtmiştir. Bu doğrultuda cinsellik ve saldırganlık davranışları toplumsal uyumu zorlaştırdığı için çocukluk döneminde birey birincil sosyalleşmede yer alan otorite figürleri tarafından evde

anne ve baba, okulda öğretmen tarafından baskılanmakta, uyumsuzluğun devam etmesi durumunda da çocuk cezalandırılmaktadır. Dolayısıyla çocuk yaşamının bu çağında özellik anne- baba, çetin sınavlardan geçmektedir. Aileler çocuğun gelişim dönemini iyi analiz etmeli ve çocuğun gösterdiği bu tepkilere yönelik uygun davranış benimsemelidir. Sınavdan geçen bir diğer kişi eğitimcilerdir. Bazen eğitimciler, çocuğun içgüdüsel davranışları ile saldırganlığı karıştırıp yanlış tutumlar sergilemeleri sonucunda çocuğun asiliğini arttırır (Corman, 1996: 19-20).

Freud ruhsal dinamikleri üçe ayırmaktadır: Bunlar, alt benlik (id), benlik (ego) ve üst benlik (süper ego)' dur. Kendi deyimiyle id, ruhsal aygıtın en eski parçası olup kalıtımla ve doğumla var olan bütün yapılardır. Bedensel yapıdan kaynaklı olan güdüsel dürtülerin ruhsal yapıları olan etkisi ve anlamının başlangıç noktasıdır. Ego, gerçek dış dünya ile ilgili olup yapısal olarak id ve süper ego dengeleyici durumundadır. Dolayısıyla ego, dış dünya gerçeği etkisinde kalan idin aşırı, zamansız ve uygunsuz uyarılarına karşı ruhsal yapıyı koruyan bir dış bölmeden oluşup zamanla özelliğini ve stratejilerini geliştirerek alt benlik ve üst benlik arasında uzlaşmacı konuma gelmiştir. Üst benlik (süper ego) ise çocuğun kişilik gelişimi sürecinde anne, baba, öğretmen, toplumsal değerlerin yoğun baskısı altında kalmaktadır. Bu dönemde toplumsal ahlak, kurallar ve davranış kalıpları çocuğun süper egosu oluşturup, çocuktan bireysel davranmaktan uzaklaşıp toplumsal olarak davranılması beklenilir (Öztürk, 2008: 15-18).

Nihayetinde kuramı özetlemek gerekirse; psikanalitik yaklaşımın psikoterapi yöntemi olan psikanaliz, baskı altında tutulan (id) ruhsal unsurların (cinsellik, din baskılar vd.) bilince çıkarılmasında (ego: gerçek dünya) engelleyici bir takım faktörlerin (süper ego: ahlakı kurallar, din vd.) dirençlerin somutlaştırılması içinde aktarımda bulunmasını(hipnoz) amaçlamaktadır. Çocukluk dönemindeki cinsel ve bilinçdışı tutumlar psikanalitiğe dayanmaktadır. Serbest çağrışım ve dalgalı dikkat psikanalizin temel yöntemleridir (Parman, 2006: 29).

Şekil 2.5 Freud'un kişilik kuramlarındaki yapılar ve ilişkileri. Buzdağı. (Cüceloğlu, 2017: 409)

Devletin en küçük yapı taşının aile kurumu olduğunu kabul edersek; aile içindeki ilişkiler, ailenin yönetimi, davranışlar aslında bize devlet sistemi ve yönetimi hakkında ipuçları vermektedir. Mikro bir sistemden üzerinden makro sistemi anlamak şeklinde düşünülebilir. İşte psikanalitik yaklaşım bu noktada bir örnek olabilir. Devlet sisteminde iktidar sahibi olan liderler, hükümetler, yöneticiler sembolik olarak anne, baba veya öğretmenle benzeşim kurulabilir. Toplum oluşturan bireyleri, ya da toplumun kendisini de yine aynı sembolik mantıkla çocuk ile benzeşim kurulabilir. Psikanalitik yaklaşım, çocuğun sağlıklı sosyalleşmesini baba-anne-çocuk iletişimi üzerinden; devlet-iktidar-toplum bağlamında da siyasal toplumsallaşmayı açıklamaktadır.

2.2.2.Öğrenme Yaklaşımı

Öğrenme yaklaşımı, kendi içinde davranışsal, bilişsel ve sosyal öğrenme şeklinde üç yaklaşıma dayanmaktadır. Öğrenme yaklaşımlarına kısaca değinerek aşağıda açıklanmıştır.

Öğrenme; tekrarlar ve yaşantılar sonucunda bireyde meydana gelen kalıcı, izli değişikliklerdir. Kavramsal açıdan öğrenme üç özellikle açıklanabilir. Bunlardan ilki, öğrenmenin iyi ya da kötü şeklinde davranışsal değişiklik yaratmasıdır. İkincisi, öğrenme biyolojik anlamda bir gelişmeye ilgili değildir. Yani büyüme, olgunlaşma, yaşlanma gibi değişiklikler öğrenmenin kapsamı dışındadır. Ancak tekrar ve yaşantı

sonucu oluşan değişiklikler öğrenmedir. Üçüncüsü ise, bir değişikliğin öğrenme olarak değerlendirilebilmesi için uzun süre etkisini göstermelidir. Dolayısıyla güdü, yorgunluk gibi kısa süre ya da hızlıca değişiklikler öğrenmeyle ilgili değildir (Morgan, 2013: 67).

Davranışçı öğrenme yaklaşımı gözlemlenebilir davranışları, davranış-çevre ilişkilerini uyarıcı-tepki kapsamında incelemektedir. Bu öğrenme yaklaşımına yönelik yapılan deneysel çalışmalar I. Pavlov tarafından klasik koşullanma ilkesiyle gerçekleştirilmiştir. ABD' ise J. Watson önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Pavlov, refleks şeklinde gerçekleşen bazı davranışların, dış uyarıcılar vasıtasıyla uyarıcı-tepki ilişkisinde istem dışı ortaya çıktığını vurgular. Edimsel koşullanmada ise klasik koşullanmadaki uyarıcı-tepki ilişkisi zorunluluk olarak kabul etmez. Çünkü; çoğu davranışların kendiliğinden geliştiği ve deneme-yanılma türündeki davranışlar ödül ile ilişkilendirildiğinde davranışın öğrenilebileceğini savunmaktadır (Baysal ve Tekarslan, 1998: 69-70).

Bandura' nın öncüsü olduğu, Tolman'ın da geliştirdiği sosyal öğrenme yaklaşımı, davranışçı ilkelerden klasik koşullanma ve edimsel koşullanmanın yetersizliği sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşıma göre, bireyin etrafındaki bütün insanlar, nesnelere, olaylar uyarıcı niteliğindedir. Burada önemli olan husus, bireyin hafıza, düşünme ve karar verme süreçleri zihinsel süreçlerin organizma tarafından bilinçli olarak gerçekleştirilmesidir. Yani, kişi herhangi bir uyarıcı ile karşılaştığında ve uyarıcıdan yola çıkarak bir amaca ulaşmak istediğinde belleğinde uyarıcı-tepki-sonuç ilişkilendirmesini yapıp doğru sonuca götürecektir davranış sergilemektedir (Şimşek, Akgemici, ve Çelik, 2003: 99). Sosyal öğrenmede kişinin herhangi bir yaşantısal süreç geçirmesi ya da bir pekiştirecin varlığı esas değildir. Kişi sosyal öğrenmeyi örnek alma, taklit ve gözlem yaparak gerçekleştirir (Baysal ve Tekarslan, 1998: 69-70).

Piaget' in öncüsü olduğu bilişsel öğrenme yaklaşımı ise, insanın ya da hayvanın tecrübeleri sonucunda bilgiyi işleme yönteminde meydana gelen değişikliklerdir. Diğer bir ifadeyle bilişsel öğrenme, geçmiş yaşantıların anlam değişikliğini oluşturmasıdır. Şu an bu yazıyı okurken de öğrendiklerimiz ne klasik koşullanma ne de edimsel koşullanma ilkeleri geçerlidir. Pekiştirecin açık bir şekilde

kullanılmamasına rağmen yaşantılar sonucunda bilgi depolama ve işlemenin gerçekleşmesiyle bilişsel öğrenme tamamlanmış olur (Morgan, 2013: 86).

İktidarlar siyasal toplumsallaştırma yaparak bizlere çok şey öğretirler. Bizler de içselleştirerek öğrendiğimiz hususlar olduğu gibi öğrenmek zorunda kaldığımız, boyun eğdiğimiz noktalar da olabilir. Siyasal iktidar yukarıda anlatıldığı gibi bize ödül-ceza ilişkisi içinde bir şeyler öğretir. Bazen ise sadece iktidarı örnek almamız da öğrenmek için yeterli olabilir. Bu ikisini hiç yaşamamak da sadece bir tv programını izlemek de bilgiyi öğrenip depolamamızı sağlayabilir. Hepsinin de siyasal toplumsallaşma yöntemlerini açıklamaya çalışan yaklaşımlar olduğu söylenilebilir.

2.2.3. Çatışmacı Yaklaşım

Çatışmacı yaklaşımın en önemli temsilcisi olarak kabul edilen Karl Marx'a göre, toplumsal gelişimin ve dönüşümün asıl sebebi sınıflar arasındaki çatışmalardan kaynaklandığını belirtmiştir. Bu sınıf çatışması üretim araçlarını elinde bulunduranlarla, bunların himayesinde çalışan işçi sınıfı arasında geçmektedir.

Marx, çatışma yaklaşımıyla ilgili olarak iki yapıya değinmektedir. Birincisi, burjuvazinin sahip olduğu üretim araçlarıdır. Örneğin; makine, teknoloji, emek, sermaye olup ve bunları birer alt yapı olarak tanımlamaktadır. İkincisi, sınıf çatışması esnasında alt yapıların şekillendirdiği, üst yapılarıdır. Üst yapı olarak da aile, kültür, siyaset, ekonomi, hukuk yönetim gibi yapıları saymaktadır. (Arslanoğlu, 2012: 198-199).

Marx'ın felsefesine göre ekonomi, toplumsal yapıyı şekillendiren ve belirleyen en önemli faktördür. Toplumsal hayatın diğer alanları ve insanların fikirleri ekonomiye göre şekillenir. Ancak farklı sosyal sınıfların aynı ekonomik çıkar etrafında birleşmeleri mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla burjuva toplumu, baskı yapanlar kapitalist; sömürülenler ise proletaryadır (Uygun, 2017; Vergin, 2004).

Marx'ın 'değerin emek düşüncesine' ne göre bir malın üretiminde kimlerin katkısı varsa, herkese eşit paylaşılması anlayışı yatmaktadır. Bunun karşılığında ürünü yaratan kişi emeğinin karşılığı olarak beslenme, giydirme, büyütme ve barınma ihtiyaçları karşılanmalıdır. Marx bu üretim neticesinde "artık değer" in ortaya çıkması mümkün olduğu durumlarda, bunun üretim aşamasına katılanlara eşit

paylaşılması gerekirken; bunun sadece kapitalistlere, dolayısıyla sömürene aktarıldığına vurgu yapmaktadır (Wallace, R.A. ve Wolf, A. 2004: 96-99).

Bütün bu baskı sürecini çatışmacı yaklaşım; işçinin proleteryanın, burjuvazinin kapitalizimine karşı ayaklanma zemini oluşturduğunu belirtmektedir. Bu devrim sonucunda kapitalizm yenilmeye mahkum olacaktır. Egemenliği eline alan proleteryanın amacı üretim araçlarının devletin elinde olduğu sınıfsız bir toplum idealidir. Bu muhakkak olacaktır ancak; burjuvazinin kalıntılarını ortadan kaldırıncaya kadar proleterya diktatörlüğü gerekmektedir. Sonuç ise, proleterya diktatörlüğünün koltuğunu bırakmasıyla gerçekleşecektir. Böylelikle Mark'ın düşüncesindeki sınıfsız toplum yapısı gerçekleşmiş olacaktır (Gutek, 2001: 259-261).

Üretim araçlarının iktidarın himayesinde olması ile olmaması arasında büyük fark olduğunu söyleyebiliriz. Bu, devletin yönetim şekline, uzantılarından başlayıp en küçük yapı taşı olan aileye kadar bu farklılık ortaya çıkabilir. Dolayısıyla her iki koşulda da iktidar sahibinin ideali doğrultusunda, siyasi toplumsallaşma politikaları mevcut olacaktır.

2.2.4. Yapısal-İşlevselci Yaklaşım

Herbert Spencer, “toplumsal işlev” kavramını 19. yy başında formüle ederek yapısal-işlevselciğe önemli katkılarda bulunmuştur. Toplum kendi iç dengesini sağlayan bir organizma olarak görmektedir. Ayrıca bu toplumsal iç dengenin sağlanmasında doğa kanunlarını, toplumsal kanunlara uyarlamıştır. Claude Levi ve Strauss ise ‘toplumsal yapı’ adı altında yeni bir yöntemin önemli savunucularıdır. Bu yazarlara göre toplum biliminde yapısalcılığı kullanmak için sistematik çalışmalarda “işlev” eksikliğinden dolayı yeterince yol alınmamıştır. Dolayısıyla yapı ve işlevin birlikte incelenmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Strauss'tan aktaran Bottomore, 2000: 52-57).

Rozenberg ve Coser yapısal-işlevselci yaklaşımı üzerinde dururken öncelikle “yapı” ve “işlev” kavramını açıklamışlardır. Yapıyı, görece olmakla birlikte kalıplaşmış, durağan, sabit toplumsal birimler olarak açıklamaktadır. Örneğin; aile, din, yönetim, ideoloji toplumsal yapı ya da sistemler arasında sayılabilir. İşlev ise bir bütünü meydana getiren parçaların düzen ve uyum içinde çalışmasını sağlayan toplumsal aktiviteler olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla işlev yapı içindeki

dinamik süreci anlatır. Bu dinamik süreçte, toplumsal yapıların varlığını uyum içinde sürdürebilmesi için ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir (Polama,1993: 34-35).

Sosyolog Talcott Parsons, Robert Merton ve Neil Smelser ile asıl önemli çalışmaların yapıldığı yapısal-işlevselci yaklaşıma göre toplum, tıpkı canlı bir organizma gibi birçok farklı karmaşık sistemler oluşmaktadır. Nasıl ki vücudumuzun organları olan kalp, akciğer, karaciğer ve diğer organlar uyum ve bütünlük içinde insanın yaşamasını sağlıyorsa, toplum da bütün kurumları bir araya gelerek toplumsal yaşamı gerçekleştirirler. Toplumsal kurumların, bu noktada belirli hedeflere ulaşılmasında, toplumsal gerilimin ve çatışmanın giderilmesinde, değişen çevresel faktörlere uyum sağlanmasında ve kişilere rol ve statü kazandırılmasında önemli işlevleri bulunmaktadır (Newman, 2013: 21).

Durkheim ve Max Weber' in görüşleri, küresel bir toplum yaklaşımı oluşmak amacıyla Parson'ı etkilemiş. Bu amaçla Parsons, yapılanma ve farklılaşma fikirlerini Durkheim' den alırken; toplumun temelinde eylemin mevcudiyeti olduğu görüşünü de Weber' den almıştır. Bu bağlamda Parsons, yapısal işlevselciğinde inceleme nesnesi olarak toplumun eylemleri inceleyip karmaşık bir toplum modelini olgunlaştırmıştır (Richter, 2012: 113).

İşlevselciler, toplumsal sistem çözümlerinde üç ögeye dikkat etmektedirler. Birincisi, sistemin bütün kısımları birbiriyle ilişkili ve birbirlerine dayanılır olmalıdır. İkincisi, bir toplumsal sistemi canlı bir organizmanın sağlıklı veya normal durumuna benzemesidir. Üçüncüsü, bozulan bütün sistemin parçaları tekrar eski haline dönmek için yeni bir organizasyona ihtiyaç duyulmasıdır (Wallace, R.A. ve Wolf, A. 2004: .23).

Toplumsal hayatın devamı açısından toplumu oluşturan yapıların ya da toplumsal kurumların mevcut sistemin bir parçası olarak düzen ve uyum içinde kalması elzem olabilmektedir. Ancak bu kurumların, sistem içinde işlevlerini yerine getirebilmesi için ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Bu noktada iktidarın da toplumun siyasal toplumsallaşmasını güvene alması için bu durumun farkında olmalıdır. Çünkü toplumsal sistem bir organizma olup yaşaması belli ölçütlere bağlıdır. Devleti toplumsal sisteme ve bu sistemi yöneten iktidarı da organizmaya benzetmek mümkün olabilir.

2.2.5. Sembolik Etkileşimcilik

George Herbert Mead, sembolik etkileşim ile geleneksel sosyoloji toplum yapısını, bu yapıların toplumsal davranış etkileme düzeyine göre analiz etmeye çalışmıştır. Toplumun mikro boyutundaki gündelik insan yaşantılarını ve insanların sembolik iletişim aracılığıyla nasıl etkilendiklerini incelemektedir. Sembolik etkileşimcilik yaklaşımı, bireyin kendini ifade etme sınırlarının genişlemesi ya da yeni sınırları, mücadele alanlarını yaratma ve kontrolün sağlanması gücüyle ilgilenmiştir. Dolayısıyla insan eylemlerinin dürtüler, iç güdüler ya da dış etkenler tarafından oluşturulamayacağını, insanların iletişim kurma becerilerine sahip olduğu için yeni bir toplumsal düzen, yapı yaratacak kadar bilinçli olduğuna dikkat çekmektedir (Slattery, 2007: 333-334).

Bir diğer sembolik etkileşimciler C.H. Cooley ve W.I. Thomas göre, şeylere anlam yüklememiz sonucunda oluşan semboller, toplumsal hayatın parçası olarak görülmektedir. Anlamlar, kişiler arası etkileşim sonucunda oluşmaktadır. Bu etkileşim sonucunda toplum kavramı ortaya çıkmaktadır. Bunu sağlayan semboller, insanlar arasında iletişimi sağlayan kelimeler, nesnelere, işaretler, jest ve mimikleri sayabiliriz. Bu semboller arasında en önemli olan, dilin yarattığı sözcüklerdir (Bozkurt, 2006: 41-42).

Simgesel etkileşimcilere göre insanlar karşılıklı etkileşim sonucunda simgesel alışverişte bulunurlar. Bu etkileşim esnasında, karşıdaki kişiyi tanımaya çalışarak nasıl davranılması gerektiği konusunda ipuçları, niyetleri öğrenmeye çalışılır. Simgesel etkileşimcilik, dikkatleri iletişim sürecindeki ayrıntılara vererek bu ayrıntıların nasıl anlamlı hale getirilip kullanılacağını tartışır. Örneğin; ilk kez bir kadın ile bir erkeğin buluştuğunu düşünelim. Muhtemelen bu buluşmada, kadın ve erkek iletişim sürecindeki sözcükler, hareketler, jest ve mimikler gibi, sözlü ve sözsüz iletişime yoğunlaşarak karşılarındakini anlama çalışacaklarını söyleyebiliriz (Giddens, 2000: 597).

Sembolik etkileşimciler, genelden özele şeklinde gelişen tümdengelimci bir yaklaşımla ilerleyen, diğer sosyolojik kuramların, yasa tarzı önermelere yaslandıkları sürece kaçınılmaz tikeller ve insan davranışlarının sürekli değişkenlik göstermesinden dolayı, başarısız olacağını söylemektedir (Coser, 2013: 495). Ancak sembolik etkileşimde, doğa ile ilişki kurmak bir mecburiyet değildir. Daha çok

rastgele insanlar tarafından keyfi olarak üretilir ve uzun yıllar boyunca da kalıcı anlamı vardır. Örneğin; ‘yeşil’ renginin doğada ‘git’ şeklinde bir anlam karşılığı bulunmamaktadır. Sembollerin anlamı ve nasıl anlaşıldığı belirlendiği müddetçe, simgeler problem teşkil etmez (Newman, 2013: 33).

Günümüzde sembollerin gücünü ve yarattığı etki özellikle siyaset arenasında görülmektedir. Bayrak, din, milliyetçilik, dil, ibadet figürleri, kadın, renk tercihi gibi semboller, iktidarın toplumsal uyumu sağlamasında ve buyruklarının uygulanmasında önemli olduğunu söylenebilir. Bu sayede iktidar, siyasal toplumsallaşma amaçlarına ulaşabilmektedir.

2.2.6. Kültürleştirme Yaklaşımı

Kültür; kapsamı ve sınırı belirsiz, başka terimlerle karıştırılabilen geniş bir kavramdır. Kültür kavramının antropolojik özelliklerinden dolayı, hemen hemen yazarların çoğunun atıf yapmadan geçemediği E.B. Taylor’ a göre kültür “Bir toplumun üyesi olmak sıfatıyla insanın edindiği malumatlardan, taşıdığı inanç ve ahlaktan, yarattığı sanattan, izlediği hukuktan, hayatını biçimlendirdiği adetlerin yanı sıra, tüm beceri ve alışkanlıklarından oluşan bir bütündür (Oktay, 2003: 167).

Siyasal kültür ise mevcut toplum içinde yaşayan bireylerin politika ile ilgili olan her şeye yönelik benimsenen tutum, anlayış ve eğilimi ifade etmektedir. Bir ülkenin siyaset deneyimleri, ülkenin kuruluş aşamasındaki ruhu, bir milletin farklı siyasal tarzı, başka ülkelere ve milletlere olan ön yargısı, doğru-yanlış ilişkileri, hoşgörü sınırı, coğrafi koşulları, kentleşme düzeyi, ekonomik yapıları gibi unsular politik kültürü değerlendirirken göz önünde tutulmalıdır (Çetin, 2014: 427).

Siyaset literatüründe, siyasal kültür kavramı üzerinde çalışanların ulaşmak istedikleri ortak amaç siyasal sistem işleyişinde kültürün katkısıdır. Ancak, siyasal kültür başlığında farkı anlamlara gelebilecek yorumlar da yapılmaktadır. Bunlar, Easton’ nın “nesnel” , Pye’ nin “bulgusal” , Fagen ve Tucker’ ın “işlemsel” ve Almond, Powel ve Verba’ nın “psikolojik-öznel” kavramsallaştırmalarıdır. Bu dört siyasal kültür tanımlamaları arasında siyaset biliminde en çok kullanılan öznel-psikolojik kavramsallaştırmadır. Buna göre, G. Almond, B. Powel ve S. Verba’ ya göre siyasal kültür; siyasal sistemin üyeleri arasında, siyasete yönelik bireysel yönelim ve değerlerin ilişkisi olarak tanımlamaktadır (Sarıbay, 1998: 47-49).

Almond siyasal kültürü bilme, algılama, tanıma boyutu, duygusal boyut ve değerlendirme boyutu olmak üzere üçe ayırır. Duyma, algılama ve tanıma şeklindeki siyasal kültür öğrenmelerinde, birey yaşadığı toplum hakkında az ya da çok bilgiye sahiptir. Duygusal boyutta; bilmenin, tanımanın ve algılamanın ötesinde siyasal oluşumlara karşı sempati, sevgi, heyecan, hoşnutluk duyabileceği gibi; korku, endişe, nefret duygusu da gelişebilir. Değerlendirici boyutta ise; kişi siyasal konular hakkında bir fikir sahibidir. Önceki bilgilerin birikimiyle atıf yaparak yeni siyasal mevzuları değerlendirebilir (Çam, 1999: 201).

Tolan'a (1996: 227-229) göre kültür, bireylerin toplumsal yollarla sahiplendikleri ve ilettikleri değer, tutum, norm, inanç simge, işaret, sembol, davranış kalıpları gibi maddi ve manevi sonuçlardan oluşmaktadır. Ancak kültür içeriğini sınırını belirlemek zordur. Kültürün bütün bu içerikleri, dolaylı ve dolaysız olarak toplumsal yaşantılar sonucu öğrenilir. Bu şekilde kültürel birikim unsurları ve fonksiyonları açısından evrensel özellikler taşıyıp kültür, kuşaktan kuşağa aktarılır. Süreç içerisinde bireylerin ve toplumun tutum ve davranışlarını düzenlemek isteyen kontrol altına almak isteyen kurumlar, kültür faktörünü etkilemiştir.

Kültürleştirme yaklaşımıyla ilişkili kavramlardan birisi de 'yabancılaşma' dır. Yabancılaşma kavramına yönelik Hegel, Feuerbah ve Marx görüşleri bulunmaktadır. Hegel yabancılaşmayı, dünyadaki nesnelleştirme ve kendinin yabancılaşması şeklinde açıklamaktadır. Feurbah'ta yabancılaşma, dini yabancılaşmaya karşılık gelmektedir. İnsan ve doğasını merkeze alarak materyalist bir yaklaşımla açıklamaya çalışmaktadır. Marx ise Hegel ve Feurbah'tan etkilenerek yabancılaşma kavramını toplumsal ve iktisadi açıdan ele alarak diğer düşünürlerin eksikliğini gidermeye çalışmaktadır. Bu farklı yaklaşımların ortak noktası oluşan yeni durumun kültürleştirme sürecini olumsuz etkileyip, kişinin özne ile nesne ya da bilinç ile şeyler arasındaki ilişkilerin bozulması veya öznenin ötekileşmesine, toplumsallaşamamasına yol açmasıdır (Aydoğan, 2015: 275-277)

Sonuç olarak bir toplumun siyasal gelişmeler karşısındaki davranışları, tutumlara, tavırları vb. o toplumun siyasal kültürünün şekillenmesinde etkilidir. Belirttiğimiz siyasal değerlerin toplum tarafından sahiplenmesi ve korunması toplumun siyasallaştığının göstergesi olabilir. Dolayısıyla siyasal kültür açısından toplumun ülkenin yönetim şeklini, siyasi partileri, anayasal değerleri, sendikaları,

demokrasisi, seçim sistemi, siyasal iktidarı, hükümeti, kamu yönetimi gibi siyasal kavramlar hakkında bilgi sahibi olması önemlidir (Öztekin, 2014: 237).

2.2.7. Sistem Yaklaşımı

Sistem kavramı; sayılar sistemi, yasalar sistemi, organik sistem, değer ve düşünce sistemi gibi farklı anlamlar için kullanılmakta olup bu yönüyle terim yeterince açık değildir. Ancak en geniş anlamıyla tanımlarsak sistem, her biri kendi özelliğini muhafaza ederek, farklı durumlarda bir arada bulunabilen öğeler bütünüdür. Bu öğeler arasındaki ilişkilerin karşılıklı ve birbirlerine bağlı olması, her zaman bu düzen içinde devam edeceğini anlamı taşımamaktadır. Ayrıca sosyal sistemler açık sistemler olup, diğer sistemler ilişki halindedir (Çam, 1999: 144-146).

David Easton, sistem üzerindeki çalışmaları siyasal sistem üzerinde olup, sosyal yaşamın diğer unsurlarıyla birlikte siyasal sistemi incelemiştir. Easton, siyaseti bir sistem kavramıyla açıklamaktadır. Ona göre siyaset; otorite, değer, iktidar, denge kavramlarından beslenmektedir. Sistem ise, siyasi olayı meydana getiren, başka terimlerin ele alınışında karşılaşılan düzey probleminden dolayı faydalanılan bir kavramdır. Dolayısıyla Easton amacı, siyaset biliminde bu noktada evrensel genellemelerde bulunmaktır (Köni, 2001: 21).

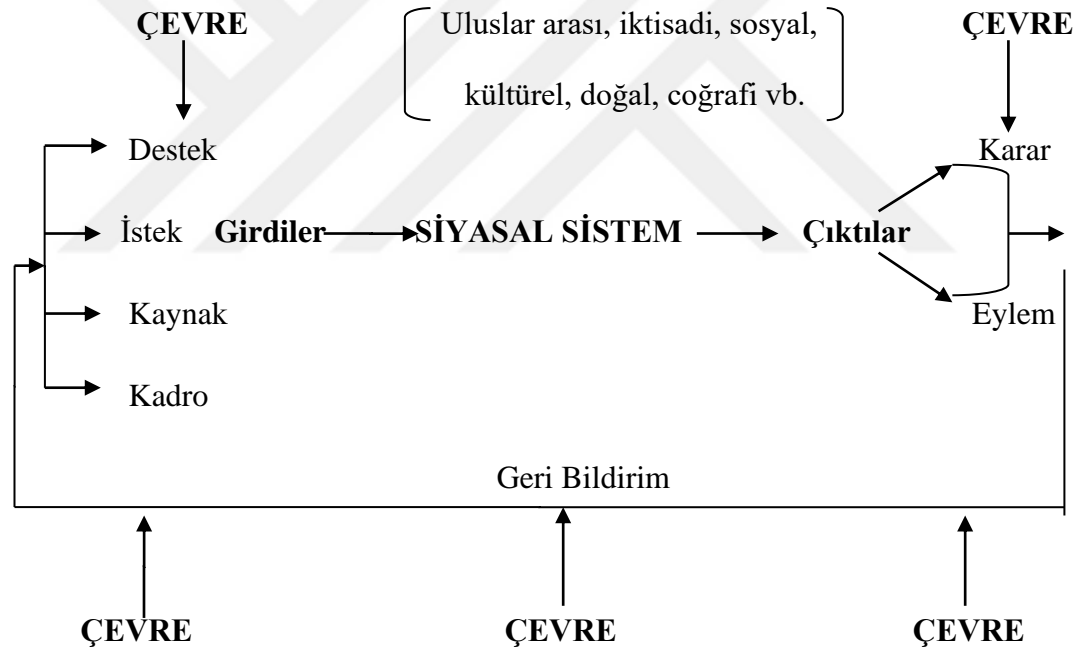
Çetin (2014: 266), siyasal sistemin konusunu üç açıdan değerlendirir. Birincisi, siyasal sistemi toplumsal dinamikleri açısından incelemektir. İkincisi, siyasal kurumlar ekseninde değerlendirmek, üçüncüsü de sistemi yöneten-yönetilen ilişkisinden ele almaktır.

Siyasal sistem niteliği itibarıyla diğer örgütsel sistemlerden daha kapsayıcıdır. Bu sistemin içinde birden fazla değişik örgütsel sistemler bulunup her biri diğeriyle ilişkidir. Dolayısıyla siyasal sistem sosyal hayatın çok sayıdaki boyutuyla ilgili olup tüm faaliyetler, bireyler ve başka sistemleri etkilemektedir. Ancak bu etkileme düzeyi her birey ya da sistem için eşit değildir (Turan, 1996: 16-17).

Öztekin (2014: 232-234) siyasal sistemi kısaca, toplumun ortak amaçlarının belirlenmesi ve belirlenen amaçlara ulaşılması olarak tanımladıktan sonra, siyasal sistemi; siyasal sistemin girdileri, siyasal sistemin işleyişi ve siyasal sistemin çıktılarını açıklamıştır. Siyasal sistemin girdileri, toplumu oluşturan bireylerden olacağı gibi sosyal örgütlerden veya diğer alt sistemlerden gelen her türlü talep, istek, veya öneri olabilir. Sistemin işlenişi, bireylerden ya da diğer alt sistemlerden gelen

istekler, talepler ya da davranışlar değişik aşamalardan ve incelemelerden geçerek sisteme çeşitli kanallardan girer. Bu girdiler niteliklerine göre, siyasal sistemin karar organlarına geleceği gibi, diğer birimlere örneğin; inceleme ve araştırma birimine de girebilir. Sistemin çıktıları; gerek bireylerden, gerek diğer toplumsal sistemlerden, gerekse uluslar arası çevreden gelen istekler veya öneriler sistem içinde belli aşamalardan ve süreçlerden geçtikten sonra, dış çevreye çıktı olarak geri döner.

Siyasal sisteme giriş yapan tüm unsurlar, her zaman düzenli olarak bu süreçleri takip etmez. Ayrıca sistem genelde çok az isteğe cevap verebilmektedir. Bu durumun giderek alışkanlık halini alması ya da sistemin ihtiyaçları karşılayamaması durumunda sistem desteğini kaybedebilir. Özellikle yeni kurulan sistemlerde bu bir risk olmaktadır. Bazen sistemin, çevreden gelen baskılar sebebiyle değişmesi ya da ortadan kalkması gerekebilir (Turan, 1996: 27).

Şekil. 2.6 Easton'nın siyasal sistem ve süreç modeli (Turan, 1996: 26)

Neticede bir sistem olarak devletin güçlenmesi ve ayakta kalmasında yukarıdaki Easton' nın siyasal sistem modelinin işlemesi önem arz etmektedir. Siyasal toplumsallaşma sürecini de siyasal sistemin alt birimi şeklinde düşünürsek sistem, iktidarın devleti kendi ideallerine göre değiştirme noktasında katkı sağlayabilir.

2.3. Siyasal İnsanın Oluşum Süreci

Çalışmamızın ikinci bölümünün üçüncü alt başlığında, siyasal insanın oluşum süreci incelenmiştir. Siyasal insanın oluşumu ve gelişimi kişinin doğumuyla başlayıp ölümü ile son bulmaktadır. Süreç içinde toplumsal faktörlerden birey, gelişim dönemi açısından farklı etkilenmektedir. Dolayısıyla insanın her bir gelişim döneminin özelliklerinin farkında olmak, toplumsallaşma açısından önem arz etmektedir.

Bu başlıkta insanın doğumundan başlayıp yaşamının sona ermesiyle geçen çocukluk, ergenlik-gençlik, yetişkinlik-yaşlılık dönemlerine dikkat çekilmiştir. Dönemleri incelerken özellikle bireyin toplumsallaşması, dolayısıyla siyasal toplumsallaşması üzerinde durulmuştur. Bu aşamada bilişsel, ahlaki gelişim ve kişilik gelişimi kuramlarından da kısaca bahsedilip kavramsal olarak detaya girilmemiştir. Bu kavramlara, özellikle bireyin sosyal gelişimine değinirken atıfta bulunulmuştur. Fizyolojik gelişimden dönemselsel olarak bahsedilmeyip; psikanalitik yaklaşım ve diğer öğrenme yaklaşımları bu bölümde psikolojik kuramlar başlığında açıklandığı için tekrar değinilmemiştir.

2.3.1. Çocukluk Dönemi

Çocuk, henüz olgunlaşmamış ve gelişmekte olan reşit sayılmayan bir insan yavrusudur. Ancak yasalar çocuk olma sınırını farklı değerlendirebilmektedir. Örneğin, on sekiz yaşının altında bir kişi çocuk olmasına rağmen, belli gerekçelerle evlendirildiğinde ergin kabul edilmektedir. Ceza yasalarına göre on iki yaş altındaki çocuk hiçbir şekilde ceza alamazken, doktrin görüşleri ise çocuğun icra ettiği suçun anlam ve sonuçlarına kavrayıp kavramama sonucuna göre değerlendirilmesi gerektiği savunur. Aynı zamanda on iki yaşındaki çocuk hiçbir şekilde çalıştırılmaz. Bu durum on iki yaşının üstündeki kişinin çocuk niteliğinde olup olmayacağı tartışmasına neden olmaktadır (Yörükoğlu, 1989: 13).

Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ve iç hukukumuzda göre on sekiz yaşının altındaki bütün kişileri çocuk olarak kabul etmektedir (BM, 2018). Fizyolojik ve psikolojik gelişim olarak da çocuk 2-12 yaş aralığında kabul edilmektedir. 0-2 yaş dönemi bebeklik dönemi olarak kabul edilip bu döneme konu başlığımız açısından çok dar kapsamlı ve ilgisinin düşük olduğunu düşünülerek bahsedilmemiştir.

Çocukluk dönemini, 2-6 yaş aralığı açısından ilk çocuk dönemi; 2-12 aralığını da ikinci çocukluk (erlilik) dönemi olarak iki aşamaya ayırıldığını belirten Aydın (2005: 30-37) çocuğun fiziksel, bilişsel, duyuşsal, ahlaki yönden gelişmeye başladığını belirtmektedir. Fiziksel gelişim hariç, diğer gelişmeler psiko-sosyal gelişime tabidir. Bilişsel gelişim kavramı üzerinde çalışmalar yapan Piaget göre zihinsel gelişim; şema, olgunlaşma, yaşantı, uyum, özümleme ve örgütle metotlarıyla gerçekleşir. Bu yöntemler belli gelişim evrelerinde gerçekleşmektedir. Bu gelişim evreleri; duyuşsal motor evre (0-2), işlem öncesi evre (2-7), somut işlemler evresi (7-12), soyut işlemler evresi de (12- sonrası) olarak beşe ayrılmaktadır.

Bebeklik döneminin ilk günlerinden itibaren çocuğun sosyalleşme serüveni başlamaktadır. Bebeğin annesi ile kurduğu iletişim duyuşsal motor evrede gerçekleşip, anneye olan bağılılık sosyalleşmenin başlangıcıdır. Bebeğin büyüüp yürümeye başlamasıyla sosyal çevresi genişler, yeni insanlar ve uyarıcılarla tanışır. İşlem öncesi döneme denk gelmesi itibarıyla, zihinsel şema algılamaları ve yaşantılar sonucu sosyalleşir. Bu dönem de anne-baba kadar öğretmen de çocuğun sosyalleşmesinde etkilidir (Selçuk, 2003: 54).

Erickson, psiko-sosyal gelişim kuramı belli dönemlerle ilişkilendirir. Birey gelişim süresi boyunca kendini ve dış dünyayı anlama, algıla şekli değişmekte olup, yeni anlam arayışlarına girmektedir. Somut işlemler döneminde kapsayıp, bilişsel şemalar ve yaşantılarla öğrenmeler oluşmaktadır. Özellikle Erickson, anne, baba, öğretmen, arkadaş gibi bireyin sosyal çevresiyle etkileşimde bulunduğu, psikososyal gelişim açısından önemlidir. Ancak Erickson kalıtımsal bir takım özelliklerinde sosyal gelişim açısından etkili olduğunu epigenetik kavramıyla açıklamaktadır. Epigenetik, benlik gelişiminin belirli zaman aralıklarında aşamalı olarak biçimlenmesidir (Erden ve Akman, 2007: 88).

Asımgil ve Çekmegil (2010: 18) sosyal gelişimi, kişinin yaşına ve gelişimine uygun davranış sergileyip sorumluluk alırken, sosyal ve aile baskılarına karşı dirençli olması ve geleneksel değerlere, örfelere, adetlere uygun davranması olarak tanımlamaktadır. Bu dönemde çocuk, yaşadıkları olaylar karşısında nasıl tepki göstereceğini yakın çevresinde ona örnek olacak kişileri model alarak, taklit ederek, öğrenmektedir.

Odağ ve Kürşad'a (2007: 10) göre kişi, toplumsallaşma sürecinin belli dönemlerde birbirinden farklı çatışmalarla karşı karşı gelmektedir. Bu çatışmalar bireyin dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bilişsel gelişim açısından da soyut işlemler dönemine rastlayıp uyum, özümseme ve örgütleme yöntemiyle öğrenme oluşmaktadır. Bu dönüm noktalarında karşılaşılan karmaşalar ve çatışmalar benliğin güçlenmesini sağlayıp, bir sonraki çatışma ve engel durumlarında daha hazırlıklı ve donanımlı olmasını sağlamaktadır. Bu çatışmalar, bireyde genetik olarak kodlanmıştır. Ancak işlevsel olabilmesi için uygun zaman diliminde içinde çevresel koşulların bireysel olgunlaşmaya olanak sağlamalıdır (Erden ve Akman, 2007: 89).

Evreler	Çatışma	Olası Sonuçlar
0-1 Yaş	Temel güvene karşı güvensizlik	Güvenli ya da güvensiz bağlanma
2-3 Yaş	Özerliğe karşı şüphe ve utanç	Özerk olma ve kişisel olarak bağımsızlık kazanmada başarı ya da başarısızlık
3-5 Yaş	Girişkenliğe karşılık suçluluk	Toplum tarafından onaylanma, ve istenilen hedeflere yönelme ya da tersi
6-11 Yaş	Çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu	Bireysel ve toplumsal bilinç yeterliliği kazanma ya da kazanmama
Erinlik/Ergenlik	Kimlik kazanmaya karşı rol karmaşıklığı	Olumlu ya da olumsuz benlik algısı kazanma
Genç /Yetişkinlik	Yakınlığa karşı yalnızlık	Başkalarıyla olumlu ya da olumsuz sosyal ilişkiler kurma
Orta Yaşlılık	Üretkenliğe karşı durgunluk	Aile, toplum ve insanlığın gelişimi için olumlu ya da olumsuz değerler kazanma
Yaşlılık	Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk	Yaşamdaki iyi ya da kötü olaylar ile ölüme karşı benlik bütünlüğünü koruyarak geliştirmede, başarı ya da başarısızlık.

Çizelge 2.1. Erickson'nun psikososyal gelişim yaklaşımında çatışmalar ve olası sonuçlar (Selçuk, 2003: 66)

Alfred Adler, çocuğun sosyalleşmesini sosyal çevresindekiler üzerinde egemenlik kurmak istemesi sonucu tercih ettiği yöntemler açısından iki tipte incelemiştir. Birinci tip çocuk, yetişkinlerin davranışlarını ve yöntemlerini fark edip onları model alması güçlülüğü göstermesi; ikinci tip çocuk ise, yetişkinlerin her zaman çocuklara kendiliğinden yardım ettiğini, çocukların ihtiyaçlarını giderdiğini gözleyip kendi zayıflığını kanıtlamaya çalışması şeklindedir. Her iki tip de çocuğun ancak çevreyle olan ilişkisi kavranıldığında anlam kazanmaktadır (Adler, 2007: 30).

Yavuzer (2002: 142), çocukların arkadaşlık ilişkilerinde sosyal karşılaştırmalar yaparak, benlik algısını diğer çocuklara yansıtarak arkadaşlık ilişkileri kurarlar. Özellikle bu dönemde empati düzeyi iki yaşından sonra gelişmekle birlikte, halen çocuğun bencil davranışları da aktif olarak rol oynamaktadır. Ancak daha ileri yaşlarda soyut işlemler döneminde olacağı için, özellikle okul döneminde çocuklar, olaylara başka arkadaşının bakış açısından bakmayı, onlara göre tutum ve davranış geliştirdiği bu süreçte arkadaşlarıyla daha uyumlu hale gelmektedir. Bu dönemde yaşantı ve özümseme öğrenme yolları, kendini daha sık göstermektedir (Yavuzer, 2001: 28).

Comenius, “Ölü kitapları bırakın! Doğanın canlı kitabını okuyun.” Sözüyle çocukların eğitim ortamlarında çevresini gözlemlemeyi ve doğayı tanımasını gerektiğini vurgulamaktadır. Çocukların eğitim çağının başında yaşayarak, yaparak, tüm duyu organlarını kullanarak öğrenmenin doğrudan aktarım yoluyla öğrenmeden daha etkili olduğunu düşünmektedir. Bu yönüyle çocukların somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçiş daha hızlı olmaktadır. Yaşantısal ve özümseme öğrenmeleri artmaktadır. Dolayısıyla özellikle öğretmen, öğrencilerin kendini ifade edebilecek özgür bir ortam hazırlayıp, öğretmenin rehberlik boyutuna önem vermesi gerektiği vurgulamaktadır (Yörükoğlu, 1989: 125-126).

İlk sosyalleşme ilişkisi özellikle bebeklik döneminde çocuğun annesine bağlanmasıyla başlamaktadır. Bu noktada annenin çocuğa yönelik davranışlarının sert veya yumuşak olması çocuğun sosyal gelişimini önemli etkilemektedir. İkinci sosyalleşme süreci olarak özerklik arayışları ve ilk bireyselleşme girişimleridir. Bu dönemde çocuğun, fiziksel ve zihinsel gelişimiyle birlikte bebeklik dönemindeki bağlanmadan kurtulmasında, motor kaslarının gelişimiyle birlikte yürümesi ve zihinsel gelişim olarak nesnelere arasında ilişki kurması etkili olmaktadır. Üçüncü sosyalleşme süreci çocuğun sosyal çevresinin giderek genişlemesi ve özellikle arkadaşlarıyla olan iletişimi sosyalleşmesine ivme kazanmaktadır. Kimlik gelişiminde bu aşama, çocuğun çevresini taklit ederek davranışları özümsemesi, çocuğun sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır (Aydın, 2005: 49-52).

Kolberg, ağırlıklı olarak çocukların ahlaki boyutu kapsamındaki kişilik gelişimi araştırmaları, çocuklara anlattığı etik ikilem öyküleri sayesinde ortaya koymaya çalışmıştır. Bu çalışmalarını üç ana düzey belirleyip her düzeyi kendi

içinde iki kısma ayırıp toplam altı döneme değinmiştir. Bu dönemler de kendi içinde işlem öncesi ve somut işlemler dönemiyle ilişkili olup; zihinsel şema, yaşantı ve özümseme yöntemiyle ahlaksal öğrenmeler gerçekleşir (Selçuk, 2003: 112). Aşağıdaki Çizelge 2.2’de Kolberg’in ahlaki gelişimi değerlendirmesi verilmiştir.

Ahlaki Gelişim Düzeyi	Yaklaşık Olarak Yaşlar	Ortaya Çıkan Davranışlar
Gelenek Öncesi Düzey	4-5	1.Dönem (Ceza-İtaat): Cezadan kaçındığı için kurallara uyar
	6-9	2.Dönem (Çıkara Dayalı Alış-Veriş) Ödüle ulaşmak için kurallara uyar.
Geleneksel Düzey	10-15	3. Dönem (Kişiler Arası Uyum): İyi çocuk evresinde olup başkalarının onayını almak için kurallara uyar.
	15-18	4.Dönem (Kanun ve Düzen): Otoriteye, sosyal kurallara, kanuna suçluluk ve dışlanma kaygılarından dolayı uyar.
Gelenek Sonrası İlkeler Dayalı Düzey	18-20	5. Dönem (Sosyal Anlaşma): Davranışlarına insanlığın ortak mutluluğu için gerekli olan ahlaki ilkelere yön verir.
	20-	6. Dönem (Evrensel Ahlaki İlkeler): Davranışlarına insan hakları, eşitlik, demokrasi, özgürlük, gibi, evrensel ilkeler yön verir.

Çizelge 2.2. Kolberg’ in ahlaki gelişimi (Selçuk, 2003: 112)

Adler, eğitim ortamında çocuğa yönelik sevgi gösterisinde bulunurken, bunun abartılmaması gerektiği belirtmektedir. O’na göre hatta aşırı sevginin gösterilmesi ile hiç sevginin gösterilmeme arasında olumsuz davranış kazanılması açısından bir fark yoktur. Çünkü; şımartılan bir çocuk da hiç sevilmeyen, nefret edilen bir çocuk gibi büyük güçlüklerle karşılaşabilir. Önemli olan çocuğun hayatını acı bir hale getirmemek ve yaşamın acı yönlerine yoğunlaşmamaktır. Çocuğa, yaşamaktan tat alma imkânı mutlaka sağlanmalıdır (Adler, 2007).

Yavuzer’e (2001: 59-62)’ e göre, her çocuk kendi zekâ ve kişilik özellikleriyle bir bütündür. Bireysel farklılıklar, yaşamın bir gerçeği olmakla birlikte çocuklar arasında sınıflandırma gibi bir hataya düşmemek gerekir. Her bir özelliğin olumlu yanları olabileceği gibi olumsuz yanları da mevcuttur. Dolayısıyla mükemmel kavramı bu konuda geçerli değildir. Mühim olan, çocuk hangi şartlarda

olursa olsun, başta çocuğun çekirdek ailesi ve öğretmeni olmak üzere çocukla etkin iletişime geçmektir. Bu çocuğun kişisel-sosyal gelişimine, geleceğine büyük katkı sağlayacaktır.

2.3.2. Ergenlik (Gençlik) Dönemi

Kulaksızoğlu (2004: 32-33) ergenliği, çocukluk dönemi ile yetişkinlik dönemi arasında kalan bir “ara dönem” olarak tanımlamaktadır. Gençlik, buluş, adolesan, erinlik gibi kavramlar ergenlik yerine kullanılabilen ancak daha çok gençlik kelime tercih edilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ergenliği, “Buluş çağıının sona erme sebebi ile biyo-psikolojik açıdan çocukluğun sonu ile genç yetişkin arasında kalan 12-24 yaşları arasındaki gruptur.” şeklinde tanımlamaktadır. UNESCO’ a göre ise ergenlik; “genç, öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan ve evi olmayan bir insandır.” olarak tanımlayıp, gençlik çağını da 15-25 yaş aralığını kabul etmektedir. BM’ göre, gençlik çağı 12-25 yaş arasındadır.

Cücelloğlu (2017: 359-360), ergenlik döneminin iki önemli yönü olarak özdeşleşme ve arkadaşlığın altını çizer. Özdeşleşmeyle ergen, bu çağda bireyin gelişmesiyle birlikte kendi kimliğini bulması ve benimsemesi açısından önem arz etmektedir. Bu kimlik arayışı cinsel kimlik olacağı gibi, mesleki kimlik de olabilmektedir. Ergenlik döneminin bireyin bilişsel, duyuşsal, fiziksel gelişimlerinin en hızlı ve karmaşık dönemi olması; ergenin kendisiyle birlikte etrafındaki diğer insanları da sorgulayıp kendine göre yeni bir dünya kurması sürecinde, gencin en önemli dayanağı şüphesiz arkadaşlıktır.

Piaget’ in bilişsel gelişim kuramına göre, ergenlik dönemi soyut işlemler dönemiyle ilişkilidir. Bu evrede, ergen çok yönlü, analitik ve soyut düşündür. Problemi çözüme kavuşturmak için farklı denemeler ve yöntemlerle test etmeye çalışır. Probleme karşı farklı bakış açıları geliştirir. Ergenin empati düzeyi gelişip olumlu sosyal ilişkiler kurabilmektedir. Ayrıca dil ve zihinsel açıdan gelişmelerde artış görülmektedir. Dolayısıyla tümdengelim, tümevarım, karşılaştırma gibi akıl yürütme yöntemlerini kullanabilmektedir (Aydın, 1999: 39).

Erickson’ nun psiko-sosyal gelişimine göre 12-18 yaş aralığı ergenlerin kimlik kazanıma karşı kimlik çatışmasını yaşadıkları bir evredir. “Ben Kimim ?” sorusu önemlidir. Ergen bu dönemde anne ve babasından çok arkadaşlarıyla samimi ilişkiler içindedir. Ebeveynler ve öğretmenler ergenle sevgi, saygı ve empati içinde olmalıdır.

Dolayısıyla Erickson'a göre ergen bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlarsa, kendinden emin, özgüveni yüksek bir kişi olarak yaşamına devam eder. Başarısız olması durumunda da bu kriz çözülmüncye çatışma kadar devam etmektedir. Örnek olarak, ne yapmak istediğine karar veremeyen, sürekli bir işten çıkıp diğcr işe geçmeye çalışanlar, çocuk gibi davranan yetişkinler verilebilir (Yalçın, 2010: 222).

Çocuklarda ahlaki gelişim üzerinde araştırmalar yapan Kolberg, ahlaki gelişimin üç düzeyde incelediğini belirtmiştir. Ergenlik dönemini BM'e göre 12-25 yaş aralığını kabul ettiğimizde, ahlaki düzey açısından geleneksel düzeyin (10-18) üçüncü ve dördüncü dönemine ve gelenek sonrası düzeyinde ilk yıllarını kapsamaktadır. Geleneksel düzeyin üçüncü döneminde ergen iyi ve uslu davranır. Sırf başkalarının onayını almak için kurallara uymaktadır. Dördüncü düzeyde ergen toplumdaki dışlanmamak için, otoritenin, toplumsal kuralların ve kanunların amacına göre davranır. Toplumdan dışlanmamak için düzene uymaktadır. Gelenek sonrası dönemin ilk yıllarında ise, davranışlarına insanlığın ortak mutluluğu için gerekli olan ahlaki ilkelere yön vermektedir (Kulaksızoğlu, 2004: 102-103).

Cinsel kimlik gelişimi açısından ergenlik önemli bir dönemdir. Kız ve erkek çocuklarda meydana gelen hormonal gelişmeler ergenin fiziksel, duygusal ve zihinsel süreçleri etkilemektedir. Cinsel kimliğin gelişim aşamasına girmesi ruhsal olarak çocuğu etkilemektedir. Bu dönem ebeveynlere önemli görevler düşmektedir. Çocukla etkili iletişime geçip, bu dönemin sağlıklı bir şekilde atlatılması sağlanmalıdır. Aksi takdirde cinsel kimlik bocalamasını ve protestosunu yaşayabilir (Yörükoğlu, 1996: 55-56).

Ergenlikte yaşanan cinsel gelişmeler, bireyin sosyalleşmesini önemli ölçüde etkilemektedir. Örneğin, kız çocuklarda göğüsün gelişmesiyle birlikte fark edilmek istemeyen çocuk, kambur yürüyüş sergileyerek bedenini sağlıklı gelişmesini, çekingen davranarak da sosyalleşmesini olumsuz etkilemektedir. Yine annesinin evliliğini kötü olduğu gören ergen, genç kızlık dönemini kötümser karşılayıp evlilikten uzaklaşabilir. Erkeklerin özellikle geleneksel toplumlarda cinsel gelişim süreçleri kızlara göre daha az problemlili geçmektedir. Ancak; yanlış dinsel öğretilerin baskısı her cinsiyet için ortak problem teşkil etmektedir. Bu noktada anne, baba, öğretmenler, sağlık personelleri gençlere cinsel sağlık eğitimi vermeliler (Yavuzer, 1999; Yörükoğlu, 1996).

Kuşaklararası çatışması faktörü, ergenlik döneminde beliren bir vakadır. Gençler ve yetişkin kuşaklar arasında cereyan eden bu çatışmanın kaynağı, her iki kuşağın da kendi değer, inanç ve tutumlarına sınıksız bir şekilde bağlı olmaları dolayısıyla aralarında iletişim kurulamamasıdır. Bu çatışmalar, biçimsel ve içerik olarak kuşak çatışmalarıdır. Giyinme ve süslenme davranışında çıkan çatışma biçimselken; dünya görüşü ve yaşam felsefesi konusunda çıkan tartışma, içeriksel kuşak çatışmasına örnek gösterilebilir (Köknel, 2001: 97-97).

Kız ve erkek arkadaşlık ilişkileri ergenlik döneminde önem arz etmektedir. Gençler daha çok sosyal ilişkilerinde grup kültürü ön plana çıkıp, kalabalığı tercih etmektedirler. Zaman zaman dikkat çekmek amacıyla gruptan ayrılmalar olabilmektedir. Güven duyma konusunda gençler, aynı cinsiyeti paylaştığı kişiyi tercih etmektedir. Psikanalitik bakış açısına göre, erkek çocuklardaki psikoseksüel dinamikler fiziksel dünyaya egemenken; kız çocuklarda ise, iç dünyalarında derin duygular, heyecanlar romantizm ağırlıklı davranışlar görülmektedir (Yavuzer, 2005: 76).

Kulaksızoğlu (1999: 152-155) ilgiyi, bireyin herhangi bir çaba harcamadan bir etkinliğe, nesneye yönelmesi ve belli bir süre uyarıcılara bağlanması olarak tanımlamaktadır. İlginin gelişmesine ve değişmesine neden olan bazı etkenler bulunmaktadır. Bunlar; yaş, cinsiyet, zekâ, beden yapısı, fiziksel güç, çevre ve ailedir. Bu etkenlerden dolayı ilginin sınıflandırılmasına yönelik ortak bir görüş olmamakla birlikte; kişisel ilgiler, serbest zamanlı ilgiler ve mesleki ilgiler olarak genel bir ilgi sınıflandırması mevcuttur. Bu dönemde ergen; yaratıcıdır, yetenek alanlarını iyi bilir, grup halinde sosyalleşmek ve işbirliği yapmak konusunda isteklidir, kendilerini tanıma ve gerçekleştirme konusunda azimlidir.

Ergenlik döneminin çalkantılı ve bunalımlı bir çağ olduğuna yönelik toplumsal bir algı olmasına rağmen, aslında bu algının ergenlerin küçük bir grubuyla ilgili olup, genelinin bahsedildiği gibi fırtınalı bir süreçten geçmeyip basit büyüme ve gelişme kriziyle ergenlik dönemi atlatılmaktadır. Fakat, bunalımlı geçen ergen grupları açısından bir takım psikopatik ve nevrotik bozuklukla karşılaşmaktadır. Örneğin psikopatik hastalık olan şizofren ilk gençlik döneminde ortaya çıkmaktadır. Psikopatik problemler hastalık boyutunda olduğu için ergenlikte sosyalleşme açısından nevrotik bozukluklar daha önem arz etmektedir. Temel nevrotik

problemler olarak; depresyon, davranış bozukluğu, öfke patlaması, karşıt veya karşı olma bozukluğu ve iklimsel değişikliklere bağlı olarak davranış değişiklikleri şiddet, saldırganlık ve intihar etme görülmektedir (Kulaksızoğlu, 1999: 235-237).

Bireyin mesleki gelişimi ile ilgili kuramları incelendiğinde ise ergenlik dönemine yani gençlik çağı dönemine dikkat çekmektedir. Kişinin bu dönemde geçirdiği fiziksel, zihinsel, sosyal gelişmeler sonraki hayatındaki mesleki gelişimini etkilemektedir. İlk bakışta mesleki gelişim ortaokulda başladığı, lisede hazırlandığı, üniversiteyle bitirildiği ve sonunda bir meslek sahibi olduğu bir süreç olarak algılanmaktadır. Aksine mesleki gelişim ve doyum, bireyin meslek kavramına yönelik bilişsel ve duyuşsal tepkileri fark edildiği andan itibaren başlayıp, mesleki tükenmişlikle sona eren bir süreçtir (Adams, 1999: 361-362).

Ergenlikte mesleki gelişimle ilgili; Ginzberg'in "meslek seçimi", Super'in "meslek gelişimi" ve Crites'in "mesleki olgunluk" kuramlarından Ginzberg ve Super'in kuramları öne çıkmaktadır. Ginzberg'e göre meslek seçimi, 10-21 yaş aralığındaki eğitim dönemleri olan ortaokul ve lise çağlarında birbirine bağlı olarak verdiği bir dizi kararlar ilişkidir. Bu kararlar birbirlerine bir zincirin halkası gibi bağlı olduğu için kopamaz ve geriye de çevrilememektedir. Nihayetinde meslek tercihi ihtiyaçlar ve gerçeklik arasında bir anlaşma sağlanarak sonuçladığını ileri sürmektedir (Crites, 1995: 363-365).

Super'in ise mesleki gelişim kuramının temel düşüncesi, "Kişi bir meslek seçerken aslında bir benlik kavramının gerçekleştirilmenin yolunu seçmektedir." şeklinde tanımlamaktadır. Mesleki gelişimin sadece ergenlikte değil, yetişkinlikte de devam ettiği vurgulamaktadır. Super, "sentez" kavramına dikkat çekerek normal olan mesleki gelişim, çevre ile benlik arasında yaşam boyu süren etkileşim sonucunda sentezlenir. Yaşam boyu süren bu sentez ilişkisi, gelişimin önemli basamaklarında değişime uğramaktadır. Birinci basamak, seçim yapma gereksinimin farkında olması; ikinci basamak, bilgilerin belirginleşmesi ve planlanması; üçüncü basamak meslek kararı vermede bağımsızlık; dördüncü basamak, mesleki özelliklerinin kristalleşmesi ve beşinci basamak, meslek tercihinin akıllıca yapılmasıdır (Crites, 1995: 366-367).

Yapılan araştırmalar neticesinde, ÷lkemizde anne-baba-çocuk ilişkilerinde yaşanan uyum ve davranış bozuklukları g÷steren çocukların psiko-pedagojik problemlerinde aşağıdaki bazı hususlar dikkat çekmektedir.

- 1.Ebeveynler, çocuklarıyla yüzü yüze iletişim kurmak için yeterince zaman ayırmamaktadırlar.
- 2.Annenin iş hayatına atılmasıyla birlikte çocuğuyla yeterince iletişim kuramamaktadır.
- 3.Çocuğun gelişiminde ve öğrenmesinde sorumluluğun çoğunun annenin üstlenmesi ve babanın geri planda kalması.
- 4.Anne ve babalar çocuğa yönelik baskıcı, gevşek ya da dengesiz, kararsız şekilde sağlıksız iletişim kurmaktadırlar.
- 5.Özellikle çekirdek ailelerde yaşanılan huzursuz ve geçimsiz ortamlar çocuğun sağlıklı ve olumlu davranış kazanmasını etkilemektedir.
- 6.Ebeveynler; çocuklarının ilgi ve yeteneklerinden çok, kendilerinin hayal ettiği doğrultuda çocuk yetiştirmektedir. Bunun sonucunda yüksek beklenti kaygısı oluşmaktadır (Yavuzer, 1995: 63-64).

Sonuç olarak ergenlik/gençlik dönemi, insan yaşamı sürecini önemli derecede etkilediğini söyleyebiliriz. Toplumsallaşması açasından önemli olan; cinsel kimlik gelişimi, ahlaki gelişim, sosyal davranışlar, zihinsel ve ruhsal süreçler, mesleki gelişim gibi unsurlar ergenlik döneminde önemli olmaktadır. Dolayısıyla sağlıklı toplumsallaşması için ergenlik dönemine dikkat edilmelidir.

2.3.3. Yetişkinlik ve Yaşlılık Dönemi

Araştırmalarda yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinin daha iyi anlaşılması açasından birlikte incelendiği gör÷lmektedir. Yetişkinlik döneminin orta evresi, biyolojik ve psikolojik olarak yaşlılık dönemiyle ortak özelliklerinin olduğu gör÷lmektedir. Ayrıca insanın özellikle biyolojik olarak yetişkinlik dönemini takiben kendini yenileme hızının düşmesi ve dolayısıyla kişinin biyolojik olarak gerilemesi yetişkinlik ve yaşlılığın en önemli özelliği olarak kabul edilmektedir (Cücelloğlu, 2017; Akçay, 2011).

Yetişkinlik d6nemi,  evre şeklinde ayrılıp son evresi yaşlılıkla ilgilidir. İlk yetişkinlik d6nemi (20-40), orta yetişkinlik (40-64), ileri yetişkinlik diğer adıyla yaşlılık (64- sonrası) d6nemleridir. Bu d6nemin ayrımını, yazarlar tarafından farklı nitelikleriyle 6rneğin biyolojik, sosyal veya psikolojik y6nyle ele alınmaktadır. Bu d6nemleri Bhler; etkinlik, başarılı olma, yükselme, daralma gibi psiko-sosyal boyutuyla incelemektedir (Akçay, 2011: 12).

Yetişkinlik, olgunluk terimiyle eş anlamlıdır. Birçok toplumda 6đrenim hayatını bitirmiş, bir mesleği icra eden, evlilik sreци olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu tanım farklı toplumlarda çok değişikliğe uğramaktadır. 6rneğin, evli olup olmaması ilişkisi. Genç ve orta yetişkinlikte bireyin fiziksel ve psikolojik olarak olgunluğa eriştiği kabul edilmektedir (Asımgil ve ekmegil, 2010: 145). Mutlu'ya g6re yetişkinlik, “Kendi yaşamını y6netme sorumluluğu üzerine alan, kendi kararlarını vermeye kendini hazır hissedeni kişidir.” şeklinde tanımlarken kendini gerçekleştiren birey 6zelliklerine değinmiştir (şeluk'tan aktaran Otaran, 2008: 19).

Karan (2007: 19) yaşlanmayı, bir 6mrn sonu ve tükenmişlik olarak nitelendirir. Canlının olgunlaşma seviyesinin en st noktasına erişip, yaşamsal işlevlerinde başta üreme olmak üzere ve diğer alanlarda aksaklıkların olması, bedensel yıpranmanın artması yaşlanmanın tipik belirtileri olarak kabul edilmektedir. Salt biyolojik gerekçelerle yaşlılığı tanımlamak eksik olabilir. Kişinin 6nceki d6nemlere nazaran sosyal ilişkilerinin güçleşmesi, atılganlığın zayıflaması da yaşlılıkla ilgili olduğunu unutmamak gerekmektedir. Yaşlılıkla ilgili olarak farklı yaş sınırları mevcut olmak birlikte genel kabul 65 yaş ve üstü yaşlılık olarak kabul edilmektedir.

Yetişkinliğin ilk evresi olan, genç yetişkin evrede kişi bir mesleği icra etmeyi ve evliliği istemektedir. Bireyin yaşamının 6nemli bir kısmı iş yerinde geçmektedir. Okul ve aile, çocukluk ve ergenlik d6neminde bireyin sosyalleşmesine katkı sağlarken; genç yetişkinlik d6neminde iş ortamı 6nemli bir sosyalleşme merkezidir. Aile kurup yuva sahibi olmak yine bu d6nemin 6nemli bir 6zelliğidir. Ebeveyn olmanın sorumlulukları gelişir ve çocukla bu d6nemde sağlıklı iletişim kurulmalıdır. Iř ve aile hayatındaki doyumun 6lt sağlıklı kişilik gelişimiyle de doğru orantılıdır. Genç yetişkinlik d6neminde arkadaşlık ilişkileri samimi ve yakındır. Ayrıca kişinin en çok arkadaş edindiği d6nemdir (Asımgil ve ekmegil, 2010: 147-156).

Yaşlılığın farklı yönleriyle göreceli bir kavram olduğuna değinen Baysal (1990: 1), yaşlılık döneminin ruhsal, fizyolojik, kronolojik ve sosyal yönüne dikkat çekmektedir. Yaşlılığın ruhsal yönü psikolojik boyutuyla ilgili olup, kişinin artık yeni şeyler öğrenemeyeceği, yeni yaşam biçimine uyum sağlayamayacağı algısı mevcuttur. Fizyolojik yönü, kişinin bütün yaşam sistemlerinde meydana gelen yavaşlama sonucu ortaya çıkan somut değişiklikler ve yıpranmışlıktır. Kronolojik yönü, insanın yaşam dönemleri kronolojik yaşa göre belirlenmesi olarak tanımlanmasıdır. Örneğin emeklilik kavramı yaşlılıkla ilgili olup, emeklilik haklarından yararlanması için belli bir sürenin yaşanmasıdır. Sosyal yönü ise; kişinin yaşlanmasıyla beraber sosyal iletişimde ve yaşamda ağırlıklı olumsuz olmakla birlikte yaşanan değişikliklerle ilgilidir.

Yaşlanma sürecince kişinin psikolojisinde bir takım değişiklikler görülmeye başlamaktadır. Bireyin duygulanım seviyesi en üst seviyeye çıkıp aşırı alınganlık ve öfkelenme görülmektedir. Önceleri olaylar karşısında daha gözlemci ve mantıklı yaklaşırken, yaşlanmayla birlikte fevri, sabırsız, yüzeysel davranmaya başlamaktadır. Bu yönüyle yaşlılık psikolojik, sosyal ve bilişsel boyutuyla ikinci bir çocukluk evresi gibi düşünülmektedir. Fiziksel olarak yıpranmışlık, sağlık problemleri yaşlılığın olumsuz sosyalleşmesini doğrudan etkilemektedir (Akın, 2006: 6-7).

Ruhsal ve bilişsel davranışlarının değişimi, yaşlılık döneminin psikolojik özelliğidir. Yaşlı birey bilişsel olarak; akıl yürütmede zayıflık, dikkat eksikliği, zekâ geriliği, görsel-uzamsal becerilerin zayıflaması, öğrenme problemleri, konuşma bozuklukları gibi davranış değişikliği görülmektedir. Ruhsal değişiklik olarak; duygu durum bozukluğu, güdülenme problemleri görülmektedir. Bilişsel değişiklikler yaşam boyu sürekle görülmektedir ancak; farklı kişilerde farklı boyutlarda etkileyebilmektedir (Altındış, 2013:182-183). Yetişkinlerin zihinsel yeteneklerine yönelik yapılan araştırmalarda, yetişkin bireyin, gençlik dönemindeki problem çözme yeteneği, akıl yürütme gibi zihinsel başarıların gençlik dönemine göre daha geride olduğu belirtilmektedir. Ancak yetişkin bireyin tecrübeleri, zihinsel kapasitedeki anlamlı kaybının önüne geçmektedir.

Erickson' nun psiko-sosyal gelişim kuramının son iki evresi yaşlılıkla ilgilidir. Bunlardan ilki orta yaşlılık dönemini kapsayıp kişinin "üretkenlik"i ile ilgilidir. Bu dönemde kişi yeni şeyler keşfedip, üretmek ve yaratma çabasındadır.

İkinci dönem ise yaşlının “benlik bütünlüğü” ile ilgilidir. Bulunduğu yaşam dönemini benimseyen, yaşam dönemi özelliklerinin farkında ve kendisiyle barışık olmak önemli bir husustur. Bu iki nokta, yaşlının sağlıklı sosyal iletişimi açısından gereklidir. Fakat aksi bir durumun ortaya çıkmasıyla, üretkenliğe karşı tükenmişlik; benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk davranışları ortaya çıkabilmektedir. Bu sağlıklı yaşlı bakımı ve iletişimi açısından büyük bir engeldir (İlgar, 2008: 64).

Ericson’a göre psiko-sosyal gelişimin yedinci evresi ise yetişkinlik dönemini kapsayıp “yakınlık-yalnızlık” duyguları ön plana çıkmaktadır. Kişi psiko-sosyal gelişimin bu dönüm noktasında sosyal iletişimin içinde yer almak istemektedir. Sadece akrabalarıyla değil gençlerle ve yaşlılarla da iletişim kurmaktadır. Böylelikle iyi ilişkiler geliştirip yaşam döneminde doyum almaktadır. Ters bir durumla karşılaşıldığında ise yetişkin, toplumdaki kendini soyutlamaya çalışmaktadır. Sosyal çevresinde anlaşılmadığını düşünüp, yalnızlığı tercih etmektedir. Aslında bu istenilen bir durum değildir. Dolayısıyla iç çatışma yaşayıp öfke ve davranış problemleri ortaya çıkmaktadır (Yılmaz, 2010: Baran, 2005).

Yaşlılığın sosyal ve psikolojik boyutuna değinen Tufan (2003: 14-15) yaşlılık kavramına keskin ön yargılarının bulunduğu, toplum tarafından da yaşlanan bir kişinin artık tükendiği algısına dikkat çekmektedir. Bunun farkında olan yaşlı, kendi çaresiz görmekte ve üretimine dair içinde motivasyon varsa da bunun yok olmayla karşı karşıya geldiğini belirtmektedir. Henry Ford, “öğrenmeyi bırakan her insanın yaşlanmış insandır.” ifadesi asıl yaşlılığın kaynağı, bireyin kendisini nasıl hissettiği ve neler ürettiğidir. Genç olup bir şey öğrenmek istemiyorsak ya da üretmiyorsak bu yaşlanmanın farklı bir yansıması olabilmektedir.

Yaşlılık döneminin yirmi birinci yüzyılda sosyolojik olarak önemli bir mevzu olacaktır. Özellikle Avrupa’da ve dünyada sanayi devrimiyle birlikte üretimin artması sonucu insanın yaşam standardının iyileşmesi, insanların uzun ömürlü yaşamalarına ve sonuç olarak yaşlanmayı artırmıştır. Dolayısıyla bu gelişmelerin ilerleyen yıllarda yaşlılık sosyolojisinin genel sosyolojinin alt birimi haline gelebileceği ön görülmektedir. Yaşlılık sosyolojisi kapsamına; yaşam süresi esaslı, deneyimlerin örüntülenmesi, sosyal kurumlar ve sosyal değişim konuları alınacaktır (Baran, 2004: 43-46).

Kültürümüz, “Yaşlılık” kavramına önem atfetmektedir. Büyüğüne saygıyla, küçüğüne sevgiyle davranma sadece çocukluk çağına özgü değildir. Büyüyen çocuklar ebeveynlerine hürmet etme ve bakmakla yükümlüdür. Bu terbiye tarzı yaşlı kimseye saygı ve sevgi ile yaklaşmamızı öğretmektedir. Dolayısıyla yaşlı insan, tıpkı çocuk gibi geleneksel kültürümüzde “sabır kaynağı” olarak tanımlanmaktadır (Kazıcı, 2007: 248).

Yetişkinlik sürecine bağlı olarak yaşlılık, insanın varlığından yokluğuna doğru ilerlediğini hissettiren bir dönemdir. Varoluş, anlamı ve amacı açısından kendi içinde nasıl komplike bir yapısından bahsedebiliyorsak, yok oluş içinde aynı anlam söz konusu olabilmektedir. Fiziksel, psikolojik ve sosyal süreçlerden gerileyen bir insanın toplumsallaşmanın yetisi de etkilenmektedir. Yukarıda değindiğimiz Erickson’un psiko-sosyal evrelerinin son üç tutumu olan yakınlık-yalnızlık, üretkenlik-tükenmişlik, benlik bütünlüğü-pişmanlık gibi ikilemler arasındaki dönüm noktaları, yaşlılık toplumsallaşmasını özetlemektedir.

2.4. Siyasal Toplumsallaşma Kurumları ve Rolü

İkinci bölümün dördüncü alt başlığında araştırmanın esas konusu olan toplumsallaşma kurumlarının kavramsal tanımı ve özelliklerine değinilip sonra, toplumsallaşma kurumları genel bir toplumsallaşma ögesi olarak incelenmiştir. Bu genel tarif yapıldıktan sonra aile, eğitim, din, arkadaşlık grupları ve kitle iletişim araçları-bilişim ağları kurumları, siyasal toplumsallaşma açısından işlenmiştir.

Toplumsallaşma kurumları açısından aile, eğitim, arkadaşlık grupları ve kitle iletişim araçları önemli kurumlar arasında yer almaktadır. Din, siyasal örgütler, sivil örgütler, siyasal olaylar diğer kurumlar tali bir önem taşımaktadır (Türkkahraman, 2000: 31).

İçli’e (2002: 94-95) göre, toplumsallaşması temel aracı toplumdur. Bireyin toplumsallaşmanın doğum ile başlayıp ölüm ile sona erdiği bu yolda, birey çeşitli insanlardan ve gruplardan etkilenip toplumsallaşır. İçli belli başlı toplumsallaşma ajanları olarak; aile, eğitim, akran grupları ve kitle iletişim araçları olarak saymaktadır. Türköne (2013: 246), çocuk doğduğunda, önceden hazırlanmış toplumsal alanla karşılaşmaktadır. Bu alan içinde; anne, baba, kardeşler, arkadaşlar, mahalle sakinleri gibi unsurlar çocuğun davranışlarını etkilemektedir. Bu sayede elde ettiği kültürel değerlerle siyasal alanla etkileşime girmektedir. Türköne okul,

bürokrasi, ideoloji, medya, dernekler, siyasi partiler, askerlik, meslek gibi siyasal yapıların, siyasal kültür tarafından çevrelendiğini belirtmektedir. Bireyin siyasal insan oluşumu, bireysel olarak karşılaştığı bireysel ve toplumsal değer ve ilkeleri ile siyasal yapılar ve gerçekler arasında kimliğini ve kişiliğini elde etmektedir.

Aydın (2000: 14-21), sosyolojik olarak kurum kavramının beş özelliği olan; amaçsallık, süreklilik, örgütlülük, bağımsızlık ve değerselliği vurguladıktan sonra kurumu: “Sosyal kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaya çıkmış, süreklilik kazanmış, eşgüdümündenmiş, oldukça onaylanmış, yaygın sosyal örüntü, rol ve ilişki yapılarıdır.” şeklinde tanımlamaktadır. Her bir kurumun da kendi içinde belli bir işlevi ve amacı olduğunu belirten Aydın, kurumların işlevi toplumsal davranışları kolaylaştırmak, toplumsal kültürün istikrarını-eşgüdümü sağlamak ve bireysel-toplumsal olarak davranışları kontrol altına almaktır. Bu açıdan toplumsallaşma kurumları evrensellik, zorunluluk ve önemlik nitelikleri açısından temel kurumlar ve yardımcı kurumlar olarak iki ayrılıp; aile, eğitim, din, ekonomi, siyaset temel (ana kurumlardır). Bunların dışında kalanlar yardımcı kurumlar olarak nitelendirmektedir.

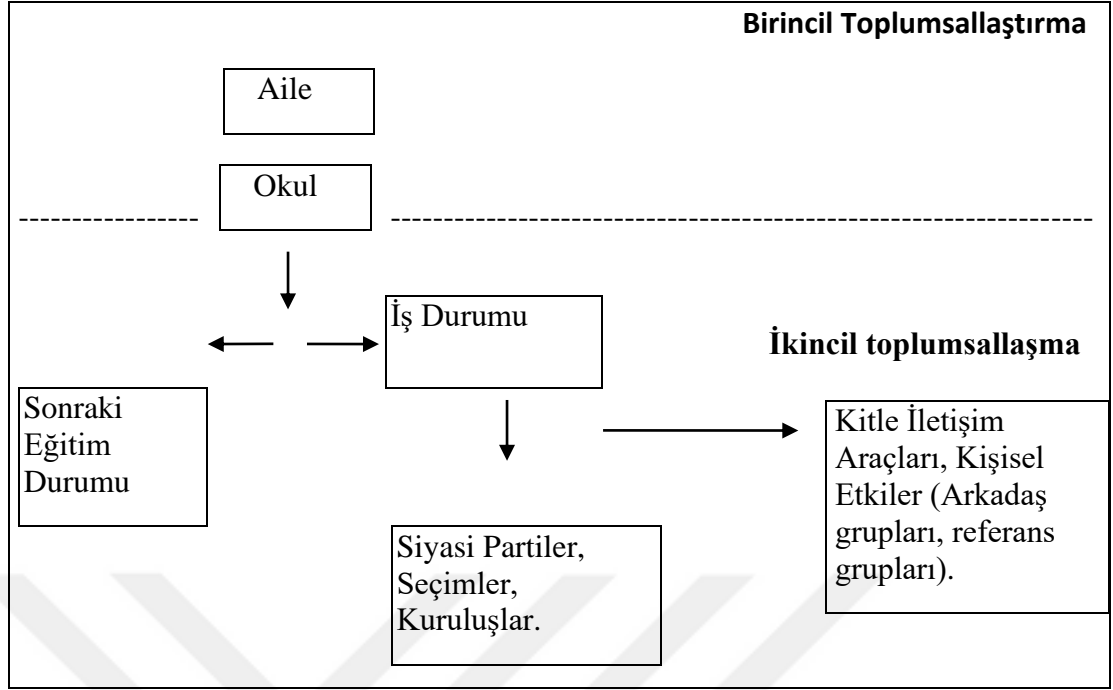
Fichter, toplumu genel bir toplumsallaşma alanı olarak tarif edip, toplum ile bireyler arasında sayısız grupların ve kişilerin olduğu, bunları sosyalizasyonun temel ajanları olarak tanımlamaktadır. Yeni doğan bir bebeğin ilk sosyalleşme ajanı ailesi olup kısa süre içinde ajanların sayısı artmaktadır. Okul öncesinde aile, arkadaş, tv, gibi çocuğun etrafında bulunan sosyalleşme unsurları “küçük iyi çocuk” nasıl olunacağını öğretir. Kitle iletişim araçları da bireyin sosyalleşmesinde önemli etkilemektedir. Anne-baba ve öğretmen çocuğun nasıl toplumsallaşması gerektiğini planlarken, aslında onlar da farkında olmadan çok şey öğrenirler (Fichter’ den aktaran Çelebi: 2000: 30-31).

Özalp, toplumsal kurumları konularına göre sınıflandırmaktadır. Din, ekonomi, eğitim, aile gibi. J. Hertzler ise dokuz temel kurum saymaktadır: Ekonomik ve endüstriyel, evlilik ve aile, siyasal, dinsel, ahlaksal, eğitsel, iletişimsel, sanatsal, sağlık ve dinlenme ile ilgili kurumlardır (Güçlü, 2005: 37). Sonraki sayfada Çizelge 2.3’te bazı toplumsal kurumların yapıları ve özellikleri yer almaktadır.

KURUMLAR	Aile	Devlet	Din	İktisat	Öğretim
ÖZELLİKLERİ					
Kurumun Sembolü	Düğün, Nikah Yüzüğü vb.	Bayrak, Milli Marş, Arma vb	Hilal, İlahi, ha. Vb.	Amblem, patent vb.	Bayrak, üniforma, rozet vb.
Eşyalar	Ev eşyası, şahsi mallar	Kamu binaları, yollar vb	Mabetler, ibadet eşyaları	Para, fabrika, makine, gemi vb.	Kütüphane, okul binası vb.
Belgeler	Evlenme belgesi, soy ağacı	Anayasa, antlaşmalar, kanun vb.	Kutsal kitaplar, içtihatlar	İmtiyazlar, lisans, kontrat vb.	Diploma, sertifika, tahsil belgesi vb.
Tören	Evlenme, doğum ve ölüm törenleri, dua vb.	Resmi geçit, görev yemini, seçim vb.	İbadet, ayin	Kontrol saati, işe gitme, grev, boykot vb.	İmtihan, disiplin cezaları, oyun, diploma tör.
Üyeler	Anne-baba, büyükanne-büyükbaba vb	Devlet başkanı, krallar, valiler, polis, yargıçlar vb.	İmam, papaz, ruhban sınıfı, hahamlar vb..	Patron, işçiler, hakem kurulu vb.	Dekan, müdür, öğretmenler vb.
Temel Davranışlar	İtaat, bağlılık, sevgi, saygı vb.	Vatanseverlik, bağlılık, itaat, himaye arzusu vb.	Saygı, ibadet, bağlılık, Allah korkusu vb.	Ölüm korkusu, işbirliği, anlaşmazlık, rekabet vb.	Merak, sadakat, başarıcı için mücadele vb.

Çizelge 2.3. Bazı Toplumsal Kurumların Yapıları ve Özellikleri (Güçlü, 2005: 34)

Önceki bölümlerde değindiğimiz gibi bireyi bir bütün içinde grubun organı olmasını sağlayan biz bilinci, birincil toplumsallaşmayla ilgili bir kavramdır. Aile başta olmak üzere, akranlar, arkadaşlar, oyun grupları vb. çevreler girmektedir (Demir ve Acar, 1992: 59). İkincil kümeler olarak da ifade ettiğimiz ikincil toplumsallaşmada birey; birincil kümelerin yakın, sıcak ilişkilerinden uzaklaştıkça, daha az kişisel ve daha az duygusal olduğu kümelere yaklaşır. Bu kümeye; meslek grupları, dernekler, kitle iletişim araçları, eğitim gibi unsurlar dahil edilmektedir (Çoştı, 2009: 135). Aşağıdaki Şekil 2.7' de siyasal toplumsallaşma sürecinde, birincil ve ikincil toplumsallaşma araçları ve siyasal toplumsallaşma ilişkisi gösterilmiştir.

Şekil 2.7. Siyasal toplumsallaşma sürecinde birincil ve ikincil toplumsallaşma kurumlarının siyasal toplumsallaşma ilişkisi (Akın: 2009: 94) .

Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA) yazarı Althusser (2002: 32-34) ise, DİA'lar ile devletin baskı aygıtlarına dikkat çekerek, iki aygıtı aynı muhtevada görmemektedir. Devlet teorisinin olgunlaşması için devlet aygıtını, hem devlet iktidarından hem de devletin baskı aygıtlarından ayırmak gerekmektedir. Fakat DİA'lar, devletin baskı araçlarının yanında yer alır ancak; muhteva olarak devlet aygıtıyla karıştırılmamalıdır. Althusser, devletin baskı aygıtlarını hükümet, ordu, mahkemeler, polis, hapisaneler vb. olduğunu hatırlatır. DİA'ları ise birbirinden ayrı özelleşmiş kurumlar olarak tanımlamaktadır. Bunlar; dini (değişik kilise sistemi), öğretimsel (değişik özel ve devlet okulları sistemi), aile, hukuk, siyasal (değişik partileri içeren sistem), sendikalar, haberleşme (basın, radyo-televizyon vb.) ve kültürel (edebiyat, güzel sanatlar, spor vb.) DİA'lar olarak sıralamaktadır.

2.4.1. Aile

Aile tanımı yapılırken çoğunlukla; anne, baba ve kardeşlerden oluşan çekirdek aile modeli tasvir edilmektedir. Ailenin kesin genel-geçer bir tanımın yapılamaması nedeniyle, farklı aile tanımlamalarıyla karşılaşmaktadır. Karmış (1990: 1) aileyi, bireyin en derin eğitim aldığı, çok şey öğrendiği bir okul olarak görmektedir. Diğer yandan aile, nötr halde dünyaya gelen bireye, hem sosyal hem de

kültürel yönden kimlik kazandırılan yerdir. Biyolojik, psikolojik ve ekonomik yönden davranışların sergilendiği aile; nüfusu yenileme, kültürel aktarım sağlama ve çocuğun toplumsallaştığı bir kurumdur. Aile kişiliğin olgunlaşmasında önemli katkıları bulunmaktadır. Sağlıklı iletişimin mevcut olduğu ailelerde bireysel ve kişisel bunalımlar azalmakta, aksi olan ailelerde ise bunalımları artırmaktadır (Doğan, M. S., Özyurt, S. ve Boztoprak, G., 2009: 41).

Sezal (2002: 162-163) aileyi basit görünümlü ilişkiler yumağı olarak tanımlamaktadır. Aile kurumunu tanımak için sadece tarihsel süreci ele almak yeterli değildir. Yumağı çözmek ve çok boyutlu araştırmalar gerektirmektedir. Bir tarif yapmak gerekirse aile, bütün toplumların ortak bir özelliği olan bir kurum olup bu kurumun özellikleri toplumlar arasında farklılık göstermektedir. Tarihsel süreçte, aile terimi ve aile yapısında meydana gelen gelişimler ile ailenin rol ve fonksiyonlarında meydana gelen değişimler şeklinde iki başlık altında aile kurumu analiz edilmektedir.

Giddens'e (2000: 148-149) göre aile, akrabalık bağı içinde yetişkin kimselerin bakmak yükümlü olduğu bir grup insanlardan meydana gelmektedir. Tarihsel süreçte aile ilişkileri, akraba toplulukları içinde geniş aile şeklinde geliştiği gibi sadece anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile tiplerine rastlamak da mümkündür. Dolayısıyla her iki aile tipinde çocukların sosyal ilişkileri avantajlı ve dezavantajlı yönleriyle birlikte farklı gelişmektedir. Örneğin geniş ailelerde ekonomik yetersizlik ve diğer akrabalarla aynı mekânı paylaşmaları geniş aile tiplerini olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Ancak iletişim ağının geniş olması çocuğun sosyalleşmesine de katkı sağlayabilir. Çekirdek aile tiplerinde özellikle az çocuklu ailelerde çocukların yalnızlık problemi yaşamalarıyla birlikte özellikle kentlerde, olumsuz anne-baba tepkilerine de bağlı olarak çocuğun sosyalleşmesinde başarısızlıklar görülmektedir. Ancak sorumluluk alanının sadece kendi çocuklarından oluşması başarılı sosyalleşmeyi de getirebilmektedir.

Güncel hayatta bazı kavramlar bize çok bilindik gelebilmesine rağmen kavramı tanımlamak istediğimizde zorlandığımızı fark ederiz. Aile bu kavramlardan birisidir. Çünkü aile, somut anlamda çekirdek veya geniş aile kavramlarını kapsamakla birlikte, soyut olarak aile ilişkileri konusunu ve aile olmanın ölçütünü de kapsamaktadır. Ailenin bu kavramlardan birisi olduğunu söylemek mümkün olabilir.

Örneğin, eşcinsellik yoluyla evlilikleri nasıl değerlendireceğiz? Ailesel problemlerden dolayı devlet koruması altına alınan çocuğun aile kurumu devam edebilir mi? Nihayetinde tarih sürecinde dünyada birbirinden farklı aile türlerinin varlığı ve bu ailelerin de değişim halinde olması evrensel bir aile tanımı yapılmasını engellemektedir (Canatan ve Yıldırım, 2013: 59-60).

En genel haliyle aileyi tanımlarsak aile; toplumsallaşma sürecinin biyolojik ilişkiler neticesinde insan neslinin devamını sağlayan, toplumsal ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, maddi ve manevi kültürel zenginliklerin nesilden nesile aktarıldığı; biyolojik, psikolojik, sosyolojik, hukuksal, ekonomik gibi yönleri bulunan toplumsal bir birimdir (Dündar, 2012: 40).

Aile, her şeyden önce çocuğun ilk sosyalleşme kurumudur. Çocuk ilk öğrenmelerini öncelikle anne-babasından, daha sonra diğer bireylerden akraba, akran çevresinden öğrenmektedir. Çocuk büyüdükçe bu süreçte okul, kitle iletişim, din gibi diğer kurumlarla karşılaşır toplumsallaşmasını sürdürmektedir. Ailenin çocuğa benimsetmeye çalıştığı değerler ailenin kendisine ait değildir. Bu değerler dinden, siyasal iktidardan, ulustan gelmektedir. Kısacası çekirdek bir ailenin karakteristik özellikleri diğer kurumlardan gelip, aileyi yönlendirmektedir. Aile burada pasif konunda olup diğer kurumları etkilememektedir. Dolayısıyla ailenin görevi, siyasal iktidarın himayesinde gelişen diğer kurumlardan gelen verileri, aracı kurum olarak çocuğa aktarır ve benimsetmektir (Bottomore, 2000: 201).

Kişinin moral kaynağının aile olduğuna değinen Yücekök (1987: 26), eğer aileyi etkileyen dikey sosyal mobilizasyon araçları olmasaydı, muhtemelen ailenin siyasal görüşünün çocuğun da benimseyebileceği belirtmektedir. Bu durum alt sınıf aile tiplerinde mevcuttur. Çünkü bu ailelerin çocukları, ekonomik ve eğitim gibi imkânlardan yeterince yararlanamadığı gibi kendisi gibi düşünen çevrenin de dışına çıkmamıştır. Dolayısıyla üretim ilişkisi içinde bulunan üst sınıflar siyasal süreci etkileyerek toplumsallaşırken, alt gruplar ise iktidarın siyasal söylemlerini benimseyerek toplumsallaşmaktadır. Dolayısıyla siyasal toplumsallaşma süreci ailelerin sosyal, ekonomik, kültürel faktörleri açısından farklı işleyebilmektedir.

Dursun (2000: 220), ailenin toplumsallaşması iki noktada geliştiği belirtmektedir. Birincisi, aile tarafından çocuklara aktarılan inanç, kural, siyasal değerler, tutumlar, davranışlar sayesinde ilk siyasallaşmasını gerçekleştirir. Emirlere

uyulmayı, uyulmadığında çeşitli cezalarla karşılaşacağını, davranışlarının sınırlandırılabilceğini öğrenir. İkinci ise aile tarafından hiçbir siyasal bilgi aktarılmasa bile çocuğun gördüğü otorite ilişkini, sosyal öğrenme ile aile dışındaki diğer kurumlara da yansıyabilmektedir. Bundan dolayı çocuğun ilk sosyalleştiği alan olan ailede gördüğü ilişki, önceleri siyasal olmasa da daha sonra siyasal çerçeveye aktarılması mümkündür.

Doğan vd. (2009: 39-40) ailenin yegane görevinin sadece çocuğu beslemek ve eğitmek olmadığını, çocuğunun milletinin ve devletini bir ferdi olduğunu da öğretir. Bu toplumsallaşma iktidar öğretileri doğrultusunda devlete ve millete bağlılığın aileden başlamak üzere millet kavramından daha küçük sosyal birimlerin bağlılığına dayanmaktadır. Bu siyasal toplumsallaşma sayesinde ailede öğrendiğimiz kültür daha geniş topluluklara ulaşır. Dolayısıyla aile cemiyetin en önemli birimi haline gelmektedir.

Fichter'e göre (2002: 131) göre, aile çocuğun doğumuyla birlikte standartlaşan cinsel ilişkilerini düzenleyen önemli bir kurumdur. Ailenin kadın anne ve erkek babanın monogami şeklinde çocuklarıyla birlikte yaşadığı bir kurumdur. Siyasal iktidarın tek eşliliği arzulamak istemesi doğrultusunda, ailedeki yansıması olarak aile kurumu çocuğun algısında şekillenmektedir. Bu kurumun altında evlilik, nişanlılık gibi alt kurumlarla birlikte birey toplumsallaşmaktadır.

Türküne'e (2013: 246-247)'e göre aile kurumu, kamusal açısından denetlenmesi en zor olan kurum olduğu için aile çocuğuna kendi kültürel dünyasının değerlerini, ilkelerini benimsetebilir. Ailenin dışındaki diğer kurumlar aileye daha baskın geldiğinde, anne-baba kendi ilkelerinden vazgeçip diğer kurumların ilkelerini aktarmak zorunda da kalabilir. Dolayısıyla siyasal toplumsallaşma açısından aile kurumunun önemi demokratik ve totaliter sistemlerde farklılaşmaktadır. Demokratik sistemlerde aile özel alana dahil edildiği için çocuğun gelişimini ve kişiliği önemli bir şekilde etkileyen uyarıcılar olmadığı sürece, aile içi iletişime müdahale edilmezken; ikincisinde çocuğa öğretilcek marşlar, antlar, izcilik, yaz kampları, aile içi eğitim gibi araçlarla çocuk siyasal sisteme dahil edilmektedir. Nasıl sosyalizm, liberalizm, faşizm gibi siyasal sistemler mevcut ise bu sisteme içindeki ailelerde aynı sistemde siyasallaşabilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi aile kurumu işlevleri açısından farklı sınıflandırmaları bulunmaktadır. Bunları hatırlatmak gerekirse; biyolojik, ekonomik, eğitim ve din şeklindedir. Bu alt kurumlar devletin politika çıktısını sistemden elde etmek için önemlidir. Örnek verirsek, hükümetin nüfus artırma politikaları biyolojik, muhafazakâr gençlik yetiştirme söylemi dini bu ikisini eğitim aracılığıyla gerçekleştirmek istemesi de eğitim açısından değerlendirilebilir. Devlet, aile kurumu sayesinde örnek verdiklerimizi hayata geçirebilmektedir (Aydın, 2000: 38-39).

İçli (2002: 95) ise, aile boyutunun duygusal özelliğine değinmektedir. Günümüzde aile daha önce sahip olduğu birçok fonksiyonun diğer kurumlara devretmesine rağmen, ailenin halen en önemli sosyalleşme aracı olarak etkisini göstermesi ailenin duygusal yönü ile alakalıdır. Çünkü, aile yaşantısı ve beklentisi çoğu zaman duygularla içiçe olduğu için, çocuğun benlik kavramını şekillenmesinde ve toplumsal, siyasal beklentilerin yerine getirilmesinde, ailenin önemli bir işlevi bulunmaktadır.

Türkkahraman'a (2000: 31) göre çocuk otorite ile ilk kontakını aile ile açmaktadır. Yapılan bazı araştırmalarda ailelerin oy verme davranışları ile siyasal tutumları arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu öğrenme, doğrudan anne-baba ve diğerleri tarafından olduğu gibi bazen bu aktarım olmaksızın da çocuk kendiliğinden öğrenebilmektedir.

Adak (2005: 74) devlet ile aile kurumu arasındaki siyasal ilişki tek yönlü olup aile daha çok etkilenen durumdadır. Devlet aileyi kontrol eden ve destekleyen bir kurumdur. Evlilik, nişanlılık vb. alt kurumların şartlarını belirleyen, hukuk yardımcı kurumu vasıtasıyla devleti yönetme vizesini alan hükümetlerdir. Aynı şekil devlet, aile içi ilişkileri de anne-baba-çocuk üçgenine bir takım hak ve sorumluluklar getirerek aileye müdahale etmektedir. Dolayısıyla devletler, toplumun en küçük yapı taşı olan aile hücrelerini, kendi bekası için bir takım politikalar üreterek, yasalar çıkartarak siyasallaştırırlar. Örneğin medeni kanuna göre on sekiz yaşından büyükler kendi iradeleri doğrultusunda ailelerinden izin almaksızın evlenebilirken; ancak nişanlılıkta on sekiz yaşının altında olan kişiler için yasal temsilcilerinin rızası aranmaktadır. Nişanlılığın kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması on sekiz yaşından küçükler için kısıtlanmıştır. Böylelikle devlet evliliğe giden yolu nişanlılık aşamasında aile tarafından denetlenmesini, bilinmesini istemektedir.

Althusser'e (2003: 171) göre DİA'ların ideoloji ağırlık vermesi salt ideolojik amaç edindiği anlamını taşımamaktadır. İkinci bir amaç olarak çok nadir uç problemlerde baskı unsurunun gizlendiğini, hafifletildiği, hatta simgeleşmiş şekilde yer edindiğini söylemektedir. Kilise ve okul DİA aracılığıyla; bireylere verilen ceza, ihraç gibi uygun yöntemlerle sadece kendi çobanlarını değil, sürülerini de yola getirildiğini belirtmektedir. Bu noktada ailenin, kilise ve okuldan bir farkı bulunmamaktadır.

Özetle siyasal toplumsallaşma kurumlarının içinde aile, önemi geçmişten günümüze hep korumuştur. Ailenin toplumun temel yapıtaşı olması ve nesillerin ilk sosyalleştiği bir kurum olması sebebiyle siyasal iktidarlar için önem arz ettiğini söylenilebilir. Dolayısıyla devlet, kalıcılığını nesillere aktarması bakımından aile, stratejik bir köprü vazifesi görmektedir. Bunun dışında anne-baba-çocuk üçgeninde iletişim üslupları otoriter, baskıcı, disipline edici, hiyerarşik yöntem egemense çocuk da aile dışı kurumlarda kendini itaatkâr, boyun eğen, sorgulamayan, uyumlu birisi olması muhtemeldir. Aksi durumlarda ise birey sorgulayan, özgür, kendini gerçekleştiren, uzlaşma ve dayanışma kültürünü benimseyen bir kişilik halini alabilmektedir. Neticede her ikisinin oluşumu, siyasal iktidarın elinde olabilmektedir.

2.4.2. Eğitim

Güçlü (2005: 83-84)'e göre eğitim; kişiye, çevreye ve topluma dair bir dünya görüşü sunan, bireyin yeteneklerini geliştirip, ekonomik alanlarda faaliyet gösterebilecek niteliklere sahip olması noktasında, gerekli önlemleri alan mühim bir kurumdur. Eğitim, ekonomik faaliyetin hem sonucu hem de nedenidir. Sosyal tabakalaşma piramidinde, birey okullarda elde ettiği bilgi, beceriler ve iletişim yöntemleri sayesinde meslek statüsünü elde edip ve süreç içinde kariyerini sürekli arttırarak piramidin üstlerine doğru tırmanmaktadır. Bu amacı gerçekleştirecek en iyi kurum eğitimidir.

Doğan (1996: 244-247) eğitimi, dilin ve kültürün her daim güncelliğini koruyan bir kavram olarak tanımlamaktadır. Gerek toplumsal açıdan gerekse bireysel açıdan insana bir takım işlevsel beklentilerin yüklenmesi eğitim kavramını doğurmuştur. Lock' un felsefesi doğrultusunda birey, doğuştan bilgiyle yetenekle doğmuştur. Ancak bu yetenek kendiliğinden ortaya çıkmamaktadır. Çocukluk, ergenlik gibi gelişim dönemlerinde bireyin kullanabileceği yetiler eğitimle

sağlanmaktadır. İşte bu sürecin iki boyutunda henüz fiziki, sosyal, psikolojik, ahlaki gelişimini tamamlamayan çocuk veya genç; diğer taraftan da belirtilen gelişim özelliklerini tamamlanmasını sağlayan bir yetişkin bulunmaktadır. İşte bu noktada eğitim “Yetişkinleri, yetişmekte olan kuşaklar karşısında yükümlü kılan toplumsal bir olaydır.”

Fichter (1990: 115) eğitimi, sadece devlet aygıtının doğrudan etkisi altında olan okullarda sağlandığını düşünmemektedir. Ona göre eğitim, “Gayri resmi olarak evde ve genel kültür olarak çevrede, resmi olarak da okulda karmaşık eğitsel düzenlemelerinde gerçekleştirilen sistemli bir sosyalizasyon sürecidir.” Aydın’a (2000: 183) göre de eğitim, altı esas toplumsallaşma kurumlarından birisidir. Eğitimin temel görevi, bireyin yaşadığı toplumda ilgilerini, yeteneklerini, olumlu davranış biçimlerini formel bir şekilde önceden, siyasal iktidarın belirlediği sınırlar kapsamında ve iktidarın isteği doğrultusunda süreci işletmektir.

Durkheim eğitimi; yaşça, zihinsel, fiziksel anlamda olgunlaşmış olan yetişkin kimselerin, henüz çocuk ya da genç olan yetersiz diğer bireyler üzerinde uyguladıkları planlı, programlı bir eylemdir. Bu eylemin amacı eğitim ile bireye, çevreyle gireceği sosyal etkileşim alanlarında fiziksel, zihinsel, entelektüel ve moral yetilerini ortaya çıkarmasını sağlamak ve geliştirmek olduğunu ifade etmektedir (Bottomore, 2000: 291).

Eğitim farklı açılardan tanımlanmaktadır. Fidan ve Erden bir bilim dalı olarak eğitimi, “belli amaçlara ulaşmak için bireyin davranışlarının bilinçli bir şekilde değiştirilmesi ve geliştirilmesi yönünde uygun yasaları ve ilkeleri keşfedip bu doğrultuda teknikler geliştirmek” şeklinde açıklamaktadırlar. Bilhan, eğitimi geniş anlamda çocuk ve ergen üzerinden tanımlamaktadır. Çocuğun ve ergenin; fiziksel, psikolojik, bilişsel, sosyal, ahlaksal yönleriyle bir kişilik tesis etmek için, kişinin potansiyelindeki birikimi su yüzüne çıkarmaya yönelik tekniklerin ve yöntemleri pratiğe yansımalarıdır. Kemerlioğlu vd. eğitimi, ideolojik bir kurum olarak yeni nesillere toplumsal değer yargılarını, kurallarını, siyasal tutumları, dini inançlarını vb. benimsetilerek siyasal iktidarla uyumlu olmasını sağlayan önemli bir kurum olarak tanımlamaktadır. Aydın vd. ise kültüre dikkat çekerek eğitimi, toplum tarafından benimsenen kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını

gerçekleştirmek, iktidar tarafından yönlendirilen öğrenmeleri hayata geçirmek için örgütlenmiş sosyal, siyasal bir kurumdur (Tezcan'dan aktaran Sezal, 2002: 325).

Weber'e göre eğitim, sosyal yapı içinde ilerde ulaşacağı noktaya erişecek kişileri ve grupları hazırlamaktır. Bu kişiler ve gruplar, bürokrasi kademelerinde siyasal iktidarın amaçlarını yerine getirecek siyasallaşmış kişilerdir. Bu noktada Weber'in tipoloji yaklaşımı, eğitim kurumlarındaki otorite ilişkisinde gelişen tiplerin kavranmasında önemli katkıları olmuştur (Doğan vd. 2009: 162).

Eğitim kurumu ile ilişkili olan okula değinmek gerekirse, özellikle sanayinin geliştiği toplumlarda bireyin toplumsal entegrasyonunu sağlamak için gerekli bilgi, beceri ve sosyal ilişkilerin öğretilmesini sağlayan resmi ve örgütlü toplumsallaşma kurumudur. Bu kurumda yetişen birey okulun kurallarını öğrenip toplumsal hayatta nasıl davranılacağını öğrenmektedir. Bu şekilde kendilerinden istenilen davranışa öğrendikten sonra toplumun birer üyesi olmaktadır. Bu noktada öğretmenin önemi ortaya çıkmaktadır. Öğretmen eğitim kurumlarında davranışlarıyla, söylemleriyle, bilgi aktarımı ile profesyonel bir kişidir. Çocuk, anne ve babasından farklı davranan, eğiten ve otorite kuran yeni bir yetişkinle tanışmaktadır (Gönül, 2002: 95).

Eğitimde okul, aileden sonra siyasal toplumsallaşması sürecinde en etkili mekansal araçtır. Devlet, okul vasıtası sayesinde siyasal düşüncelerini ve bu amaçlarını öncelikle öğrencilere sonra diğer vatandaşlara öğretmek için içselleştirmesi sağlamaktadır. Bunun araçları müfredat, öğretmen, törenler vb. sayılabilir.

Farklı siyasi görüşlerin hakim olduğu bir çok ülkede eğitim, en çok tartışılan kurumdur. Eğitim özellikle iktidarların değişmesiyle hükümetlerin ilk el attığı kurumların başında gelmektedir. Eğitim politikaları, müfredat değişikliği, eğitim şuraları tartışmaları siyasal kimlikleri tanımlayan vasıtalarlardır. İktidarlar bu konuları tartışırken her zaman halkı karşılıklarına almak mecburiyetinde değildir. Ancak bir karar verilmesi gerekiyorsa da okul müdürünün tarafını tutmaktadır (Türküne, 2013: 247-248)

Althusser (2002: 46), siyasal iktidarın kurmayı amaçladığı düzen için DİA'ların rollerini birbirlerine paralel hale getirmeye çalışır. Hatta DİA'lar yer bile değiştirebilmektedir. Althusser, kilisenin rolünün belli dönemlerde okulun üzerine atılabileceğini vurgulamaktadır. Tıpkı eskiden okulun rolünü kilisenin yerine

getirdiği gibi. Okul etkisiz kılındığı için kilise ve aile bir çift oluşturmuştur. Bunun tam tersi okul ve aile bir çift oluşturmaktadır.

Her siyasal rejim, kendi istikrarı için devlet veya özel eğitim kurumlarına yatırım yaptığını belirten Türkkahraman (2000: 32), eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB); Sovyet vatanseverliği, proleterya evrenselliği, adamak gibi milli toplumsallaşma kavramları gelişmiştir. ABD gibi rejim değişikliği görülmeyen ülkelerde bile okul ideoloji oluşturmak ve aktarmak için kullanılmaktadır. Ayrıca ABD’de sık sık düzenlenen sivil eğitimler sayesinde özellikle ABD toplumuna katılan yeni göçmenler, entegrasyon sonucu siyasal toplumsallaşma sağlanmaktadır.

Foucault (2005: 71), eğitimi kurumunu kapasite-iktidar-iletişim bloğunu şeklinde tasvir etmektedir. Ona göre eğitim kurumunun iç mekan tasarımı, ayrıntılı kurallar ve düzenler, okul içi etkinlikler önceden tanımlanmış işlevleri, yerleri ve yüzleriyle yaşamını okulda geçiren yada yolları orada karşılaşılan bireyler kendilerini iktidar- kapasite-iletişim bloğunda bulurlar. Burada bireylerin davranış biçimlerini veya yeteneklerini yönlendiren, öğrenilmesini sağlayan; emirler, dersler, soru ve cevaplar, öğütler, kodlanmış itaat göstergeleri gibi bir dizi düzenlenmiş iletişim araçları sayesinde; ödül-ceza ilişkisi, hiyerarşi piramidi, gözetleme gibi yine bir dizi iktidar süreçleri arasında siyasal olarak gelişip toplumsallaşmaktadır.

Bourdieu’nun eserlerinde eğitim kurumunu merkezde yer almasında onun, modern tabakalaşmış toplumlarda iktidar, kültür ve sınıf arasındaki ilişkiyi irdeleme çabasından kaynaklanmaktadır. Çağdaş toplumlarda okulların statü ve ayrıcalığın dağılımında denetlenmesinde eğitimin önemini vurgulamaktadır. Okullar, kültürel sermayenin çeşitli biçimlerde üretimi, aktarılması ve birikimi için elverişli koşullar sağlamaktadır. Eğitimi kurumlarını Bourdieu için daha önemli kılan ise okulların iktidarın simgelerinin hayat bulduğu zeminler olmasıdır. Hatta okullar, entelektüel kitlenin simgesel emeğinin aktarıldığı en önemli kurumsal mekânlardır (Swartz, 2013: 263).

Ivan Illich, eğitim konusundaki görüşlerinden dolayı en çok tartışılan yazarların birisidir. Ona göre insanlar aslında önceleri yeterli donanıma sahipti. Ancak süreç içinde birey geleneksel değerlerini yitirerek bir takım kurumlara muhtaç olmuştur. Örneğin; sağlık için doktor, eğitim için öğretmen, eğlence için televizyona,

ekonomik kazanç sağlamak için de işverene muhtaç olmuştur. Bu ilişkiler bağlamında hemen hemen dünyanın her yerinde olan zorunlu eğitim anlayışı eleştirmiştir. Zorunlu eğitimin ortaya çıkışı ekonomik istikrar ve hiyerarşi arasında ilişki sonucunda ortaya çıktığını düşünmektedir. Dolayısıyla eğitimin dört işlevine dikkat etmektedir: “Çocukların himaye edilmesi, insanların mesleki rollere göre dağıtılması, baskın değerlerin öğretilmesi ve toplumsal bakımdan onaylanmış beceri bilgisinin edinilmesi”. İlich bu süreci gizli müfredat olarak betimlemektedir (Giddens, 2000: 442-443).

Gramsci göre, her hegemonya himayesinde bir eğitim ilişkisi vardır. Eğitim süreci sayesinde aynı zamanda iktidarın kültürel yapısını oluşturan sivil toplumları kurmaktadır. Hukuk, eğitim, kitle iletişim araçları, din vb. ideolojik kurumlardır. Batılı devletler bu kurumlar ağı tarafından çevrelenmiş olup korunmaktadır. Devlet titremeye başladığı anlarda bu kurumlar mevzi ve siper görevini görmeye başlamaktadır. Dolayısıyla eğitim kurumları diğer toplumsal ajanlar gibi tarafsız değildir. Hatta eğitim kurumlarına mevcut hegemonyaya çimento sağlayıp özellikle en güçlü toplumsal grup olan burjuvazinin çıkarlarıyla ilişkili olmaktadır (Mayo, 2013: 53).

Güçlü (2005: 286-287) eğitim kurumlarının “Toplumdaki bireylere milli değerleri kazandırarak millet bilinci oluşturma ve mevcut siyasal düzeni korumak, lider yetiştirmek ve seçmen yetiştirmek.” şeklinde önemli siyasal işlevleri bulunmaktadır. Eğitimle topluma milli bilinç aşılıyarak iktidar siyasal sisteminin devamını sağlamaktadır. Okullarda ileride ülkeyi yönetecek iktidarı eline alacak liderleri de yetiştirilmesinde etkili olmaktadır. Okullarda demokrasi eğitimi ve yurttaşlı ekinlikleri gerçekleştirerek bilinç bir seçmen olmasını da sağlamaktadır.

Aydın (2000: 210-211), okulun siyaset kurumu üzerindeki en önemli etkisi, ideoloji üretim ve aktarım yeri olmasıdır. İdeolojik değişimlerin bazı ülkelerde pek rastlanılmadığı durumlarda okulun görevi mevcut olan ideoloji korumak ve güçlendirmektir. İktidarların değişmesi bunu pek etkilememektedir. Ancak Türkiye gibi ülkelerde ideoloji değişim arayışlarının kendini gösterdiği iktidarlarda okullar, yeni ideolojinin yetişme kurumu olmaktadır.

“Eğitim insanı değiştirebilir mi?” sorusuna yazarlar arasında farklı yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, eğitimle insanın

değişemeyeceğini ileri süren kötümser yaklaşım. Bu yaklaşıma göre, eğitim daha çok davranış değiştirmeye ilgili olduğu için, bireye ait ya da bireyin dışındaki sosyal ortam ve şartları kendi doğal koşulları içinde müdahale etmesi zordur. Bu konuda ısrar etmek sadece mutsuzluğu getirmektedir. Buda, Konfüçyüs, Rousseau, Schopenhauer gibi düşünürler, eğitime bu açıdan kötümser yaklaşmaktadır. İkincisi, eğitimle insanın değişeceğine inanılan iyimser yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, bilginin aktarıldığı eğitim kurumlarında her türlü davranış değişikliği ve öğrenmelerin sağlanacağını savunurlar. Eflatun, Kutadgu Biliğ, Yusuf Has Hacib eğitime iyimser bakan düşünürlerdir. Üçüncü grup, uzlaşmacı ve seçmeci yaklaşımdır. Bu yaklaşım ise, toplumu ve bireyleri ortak bir kültürel model etrafında toplamak yerine, her bireyin vasıf dokusunu geliştirici yöntemleri savunmaktadır. ABD eğitim politikaları bu yaklaşımı benimsemektedir (Aydın, 1996: 248-249).

John Dewey “Demokrasi ve Eğitim” adlı eserinde, demokratik sistemin varlığını sürdürebilmesi için siyasal otoritenin toplumsal değerleri, gelenekleri eğitim aracılığıyla sosyal alana aktararak belli bir kalite empoze edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Vatandaşların demokrasi kültürü, yönetime katılma davranışları siyasal alanda eğitim sayesinde gerçekleşecektir. Dolayısıyla okullarda siyasal olaylar ya da şahıslar ilgili öğrencilere bilgi aktarılmaktadır. Siyasal sisteme olan sadakat bu şekilde ölçülmektedir. Örneğin ABD’de yapılan bir çalışmada 11-13 yaş arası öğrencilerin %97’si ABD başkanını tanımaktadır. % 99’ u ise kendi bölgelerinin belediye başkanını tanımaktadır. Belediye başkanı yol, park yapan birisi ; ABD’de başkanı ise kendileri koruyan birisi olarak tanınmaktadır (Türkkahraman, 2000: 34-35).

Giddens (2000: 443), Illich’in “gizli müfredatı” nda öncelikle okul bir *himaye* kurumu olarak tanımlamaktadır. Çocuklar okula devam etmek zorunda olup, sokaklardan uzak tutulmaktadır. Okulda öğretilen birçok konu başlığı, derslerin biçimsel içeriğiyle örtüşmemektedir. Ayrıca okullardaki disiplin sistemi ve yaratılan düzen bireyin *edilgen tüketim* davranmasına yani var olan kuralların benimsenmesine neden olmaktadır. Bu şekilde gizli müfredatta çocuklar yaşamdaki rollerinin farkında olup yerlerinde otururlar. Bundan dolayı Illich, bu mantıkla okullaşmayı doğru bulmamaktadır. Ona göre eğitim, kişinin tüm yaşamı boyunca bireysel yaratıcılığının geliştiği, öğrenmek isteyen herkese ulaşabileceği kaynağın sunulduğu, kişisel

tercihlerin teşvik edildiği, bilginin sadece uzmanlara değil herkese yayılmasını sağlandığı bir sistem olmalıdır.

Toplumsallaşma kurumlarında kolektif bir etkileşim söz konusudur. Eğitim kurumunu özelliği itibariyle diğer sosyal kurumları hem etkiler hem de sosyal kurumlardan etkilenmektedir. Eğitimin aile kurumu ile ilişki, “aile rollerinin önemli bir kısmının eğitimle öğrenilmiş olması”, ekonomik ilişkisi “bireylerin uzmanlık bilgilerini artırma ve bireylere yeni meslekler kazandırmak”, dinsel işlevi “dini rollerin, davranışların, tutumların kazandırılması” siyasal işlevi “belli bir siyasal niteliğe sahip vatandaş tipini üretmek ve yöneticilik bilgisine sahip insanlar yetiştirmek, bu yolla bir şeyler aktarılmasını sağlamak” şeklindedir (Aydın, 2000: 192).

Görüldüğü gibi eğitim, toplumsallaşma kurumları arasındaki yeri önemlidir. En önemli toplumsallaşma kurumları arasında kabul edilen aile, günümüzde giderek geri planda kalmaya başlaması, eğitimi ilk sıraya doğru yükseltmeye başlamıştır. Dolayısıyla siyasal iktidarlar için eğitimin önemi arttığı söylenilebilir. Devlet kurumunun doğrudan en çok hakim olduğu kurum olan eğitim, diğer siyasal toplumsallaşma kurumlarını da etkilemektedir. Neticede eğitim kurumunun siyasal toplumsallaşma başarısına yönelik farklı yaklaşımlar olmakla birlikte, iktidarların amacını gerçekleştirmek için önemli bir kurum niteliğindedir.

2.4.3. Arkadaşlık Grupları

Araştırmanın ikinci bölümün üçüncü kısmında, arkadaşlık grupları alt başlığı incelenmiştir. Bu kapsamda arkadaşlık ve grup kavramlarına, arkadaşlık ve grup ilişkisinin toplumsallaşma açısından önemi ve işlevinin siyasal boyutuna değinilmiştir.

TDK’ a göre arkadaşlık, “1. Birbirlerine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her birisi, 2. Bir ortamda birlikte bulunanlardan her biri. ” şeklinde; grup ise, “ 1. Küme, 2. Ortak özellikleri olan varlıklar, nesnelere bütünüdür, 3. Görüşleri, çıkarları bir olan kimselerin bütünüdür.” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Kağıtçıbaşı’ a (2013: 284) göre hepimiz toplumsal hayatta en az bir grubun üyesiyiz. Bu gruplar; meslek, sendika, dernek, şirket, örgütler gibi resmi gruplar olduğu gibi; aile, akraba, arkadaş resmi olmayan gruplar da olmaktadır. Bu

çerçevede Kağıtçıbaşı grubu, en genel ve basit anlamıyla “çoğul olmak” şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyolojide ve sosyal psikolojide grubun, farklı tanımları olmakla birlikte bu tanımların ortak bulunduğu nokta bir kalabalığın grup olması için ortak amaca ulaşma noktasında, ortak kuralların grup olma şartlarının yerine getirilmelidir. Ancak bu ikisinin gerçekleşebilmesi için en az iki kişi arasında etkileşim olmak zorundadır.

Toplumsallaşma süreci özel veya genel açıdan bireyin sadece belli bir dönemle ilişkili olmayıp, yaşam boyu gerçekleştiğini önceki kısımlarda değinmiştik. Arkadaşlık grubu etkisiyle sosyalleşme sadece bilindiği çocuk ve ya ergenlik dönemiyle ilişkili değildir. Yetişkinlik sürecinde de sosyalleşme girişimleri, rol alma, statü elde etmek şeklinde devam etmektedir. Dolayısıyla sosyalleşme yaşam her evresinde görülebilmektedir (Sarıbay, 1998; Özkap, 2008).

Hayes’e göre grup kimliğinin inşa edilebilmesi için dört kriterin altını çizmektedir. Bunlar: “1. İnsanlar uzun süre ilişkide olmalıdır, 2. İnsanlar grubu grup olarak, kendilerini de o grubun üyeleri olarak görmelidir, 3. Grup kendi normlarını, rollerini ve üyelerinin nasıl davranacaklarını ortaya koyan kurallar koymalıdır, 4. Ortak amaçlar geliştirmelidir.” şeklindedir. Toplumsal hayatta gruplar; alt, orta ve üst statü şeklindedir. Toplumsal normlara en çok uyum sağlayan orta sınıftır. Dolayısıyla hükümet politika oluştururken orta sınıf grubuna daha çok dikkat etmektedir (Kongar’dan Aktaran Göksu, 2007: 125).

Baysal ve Tekarslan (1998: 130-131) grup, teriminin etimolojik olarak hangi kökten geldiği konusunda fikir birliğinin olmadığını belirtmiştir. Ancak grubun sosyal bir anlam taşıdığını düşünenler açısından İtalyanca “grupa” sözcüğünden gelmektedir. Grup; kuru bir kalabalık ve yığınlar, aynı özelliği taşıyanların bir aradılığı, bireylerin yan yana bulunması demek değildir. J. Fichter’e göre, gruptan bahsedebilmek için grubun; görülebilirliği, örgütlülüğü, rolleri, etkileşimi, normların varlığı, değerleri, amacı ve devamlılığı bulunmalıdır.

İnsanın sosyal bir varlık olma niteliğini taşıması onun gruba girmesini etkilemektedir. Bu süreçte birey iki yönlü olarak hem etkileyen hem de etkilenen konumdadır. Ancak gruba girme gerekçesini açıklamak için yeterli olmamaktadır. Herhangi bir zorunluluktan veya ihtiyaçtan dolayı gruba istekli olmadan dahil olduğu gibi, amacı doğrultusunda gönüllü olarak gruba üye olanlar da

bulunmaktadır. Dolayısıyla içsel ve dışsal dürtüler grubu oluşturan, bireyi gruba girmeye iten sebeplerdir. Grubun çıkış noktasının bireysel olduğunu düşündüğümüzde genel anlamda insan gereksinimleriyle özdeşleşmektedir. Bu noktada Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde gruba ait olma kendini gerçekleştirmede önemli bir basamaktır (Usal ve Kuşluyan, 1999: 147-148).

Tolan, İsen ve Batmaz'a (1991: 238) göre, birey gruplara kazanılmış üyelik ve doğal üyelik olmak üzere iki ayırmaktadır. Her iki grup üyeliğinde kişi mensubu olduğu gruba karşı bir takım yükümlülükler ve bunun sonucunda da bazı hakları haiz olmaktadır. Kazanılmış üyelikte, birey özgür iradesiyle grubu katılırken örneğin dernek, doğal üyelikte ise kişi doğumla birlikte kendini önceden mevcut olan bir grubun üyesi olmaktadır. İki grup üyeliğinin ortak noktası ise, yükümlülükleri ve sorumlulukları olmasıdır.

Batmaz ve İsen (2002: 232), Holander'in grubu biçimsel olduğu kadar toplumsal açıdan betimsel ve işlevsel olarak ikiye ayırdığını belirtmektedir. İşlevsel grupları belirli bir amacı gerçekleştiren, betimsel grupları ise toplumsal rol ve statü açısından bireyleri farklı özellikleriyle ayıran grup kategorileridir. Aşağıdaki Çizelge 2.4'te Holander'in, grup tanımlaması çerçevesinde oluşan kategoriler verilmiştir

Üyeli Kaynağı	Betimsel Kategori	İşlevsel Gruplar
Kazanılmış ya da elde edilmiş üyelik (Formal Grup, İkincil Grup)	Meslek Dergi Aboneliği Okul	Dernek Sosyal Dernek Mezunlar Cemiyeti
Doğal ya da atanmış üyelikler (informal grup, Birincil Grup)	Cinsiyet Yaş	Aile Çalışma Grubu

Çizelge 2.4. Hollander'in grup tanımlaması ve kategoriler (Batmaz ve İsen, 2002: 233)

Muzaffer Şerif ve Carolyn W. Şerif (1996: 126), insanların birliktelik durumları ve grup durumları olmak üzere farklı sosyal durumları olabileceğine dikkat çekmektedir. Birliktelik durumunda, gruba yeni katılan üyenin diğer üyeler tarafından önceden belirlenen normlara, standartlara, sağlıklı ve istikrarlı rol ilişkilerine henüz sahip olmadığı geçici durumdur. Grup durumlarında ise, üyelerin belirlenmiş rol ve statü durumları doğrultusunda yapılması gerekli bir takım görevleri yerine getirmesi için belirli ortak normlara sahip oldukları, sınırları önceden belirlenmiş grup yapısının üyeleri olarak grupta yer alma durumudur.

Sosyal grupların sınıflandırılmasında her sosyal bilimci kendi özgü bir takım kriterler geliştirmiş. Kullanılan bazı kriterler; büyüklük, süreklilik, yapı, roller, karşılıklı ilişkiler, sosyal değerler, beklenen tavır ve hareket şeklinde farklılaşmaktadır. Ancak sosyal grupların sistemli bir şekilde sınıflandırılması G. Gurvit' in kriterleri; ‘‘içerik, büyüklük, süre, ritim, fiziksel yakınlık, kuruluş biçimi, giriş kolaylığı, örgütlenme düzeyi, fonksiyon, yönelim, kapsamsal toplumsal ilişki, diğer gruplarla ilişki, sosyal denetim, otorite ve bütünsellik derecesi’’ gibi on beş kritere değinmiştir (Güney, 2000: 196-197). Aşağıda Çizelge 2.5’te sosyal grup türlerinin sınıflandırılması verilmiştir.

Grup Sınıflandırılması	Grup Türleri	Özellikleri	Örnek Grup
Birincil ve İkincil Gruplar	Birincil	İlişkiler samimi ve yüzeyseldir. Biz duygusu hakimdir. Homojen yapıları vardır vb.	Aile, oyun grupları, akrabalık, gençlik grupları vb.
	İkincil	İlişkiler resmi ve ticaridir. Ben duygusu hakimdir Heterojen yapıları vardır vb.	Yasalar, siyasi partiler, sendikalar, kentler vb.
Sürekli ve Süreksiz Gruplar	Sürekli	Yapılarını uzun süre korurlar. Anlaşmazlık ve çatışmaların düzenli tedbirlerle yok edilir. Bazen geçici önlemler alınır; ancak süreklilik korunur.	Aile, millet, devlet, köy grubu, kent grubu vb.
	Süreksiz	Grup içindeki iç çatışma ve dengesizliklerden dolayı dağılır. Geçici bir amaç için örgütlenmek.	Mevsimlik işçiler, Dernekler, Olimpiyatlar vb.
Biçimsel ve Biçimsel Olmayan Gruplar	Biçimsel	Resmi ve biçimsel yetki altında belirli hedeflere ulaşmak Görev dağılımı, ilişkiler açıktır. Özel ve kamusal kesiminde görülebilir. Gruptan geçici olarak girişler ve çıkışlar olabilir. Ancak süreklilik esastır.	Meclis, bakanlar kurulu, memurlar, proje ekipleri, yönetim, yürütme kuruları vb.
	Biçimsel Olmayan	Biçimsel gruplar içinde doğan ‘gölge’ gruplardır. Biçimsel olan gruplar tarafından ihtiyaçların karşılanmaması sonucunda oluşur. Resmi olarak oluşturulmazlar	Çeteler, azınlık grupları, klikler vb.

Referans ve Üyelik Grupları	Referans	Kendi değerlerini ve düşüncelerini geliştirmek amacıyla rehber edildiği gruplardır. Olumlu referans ve olumsuz referanslar mevcuttur.	Jüriler Toplantı kararları, Heyet kurulu
	Üyelik	Bireylerin halen üyesi olduğu grup için çalışmaktadır. Aktif veya pasif görev alabilirler	Üyesi olunabilen bütün gruplar
Sosyal Fonksiyonlarına Göre		Aile, eğitim, dini, ekonomi, siyasi gibi niteliksel gruplardır.	Okul, aile, iktisadi kuruluş, dini ve siyasi gruplar vb.

Çizelge 2.5. Sosyal grupların sınıflandırılması (Güney, 2000: 197-208)

Arkadaşlık grubu, aileden kurumundan sonra çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Çocuğun ilk arkadaş grubu birbiriyle yakın ilişkiler kurabilen, bir yetişkin tarafından bilinen ve kontrol edilebilen gruplardır. Çocuk grup içinde sevmeyi, paylaşmayı, kendini korumayı, başarı duygusunu vb. öğrenmektedir. Arkadaşlık grubu, bu yönüyle bilginin doğru-yanlış olduğunu sorgulanmadığı bir bilgi kaynağıdır. Dönemsel olarak arkadaşlık grubunun sosyalleşme işlevlerine baktığımızda okul çağında kurallar doğrultusunda, yetişkinlik sürecinde de ağırlıklı olarak ailesel yönde (evlilik hayatı, aile problemleri, çocuk yetiştirme) bireyi sosyalleştirmektedir (Güney, 2011: 41).

Kulaksızoğlu'na (1999: 87) göre arkadaşlık, çocuğun üzerinde yedi yaşından sonra etkili olmaya başlamaktadır. Ergenlik/gençlik döneminde ise arkadaşlık ilişkileri iyice önem kazanmaya başlamaktadır. Ergenlik döneminde ailenin ve diğer yetişkinlerin dünya görüşü gençler tarafından reddedilip, akran gurubu görüşleri önemsenmektedir. Hatta bazı olaylarda ergen, arkadaş grubuna dahil olmak için yada gruptan çıkmamak için mevcut grup ilkelerini, tutumlarını benimser gibi görünmektedir. Çünkü ebeveyn çocuk ilişkisi dikey yönde anne-babanın baskın olduğu bir otorite mevcutken, akran gruplarıyla olan iletişimi yatay ve genelde eşit otorite paylaşımı mevcuttur. Dolayısıyla çocuk bu dönemde kendini özgür hissettiği, bütünlük-beraberlik duygusunun yoğun olarak yaşandığı arkadaşlık grubunu daha çok önemsemektedir.

Moreland ve Levine göre grubun toplumsallaşması değerlendirme, taahhüt ve rol değişimi şeklinde üç süreci kapsamaktadır. Değerlendirme sürecinde, kişi ve grup üyeleri birbirlerini katkıları açısından değerlendirirler. Bu süreçte, beklentiler uyuştığında karşılıklı onay gerçekleşir. Beklentiler karşılanmadığında grup kendini

kişiden veya kişi kendini gruptan çeker. Taahhüt aşamasında gruptan olumlu onay alındıktan sonra grup üyeleri, amaçları doğrultusunda beklentiler oluşmaktadır. Taahhüt ile kişi grup için çabalayıp olumlu bağlar kurmaktadır. Rol değişimi, süreç içinde grubun amaçları için üyelerin rollerinde değişiklikler oluşmaktadır. Bu rol değişiklikleri gruba dinamizm kazandırmaktadır (Arkonaç, 2001: 69).

Kağıtçıbaşı'ya (2013: 285) göre grup toplumsallaşması birçok olumlu etkileri olmaktadır. Birey her şeyden önce grup sayesinde olumlu kimlik kazanması sağlamaktadır. Gruba ait olarak dış dünyadaki tehlikelere karşı kendini güven altına almaktadır. Kişinin üstesinden gelemediği problemler karşısında grup yardımlaşmasını ve dayanışmayı sağlayarak çözüm üretmeye çalışılır. Bilginin paylaşılması ve öğrenme açısından gruplar kişiye destek sağlamaktadır.

Kişi bir grubun üyesi olduğunda davranışları ve söylemleri değişmeye başlamaktadır. Her şeyden önce birey gruba egemen olan dili kullanmaya başlamaktadır. Grubun amaçlarını benimseyip kendisiyle ilgili bazen isteyerek bazen istemeyerek kısıtlamalara gidebilmektedir. Gruba kendini adamaya başlayarak, sorumluluk alır ve başarılı olma duygusuyla özgüveni gelişmektedir (Baysal ve Tekarslan, 2004: 196).

Birey üzerinde arkadaşlık grupları ve akranların etkisi psiko-sosyal açıdan gelişim dönemlerine göre farklılaşmaktadır. Kişi çocukluk döneminde ailesinin sosyalleşmesi altındadır; ancak gençlik döneminde arkadaş grubunun etkisi aileyi geride bırakmaktadır. Siyasal konular açısından ele aldığımızda, çocukların yaşları ilerledikçe arkadaşlık grupları içinde tartışmalar artmaktadır (Kışlalı, 2002: 119).

Yukarıda belirttiğimiz arkadaşlık grubunun özelliklerinden dolayı siyasal örgütlerin dikkati gençler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kışlalı'nın (2002: 120) dikkat çektiği gibi;

Sendikalar, meslek örgütleri ve siyasal partilerin de siyasal toplumsallaşma sürecinde zaman zaman belirli ağırlıklar taşıdıkları göz önünde bulundurulursa, söz konusu örgütlerin kendi değer sistemleri içinde etkileri, o örgütler çerçevesinde oluşan ya da devam eden arkadaş gruplarının etkisiyle iç içedir. Bazı durumlarda o örgütlere girişte arkadaş grubunun etkisi olabileceği gibi, bazı durumlarda da ilgili örgütler çerçevesinde yeni arkadaş grupları oluşabilir.

Kışlalı'nın tespitinden hareketle Akın (2009: 111), arkadaşlık grubunun mutlaka aynı siyasal ideoloji, felsefe, inanç vb. ortak tutumlara sahip olmasının gerekli olmadığını vurgulamaktadır. Dostça, sıcak ilişkiler geliştirerek insanlar bir

araya gelebilmektedir. Arkadaşlık grupları, sadece siyasallaşmanın üretildiği kurumlar değildir. Değişik siyasal görüşlere mensup arkadaşlık ilişkilerinin bir araya gelmesi sonucu grup içinde siyasal toplumsallaşma sonucu, siyasal görüşlerinde farklılaşmalar olabilmektedir. “Örneğin, bir insanın kendisinden farklı siyasal görüşlere sahip arkadaşının partisi iktidara ulaşması için onu desteklemesi ya da kendi partisi yerine arkadaşının partisine destek olması, arkadaşlık ile siyasallık arasındaki ilişki açısından ilginçtir.”

İnsanlar belli amaçları elde etmek için grubun bir parçası olmak isterler. Bunlar; bir arada yaşama gereksinimi, benlik-ego yansıması, güç, çıkar dürtüsü ve güvenlidir. İnsan içgüdüsel olarak başka insanlarla birlikte yaşama eğilimi bulunmaktadır. Bazen bunu ego duygusu tatmin etmek ve narsist yönünü sergilemek için de tercih edilebilir. Bazen de insanlar, yönetmek ve denetlemek için güce, amaçları doğrultusunda daha çok çıkar elde etmek ve baskın gelmek için menfaate ve tehlikeden sakınmak, zayıflık yönünü örtbas etmek için de güce ihtiyaç duyarak sosyalleşir (Usal ve Kuşluyan, 2000: 248-251).

Güney (2011: 143-144), sosyal grup bireyler açısından farklı fonksiyonlarının olduğunu belirtir. Gruplar, bireyin hem cinslerine ya da başka insanlara yönelik duygusal ihtiyacını karşılamaktadır. Grup içinde kişi kendini ispatlama fırsatı elde eder. Bu şekilde benlik ve başarılı olma duyguları gelişir. Grup, bilginin kolayca öğrenildiği bir ortam da sağlamaktadır. İş ortamında kişilerin birbirlerini desteklemeleri, yardımlaşma duygusunu hissetmelerini sağlamaktadır. Grup, psiko-sosyal bazı ihtiyaçların giderildiği, grup üyelerini güdüleyen bir yerdir. Grup ayrıca genel amaçlarla bireysel amaçları birleştirir.

Bireyin tutumun değiştirmesi grup normları doğrultusunda gerçekleştiğinde, grup burada hızlandırıcı, eğer grup normlarına karşı oluşursa grup engelleyici rol oynamaktadır. Tutum, bakış açısı, inanç gibi konuların grubun amaçları doğrultusunda değişiklikler meydana geldiğinde burada *beyin yıkama* gerçekleşmiştir. Bu özellikle iktidarın benimsediği bir yöntem olup siyasal toplumsallaşmayı sağlamaktadır (Göksu, 2007: 27).

Yukarıda toplumsallaşma kurumu olan arkadaş gruplarını kavramsal olarak açıklanmıştır. Görüldüğü gibi arkadaşlık gruplarının bireyin toplumsallaşma sürecinde önemli etkisi bulunmaktadır. Akın (2009: 111)'in belirttiği gibi “siyasal

örgütlerin belli bir fikir, ideoloji ya da dünya görüşü etrafında birleşen insanlar tarafından oluşturulduğu göz önünde bulundurulduğunda, arkadaşlık gruplarının siyasal toplumsallaşma aracı olarak işlevi daha çok öne çıkar. Aynı siyasal fikir etrafında insanların birleşmeleri, arkadaşlık ilişkileri açısından da önemlidir” Dolayısıyla iktidar sahipleri, siyasal sitemlerini devam ettirmek istiyorsa, arkadaşlık gruplarını siyasal toplumsallaşma açısından göz önünde bulundurmalıdır.

2.4.4.Kitle İletişim Araçları ve Bilişim Ağı

Araştırmanın ikinci bölümünün dördüncü kısmında bir diğer önemli toplumsallaşma kurumu olan kitle iletişimi ve bilişim ağı, siyasal toplumsallaşma açısından incelenmiştir. İletişim ve kitle iletişimin tanımı, toplumsallaşma açısından kitle iletişimin özellikleri ve işlevlerini siyasal açıdan açıklanmıştır. Daha sonra bilişim ağı kavramı üzerinde durup, yeni medya şeklinde tanımlanan sosyal medya kavramını siyasal toplumsallaşma boyutu üzerinde durulmuştur.

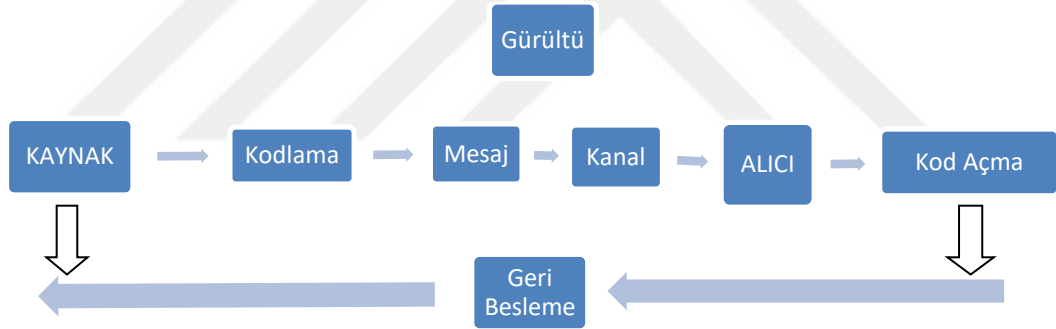
Doğan vd.,(2009: 233-234)’a göre iletişim, insanın hem kendisini yönlendirmek hem de çevre üzerinde etkili olmak için başkalarının tutum ve davranışları üzerinde etkili olmakla birlikte, kendi gereksinimlerini de karşılamak amacıyla sosyal çevreden gelen uyarıcıları düzenleyip, etkin anlamlandırma ve paylaşma sürecidir. Çetin’e (2014: 451) göre kitle iletişim araçları, tek bir merkezden çok sayıda kitleye ulaşabilme niteliği olan, medya olarak da tanımlanan modern dünyanın en önemli toplumsallaşma aygıtlarının başında gelmektedir.

Güney (2011: 247-249), iletişimin sadece insanlar arasında gerçekleşmediğini; insanlar ile makineler, makineler ile makineler, hayvanlar ile hayvanlar, hayvanlar ile insanlar arasında karşılıklı iletişimin gerçekleşebileceğini söylemektedir. İnsanlar arasındaki iletişim sürecinde olduğu gibi kontrol ve yönetim sistemi mevcuttur. Bu açıdan iletişimin önemi, sosyal yaşamda insanın iletişime geçebileceği canlı ve cansız tüm varlıkları kapsamaktadır. İletişimin, gruplar veya örgütler arasındaki etkisinin kaynağı toplumsal yapının özünü oluşturmaktadır.

Aynı anda çok büyük izleyiciye ulaşılabilme imkânını sağlayan iletişim şeklini Giddens (2000: 388) kitle iletişimi olarak tanımlamaktadır. Yaygın olarak bu iletişim ağının sağlayan araçlara kitle iletişim ağı denilmektedir. Giddens, kitle iletişim araçları daha çok televizyon ve video oyunu içermesine rağmen; gazete, filmler, sinema, dergi, reklam gibi araçlarında bu kapsama girdiğini belirtmektedir.

Dönmezer (1999: 181), kitle iletişim araçlarını propaganda malzemesi olarak görmektedir. Basın, yazılı olan en önemli propaganda aracı olup vatandaşın okuma düzeyine göre önem kazanmaktadır. Radyo, yazılı propaganda kadar etkili olmamakla birlikte tartışma programları açısından daha etkilidir. Film, esas itibariyle ticari bir propaganda aracı olup kısmen etkili olmaktadır. Televizyon, önemli bir propaganda aracıdır. Göze ve kulağa hitap ettiği için çağımızın etkili iletişim aracıdır.

İletişimi insanların sosyal, psikolojik, fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayan önemli bir süreç olarak tanımlayan Güney (2011: 265), iletişimin insan davranışlarını sonucu ortaya çıkan, dinamik ve belirli kalıplara bağlı (İş emirleri vb.) gelişmektedir. İletişimin bu özelliğinden dolayı birtakım işlevleri mevcuttur. Bunlar; iletişimin bilgi taşıma, sağlıklı iletişim kurma, kararları ve emirleri taşıma, geri bildirim sağlama işlevleri bulunmaktadır. Bütün bu süreçler iletişimin belirli öğelerinden geçmektedir. Aşağıda Şekil 2.8’ de iletişim sürecini ve iletişimde yer alan öğeler verilmiştir.

Şekil 2.8. İletişim süreci ve öğeleri (Güney, 2011: 258)

Yukarıdaki şekilde geçen öğelerden kısaca bahsederek; kaynak, mesajı ileten birey ya da gruplar; kodlama, duygu ve düşünce vb. iletişim için elverişli hale gelmesi; mesaj, kaynaktan alıcıya geçen duygu, düşünce vb. kodlanması; kanal, kodlanmış mesajın aktarıldığı yol; alıcı kaynaktan gelen mesajı alan unsur; kod açma, kaynaktan gelen mesajdan anlam çıkarma; geri besleme, iletişim sürecinde gönderilen mesajın ne şekilde, nasıl yorumlandığını çıktı olarak tekrar kaynağa yansıtan; gürültü ise iletişim sürecini olumsuz etkileyen iç ve dış faktörleri tanımlayan öğedir (Doğan vd., 2009; Güney, 2011).

Kitle iletişim araçları ile siyasal kültür arasındaki ilişki iktidar bağlamında kuramsal olarak genelde liberalizme ve eleştirel yaklaşıma dayanmaktadır. Kısaca değinmek gerekirse;

Liberal bakış açısı göre kitle iletişim araçları, politik anlamada aktif ve katılımcı bir yurttaş profiline ve bütün çalışmalarını kamuoyunun denetimine açık tutan, periyodik olarak seçimle iş başına gelen siyasal iktidarlara ihtiyaç duyan demokratik katılımcı bir politik kültürün yerleşmesinde ve devam etmesinde önemli bir rol almaktadır.

Eleştirel bakış açısına göre ise, kitle iletişim araçlarının, iktidarlar tarafından yönlendirilen, pasif davranışlar sergileyen, politik sistemi bütün ağırlığınca hisseden, politik karar alma süreçlerinden uzak, iktidarlara itaat eden bir toplumsal yapının/bireyin oluşmasını sağladıklarını söylemek mümkün olacaktır (Çetin, 2014: 457-458).

Önemli bazı kuramcılardan Habermas, Baudrillard ve Thomson kitle iletişim araçlarını değerlendirmiştir. Habermas, kitle iletişim araçlarını “kamu alanı” yani kamuoyu ve kamu tartışma alanlarını oluşturduğunu belirtmektedir. Baudrillard, McLuhan’dan etkilenip yeni iletişim araçlarının, özellikle de televizyonun, toplumun yaşadığı gerçeği değiştirdiğini düşünmektedir. Thomson ise kitle iletişim araçlarının yeni bir toplumsal etkileşimi ve toplumsal düzen yarattığını görüşünü savunmaktadır. Kitle iletişim araçlarını, günlük toplumsal etkileşimden daha kısıtlı, daha dar olup ve tek yönlü olan “aracı yarı-etkileşim” dir (Giddens, 2000: 422).

Althusser, her bir DİA’nın iktidar tarafından önceden biçilmiş rolleri bulunmaktadır. Ona göre “üretim ilişkilerinin yeniden üretimi, yani kapitalist sömürü ilişkilerinin yeniden üretimi” nihai ortak hedefdir. Bu noktada haberleşme aygıtının vatandaşları kitle iletişim araçlarıyla (basın, radyo, televizyon), günlük olarak milliyetçilik, ahlakçılık, liberalizm vb. dozlarıyla beslemektedir (Althusser, 2002: 43).

İçli (2012: 122), kitle iletişim araçlarının siyasal toplumsallaşma bakımında en önemlisi televizyon olduğunu belirtip, tüm kitle iletişim araçlarını bireylerin dünya görüşünü, inancını, tutumlarını vb. etkileyen toplumsallaşma kurumları olarak tanıtmaktadır. Kitle iletişim araçları olumlu veya olumsuz yönde toplumsallaşmayı etkileyebilmektedir. Bunda kitle iletişim araçlarının sunduğu rol modeller, örnek yaşantılar, kutsadıkları değer anlayışları vb. etkili olabilmektedir.

Kışlalı (1987: 341), kitle iletişim araçlarının özellikle televizyon da sanıldığı gibi yüz yüze iletişim kadar etkili olmadığı ABD’ de Paul Lazarsfeld’in ve diğer ülkelerde yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Televizyon, radyo, basın gibi kitle iletişim araçları bireylerin sadece mevcut kanılarını güçlendirdiğini ancak görüşlerini

az etkilemektedir. Kaldı ki insanlar fikirlerine yakın olan kitle iletişim araçlarını takip etmektedir. Bu yönüyle insanlar, televizyon ve radyodan daha çok etkilenir.

Türkkahraman (2000: 35-36) medyanın özellikle savaş dönemlerinde bir toplumda baskın olan değerleri vurgulayarak sosyal kontrol ve kurumsal değişimde önemi artmaktadır. Bu dönem insanlara asıl gerçeğin ve ihtiyacın ne olduğunu hatırlatmaktadır. Kitle iletişim araçları bu şekilde toplumsal ve kültürel değerleri siyasal hedefler için bir malzeme oluşturmaktadır. Medya insanların düşünme, bilme, davranma iradelerini etkilemektedir. Burada önemli olan husus kitle iletişim araçları da bu sosyal dünyada kendini geliştirmektedir.

Dursun (2000: 228), kitle iletişim araçlarının siyasal toplumsallaştırma düzeyi, siyasal rejimler arasında farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Örneğin demokratik toplumlarda basın ve haber alma özgürlüğü yüksek düzey olurken, devletin katı kontrolünün olduğu anti demokratik rejimlerde ise daha düşük düzeydedir. Dolayısıyla anti demokratik ülkelerde iktidarın, kitle iletişim araçlarını kullanarak siyasal toplumsallaşmayı daha hızlı ve kolay gerçekleştirmektedir.

Medya sistemlerinin bir bütün halinde sosyal, siyasal ve ekonomik kurumlarıyla eşgüdüm içindedir. Bu kurumlarda meydana gelişmeler sonuç olarak medyanın değişmesini sağlamaktadır. Toplumun değişim sürecinde yeni siyasal sistemler kitle iletişim araçlarının işlevini de değiştirmektedir. Bu değişimi yaratan asıl itici güç siyasal sistem değişikliğidir. Medya, yeni siyasal rejimin amaçları ve beklentileri doğrultusunda çıktı elde etmeyi amaçlamaktadır (Önür, 2005: 362).

Türköne (2013:250), siyasal toplumsallaşma araçları arasında yazılı ve görsel kitle iletişim araçlarının dolaylı ama çok etkili bir kaynak olduğunu belirtir. Medyanın siyasal kaynak oluşturma süreci tek boyutlu değildir. Farklı yayın politikaları, özgür basın kültürü siyasal tercihlerle birbirlerini dengelemektedir. Kitle iletişim araçları bu atmosferde kaynak temin etmeye çalışmaktadır. Mesaj olacak kaynak aslında medyanın dışındaki unsurlardan gelmektedir. Baskı grupları, siyasal gelişmeler, siyasal partilerin toplumu etkileme gayreti kitle iletişim araçlarının ön plana çıkartmaktadır. İletişim kanalına giren mesajlar, bazı durumlarda önce kanaat önderlerinin süzgecinden, sonra yüz yüze iletişim yoluyla halka yansımaktadır. Buna medyanın dolay etkisi denir.

21. yüzyılın son çeyreğinde internetin toplumsal hayata girişi ve hızlı gelişimi, geleneksel kitle iletişim araçlarını etkilemiştir. Medya olarak da bilinen kitle iletişim araçları televizyon, radyo, basın, sinema, vb. araçlardan ibarettir. Ancak teknolojinin ilerlemesi bilişimi de beraberinde geliştirmiştir. Bu durum bilişim ağları kapsamında “yeni medya” iletişim kavramını doğurmuştur.

İnternet, kullanıcı sayısı tam olarak tespit edilmemekle birlikte bilgisayar ve bilgisayar özelliklerini taşıyan akıllı telefon vb. cihazlardan milyonlarca ağını birbirine bağlayan küresel bir ağıdır. İnternet aracılığıyla kütüphanelerde bilimsel araştırma yapmak, farklı ülkelerde yaşayan meslektaşlarımızın yaptıkları çalışmalarını takip etmek, mail göndermek ve almak, uzaktan eğitim programlarıyla bir üniversite mezunu olmak, farklı mekânlardaki arkadaşlarla sohbet etmek şeklinde birçok ihtiyacı karşılamaktadır (‘İnternet Nedir?’, 2018).

Yukarıda interneti küresel bir ağ olduğunu belirttikten sonra ağ tanımı aşağıda açıklanmıştır. Ağ, TDK’ya göre farklı anlamlar taşımaktadır. Bunlar; “iplik, sicim, tel vb. ince şeylerden kafes biçiminde yapılmış örgü; örümcek vb. hayvanların salgılarıyla oluşturdukları örgü; ulaşım ve iletişim gibi alanlarda ülkenin her yerine yaygınlaştırılmış şebeke” gibi anlamlar taşımaktadır. TDK’ya göre bilişim ağı da; “teknik, ekonomik ve toplumsal alanlardaki iletişim sistemi” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Bilişim alanındaki çalışmalardan en çok etkilenen kitle iletişim araçları, süreç içinde yeni iletişim araçlarıyla kendisine alternatif yeni medyayı ortaya çıkartmıştır. Yeni medya, toplumsallaşma sürecinde bireyin, bir ya da daha çok kişiyle aynı anda internet aracılığıyla bilgisayar ya da bilgisayar donanımına sahip araçlarla iletişim sağlamaktır. Yeni medya, kitle iletişim araçlarından farklı özellikler taşımaktadır. Örneğin geleneksel medyada aynı anda ve bir arada olma zorunluluğu, tek yönlü iletişim, mekansal mesafe vb. özellikler yerini yeni medyada, iki veya çok yönlü iletişim yönü, mekansal birliktelikten bağımsız, uzaklık-yakınlık kavramının yokluğu, eş zamanlılık özelliklerine bırakmıştır (Satıl, 2011: 43- 44).

Rogers, yeni medyanın üç özelliğine dikkat çekmektedir. Bunlar;

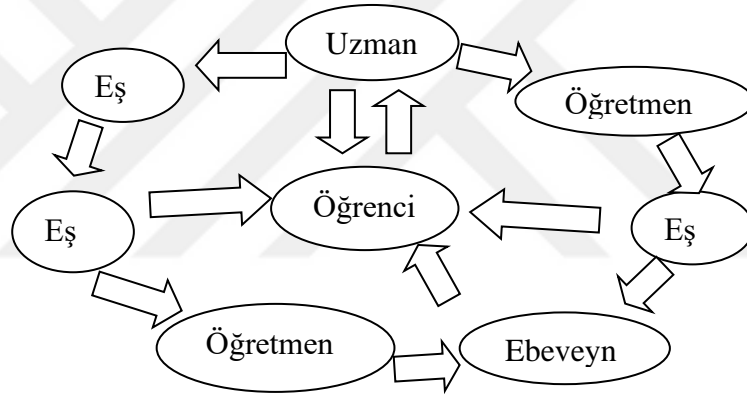
Etkileşim: İletişim sürecinde etkileşimin varlığı gereklidir. Alıcı ve verici tarafların eş zamanlı iletişimidir.

Kitlesizleştirme: Büyük bir kullanıcı grubu içinde her bireyle özel mesaj değişimi yapılabilmesini sağlayacak kadar kitlesizleştirici olabilir.

Eşzamansız Olabilme: Yeni iletişim teknolojileri birey için uygun bir zamanda mesaj gönderme veya alma yeteneklerine sahiptirler. Anlık gerekliliğini ortadan kaldırırlar (Rogers'tan aktaran: Geray, 2003: 18-19).

Bu noktada yeni medyanın kavramının kapsamına giren sosyal ağlar ve bu ağların sonucu olarak sosyal medya kavramına, sosyal medyanın işlevine değinmekte yarar vardır. Sosyal ağ, “belli bir amaca yönelik olarak açılan, internet sitesi içerisinde insanların tıpkı sosyal yaşantılarında olduğu gibi sembolik jest ve mimikler kullanarak birbirleriyle etkileşimde buldukları web siteleridir.” (“Sosyal Ağ Nedir?”, 2018). Sosyal medya; “en genel anlatımla yeni nesil web teknolojilerinin getirdiği kullanıcı kolaylığı ve iletişim hızıyla yakalanan eş zamanlı bilgi paylaşımının takip edildiği dijital platformdur.” (Tergüler, 2013: 2).

Aşağıda Şekil.2.9’da, Dawley’in sosyal medya iletişim ağı şematize edilmiştir.

Şekil 2.9. Sosyal medya iletişim ağı (Tereci,2017, 17)

Şu an dünyada birçok sosyal medya platformu olup sayıları her geçen gün artmaktadır. Türkiye’de de farklı sosyal medya platformları bulunmaktadır. We Are Social’ın Global Web Index verileri göre Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medya platformları sırasıyla; facebook, whatsapp, facebook messenger, twitter, google, skype, instagram, linkedin, pinterest ve viber yer almaktadır (Toprak, 2015: 3).

Sosyal medya kurumunun birçok işlevi bulunmaktadır. Genel olarak sosyal medyanın; bilgiye erişimin hızlanması, sosyal paylaşımlar sonucu çok yönlü olarak toplumsallaşmak, örgütlenmenin hız kazanma, ekonomik ve tasarruf boyutu gibi olumlu yönleri bulunmaktadır. Ancak olumsuz yönleri de mevcuttur. Kısaca değinecek olursak; aşırı dezenformasyon, güvenlik problemi, bağımlılık sonucu sağlık problemleri, sosyal ilişkilerde tahrip vb. sayılabilir.

Sosyal medya platformu, bireylerin veya grupların siyasal toplumsallaşması açısından önemli bir mecradır. Teknolojinin hayatımızın çoğu alanında yer edinmesi siyasal rejim ayrımı gözetmeden iktidar için ilgi alanını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu açıdan sosyal medyanın bir paylaşım yeri, yoğunluğu, sıklığı ve sayısal çokluğu açısından siyasal propaganda için elverişli olmaktadır.

ABD’de 2008 yılında Obama ile rakibi McCain arasında geçen başkanlık seçimleri yarışında ilk kez adayların sosyal medya kullanım düzeyleri ile seçim başarıları arasındaki ilişki analiz edilip aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Obama’nın sosyal ağları seçim kampanyası boyunca rakibi McCain’den çok daha etkin kullandığı, etkileşimde bulunduğu insan sayısı ve topladığı bağışlardan anlamak mümkündür. Obama’nın rakibi McCain’e oranla sosyal medyayı daha başarılı kullanmıştır. Rakamların diliyle belirtecek olursak hem Facebook arkadaş sayısında, hem Youtube izlenme sayısında hem de web sitelerinin tekil ziyaretçi sayısında Obama, McCain’in 4 katından fazla bir sayıya ulaşmıştır. Yine aynı şekilde McCain 201 milyon dolar bağış toplarken, Obama’nın offline bağışları 156 milyon dolar civarındadır. Obama’nın ekibi çevrimiçi de 500 milyon dolar bağış toplamışlardır. Sonuç olarak tekrarlanan finansal bağış çağrılarında toplamda 750 Milyon dolar toplanarak Amerika seçim tarihinde bu alanda bir rekor kırılmıştır. Nihayetinde, Obama’nın seçim kampanyası, bilgi ve iletişim teknolojilerinin politikada kullanımında bir devrim yaratmıştır (Saçak, 2017: 26).

Sosyal medya platformları, siyasal katılımı ve seçim faaliyetlerinde önemli rol oynamaktadır. Seçmenler ya da takipçiler açısından sosyal medyanın şeffaf, erişilebilirlik ve daha özgür yapısından dolayı demokrasi talepleriyle birlikte sosyal-ekonomik talepler de ifade edilebilmektedir. Parti liderleri açısından da düşük maliyetle çok sayıda seçmene erişmek tercih nedenleri arasında yer almaktadır. Ayrıca sansür engelinin sosyal medyada sınırlı olması tarafsız ve özgür tartışmaların gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır (Çıldan vd, 2012: 60).

Bazı araştırmalar kitle iletişim araçlarında olduğu gibi yeni medyanın bir çeşidi olan sosyal medya da bireyin ve toplumun siyasal toplumsallaşmasında diğer sosyalleşme kurumlarına göre ikinci planda kaldığını göstermektedir. Sosyal medya kullanıcıları daha çok pasif takipçi rolünde olup arkadaşlarının paylaşımlarını, gündelik bilgilendirmeleri ve haberleri sadece izlemekle yetinmekte (Metin, 2016: 260).

Netice itibarıyla kitle iletişim araçları ve bilişim ağı teknolojik gelişmelerle paralel kendi yenileyen toplumsallaşma kurumudur. Hem birey ve toplum açısından hem de siyasal iktidar açısından sosyal, siyasal, ekonomik vb. mevzularda iki tarafından kendini ifade edebilme ve birbirlerine erişilebilirlik kolaylığı sağlayıp önemli avantajları bulunmaktadır. Siyasal iktidar açısından bu ilişki, siyasal

toplumsallaşma amaçlarını erişmek için uygun şartlar sağlamaktadır. Medyanın iktidar erkleri arasında görünmeyen dördüncü bir güç olarak algılanması hatta bazen diğer kurumları etkilemesiyle önemini daha da artırdığını göz önünde bulundurduğumuzda devlet için kitle iletişim araçları ve bilişim ağlarının önemi açıktır.

2.4.5. Din

Araştırmanın bu başlığında din kurumunun siyasi toplumsallaşma etkisi incelenmiştir. Dinin tanımı, toplumsallaşma boyutu, işlevi ve önemine değindikten sonra siyasal toplumsallaşma işlevine yoğunlaşmıştır.

Din kavramı ve inanç boyutu insanlığın var olmasıyla birlikte ortaya çıkan, değişen, gelişen önemli bir kurumdur. Din kurumunun etkili olduğu toplumlarda bireyler yaşamlarının anlam ve amacını dine göre şekillendirmektedir. Bu doğrultuda kişilerin söylemlerinde, davranışlarında, ilişkilerinde dinin izlerini görmek mümkün olmaktadır.

Durkheim dini tanımlarken kutsal ve kutsal olmayan ayrımını esas almaktadır. Ona göre din kutsal kavramlarla çevrelenen, uhrevi boyutu olan dünyevi felsefeden uzak, sekülerin karşıtı olarak tanımlanmaktadır. Kutsal olmayan öğeler için “protan” tabirini kullanmaktadır. Kutsal argümanlar sınıfına tanrılar, ruhlar, taşlar ya da bir ağaç parçası, seremoniler girmektedir. Bu değerlerin hepsi yüce olmakla birlikte, güç bakımından da üstündür (Thamson, 2004: 24).

Weber , “Kapitalizm Ruhu ve Protestan Ahlakı” adlı eserinde dini bağımlı değişkenler kapsamında ele almaktadır. Ona göre Avrupa’daki reformasyon hareketleri sonucu Hıristiyanlık bağımsızlığına kavuştuğunu belirtmektedir. Bu durum kapitalist sisteme alan açılmasına ve dinin de bu aşama kapitalizme bağımlı bağımlı değişken öge olarak nitelendirmektedir. Ancak dini bağımsız değişken yaklaşımı açısından tanımlayanlara göre dinin toplumsal koşullarla hiçbir şekilde ilişki bulunmamaktadır. Yani din toplumun sosyo-ekonomik, kültürel boyutundan bağımsız olarak mevcuttur (Yücekök, 1983: 12).

Dinin evrensel, sabit bir tanımı olmaması disiplinler arasında da farklı tanımlanmasının önünü açmaktadır. Din Latince de bağıl kalmak, bağlanmak cemaat anlamına gelmektedir. Arapça’da yol, hüküm, itaat, mükafat gibi anlamlar taşımaktadır. Felsefe, dini kendi sistemi içinde tanımlamaktadır. İdrak etmekten

yaşam kudretine, evrensel genel kavramlardan özü hissetmek, bağlılık ve teslimiyete kadar birçok kavramla tanımlanmaktadır. Psikoloji göre din bir üst kimliktir. Bireyin davranış ve tutumları belirlendiği ikincil bir kurumdur. Sosyologlar, dinin sübjektif unsuru olan bireyin kutsallığa yönelik bakış açısını, objektif unsuru olan cemiyetle bir arada oluşlarını sağlamaya çalışmaktadır. Bu açıdan sosyologlar dini; kutsal argümanlar, cemiyet/cemaat hayatındaki deneyimler olarak tasvir etmektedir (Filiz, 2008; Can, 2004).

İslamiyet'te ise din anlayışı ve kavramı daha farklı kabul edilmektedir. Her şeyden önce din akılla inşa olunmadığı için hakikate de akılla ulaşılmaz. Ancak din, akılla kavranılabilecek özellikleri de barındırmaktadır. Tasavvufi olarak da din insanlar tarafından inşa edilemez, din insanları inşa edebilmektedir. Sonuç olarak İslamiyet, tek dindir ve tevhittir. Allah İslamiyet' in kaynağıdır ve mutlak olarak tanımlanmaktadır (Sezen, 1990: 170).

Dinin toplumsal hayattaki işlevlerini incelediğimizde, her şeyden önce dinin sosyal kontrol amacıyla toplumsal bütünleşmeyi sağladığı konusunda hem fikir mevcuttur. Ayrıca din toplumsal düzeni ve sürekliliğin sağlamaktadır. Sosyal dayanışmayı güçlendirip kültürel birliğin sağlanmasında dini törenler, kutsal kandiller vb. etkilidir. Psikolojik anlamda dua etme ritüelli bireyi baskı ve günahlardan arındırmak, affedilmeyi ya da bir arzuyu elde etmek için bir motivasyon aracı olarak kullanılmaktadır. Sonuç olarak her dinin sahneye çıkışı, mevcut toplumsal düzene karşı eleştirel olduğunu da unutmamak gerekir (Dönmezer, 1999: 241-242).

Din kurumunun diğer kurumlarla yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Dinin ekonomiyle ilişkisini Weber, dinin kapitalist-burjuva sistemine katkı sağladığını ve elverişli ortamı yarattığını belirtmektedir. Din, sadece tutum ve davranış geliştirmek durumundadır. Buna da “İktisat Ahlakı” tabirini yakıştırmıştır. Dinin aile ile ilişkisinde ilk verilecek örnek; vaftiz, defin, giriş törenleri gibi dinsel ritüeller ailede gerçekleşmektedir. Yine aile kurumunun oluşmasında öncelikli olan evlilik şartları içten ya da dıştan evlenme, boşanma aşamaları ve gerekçeleri, çocuk sayısı gibi ailesel kavramlarda dinin izlerini görmek mümkündür. Kehrer'e göre siyasal egemenliğin, sadece siyasal alanla sınırlı olması yeterli değildir. Dinsel faktörlerin

etkili olduğu alanlara da hakim olmaktan geçmektedir. Siyasal tercih noktasında da dinin oy verme davranışını etkilediği açıktır (Güçlü, 2005: 259-262).

Din kurumu, zaman zaman aktif bir şekilde diğer toplumsallaşma kurumlarını etkilemektedir. Athusser'e göre bunu orta çağ döneminde görmek mümkündür. Kilisenin, bu gün sözü edilen birçok DİA'yı devraldđı, özellikle kültürel ve öğretimsel programlarda işlevinin bulundu belirtmektedir. Diğer DİA'larda olduğu gibi din aygıtının da kapitalist sistemin önemli bir işlevini gördüğü açıktır. Dolayısıyla Fransız devrimini sadece devlet iktidarını, feodal soyluları ortandan kaldırıp, tüccar kapitalist sistemin dini kurumlara dokunmaması düşünülemezdi. Dinin egemenliğini kırıp kiliseyi sivilleştirmek, kilisenin servetine el koyak ve yeni DİA'lar tahsis etmek, devrimin önemli amaçlarından birisiydi (Althusser, 2002: 40-41).

Kışlalı (1987: 321) tek partili siyasal sistemde olduğu gibi çok partili siyasal sistemlerde de dinin etkisi belirtmiştir. Dinsel araçların veya sembollerin kullanımı sadece belli bir ideoloji savunan partilerle sınırlı olmamakla birlikte farklı ideoloji benimseyen partiler de kendi etkileri artırmak amacıyla dinden yararlanmışlardır. Ancak bir nokta dikkat çeken Kışlalı, hiçbir partinin programında topyekün din hakim değildir. Demokratik yaşam kültürü, özgürlükler, ekonomi gibi programlarda yer almaktadır. Toplum bu kültüre benimsediğinde salt din uğruna bu değerlerden vazgeçmesi güçleşmektedir. Bu durum önemli bir siyasal toplumsallaşma kazandırmaktadır.

Siyasal toplumsallaşma açısından dinin etkisi ve sınırı çerçevesinde Giddens (2000: 493-494) laikliğin üç boyutuna değinmektedir. Birinci boyut, bir toplumdaki dinsel faaliyetlere ya da ibadetlere katılan kişilerin sayısal yoğunludur. İkinci boyutu, toplumdaki mevcut dinsel kurumların, cemaatlerin etkisi, zenginliklerini ve saygınlıklarını ne kadar korudukları ve sürdürebildikleriyle ilişkilidir. Üçüncü boyut ise inanç ve değerde takva olma düzeyidir. Yukarıda belirtilen üç boyutun her birisi siyasal toplumsallaşma düzeyinde laiklik din ilişkisini ortaya çıkarabilmektedir.

Dinin toplumsallaşma boyutunu Marx ise, “Kitlelerin Afyonudur” benzetmesini kullanmaktadır. Buradaki “Afyon” metaforunu, egemen iktidarların zorla halka yutturduğu şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla geri kalmış toplumlar incelendiğinde, halk yığınlarının kadercı tutumu, sosyal adaletsizliğe karşı

tepkisizliği, egemen gücün dinsel argüman aracılığıyla dikkatleri başka yöne çekmesiyle sağlanmaktadır. Bu şekilde dinsel adalete ve ahlaka aykırı durumlara karşı tepkisiz kalınması, bazen iktidarlar için önemli siyasal toplumsallaşma yöntemi olabilmektedir (Yücekök, 1983: 15).

2.5. Türkiye'nin Genel Siyasal Sosyalleşme Geçmişi

Araştırmanın ikinci bölümünün son başlığında, Türkiye'nin siyasal toplumsallaşma geçmişine değinilmiştir. Modern ulus devletinin kuruluşundan yani Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından başlayıp, günümüze kadar ki süreç özetle ele alınmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar olan süreci, yukarıda işlediğimiz siyasal toplumsallaşma kurumları açısından geçirdiği önemli süreçlerle incelenmiştir.

Modern ulus devletlerin oluşum süreci 1789 Fransız ihtilali ile birlikte ivme kazanmıştır. Çeşitli ulusları barındıran imparatorluklarda milletin, halkın egemenliği sloganlarıyla milliyetçilik akımları yükselmiştir. Neticede, ulus egemenliğinin özgürlük dalgasında imparatorluklar yıkılmış, yerine birden fazla modern ulus egemenlikleri ortaya çıkmıştır. Osmanlı imparatorluğu da Fransız ihtilalinin etkisinden kurtulamadı ve neticede Osmanlı topraklarında birçok yeni ulus devlet ortaya çıkmıştır. İmparatorluğun yeni mirasçısı diğer ulus devletler gibi yeni kurulan modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti olmuştur. Yeni devlet, bütün kurumlarıyla birlikte, modern ulus devlet felsefesi doğrultusunda toplumu dönüştürmek, değiştirmek yani siyasal toplumsallaşma sürecinden toplumu geçirmek için politika üretmeye başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, siyasal toplumsallaşma süreci Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde etkili bir şekilde başlayıp, asıl siyasallaşma politikaları Cumhuriyet'in kurulmasıyla başlamaktadır. Ulus devlet felsefesinin tekçi anlayışı sadece etnisite anlamında değil kültürel, dinsel alanda da kendini göstermektedir. Bunu gerçekleştirmenin ilk ve en önemli ayağı okul ve eğitim birlikteliğidir. Bu şekilde Cumhuriyet'in en önemli hedefi halen de ifade edildiği gibi "muasır medeniyetler seviyesine ulaşma" ülküsünde Türkiye'yi modernleştirmek ve batılılaştırmaktır. Bu ülkü "devlet-i ebed-müddet" siyasal kültüründe yerleşmiş olduğu gibi devlet eliyle siyasal toplumsallaşma sağlanmış olacaktır (Demir, 2013: 108).

Modernleşme doğrultusunda ortak bir ulus, kültür, amaç inşa etmek Kemalizm ideolojisini kısaca özetlemektedir. Türk modernleşmesinin temelinde seküler yönde, eğitim sistemini dönüştürmek ve yerleştirmek düşüncesi yatmaktadır. Yukarıda da belirtildiği en önemli görevli öğretmen, en önemli kurum eğitimidir. M. Kemal ATATÜRK'ün “Öğretmenler, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır.” sözü ile kültür ve irfan ordusu olan öğretmenleri, memleketin istikbalini sağlayacak görevli eğitimciler olduğunu vurgulamıştır (Alkan ve Ergil, 1980; Kaplan, 2005).

Eğitim kurumuna ilişkin hükümler 1876-1982 arasındaki bütün anayasa metinlerinde yer almıştır. 1876 Kanun-i Esasi'nin 15 ve 16. Maddelerinde her vatandaşın genel veya özel olarak eğitim-öğretim hakkının olduğunu belirttikten sonra, bütün okulların devletin kontrolünde olduğu vurgulanmaktadır. Buradaki amaç eğitimle Osmanlı tebaasını birlik ve düzen içinde bir arada tutmaktır (Gözübüyük, 2011: 12-13)

1921 Anayasası yürürlüğe girdiğinde 1876 Anayasasını kaldırmamıştır. Kanun-i Esasi'ni hükümleri korunmuştur. Kurtuluş Savaşı'nda çıkarılan Teşkilat-i Esassiyeye Kanunu'nda eğitime dair hükümlere yer verilmemiştir. Ancak 1924 Anayasası'nın 87. maddesi eğitim ile ilgili hükümlerinde kadın-erkek ayrımı yapmaksızın bütün Türk'lerin ilköğretimi, devlet okullarında ücretsiz olarak okumak zorunda olduğu belirtilmiştir (Derdiman, 2006: 380). Bu noktada siyasal toplumsallaşma sürecinde ortak bir ulus inşa etme düşüncesi “ kadın-erkek bütün Türk'lerin” ifadesi önemli bir kanıttır.

3 Mart 1924 tarihinde modern ulus cumhuriyetin en önemli toplumsallaşma hamlesi sayılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile toplumsal düzeyde eğitimde önemli bir toplumsallaşma girişimi başlanmıştır. Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte çağdışı, geri, ihtiyacı karşılamayan, hatta sorun yuvası konumuna gelen modern ulus devlet anlayışla örtüşmeyen; medrese, türbe, dergah gibi kurumlar önce eğitimde birlik sağlamak amacıyla MEB'e bağlanır, sonra da işlevsizlik gerekçesiyle ortadan kaldırılır. Dinin devletin kontrolünde ve onun istediği şekilde din anlayışını topluma benimsettirmek amacıyla İmam Hatip Mektebi ve İstanbul Darülfünun'da ilahiyat fakültesi açılmıştır. Bu doğrultuda din dersleri 1930 yılında kentlerdeki ilkokullarda, 1933 yılında köylerdeki okullarda kaldırılmıştır. 1928'de ortaokullarda Arapça ve Farsça kaldırılmış, bu dillerin öğretilmesi bilimsel araştırma yapmak amacıyla

üniversitelerde verilecektir (Berkes, 2011: 553). Ayrıca Türkiye'deki bütün Türk okullarında ve yabancı okullarda Türk Dili, Türk Tarihi, Türk Coğrafyası, Yurttaşlık gibi milli içerikli derslerde Türk öğretmenler tarafından verilmesi zorunlu olmuştur (Kaplan, 2005: 159-160).

İkinci Dünya Savaşından sonra 1950'li yıllarda değişen yeni siyasal ve sosyal koşullardan dolayı, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda toplanan komisyonda alınan kararlar doğrultusunda, din öğretimi alanında çalışmalar tekrar başlanmıştır. Yeni din uzmanları ve din görevlileri yetiştirilmeye başlanmıştır. 1930'lu yıllarda okullarda kaldırılan din eğitimi, yeniden açılmaya başlanmıştır. Bu uygulama gelişerek devam etmediği için ülke ihtiyacını karşılayacak değişiklikler yapılmamıştır (Ayhan: 1999:1). Aşağıdaki Çizelge 2.6' da yıllara göre din dersinin uygulanması gösterilmiştir.

1924-1927	Zorunlu Din Dersi Dönemi İlkokul, Ortaokul; “ Din Dersi” zorunlu lise; Din Dersi yok
1927-1946	Din Derslerinin Kaldırıldığı Dönem İlkokul, Ortaokul, Lise: Din Dersleri Müfredattan çıkarıldı
1948-1982	Seçmeli Din Dersi Dönemi İlkokul, Ortaokul ve Lise: Din dersi Seçmeli İlkokul, Ortaokul , Lise: Ahlak dersi zorunlu
1982-2014	Zorunlu din dersi dönemi Din Kültürü ve Ahlak bilgisi zorunlu
2012...	Seçmeli din dersleri Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı; Temel dini bilgiler/

Çizelge 2.6. Yıllara göre din dersinin uygulanması (Solmaz, 2017: 51)

Cumhuriyet'in kurucuları, modern ulus devleti inşa sürecinde heterojen toplumun özellikleri yerine homojen toplum özelliklerini halka benimsetmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda din, eğitim, kültür gibi bir çok konuda ulus devlet anlayışında tekçi politikalar gerçekleştirilmiştir. Bu politikaların şekilsel bir sonucunu açısından harf inkılabı önemlidir. Arap alfabesi yerini, latin harflerine bırakarak, böylelikle dil kurumunda da köklü değişiklik gerçekleştirilmiştir. Artık, eğitim dili, ezan sesi, Kuran-i Kerim ayetleri Türkçe okunup ve yorumlanmıştır. Harf inkılabının sonuçlarını dönemi içinde değerlendiren Akdoğan (2010: 54), şu yoruma ulaşmıştır:

Dil birliği ve diğer reformlar ile farklı unsurların bir araya getirildiği homojenliğin gerçekleştirildiği ortak bir yapı kurulmaya çalışılmıştır. Yine dönemin en temel uygulamalardan biri olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimde ikilik kaldırılmış, ulusal dil ile politikası ile birleştirilerek geniş kitlelere yayılması amaçlanmış, akabinde de Harf İnkılabı gerçekleştirilmiştir. Harf inkılabı ve diğer uygulamalar Türk milleti için ortak payda yaratmıştır. Kurucu elitler ve aydın sınıfı basın yayın araçları ile bu uygulamaların gerçekleştirilmesinde vatandaşlara vazifeler vermişlerdir. Kendileri içinde bu durumu

vatandaşlık vazifesi addeden kurucu elitlerce oluşturulan ortak ülküler yaygınlık kazanmıştır. Harf inkılabı kitlelerin katılımı ile topyekûn başarı kazanmıştır .

Gerçekten dil birliği Türk milleti için ortak bir payda işlevini gördüğünü söyleyebiliriz. Toplumun bütün kurumlarına Türkçe'nin harmanlandığını, bu görevin Türk ulus devlet felsefesi olan Kemalist ideoloji doğrultusunda şekillendiğini, vatandaşlık görevi olarak da toplumun her kesimine ulusal bir amaç vizyonu ile benimsetildiğini söyleyebiliriz. Ancak dil birliği ülküsünün, etnik diller üzerinde kendini hissettirmesine rağmen, din kurumu üzerinde aynı etkiyi göstermediğini de söyleyebiliriz.

1961 Anayasası'nın eğitime dair hükmü 50. maddede yer alıp önemli değişiklikler söz konusudur. Bu maddede kız ve erkek bütün vatandaşlar için ilköğretimin zorunlu ve ücretsiz olduğu belirtilmiştir. 1921 Anayasası'nda "Türk Vatandaşlar" tabiri kullanırken 1961 Anayasası'nda "Bütün Vatandaşlar" tabiri kullanmıştır. Burada iktidarın ulus devlet düşüncesinden farklı davranmak istediğini söyleyebiliriz. Yine bu amaç doğrultusuna maddi açıdan yoksun öğrencilerin burs gibi imkanlardan yararlanılarak siyasal toplumsallaşmaya entegre edilmeye çalışılmaktadır (1961 T.C Anayasası, 2018: 6)

1982 Anayasası'nın 42. maddesinde hiç kimsenin eğitim-öğretim hakkından yoksun bırakılmayacağı ve öğrenim hakkının yasayla tespit edilip düzenleneceği belirtilmiştir. Bu kapsamda 1982 Anayasası'nın 1961 Anayasası'ndan farklı bazı hükümler bulunmaktadır. Bunlardan ilki eğitim-öğretimin Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda çağdaş ve bilimsel anlayışla devletin kontrolünde, denetiminde verilmesidir. İkincisi, hiçbir eğitim öğretim kurumunda Türkçe dışında başka bir dilin ana dil olmayacağı ve her Türk vatandaşının anadil olarak Türkçe'yi öğrenmesi hükmü bulunmaktadır. Dolayısıyla 1982 anayasası, 1961 anayasasından farklı olarak "Türk Vatandaşı" ifadesi kullanılmış ve eğitimin de "Atatürk İlke ve İnkılapları" doğrultusunda verileceği ifadeleri yer almaktadır. Bu yönleriyle 1982 Anayasası, 1924 Anayasası'ndaki milli eğitim anlayışının izleri ve siyasal toplumsallaşma amaçlarını görmek mümkün olmaktadır (1982 T.C Anayasası , 2011:5).

Tarihsel süreçte Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin anayasalarının eğitim ile ilgili maddelerini inceledikten sonra, eğitim kurumlarının ilgili kanun maddelerini de incelemekte yarar vardır.

Milli Eğitim Kanununa göre, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda Türk milletinin bütün bireylerini Atatürk milliyetçiliği bağlı, Türk milletinin milli, manevi ve kültürel değerleri doğrultusunda yetiştirmek Türk milli eğitim'in temel amacı olarak 2. maddede yer almaktadır. Dolayısıyla milli eğitim kanunu; vatanını, milletini seven ve onu daima yücelten, koruyan; Atatürkçülük kültürüyle yetişmiş, Türk milliyetçiliğini benimsemiş vatandaşların yetiştirilmesini amaçlamaktadır (MEB Mevzuat, 2018).

Milli eğitimin genel ilkeleri; “genellik ve eşitlik, ferdin ve toplumun ihtiyaçları, yöneltme, eğitim hakkı, fırsat ve imkân eşitliği, süreklilik, Atatürk ilke ve inkılâpları ve Atatürk milliyetçiliği, demokrasi eğitimi, laiklik, bilimsellik, planlılık, karma eğitim, okul ile ailenin iş birliği, her yerde eğitim” şeklinde sayılmaktadır (Resmi Gazete, 2018). Bu ilkelerden devletin siyasal toplumsallaşma amacını görmek mümkündür. Örneğin laiklik ilkesinde; laiklik esas alınıp ilk, orta ve lise kademesinde, din kültürü ve ahlak bilgisi zorunlu ders olarak kabul edilmektedir. Karma eğitim ilkesinde, kız ve erkek öğrencilerin karma olarak eğitim ve öğretim alınması hükmü bulunmaktadır. Ancak bazı okul türlerine göre karma eğitime istisna getirilmiştir. Atatürk ilke ve inkılâpları ve Atatürk milliyetçiliğini hemen hemen bütün hükümlerde esas alınarak modern ulus devlet fikrini aşlamak siyasal toplumsallaşma politikası olarak geçmektedir.

2547 sayılı Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) kanunu, üniversite öğrenim gören gençlerin siyasal toplumsallaşmasını amaçlayan bir kanundur. YÖK kanunu temel amaç ve ilkelerini 4. ve 5. maddede belirtmektedir. Bu göre YÖK'ün amacı, Atatürk ilke ve inkılaplarına ve milliyetçiliğine bağlı gençlerin yetiştirilmesini sağlamaktır. Bireylerin Türk olmanın şeref ve onurunu hissedenden, toplumsal çıkarları kendi bireysel çıkarlarından üstün tutan bir kişiliğe erişmesini sağlamaktır. Üniversitelerde Atatürk ve İnkılâp Tarihi, Türk Dili gibi derslerin zorunlu olması yukarıda belirtilen amaca ulaşılması açısından ders müfredatları önem arz etmektedir. Bu, devlet kurumunun bireylerin siyasal toplumsallaşmasını sağlamadaki rolünü göstermektedir.

Eğitim kurumuyla ilgili bilmemiz gereken önemli konu da MEB'in ders kitaplarıyla ilgilidir. Bakanlığın Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nde temel amaç;

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitapları ile Bakanlıkça hazırlanacak, satın alınacak veya hibe yoluyla sağlanacak diğer eğitim araç-gereçlerinin Türk millî eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak niteliklerinin belirlenmesi, hazırlanması, hazırlatılması, incelenmesi, incelenmesi, değerlendirilmesi, kabulü, uygunluk süresi, ilanı, yayımlanması, dağıtımı, inceletme ve inceleme ücretleri ve ders kitapları üreten yayınevlerinde aranacak kriterlerle ilgili usul ve esasları düzenlemektir (MEB Mevzuat, 2018).

İlgili kanun maddesi kapsamında MEB'in ders materyali olarak öğrencilere ve öğretmenlere dağıtacağı kitapları, devlet denetiminde milli eğitimin temel amaç ve nitelikleri doğrultusunda çıkarılması gerekmektedir. Bu kapsamda, yayınevinde aranacak kriterler, ders kitaplarının nitelikleri, kitapların hazırlanması, öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuzunun hazırlanması gibi hususlar, yönetmelik çerçevesinde devlet kontrolüyle gerçekleştirilmektedir.

Ulus devlet yapısının yerleştirilmesi amacı, bu doğrultuda işlev göreceği yeni kurumları da inşa etme sürecini başlatmıştır. MEB'in kurulmasıyla birlikte 1930'larda din etkisinden arındırılmış, seküler yönde eğitim kurumları dışında millet mektepleri, CHP Halk Hatipleri Teşkilatı, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Türk Tarih Kurumu, Halkevleri, Halk Odaları gibi toplumsal yapıyı ideolojik olarak yapılandıracak ve topluma benimsettirecek yeni kurumlara, görevler verilmiştir (Akın, 2013: 100-102).

Cumhuriyetin önemli siyasal toplumsallaşma hareketlerinden birisi de kadınlar açısından önemli olan 1926 yılında İsviçre'den iktisab edilen 1926 Medeni Kanundur. Medeni Kanununun kabul edilmesinden sonra devamında kadınlara siyasal haklar tanınmıştır. 1930 yılında kadınlara belediye başkanı seçilme, 1934 yılında da milletvekili seçilme hakkı tanınmıştır. Bu açıdan dönemin şartları ve koşulları göz önünde bulundurulduğunda Atatürk cumhuriyetinin kadınlara sağladığı dünyaya örnek olabilecek düzeyde haklardır (Daver, t.y: 126-127)

Siyasi partiler de, siyasal katılımın ve siyasal kültürün yerleşmesinde önemli siyasal toplumsallaşma aracıdır. Siyasal kültürümüzde çok partili yaşam başlangıcı 23 Temmuz 1908' de II. Meşrutiyet ile başlayıp kurtuluş savaşına kadar sürmektedir. Bu süreç içinde İttihat ve Terakki, Hürriyet ve İtilaf, Osmanlı Demokrat Parti, Ahrar, İttihad-ı Muhammed-i Fırkası, Ahali Fırkası, Osmanlı Sosyalist Fırkası, İslahat-i Esasiye-i Osmaniye Fırkası gibi partiler faaliyet göstermiştir. Kurtuluş savaşının bağımsızlıkla taçlanması sonucu kimi dinsel, kimi milliyetçilik, kimi etnik gerekçelerle yani modern ulus devlet yapısına uygun olamayan faaliyetlerden dolayı

kapatılıp, sadece Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946' ya kadar hüküm sürdüğü tek parti sistemi Türkiye'ye hakim olmuştur. Dolayısıyla bu süreç içinde Atatürk'ün partisinin politikaları doğrultusunda siyasal toplumsallaşma politikaları benimsetilmeye çalışılmıştır (Zafer, 2015: 35-47).

İkinci dünya savaşının oluşturduğu koşullar sonucunda savaş sona erdikten sonra, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Türkiye'de de çok partili rejime geçmek zaruriyet olmuştur. Demokrat Parti'nin 7 Ocak 1946'da kurulması ve özellikle 1950'den sonra 27 yıl aradan sonra tek parti iktidarının sona ermesi farklı fikirlerinde benimsenmesine olanak sağlamıştır. Bu fikirler halen günümüzde de varlığını koruyan devletçi seçkinler ile gelenekçi liberallerdir. Devletçi seçkin elitler, Atatürkçü, çağdaş, modern, seküler grupta yer alırken; gelenekçi liberaller ise geleneksel değerleri liberalizm kapsamında benimseyen ve din değerleri açısından da diğer gruptan ayrı yer almaktadır. Nihayetinde Türkiye'nin siyasal toplumsallaşma sürecinde siyasal partilerin siyasal toplumsallaşma amaçlarından birisi günümüzde de devam eden dini toplumsallaşmadır (Kongar, 1999: 131-132).

Din kurumu Türk'lerin İslamiyet'i kabulü ile toplumsal hayatta önemli bir işlev üstlenmiştir. Önceleri din, günlük hayatta doğum, ölüm, düğün, şölen gibi sosyal yönü ağırlıklı konularda ön plandayken süreç içinde İslamiyet etki alanı genişleterek siyasal alanla iç içe geçmiş bir vaziyet halini almıştır. Dolayısıyla din siyasal toplumsallaşma kurumu olarak etkili olmaktadır. Örneğin, Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet statüsünden imparatorluk statüsüne erişmesinde dine hizmet ülküsü olan "gaza" ve "cihat" anlayışları siyasal toplumsallaşmasında önemli motivasyon kaynağı olmuştur. Kurtuluş savaşını verildiği dönemlerde Erzurum ve Sivas Kongrelerinde alınan kararlar neticesinde bağımsızlık bildirgesi vasfını taşıyan Misak-i Milli' sadece vatanın savunulmasına dönük kararların yer almadığı, ayrıca itilaf devletlerince İstanbul'da işgal altında bulunan hilafet makamının da kurtarılmasının yer alması, din faktörünün ne kadar önemli olduğunu ve siyasal amaçlar için nasıl önemli bir işlev gördüğünü gözler önüne sermektedir (Karpas, 2007: 23). Yine farklı siyasal toplumsallaşma boyutunda devlet eliyle dini modernleştirip seküler bir konuma getiren de aynı otorite olduğu da açıktır. Türk toplumunda dinin önemi, farklı koşullar altında bile önemini ve hassasiyetini korumuştur.

Kitle iletişim araçları, hem cumhuriyetten önce hem de cumhuriyetten sonra önemli siyasal toplumsallaşma aracıdır. Bu dönemlerde kitle iletişim araçları gazete ve dergilerle sınırlı olduğunu söyleyebiliriz. Gazete ve dergilerde yazarların önemli bir kısmı bürokratlardan oluşmaktaydı. Bürokratlar, resmi ya da özel yazılar kaleme alarak siyasal toplumsallaşmayı sağlamaktadır

Her savaş, kendisiyle birlikte bir takım yenilikleri ortaya çıkarmıştır. Radyonun ortaya çıkışı 2. Dünya Savaşı ile birlikte olup, radyo önemli bir propaganda aracı olmuştur. Bu gelişmeleri kendi lehlerine dönüştürmek isteyen cumhuriyeti kuran kadro Ankara ve İstanbul radyolarının işlevlerine son verilip 1938'de Türkiye Milli Radyosu kurmuştur. Önceleri radyoda Kemalist devrimin propagandası yapılmaktaydı. Sonra 1950' li yıllarda televizyonun sahaya çıkmasıyla birlikte radyo etkisini yitirmiştir. 1960'lı yıllarda Türkiye'de televizyon benimsenmeye başlanıp, 1970'li yıllarda kentlerde, 1980' li yıllarda da kırsalda yaygınlık kazanmıştır. Dolayısıyla televizyonun kanaatlerin oluşmasında, önemli katkıları olmuştur (Kaplan, 2011; Demir, 2013).

Bu dönemlerde yayınlar, Türkiye Radyo ve Televizyon kurumunun eliyle devlet kontrolünde gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla yapılan yayınların devlet kontrolünde olması siyasal toplumsallaşmanın gerçekleştiği şeklinde yorumlanabilir. Çünkü iktidarı eline alan her hükümet, TRT'nin yapısında değişiklik yaparak her dönemde farklı ideolojiler doğrultusunda yayın politikaları takip etmiştir (Demir, 2013: 113). Ancak 1990'lı yıllarda özel televizyonların yaygınlaşması, farklı ideolojiler doğrultusunda yayınların yapılmasını sağlamıştır. Burada TRT'nin bütün yayınları kendi mevzuatlarına göre denetlemesi, özel televizyonların da belli sınırlar çerçevesinde yayın yapmasını gerektirmiştir. Neticede her iktidar TRT üzerinden resmi özel televizyon ayırımı yapmaksızın, kendi siyasal toplumsallaşma politikalarını topluma benimsetmek istemiştir.

1961 Anayasası'yla ülkemize kazandırılan bir kurum olan TRT'nin genel yayın esasları, kanunun 5. maddesinde yer almaktadır. Buna göre T.R.T, Türk Milli Eğitim'in temel amaç ve görüşlerini esas alıp bu doğrultuda yayın yapmaktadır. Bu ilişkiyi Demir (2013: 133-134) şöyle yorumlamaktadır:

TRT Kurumu'nun toplumun bilinçlendirilmesinde ve kamuoyunun yönlendirilmesinde önemli etkileri bulunmaktadır. Böyle bir kurumun milli eğitimin temel amaçları doğrultusunda yayınlar yapmayı genel esasları arasında kabul etmesi, sistemlerin mevzuata müdahalelerinin ülkenin en önemli kurumu tarafından da onaylanarak bu doğrultuda hareket edileceğini ifade

etmektedir. Bu kapsamda siyasal iktidarların müdahaleleri sadece mevzuata yansımamakta, aynı zamanda kamuoyunu yakından ilgilendiren TRT Kurumu'nun yasal mevzuatına da yansımaktadır.

Burada en büyük ve en önemli siyasal toplumsallaşma kurumu olan eğitimin amaç ve ilkelerini, diğer siyasal toplumsallaşma kurumları da referans aldığını göstermektedir.

Önemli toplumsallaşma kurumlarından birisi de ailedir. 1982 anayasasının 41/1 ve 41/2 maddelerinde yer alan “Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.” ve “Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile sağlamak bakımından gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar” ifadelerinden anlaşılacağı gibi devlet aile kurumunun varlığını önemseydiği ve ailenin güçlenmesi belli şartlarda pozitif ayrımcılığa tabi tutmuştur (Gözübüyük, 2011: 67).

Devletin aile kurumu üzerinde uyguladığı en önemli siyasal toplumsallaşma politikalarından birisi de nüfus politikalarıdır. Bu politikalar nüfusu artırıcı politikalar olabildiği gibi, nüfusu azaltıcı politikalar da olmaktadır. 1927-1965 yılları arasında hem tek partili hem de çok partili dönemde hükümetler nüfusu artırıcı politikalar benimsenmiştir. Bunun sebebi Kurtuluş Savaşı sonrası ortaya çıkan insan kaybı sonucunda, nüfus gücünün azalmasıdır. 1965 ile 2010 yılları arasında nüfusu azaltıcı ve aile planlama politikaları ön plana çıkmıştır. Bunun nedeni, artan nüfusun sosyo-ekonomik ihtiyacının karşılanamamasıdır. 2010 yıllarından sonra ise tekrar nüfus artırıcı politikalar izlenmeye başlanmıştır. Bunun gerekçesi, nüfusun giderek yaşlanması sonucu genç nüfusun azalması olarak gösterilmektedir. Türkiye'nin nüfus artış politikalarının amacı, gelişmiş ülkelerin genç nüfus yetersizliğinden dolayı başta ekonomik üretim alanı olmak üzere yaşadıkları problemleri yaşamamaktır (Doğan, 2011: 297-300).

Aile kurumunu iktidar, hukuk kurumu vasıtasıyla biçimlendirmektedir. Toplumun sosyal ve ekonomik yapısı değiştikçe hukuk kuralları da değişmektedir. Örneğin; Türk toplumunda özellikle de Osmanlı İmparatorluğu döneminde aile mirası paylaşılırken sadece erkek çocuklar ön plandayken şimdi ise herhangi bir cinsiyet ayrımı yapılmaksızın eşit paylaşım söz konusudur (Adak, 2005: 77). Medeni Kanun (M.K.)'da madde. 202'e göre, evlilikte boşanma halinde edinilmiş mal rejimi uygulanarak, mal ayrılığı rejiminden vazgeçilmiştir. 4721 M.K'dan önce sadece

kadının zinası boşanma sebebiyken, yeni kanunda (M.K. m.161) zina suçu her iki cinsiyet için de boşanma sebebidir (M.K, 2018).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2/b maddesinde:

Sosyal ve kültürel dokudaki aşınmalara karşı, aile yapısının ve değerlerinin korunarak gelecek nesillere sağlıklı biçimde aktarılmasını sağlamak üzere, ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesinde koordine etmek aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılmasına yönelik sosyal hizmetler ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak bakanlığın aile kurumuna yönelik görevi belirtilmiştir (Resmi Gazete, 2018).

Yukarıdaki kanun maddesinde devletin, aile toplumsallaşma kurumunu güçlü kılmasında, siyasal politika aktarım amacıyla ailenin hassasiyetini göstermektedir. Bakanlık politikalarını uygulamak amacıyla, bu KHK'nin 7. Maddesinde, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kurulmasına karar verilmiştir. Ayrıca aile ile ilgili bir diğer mevzuat 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'dur (Resmi Gazete, 2018). Bu kanunda aile kavramına kadın özelinde değinilmiştir. Güçlü bir toplumsallaşma aracı olan ailenin, kadının korunması ve güçlenmesiyle birlikte etkili olabileceği belirtilmiştir.

21. yy başlarıyla dünya kitle iletişim araçlarına alternatif olarak yeni medya olarak nitelendirilen sosyal medya ile tanışmaya başladı. Teknolojinin durmadan gelişmesi ve buna paralel olarak internetin yenilenmesi, bilişim iletişim ağı araçlarını ortaya çıkarmıştır. Bu sayede McLuhan "Küresel Köy" kavramı ortaya çıkmıştır. Artık insanlar hızlı iletişim ağları sayesinde, birbirlerinin soyut olarak yakınında oldular. Sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal vb. konularda erişebilirlik daha kolay bir hal almıştır. Dolayısıyla internet, kocaman dünyayı ağlarla bağlayarak mekan açısından bir köy haline dönüştürmüştür (Satıl, 2011: 58).

Yeni gelişmeler topluma olumlu katkı sağladığı gibi olumsuz sonuçlar da ortaya çıkarmaktadır. İnternet ve sosyal medyada bu tür problemlerin önüne geçmek için yeni hukuk kuralları getirilerek sosyal medyanın sınırlandırılması amaçlanmıştır. Ancak bu uygulamalar her ülkede farklı olarak işlenmektedir. Örneğin; çağdaş batı toplumları sosyal medya kurumuna daha liberal bakarken; az gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlar ise temkinli yaklaştığı söylenebilir.

"Yeni Medya Hukuku" disiplin olarak henüz gelişmemekle birlikte; sosyal medyada işlenen suçlar diğer hukuk dallarıyla ilişkilendirilmiştir. Örneğin; Türk

Ceza Kanunu (T.C.K), Medeni Kanun (M.K), Borçlar Kanunu (B.K), Ticaret Kanunu (T.K) gibi, cezai hükümler belirlenmektedir. Dolayısıyla “Sosyal Medya” alanında hukuki çalışmaların olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2015: 47).

Türkiye’deki durum da aslında dünyadaki gelişmelerden farksız değildir. Ülkemizde “Sosyal Medya Hukuku” alanında mevzuat mevcut değildir. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de sosyal medya kullanıcıları suçları T.C.K, M.K, B.K, T.K kanunlarına göre cezai sorumluluğu doğmaktadır. Dolayısıyla yeni medya üzerinde iktidarın sadece denetim görevi bulunmakta olup 5651 sayılı “Sosyal Medya ve İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun” un 8. ve 9. maddeleri kapsamında suç teşkil eden internet bağlantıları, engellenebilmektedir (Uluç ve Süslü, 2016: 347-348).

Türkiye, sosyal medya etkisine diğer ülkelerden farklı olarak tutucu baktığını söyleyebiliriz. Nitekim Türkiye’deki mevcut iktidarın daha önce uyguladığı twitter, youtube gibi sosyal medya araçlarını engellediği ayrıca wikipedia halen erişim yasağı olduğu bilinmektedir. Türkiye’ de bu tür kısıtlamalar genellikle seçim döneminde ortaya çıkıp, Avrupa Birliği raporlarında bu durum eleştirilmektedir (Şen ve Şen, t.y: 132-133). Ancak bu engel, vatandaşların erişimini için yeterli olmayıp, kullanıcılar farklı internet ağlarından bu engelleri aşabilmektedir. Sonuçta bu yönüyle internet, özelliği ve kapsayıcılığı bakımından diğer kurumlardan ayrılmakta, tamamen devletin egemenliğinde bulunmamaktadır. Dolayısıyla iktidarın diğer siyasal toplumsallaşma araçları olan eğitim, din, kitle iletişim araçları gibi sosyal medya, devletin tahakkümünde değildir. Bu yönüyle sosyal medya (yeni medya) diğerlerinden ayrı değerlendirilmelidir.

3.YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmında; araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama tekniği, anket, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği başlıklarına değinilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma modellerini farklı açılardan sınıflandırdığımızda çoğunlukla genel tarama modeli ve örnek olay tarama modelleri üzerinde çalışıldığı görülmektedir. (Karasar, 2013: 79). Araştırmacının kullanacağı model, çalışmanın sürecini ve verilerin toplanmasını etkiler. Bu çalışmada, genel tarama modeli ile ele alınmıştır. Araştırma yöntemleri türlerine göre nitel, nicel ve karma araştırma türleri olarak mevcuttur. Burada araştırmada yöntemlerinden nicel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Tespit edilen bir problemin kuramsal olarak test edilmesi, verilerle ölçülmesi ve istatistiki yöntemle analiz edilmesine nicel araştırma denir. Ölçe ve değerlendirmede farklı metotlar uygulanarak bulgular elde edilir ve bulgular istatistiklendirilir. Nicel araştırmada; bütünden parçaya, tümünden gelme ilişkisi söz konusu olup anket, yapılandırılmış görüşme, deney, internet tarama gibi yöntemler de uygulanabilir (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012: 58). Aşağıda nicel araştırmanın özellikleri Çizelge 3.1’de gösterilmiştir.

Bilimsel Metot	Tümdengelim ya da genelden özele Toplanan veriler ile hipotezler ya da teoriler test edilir
Davranış	Düzenli ve tahmin edilebilir.
Araştırma Hedefleri	Tanımlama, Açıklama ve tahmin.
Gerçeklik	Objektif
Veri Toplama	Geçerli ve yapılandırılmış veri toplama araçları ile sayısal veriler toplanır.
Veriler	Değişkenler
Veri Analiz	İstatistiksel ilişkilerin belirlenmesi
Sonuç	Genellenebilir bulgular.
Rapor	İstatistiksel raporlar (Ortalamaların karşılaştırılması, oranların karşılaştırılması, korelasyon, regresyon, istatistiki anlamlılık vs.)

Çizelge 3.1. Nicel araştırmanın özellikleri (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012: 59)

Bu çalışmada ölçme tekniği olarak anket kullanılmıştır. Antalya Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde öğrenim gören 302 öğrencinin siyasal toplumsallaşma düzeyleri ve bakış açıları tespit edilmiştir. Anket uygulanırken

tesadüfi örnekleme belirleme yöntemi izlenmiştir. Bu şekilde 302 öğrenci genel evren açısından, Akdeniz Üniversitesi toplam öğrenci sayısı olan 69.030 ‘un yaklaşık % 0.45’e denk gelmiştir (A.Ü, 2018) Hukuk Fakültesi hedef evreni açısından da 1100 olan öğrenci sayısı üzerinden yaklaşık % 27’si oluşturmaktadır (A.Ü, 2018).

Anket uygulama safhasında bazı problemlerle karşılaşmıştır. Öğrencilerin bir kısmı anket soru formunu tahrip edip sorular incelenemeyecek düzeydedir. Bazı öğrencilerin de anketlerini geri vermediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu öğrencilerin anketleri değerlendirilmemiştir. Ayrıca bir grup öğrenci de soruların özel sorular olduğunu ve bunları sakınca gördükleri için cevaplamak istemediklerini ifade etmiştir. Sonuç olarak elde edilen 330 anketten 28’i değerlendirilemeyip anket sayımız 302’e düşmüştür. Geriye kalan öğrencilerin hepsi isteyerek anket çalışmasına katılmış olup herhangi bir zorlama olmamıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bütün araştırmalarda türlerinde olduğu tarama araştırmalarında da yöntem belirledikten sonra yapılacak araştırmanın evreni; sonra da bu evrenden örneklem seçilir. Evren, herhangi bir araştırma problemi kapsamına giren, nesne, özne veya kavramların bütünüdür. Örneklem ise, evren içerisinden araştırmanın konusuna uygun olabilen, geçerlilik ve güvenilirlik ölçümleri yapılabilen evreni olabildiği kadar temsil edebilen parçadır (Arseven, 1993: 92-94). Evren, ulaşılması mümkün olmayan büyük insan toplulukları için genel *evren*; ulaşılması mümkün olan, üzerinde araştırma yapılabilen, genel evrenin nitelikleri içinde barındıran evren için de *hedef evren* olarak ikiye ayrılır. Hedef evren üzerinden seçilen örneklemin belli özellikleri bir arada bulunmalıdır. Ayrıca örneklem gereğinden fazla büyük olmamakla birlikte, doğru bilgiye ulaşması noktasında ekonomik olmalıdır. Bilimsel araştırma yöntemleri tarafından verilemeye elverişli olup, olasılık usulü ile bilgi toplamamıza kolaylık sağlayan bağımsız değişkenlere sahip olmalıdır (Bal, 2001: 110-111).

Alan yazınında birçok örnekleme çeşidi bulunmaktadır. Nitel ve nicel araştırma metodlarına göre tesadüfi veya olasılıklı (rastlantısal) ve tesadüfi olmayan veya olasılık dışı (rastlantısal olmayan) şeklinde örnekleme belirleme yöntemleri kullanılmaktadır. Tesadüfi yöntemle; basit tesadüfi örnekleme, sistematik örnekleme,

katmanlı örnekleme ve küme örnekleme çeşitleri mevcuttur. Tesadüfi olmayan yöntemle; gelişmiş güzel örnekleme, kotalı örnekleme, amaca yönelik örnekleme, kartopu örnekleme, aykırı örnek olay, ardışık örnekleme ve kuramsal örnekleme türleri bulunmaktadır (Neuman, 2013: 320-321, 349).

Bu araştırmanın genel evreni, Antalya Akdeniz Üniversitesi öğrencilerini kapsamaktadır. Hedef evreni ise Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencileridir. Bu evrenin seçilmesinde benim bu üniversitede öğrenci olmam etkili olmuştur.

Hedef evrenden araştırmanın örnekleme, tesadüfi örneklem belirleme yöntemi ile hukuk fakültesi öğrencileri arasında sınıf düzeyi ayrımı yapılmaksızın oluşturulmuştur. Örneklem, siyasal toplumsallaşma kurumlarının yükseköğrenim öğrencileri üzerindeki siyasal toplumsallaşma etkisini araştırmak amacıyla tesadüfi örneklem belirleme yöntemi çeşitlerinden katmanlı örnekleme belirlemeyle yapılmıştır. Bu doğrultuda önceden belirlenen örneklem sayısına göre (302 öğrenci her sınıf düzeyinde yaklaşık eşit sayıda) hukuk fakültesi 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. Ulaşılan örnekleme kız veya erkek öğrenci sayılarının genel yüzdelik üzerinden %40' ın altında düşmemesine dikkat edilmiştir. Araştırmanın temsil güvenirliği açısından bu şekilde örneklem belirleme yöntemleri izlenmiştir. Örneklem oluşturulurken öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, sınıf düzeyi gibi değişkenlerin sayıları arasında belirgin bir fark olmamasına dikkat edilmiştir.

Genel Evren	Hedef Evren		Örneklem	
Fakülte/Yüksekokul Öğrencileri	Hukuk Fakültesi Öğrencileri		Hukuk Fakültesi 1,2,3 ve 4. Sınıf Öğrencileri (Eşit Sayıda)	
Kız ve Erkek Sayısı	Kız Sayı	Erkek Sayı	Kız Sayı	Erkek Sayı
69.030	564	536	160	142

Çizelge 3.2. Evren ve örneklem tablosu

3.3. Veri Toplama Tekniği

Bu çalışmada öncelikle araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturmak için kaynak taraması yapılmıştır. Kaynak taramasının bir diğer adı olan belge taraması, kayıtlı olan bilgi ve belgelerin incelenerek veri toplanmasıdır. Kayıtlı belgeler arasında kütüphane ve internet belgelerini sayabiliriz (Karasar, 2013: 183). Bu kapsamda ilgili kitaplar, tezlere, makalelere, raporlara, görsel ve yazılı eserlere, internet kaynaklarına ve araştırmalara ulaşılmıştır. Kaynak merkezleri olarak,

Akdeniz Üniversite merkez kütüphanesi başta olmak üzere Akdeniz Üniversite Eğitim Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve İletişim Fakültesi' den yararlanılmıştır. Ayrıca Antalya Büyükşehir Belediyesi Doğan Hızlan kütüphanesinden de yararlanılmıştır.

İkinci veri toplama tekniği olarak anket yöntemi kullanılarak, Antalya Akdeniz Üniversitesi genel evreninden alınan hukuk fakültesi hedef evreni üzerinde bulgular elde edilmiştir. Anket, eskiden beri uygulanan bir yöntem olmasına rağmen halen başlı başına güncelliğini koruyan, araştırmacılar tarafından hazırlanan soruları, bilgi istenilen kişi tarafından doldurulan bir soru formudur. Bu soru formu kişiler tarafından postayla, telefonla, anketörler tarafından yüz yüze veya internet üzerinden cevaplandırılabilir (Bal, 2001: 144).

Her veri toplama tekniğinin kendi içinde avantajları ve dezavantajları. Bu ilişki, yöntemlerin birbirinden üstün olduğu ya da birinin diğerine göre güvenilirlik ve geçerliliklerinin daha kuvvetli olduğu kanısını ortaya çıkartmamalıdır. Bu araştırmada anketin tercih edilmesinin gerekçesi olarak çok sayıda kişiye ulaşmasını sağlanması, istatistiki verilere elverişli olması, her aşamada kontrol ve değerlendirme imkanı olması, kısa sürede tamamlanıp standart çıktılarının oluşmasında etkili olmuştur.

3.4. Anket Soru Formunun Özellikleri

Anket, yazılı ve sözel bir şekilde düzenlenen sorular vasıtasıyla araştırmaya katılanlardan nicel nitelikte veri toplama yöntemidir. Anketi yürüten kişiler problem durumu ile ilgili gerekli açıklamalarda bulunarak, cevaplayıcıları araştırmanın amacı ve önemi hakkında aydınlatır. Soruları objektif ve doğru şekilde cevaplandırılmasını gerektiğinin önemi belirtilip; bireylerden, ailelerden, kurumlardan veri toplanılır (Arıkan, 1995: 87).

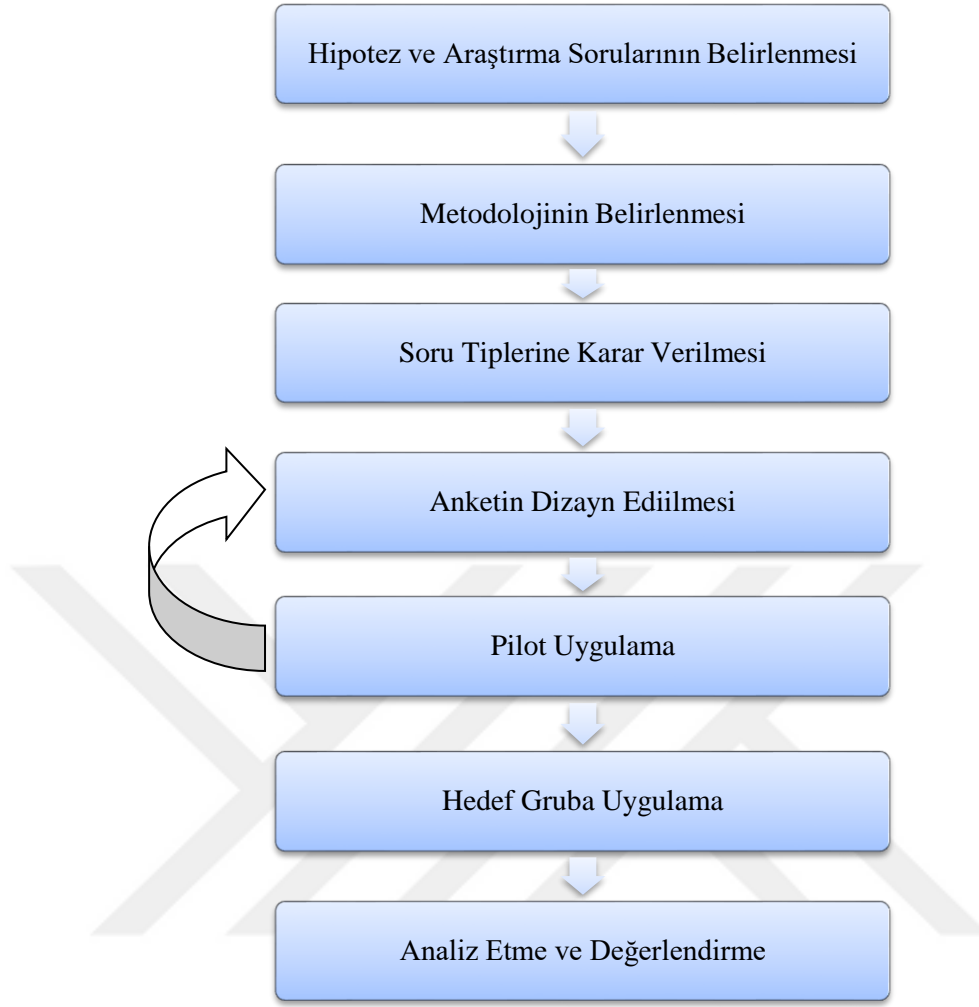
Anket sorularında bulunması gerekli bazı özellikler olmalıdır. Öncelikle bir anket, amaca hizmet edecek şekilde anlaşılır olmalıdır. Açık sorular, istenilen yanıtları elde etme hususunda hatalara engel olmalıdır. Hataların önüne geçilmenin önemli bir yolu dile uygun olup, farklı düşüncelere yol açacak teknik ifadelerden kaçınılmalıdır. Sorular, tek bir konuya yönelip yanıtlayıcıları yönlendirici ifadelerden uzak kalınmalıdır. Düzenlenen soru formları cevaplama arzusu oluşturmalı ve farklı cevaplara engel olmalıdır (İslamoğlu, A. H., 2002: 72-75). Anketin güvenilirliği

isabetli olması için olabildiğince az soru sorulması amaçlanmalı; veri sağlamak için de soru sayılarının düşürülmemesine de dikkat edilmelidir (Metin, 2016: 245).

Anket sorularının soruluş biçimine göre de iki şıklı, çoktan seçmeli, birden çok seçenekli, derecelendirilmiş, dolaylı ve dolaysız soru olarak ayırabiliriz. Bilimsel araştırma yöntemlerinde en sık kullanılan ölçekler arasında Likert, Guttman, Thurstone, ve Bogardos bulunmaktadır. Nominal, ordinal, aralıklı ve boyutsal ayırma diğer ölçekler arasında yer almaktadır (Arıkan, 1995; Bal, 2001; İslamoğlu, 2002).

Bu araştırmada kullanılacak anket soru formu sunuş, iki bölüm ve 29 soru olmak üzere 4 sayfadan oluşmaktadır. Açıklayıcı bir sunuş yapıldıktan sonra birinci bölüm öğrencilerin demografik bilgilerini tespit etmeye yönelik olup 6 sorudan oluşmaktadır. Bu bölümde bilgiyi ölçen, kapalı uçlu niteliklere sahip iki şıklı ve çoktan seçmeli sorulara yer verilmiştir. İkinci bölüm 23 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların 4'ü oy verme davranışı, 8'i siyasal kültür, 6'sı aile, 5'i bilişim ve iletişim ile ilgili sorular içermektedir. Bu bölümde kapalı uçlu soru niteliği taşıyan, tutumu ve bilgiyi ölçen ikili, çoktan seçmeli, derecelendirilmiş sorulara yer verilmiştir. Anketin ölçeği derecelendirme şeklinde olup bir orta (Ör; tarafsız, yansız vb.) noktası ile iki pozitif (Ör; Kesinlikle katılıyorum, katılıyorum vb.) ve iki de negatif (Kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum vb.) derecesi olan 5'li Likert ölçeği şeklindedir (Erdoğan, 2003: 233). Ayrıca bazı sorularda önem derecesine göre (1 en önemli 5'e kadar) seçeneklerin sıralanması istenmiştir. Gerek konu bütünlüğünün sağlanması gerekse bulguların kolay analizi için sorular sınıflandırılmıştır. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin analizi mukayeseli olarak yapılmıştır.

Sonuç olarak araştırma konusunun veri toplama tekniklerinden olan anket soru formunun hazırlanışı ve uygulanışı, bir sonraki sayfada Şekil 3.1'de verilmiştir.

Şekil 3.1. Anket soru formunun hazırlanışı ve uygulama süreci (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012: 69)

3.5. Analiz Yöntemleri

Veri, duyu organlarımız aracılığıyla gözlenen ve kaydedilen her şey denir. Veri türleri; olgusal ve yargısal veriler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Olgusal veriler herkesin üzerinde anlaştığı, gözlenebilir türden verilerken; yargısal veriler ise, olgusal verilerin dışında kalan tüm veri kaynaklarıdır. Veriler kaynakları, araştırılan konuya yakınlığına göre birincil(orjinal) ve ikincil (tali) veri kaynakları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Karasar, 2013: 132-135).

Bilimsel araştırmalarda elde edilen verilerin ne anlama geldiğini öğrenmek için veriler, bir takım analiz programlarından geçirilir. Bu araştırma sonucunda elde edilen verileri, SPSS 22.0 istatistik programı kullanılarak elektronik ortamda işlenmiştir. Bulgular sırasıyla; ankete katılanların demografik özellikleriyle,

seçmenlerinin siyasal tercihlerinde etkili toplumsal kurumlar arasındaki farklılıkları belli değişkenler çerçevesinde ortaya koymak amacıyla k-kare testi analizi aracılığıyla elde edilmiştir (Dilber, 2012: 9)³.

3.6. Araştırmanın Güvenirliği ve Geçerliliği

Anket soruları hazırlanmadan önce, siyasal toplumsallaşma üzerine yapılan çalışmaların anket soruları incelenmiştir⁴. Yapılan araştırmaların örneklem grubu ile bu çalışmanın örneklem grubu açısından değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda Şekil 3.1’de gösterildiği gibi süreçlerden geçen elverişli anket soruları derlenerek, araştırma için anket soru formu hazırlanmıştır. Böyle bir yol tercih edilmesinin amacı araştırma için avantajlı durum yaratmasıdır. Örneğin; anket formunun hazırlaması için ayrılan süre, kavramsal çerçevede kullanılmasını sağlayacaktır. Ayrıca düzenlenen anket sorularının uygunluğu konusunda uzmanlardan da olumlu görüş alınmıştır. Bunun yanı sıra sorular, önceden rastgele seçilen 25 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmıştır. Bunun sonucunda araştırmaya başlamadan önce olası aksaklıklar ve eksikliklerin önüne geçilmiştir.

³ K-Kare: Ki-kare (χ^2), ayrık (kesikli) veri üzerinde hipotezleri test etmek için çok yaygın olarak kullanılan yöntemlerden birisidir. Temel istatistiksel kavramlara göre ayrık veriler nominal veya ordinal olabilir

⁴Akın, M. H. (2009), *Siyasi Toplumsallaşma Sürecinde Gençlik: Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma*, Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya

Andaç, Ç. (2006), *Üniversite Öğretim Elemanı ve Öğrencilerinin Demokrasi Anlayışlarının Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Cinsiyet, Bilim Alanı, Akademik Aşama ve Siyasal Katılımcılık Değişkenleri Açısından İncelenmesi*, Çukurova Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana

Şentürk, N. (2009), *Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Aile Kurumunun Etkisi: Sakarya Üniversitesi Örneği*, Sakarya Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya

Bakırcı, H. (2006), *Yazılı, Görsel ve İşitsel Medyanın İnsanların Siyasal Davranışları Üzerindeki Etkileri ve Kütahya Örneği*, Dumlupınar Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya

Alp, M. (2017), *Kitle İletişim Araçlarının Genç Seçmenlerin Siyasal Tercihleri Üzerindeki Etkisi*, Balıkesir Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir

Yukarıdaki araştırmalardan yararlanılarak oluşturulan anket soruları; aile, eğitim, din, arkadaş grupları, kitle iletişim araçları ve bilişim ağı kavramları analiz edilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde bulgular ve yorum başlığına yer verilmiştir. İlk kısımda bulgulara ve yorumlara yönelik betimsel ve istatistiksel analizler mevcuttur. Betimsel analiz olarak; sosyo-demografik, oy verme eğilimleri, ailelerin siyasi özellikleri, siyasi kültür ve kitle iletişim araçları başlıklarındaki sorulara verilen cevaplar incelenmiştir. İstatistiksel analizler ise, hipotezlere dayalı olarak kay kare şeklinde yapılmıştır.

4.1. Betimsel Analizler

Bu kısımda ilk olarak katılımcıların sosyo-demografik ve tanıtıcı bilgilerine yer verilmiştir. Sonraki bölümde ise istatistiksel karşılaştırmaların ve karşılaştırmalardan elde edilen bulgulara ait analizlere yer verilmiştir. Aşağıda Çizelge 4.1’de katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yer verilmiştir.

Değişken	Kategori	Sayı	Yüzde(%)
Yaş	18-20 yaş	157	52
	21-23 yaş	145	48
Cinsiyet	Erkek	142	47
	Kadın	160	53
Baba Eğitim Durumu	İlköğretim	90	29,8
	Lise	48	15,9
	Üniversite	164	54,3
Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	34	11,3
	İlköğretim	118	39,1
	Lise	66	21,9
	Üniversite	84	27,8
Baba Meslek	İşçi	35	11,6
	Memur	97	32,1
	Esnaf	61	20,2
	Emekli	83	27,5
	Diğer	26	8,6
Anne Meslek	İşçi	33	10,9
	Memur	46	15,2
	Emekli	37	12,3
	Diğer	186	61,6
Toplam		302	100.0

Çizelge 4.1. Katılımcıların sosyo-demografik bilgileri

Araştırmaya katılan 302 kişiye ait “Sosyo-Demografik Özellikler”i en yüksek ve en düşük frekanslar dikkate alınarak incelendiğinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Katılımcıların %52'sinin 18-20 yaş grubunda olduğu; 24-26 ve 27-29 yaş aralığında ise öğrencinin bulunmadığı görülmektedir. Yaş grupları incelendiğinde ağırlıklı olarak araştırmaya katılan öğrencilerin dönem uzatmayan öğrencilerden oluştuğunu söyleyebiliriz.

Katılımcıların %53'ünün kadın; %47'si erkek olduğu görülmüştür. Araştırmamızda belirttiğimiz gibi her iki cinsiyetteki grupların sayılarının %40'ın altına düşmemesi, araştırmamızın güvenilirliğine katkı sağlamıştır.

Katılımcıların %54,3'ünün babasının üniversite; %29,8 ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Bulguları incelediğimizde öğrencilerin babalarının eğitim düzeyinin yarısından fazlasının üniversite mezunu olması, eğitim düzeyinin yüksek olduğu göstergesi olabilir.

Katılımcıların %39,1'inin annesinin ilköğretim mezunu olduğu; %11,3'ü okur-yazar olmadığına ulaşılmıştır. Bulguları incelediğimizde öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyinin düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Katılımcıların %32,1'inin babasının memur olduğu; %8,6'nın seçeneklerin dışında kalan "diğer meslek" sahibidir. Dolayısıyla verileri incelediğimizde işsiz babanın az olduğunu söyleyebiliriz.

Katılımcıların %61,6'sının annesinin "diğer meslek" sahibi; 10,9'u ise işçi olduğu tespit edilmiştir. Diğer grup oranının yüksek olması annenin işsiz yada ev hanımı olduğunu kanısına varılabilir.

Katılımcıların "Sosyo-Demografik" özelliklerinin yorumlanması, siyasal toplumsallaşma eğilimlerinin analizinin yapılmasını kolaylaştıracaktır.

Değişken	Kategori	N	(%)
Benden tavsiye isteyen diğer seçmenlere, partimi öneririm	Kesinlikle Katılmıyorum	26	8,6
	Katılmıyorum	62	20,5
	Kararsızım	84	27,8
	Katılıyorum	109	36,1
	Kesinlikle Katılıyorum	21	7
Yeni bir parti arayan seçmene, partime oy vermelerinin doğru karar olacağını söylerim	Kesinlikle Katılmıyorum	17	5,6
	Katılmıyorum	67	22,2
	Kararsızım	92	30,5
	Katılıyorum	105	34,8
	Kesinlikle Katılıyorum	21	7
Partim hakkında çevremdekilere olumlu şeyler söylerim	Katılmıyorum	84	27,8
	Kararsızım	71	23,5
	Katılıyorum	126	41,7
	Kesinlikle Katılıyorum	21	7
	Önümüzdeki yıllarda yine aynı partime oy vereceğim	Kesinlikle Katılmıyorum	18
Katılmıyorum		38	12,6
Kararsızım		142	47
Katılıyorum		70	23,2
Kesinlikle Katılıyorum		34	11,3
Toplam		302	100

Çizelge 4.2. Katılımcıların oy verme eğilimleri

Araştırmaya katılan 302 kişiye ait “Oy Verme Eğilimleri” en yüksek ve en düşük frekanslar dikkate alınarak incelenmiştir. Buna göre;

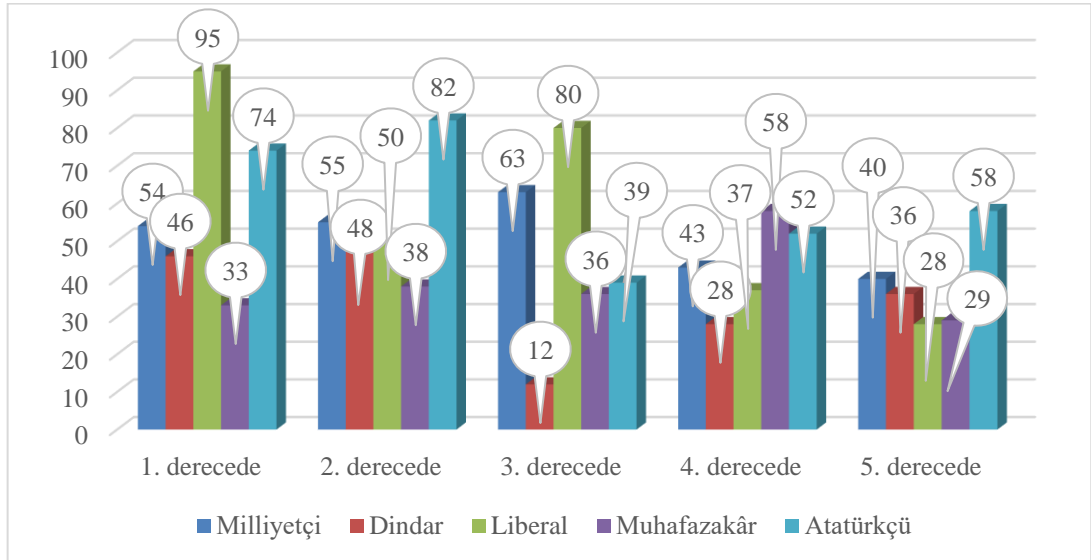
Katılımcıların %36,1’inin “Benden tavsiye isteyen diğer seçmenlere, partimi öneririm” ifadesine “Katılıyorum”; %7’si ise “Kesinlikle Katılmıyorum” cevabını vermiştir. Buna göre katılımcıların %36,1’i aslında desteklediği siyasal partiyi savunduğu, politikalarını desteklediğini; dolayısıyla partisini, her zaman için önermeye hazır olduğunu söyleyebiliriz.

Katılımcıların %34,8’inin “Yeni bir parti arayan seçmene, partime oy vermelerinin doğru karar olacağını söylerim” ifadesine “Katılıyorum”; %5,6’ sının

ise ‘‘Kesinlikle Katılmıyorum’’ cevabını vermiştir. Buna göre oy verdiği partisinden vazgeçen yada aynı partiye oy verme noktasında şüpheleri olan bir seçmeni, katılımcıların %34,8’i, kendi partilerine oy verme konusunda ikna girişimlerinde bulunmaya hazır olduğunu belirtebiliriz.

Katılımcıların 41,7’sinin ‘‘Partim hakkında çevremdekilere olumlu şeyler söylerim’’ ifadesine ‘‘Katılıyorum’’ ; %7’si ise ‘‘Kesinlikle Katılıyorum’’ cevabını vermiştir. Bu katılımcıların%41,7’si siyasal sosyalleşme düzeyi herhangi bir siyasal tartışma, paylaşım zemini olup olmamasına bakmaksızın partilerinin aktif savunucu niteliğinde olduğunu görebiliriz.

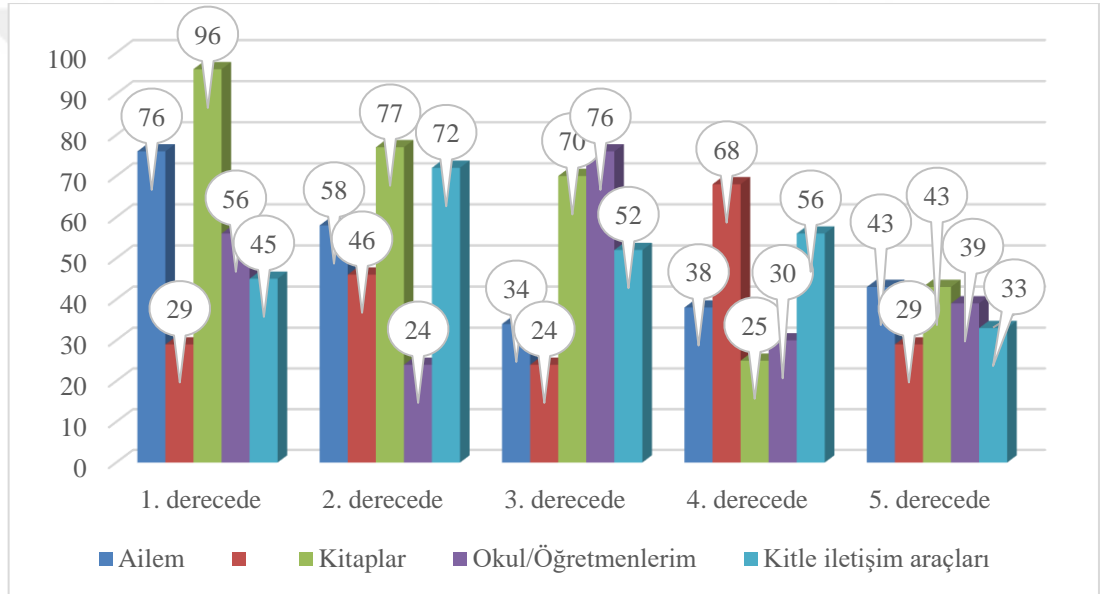
Son olarak katılımcıların %47’sinin ‘‘Önümüzdeki yıllarda yine aynı partime oy vereceğim’’ ifadesine ‘‘Kararsızım’’ ; %6’sı ise ‘‘Kesinlikle Katılmıyorum’’ cevabını verdiği tespit edilmiştir. Burada ilginç bir durumun söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıdaki ilk üç sorumuzda katılımcılardan en çok aldığımız yanıtlar, oy verdiği partiyi destekleme eğilimi söz konusu olmasına rağmen, gelecek seçimlerde aynı partiye oy verme hususunda ‘‘Kararsız’’ olmalarıdır. Bu hususu aslında uzun zamandır Türkiye’deki seçimlerde de ciddi oranda ‘‘Kararsız Seçmen’’ olduğu, seçim döneminde yapılan kamuoyu araştırmaları da desteklemektedir.

Şekil 4.1. Katılımcıların kendilerini tanımlama dereceleri

Şekil 4.1’e göre, katılımcılar 1. derecede kendilerini en çok ‘‘liberal’’, 2. derecede ‘‘Atatürkçü’’, 3. derecede ‘‘Liberal’’, 4. derecede ‘‘Muhafazakar’’ ve 5. derecede ‘‘Atatürkçü’’ olarak tanımlamışlardır. Şentürk’ün (2009: 99) ‘‘Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Aile Kurumunun Etkisi: Sakarya Üniversitesi

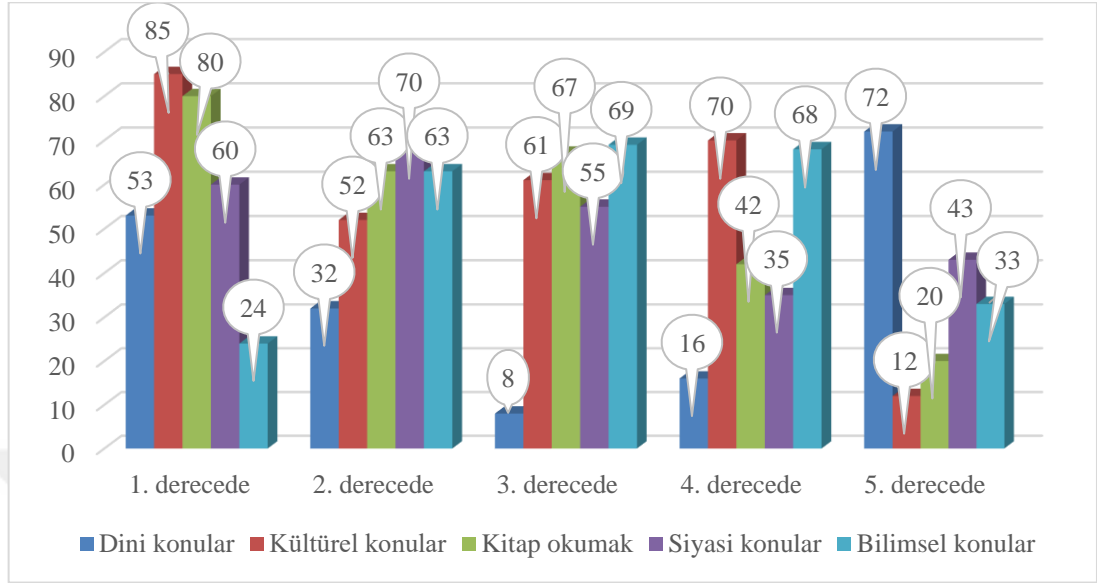
Örneği” başlıklı araştırmasında, katılımcıların yukarıdaki soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde araştırmamızın bulgularıyla örtüşmediğini görebiliriz. Buna göre, 1.derecede “Milliyetçilik”, 5.derecede ise “Liberal” yer almaktadır. Bu farklılığın temelinde öğrencilerin okuduğu bölümlerin etkisi yer aldığını söyleyebiliriz. Hukuk Fakültesi öğrencileri ile Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yüksekokulu vd. öğrencileri arasında kendileri tanımlama biçimleri bölüm eğitimi ve kültürü açısından farklı olmasına neden olabilir. Ayrıca araştırmaların farkı zaman diliminde yapılması (9 yıl) ve farklı bölgelerde gerçekleştirilmesi (Antalya-Sakarya) bu farklılığın ortaya çıkmasını sağlamış olabilir. Sosyo-Demografik farklılıkların da etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Şekil 4.2. Katılımcıların siyasal tercihler ile ilgili temel tutumlarının oluşmasını etkileyen faktörler.

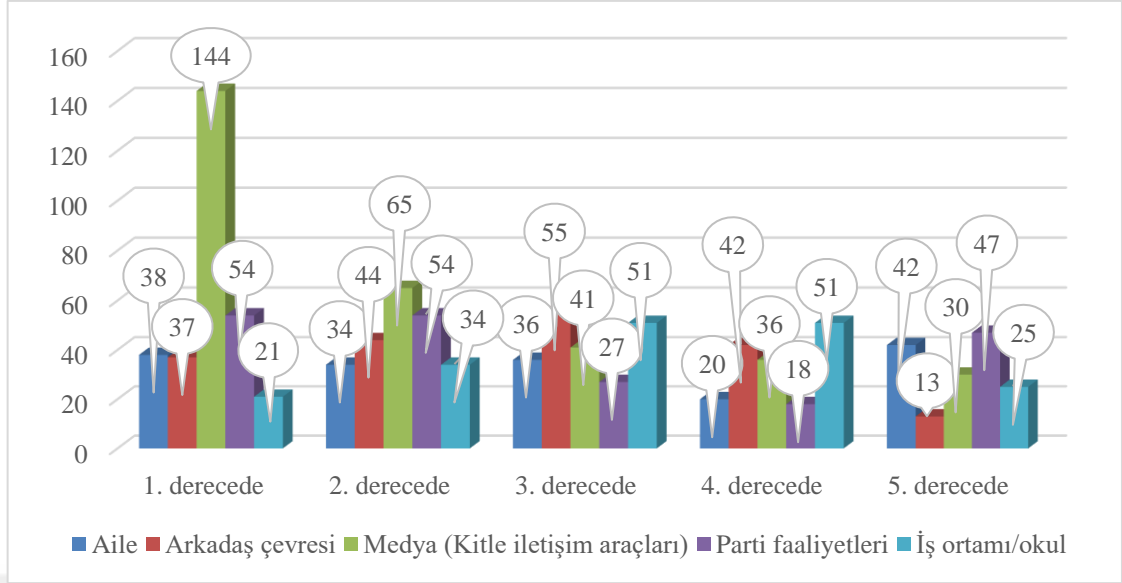
Şekil 4.2’ e göre, katılımcılar; siyasal tercihler ile ilgili temel tutumlarının oluşmasında 1.derecede kendilerini en çok “Kitap”lardan, 2. derecede yine “Kitap”lardan, 3. derecede “Okul/Öğretmen”lerden, 4. derecede “Arkadaşlar”ından ve 5. derecede “Aile ve Arkadaşlar”ından etkilenmişlerdir. Şentürk’ün (2009: 87) aynı araştırmasında ise öğrencilerin yukarıdaki ifadeye verdikleri cevaplar farklılık göstermektedir. 1. derecede “Aile”, 2. derecede “Kitap”lar, 3. derecede “Kitle İletişim Araçları” , 4. derecede “Arkadaşlar” ve 5. derecede “Okul/Öğretmen” yer almaktadır. Dolayısıyla iki farklı araştırmada aynı sorulara verilen cevaplardan farklı toplumsallaşma kurumlarının etkili olduğunu

görülmektedir. Ayrıca yukarıda Şekil 4.1’ de belirttiğimiz farklılıklar, muhtemel gerekçeler de etkili olabilir.

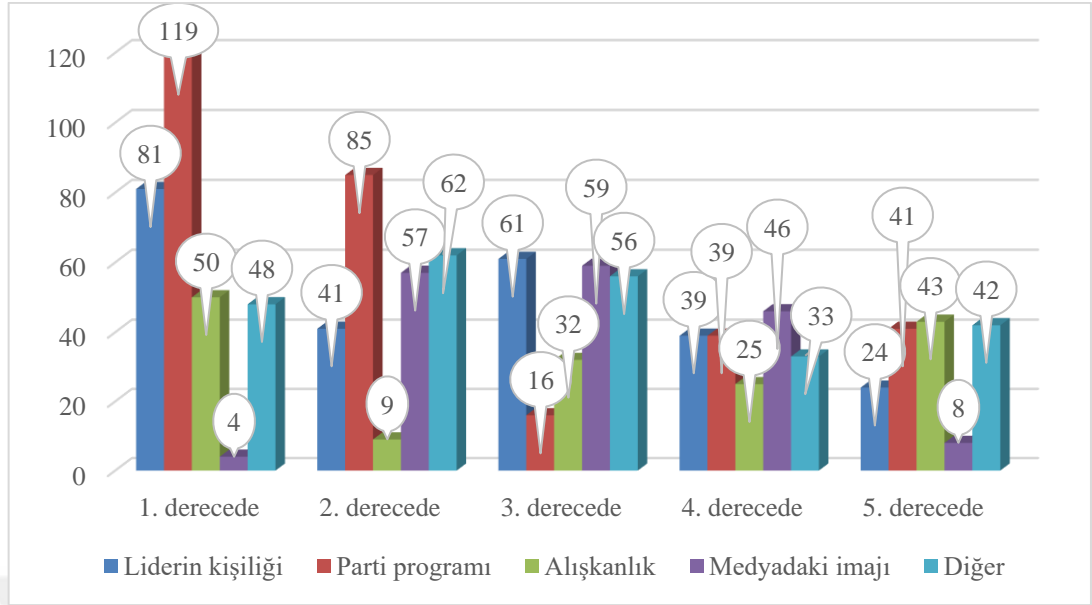
Şekil 4.3. Katılımcıların ilgi alanlarına giren konular

Şekle 4.3’e göre, katılımcıların ilgi alanlarına en çok giren konuların 1. derecede “Kültürel Konular”, 2. derecede “Siyasi Konular”, 3. derecede “Bilimsel Konular”, 4. derecede “Kültürel Konular” ve 5. derecede “Dini Konular” olduğu görülmektedir. Yine Şentürk’ün (2009: 84)’ün ilgili araştırmasında 1. derecede “Kültürel Konular” ile 5. derecede “Dini Konular” örtüşmektedir. Ancak 2.derecede “Bilimsel Konular”, 3. derecede “Kitap Okumak” ve 4. derecede ise “Siyasal Konular” yer almaktadır. Ayrıca yukarıda Şekil 4.1’ de belirttiğimiz farklılıklar, muhtemel gerekçeler de etkili olabilir.

Şekil 4.4. Katılımcıların siyasi konular hakkında bilgi edinmek için kullandıkları kanallar

Şekil 4.4'e göre, katılımcıların siyasi konular hakkında bilgi edinmek için; 1. derecede "Medya (Kitle İletişim Araçları)", 2. derecede "Medya (Kitle İletişim Araçları)", 3. derecede "Arkadaş Çevresi", 4. derecede "İş Ortamı/okul" 5. derecede "Parti Faaliyetleri" kanalı kullandıkları görülmektedir. Bakırcı'nın (2006: 74) "Yazılı, Görsel ve İşitsel Medyanın İnsanların Siyasal Davranışları Üzerindeki Etkileri ve Kütahya Örneği" başlık araştırmasında aynı soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, araştırmamızdaki bulgularla kısmen örtüşmektedir. Buna göre 1. derecede "Medya-Kitle İletişim Araçları"; 5. derecede ise "İş ortamı" yer almaktadır. Görüldüğü gibi "Kitle İletişim Araçları" toplumsallaşma kurumu, Şekil.4.1'de açıklanan farklılıklara rağmen, önemli bir toplumsallaşma kurumu olduğunu düşünülebilir.

Şekil 4.5. Katılımcıların bir siyasi partiye onun hangi özelliğinden dolayı oy verdikleri

Şekil 4.5'e göre, katılımcıların bir siyasi partiye onun hangi özelliğinden dolayı oy verdikleri; 1. derecede "Parti Programı", 2. derecede "Parti Programı", 3. derecede "Liderin Kişiliği", 4. derecede "Medyadaki İmajı", 5. derecede "Alışkanlık" olduğu görülmektedir. Yine Bakırcı'nın (2006: 72) ilgili araştırmasında katılımcıların aynı soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde büyük oranda yanıtların örtüştüğünü söyleyebiliriz. Buna göre araştırmada 1.derecede "Parti programı", 2.derecede "Liderin kişiliği", 3.derecede "Diğer", 4.derecede "Medyadaki imajı" ve 5.derecede "Alışkanlık" yer almaktadır. Burada şekil 11'de açıklanan farklılıklara rağmen, "Parti Programı" ve "Liderin Kişiliği" her iki araştırmada da önemini korumuştur.

Değişken	Kategori	N	(%)
Dini inanç tutum ve gelenekleriniz siyasal tercihlerinizdeki rolü nedir?	Belirleyici	21	7
	Kısmen belirleyici	144	47,7
	Belirleyici değil	70	23,2
	Kesinlikle belirleyici değil	67	22,2
Kendi çevrenizde siyasi olaylar üzerine fikir tartışması yapar mısınız?	Sık sık yaparım	34	11,3
	Gerektiğinde yaparım	145	48
	Ara sıra yaparım	77	25,5
	Tartışma yapmam	20	6,6
	Kesinlikle tartışmam	26	8,6
Kadınların siyasal hayata katılmaları konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizce en uygundur?	Siyasette kadınlar erkeklere oranla daha az olmalılar	9	3
	Kadınlar da erkekler kadar yer almalılar	269	89,1
	Kadınlar siyasette erkeklerden daha fazla yer almalılar	24	7,9
Toplam		302	100

Çizelge 4.3. Katılımcıların siyasal kültür özellikleri

Araştırmaya katılan 302 kişiye ait “Siyasal Kültür Özellikleri” en yüksek ve en düşük frekanslar dikkate alınarak incelenmiştir. Buna göre;

Katılımcıların %47,7’sinin “Dini inanç tutum ve gelenekleriniz siyaset tercihlerinizdeki rolü nedir?” ifadesine “Kısmen belirleyici” ; %7’i ise “Belirleyici” cevabını vermiştir. Bakırcı’nın (2006: 73) “Yazılı, Görsel ve İşitsel Medyanın İnsanların Siyasal Davranışları Üzerindeki Etkileri ve Kütahya Örnekleme” araştırmasında da aynı soruya verilen cevaplar incelendiğinde, bulguların en yüksek ve en düşük oranlarda araştırmamızla örtüştüğü görülmüştür. Bakırcı’nın araştırmasında Kütahya evreni içinden seçilen örneklem, niteliksel olarak sınırlandırılmamıştır. Yani örneklem rastlantısal olarak belirlenmiştir. Bulgulardan yola çıkarak iki araştırma örnekleminin nitelikleri belirgin bir şekilde birbirinden farklı olmasına rağmen bulgular örtüşmektedir. Dolayısıyla katılımcıların siyaset tutumlarının oluşmasında “Din Kurumu” etkili olduğu görülmektedir.

Katılımcıların %48’inin “Kendi çevrenizde siyasi olaylar üzerine fikir tartışması yapar mısınız?” ifadesine “Gerektiğinde yaparım” ; %6,6’sı ise “Tartışma yapmam” cevabını vermiştir. Bakırcı’nın (2006: 70) yukarıda belirtilen araştırmasında, katılımcıların aynı soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde bulguların örtüştüğü görülmektedir. %40,7 ile en yüksek oranın “Gerektiğinde yaparım” ; en düşük oranın ise %9,3 ile “Kesinlikle Tartışmam” olduğu görülmüştür. Yukarıda belirttiğimiz iki araştırma arasındaki örneklem farklılığına rağmen, katılımcıların %40,7’si “Gerektiğinde Yaparım” yanıtı vermekle siyasi tartışmalara girebileceğini, partisini savunabileceği belirtebiliriz. Yani her zaman potansiyel olarak siyaset tartışmalara eğimli olan seçmenlerin varlığı söz konusudur.

Katılımcıların %89,1’inin “Kadınların siyaset hayata katılmaları konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizce en uygundur?” ifadesine “Kadınlar da erkekler kadar yer almalı” ; %3’ü ise “Siyasette kadınlar erkeklere oranla daha az olmalı” cevabını verdiği tespit edilmiştir. Akın’ın (2009: 16) “Siyasi Toplumsallaşma Sürecinde Gençlik: Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma” araştırmasında öğrencilerin yukarıdaki ifadeye verdikleri cevaplar neticesinde ulaşılan bulguların araştırmamızın bulgularını doğruladığını söyleyebiliriz. Araştırmamız ile Akın’ın araştırması arasında “Evren” farkı (Akdeniz Üniversitesi-Selçuk Üniversitesi) ancak; “Örneklem” benzerliği (Üniversite

öğrencileri) olduğu görülmektedir. Bulguları incelediğimizde her iki araştırmada da kadının siyasete katılmaları konusunda güçlü bir desteğin olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla geleneksel ataerkil toplum yapısının zayıfladığını belirtebiliriz. Bu durum kadının siyasal anlamda toplumsallaşmasının da önünü açtığına değinebiliriz. Gençlerin bu konuda istekli olduğu görülmektedir.

Değişken	Kategori	N	(%)
Ailenizi nasıl tanımlıyorsunuz?	Milliyetçi	78	25,8
	Dindar	40	13,2
	Muhafazakâr	84	27,8
	Liberal	4	1,3
	Atatürkçü	96	31,8
Aile üyeleriniz ile birlikte geçirdiğiniz vakitlerde temel tartışma konularınız ne olurdu?	Dini konular	13	4,3
	Kültürel konular	21	7
	Ahlaki konular	18	6
	Siyasi konular	39	12,9
	Günlük konular	211	69,9
Ailenizden aldığımız değerler ile okuldan aldığımız değerler arasında bir çatışma yaşadığınız zaman hangi değerleri korumaya çalışırsınız?	Ailemden aldığım değerleri korurum	151	50
	Okuldan aldığım değerleri korurum	151	50
Aile ile ilgili siyasi konularda karar verilirken daha çok kimin/kimlerin sözü geçiyor?	Anne ve Babamın	31	10,3
	Kendim veririm, ailem bana karışmaz	217	71,9
	Tüm aile bireyleri birlikte	54	17,9
Ailemin desteklediği parti ile benim desteklediğim parti aynıdır	Kesinlikle Katılmıyorum	48	15,9
	Katılmıyorum	77	25,5
	Kararsızım	46	15,2
	Katılıyorum	114	37,7
	Kesinlikle Katılıyorum	17	5,6
Aileler kadınların siyasi sosyalleşmesini erkeklere göre daha çok destekler.	Genellikle	43	14,2
	Ara sıra	62	20,5
	Çok seyrek	136	45
	Hiçbir Zaman	61	20,2
Toplam		302	100

Çizelge 4.4 .Katılımcıların ailelerinin siyasal özellikleri

Araştırmaya katılan 302 kişiye ait “Ailelerin Siyasal Eğilimleri” en yüksek ve en düşük frekansları incelenmiştir.

Katılımcıların %31,8’inin “Ailenizi nasıl tanımlıyorsunuz?” ifadesine “Atatürkçü” ; %1,3’ü “Liberal” cevabını verilmiştir. Şentürk’ün (2009: 99) yukarıda belirttiğimiz araştırmasında öğrencilerin bu ifadeye verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular, araştırmamızdaki verilerle kısmen örtüşmektedir. Ortalama bir önemde “Muhafazakarlık” ve “Milliyetçilik” önemli kendini tanıma ifadeleri arasında yer almaktadır. “Dindar” seçeneği en sık tanıtıcı unsur olarak görülmektedir. Araştırma evreninin farklılık göstermesi “Din Kurumu” nun etkili olma düzeyini değiştirmiştir.

Katılımcıların %69,9'unun "Aile üyeleriniz ile birlikte geçirdiğiniz vakitlerde temel tartışma konularınız ne olurdu?" ifadesine "Günlük konular" %69,9 ; %4,3'ü "Dini konular" cevabını vermiştir. Şentürk'ün (2009: 93) aynı araştırmasında öğrencilerin bu ifadeye verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular, araştırmamızdaki verilerle örtüşmektedir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğu gündelik konular varken; siyasi, kültürel, ahlaki ve dini konularda üzerinde tartışmayı pek sık gerçekleştirmemektedir. Bu durum; siyasi, kültürel, ahlaki ve dini konuların önemsiz olduğunu göstermez. Nitekim Şentürk'ün (2009: 99) araştırmasında "Ailenizi nasıl tanımlıyorsunuz?" ifadesine "Din Kurumu" en sık tanıttıcı özellik olduğunu yukarıda belirtmiştik. Dolayısıyla gerektiğinde siyasi, kültürel, ahlaki ve dini konuların da aile içinde önemli tartışma konuları arasında yer alabileceğini söyleyebiliriz.

Katılımcıların %50'sinin "Ailenizden aldığınız değerler ile okuldan aldığımız değerler arasında bir çatışma yaşadığınız zaman hangi değerleri korumaya çalışırsınız?" ifadesine "Ailemden aldığım değerleri korurum" ve "Okuldan aldığım değerleri korurum" cevabını vermiştir. Şentürk'ün (2009: 104) ilgili araştırmasında ise katılımcıların aynı soruya verdikleri cevaplar ile araştırmamızın bulguları arasında belirgin farklılıklar mevcuttur. Buna göre katılımcıların %85,2'si "Ailemden aldığım değerleri korurum"; %10,2'si ise "Okuldan aldığım değerleri korurum" cevabını vermiştir. Araştırmamızın bulgularına göre "Aile" veya "Eğitim/Okul"un öğrenciye kazandırdığı değerlerin değişmesinde her iki kurumunda etkili olduğu görülmektedir. Yani "Aile" öğrencinin "Eğitim/Okul"da öğrendiği değerleri etkileyebilirken; aynı oranda "Eğitim/Okul"da öğrenilen değerlerde de "Aile"de öğrenilen değerleri etkilemektedir. Ancak Şentürk'ün yukarıdaki araştırmasında "Aile" kurumu, belirgin bir ölçüde "Eğitim" kurumunu etkileyebildiği görülmektedir. Dolayısıyla araştırma örneklemini, araştırmanın yapıldığı zaman dilimi (2009), cinsiyet dağılımı vd. değişkenler toplumsallaşma kurumlarının etki düzeyini farklılaştırmaktadır.

Katılımcıların %71,9'unun "Aile ile ilgili siyasi konularda karar verilirken daha çok kimin/kimlerin sözü geçiyor?" ifadesine "Kendim veririm, ailem bana karışmaz"; %10,3'ü "Anne ve babam" cevabını verdiği görülmüştür. Görüldüğü gibi katılımcıların siyasi konularda herhangi bir karar alınırken (Örneğin; seçimlerde oy verilecek parti) "Aile" kurumunun belirgin bir şekilde etkili olmadığı

görülmüştür. Sadece %10,3 gibi düşük bir oranda “Aile” kurumunun etkili olduğunu söyleyebiliriz. Burada “Ata erkil” eğiliminin zayıflayıp, katılımcıların bireyselleşme eğiliminde olduğunu belirtebiliriz.

Katılımcıların %37,7’sinin “Ailemin desteklediği parti ile benim desteklediğim parti aynıdır” ifadesine “Katılıyorum” ; %5,6’sı “Kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermiştir. Yine Şentürk’ ün (2009: 98) araştırmasında öğrencilerin bu ifadeye verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular, araştırmamızdaki verilerle kısmen örtüştüğünü söyleyebiliriz. Buna göre katılımcıların %28,1 “Ailemin desteklediği parti ile benim desteklediğim parti aynıdır” ifadesine “ Kesinlikle Katılıyorum” ; %12,6’sı ise “Nadiren Katılıyorum” cevabını vermiştir. Görüldüğü üzere araştırmamızın ilk sıralarında katılımcıların aileleri ile kendi siyasal tercihlerinin örtüşmüştür. Ancak %41,4’ü ise “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” ifadelerini doğrulamıştır. Dolayısıyla %15,2 “Kararsız”ı çıkarttığımızda aslında oran olarak ailesiyle olumlu siyasal tercih düşünenlerin oranı %43,3’tür. Yani “Aile” kurumu katılımcıların siyasal tercihlerini etkileme gücü her iki kişiden biri üzerinde olduğunu söyleyebiliriz. Şentük’ün araştırmasında da aynı durum söz konusudur.

Katılımcıların %45’inin “Aileler, kadınların siyasal sosyalleşmesini erkeklere göre daha çok destekler.” ifadesine “Çok seyrek” ; %14,2’si “Genellikle” cevabını verdiği tespit edilmiştir. Bulgularımıza göre, “Aile” kurumunun kız evlatlarının siyasal toplumsallaşmasına olan desteğin çok düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların en az %65,2 oranında olumsuz tutum belirtmiştir. Dolayısıyla kadınların siyasal toplumsallaşması yeterince arzulanmamaktadır.

Değişken	Kategori	N	(%)
Gazetede, internette yer alan haberler ya da köşe yazarlarının yazılarına yorum veya mail atarak görüş aktarma	Genellikle	9	3
	Ara sıra	43	14,2
	Çok seyrek	63	20,9
	Hiçbir Zaman	187	61,9
Basında güncel siyaset ile ilgili çıkan haberleri izleme	Her zaman	79	26,2
	Genellikle	133	44
	Ara sıra	54	17,9
	Çok seyrek	22	7,3
Siyasi konular hakkında bilgi edinmede en fazla kullandığınız medya aracı hangisidir?	Hiçbir Zaman	14	4,6
	Televizyon	34	11,3
	Gazete	16	5,3
	Kitap	20	6,6
Televizyonda en fazla takip ettiğiniz program türü hangisidir?	İnternet	232	76,8
	Eğlence	76	25,2
	Haber programları	130	43
	Siyasi içerikli tartışma programları	41	13,6
Sosyal medya en çok hangi amaçla kullanırsınız?	Magazin-Realite	8	2,6
	Spor	47	15,6
	Eğlence	108	35,8
	İletişim kurmak	106	35,1
Toplam	Siyasi olayları takip etmek	40	13,2
	Diğer	48	15,9
		302	100

Çizelge 4.5. Katılımcıların kitle iletişim araçları kullanım eğilimleri

Araştırmaya katılan 302 kişiye ait ‘Kitle İletişim Araçlarının Kullanım Özellikleri’ en yüksek ve en düşük frekanslar incelenmiştir.

Katılımcıların %61,9’unun “Gazetede, internette yer alan haberler ya da köşe yazarlarının yazılarına yorum veya mail atarak görüş aktarma” ifadesine “Hiçbir Zaman” ; %3’ü ise “Genellikle” cevabını vermiştir. Çuhadar’ın (2006: 95) “Üniversite Öğretim Elemanı ve Öğrencilerinin Demokrasi Anlayışlarının Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Cinsiyet, Bilim Alanı, Akademik Aşama ve Siyasal Katılımcılık Değişkenleri Açısından İncelenmesi” adlı araştırmasında katılımcıların aynı ifadeye verdikleri cevaplardan oluşan bulguların birbiriyle örtüştüğünü belirtebiliriz. Araştırmamız ile Çuhadar’ın araştırmasının “Evren”i farklı (Akdeniz Üniversitesi-Çukurova Üniversitesi), “Örnekleme”i farklı (Hukuk Fakültesi-Sağlık, Fen, Sosyal Bilimler), zaman dilimi farkı (13 yıl) vd. değişkenler açısından farklılık göstermesine rağmen “Kitle İletişim Araçları” önemli bir toplumsallaşma kurumu olarak öne çıkmaktadır. Ancak; gazetelerde, internette yer alan haberlere yada köşe yazarlarına yönelik yorum veya görüş bildirme çok düşük oranda olduğu

görülmüştür. Dolayısıyla katılımcıların mail atmak, yorum yapmak, görüş bildirme gibi eğilimleri düşük olduğu görülmektedir.

Katılımcıların %44'ünün "Basında güncel siyaset ile ilgili çıkan haberleri izleme" ifadesine "Genellikle"; %4,6'sı "Hiçbir Zaman" cevabını vermiştir. Yine Çuhadar'ın (2006: 85) ilgili araştırmasında katılımcıların yukarıdaki ifadeye verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular ile araştırmamızın bulguları ile örtüştüğü görülmüştür. Araştırmamızdaki diğer olumlu görüşleri de göz önünde bulundurduğumuzda en az %70,2'nin "Kitle İletişim Araçları"nın güncel siyaseti takip etmek amacıyla tercih ettiği görülmüştür.

Katılımcıların %76,8'inin "Siyasi konular hakkında bilgi edinmede en fazla kullandığınız medya aracı hangisidir?" ifadesine "İnternet"; %5,3'ü "Gazete" cevabını vermiştir. Ayrıca araştırmamızda "Dergi" hiç tercih edilmemiştir. Bakırcı'nın (2006: 77) yine ilgili araştırmasındaki katılımcıların yukarıdaki soruya verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular ile araştırmamızın bulguları örtüşmediği görülmektedir. Bu bulgular %56,8'i "Televizyon", %3,6'sı ise "Dergi" yer almaktadır. Bakırcı'nın araştırmasında "İnternet" in üst seviyede yer almamasının gerekçesini, internet ve bilişim ağı sistemleri gelişiminin günümüze kıyasen yetersiz olmasıyla açıklayabiliriz. Ayrıca teknolojik gelişmeleri de unutmamak gerekir (Örneğin; akıllı telefon).

Katılımcıların %43'ünün "Televizyonda en fazla takip ettiğiniz program türü hangisidir?" ifadesine "Haber programları"; %2,6'sı "Magazin" cevabını vermiştir. Yine Bakırcı'nın (2006: 83) belirttiğimiz araştırmasındaki katılımcıların yukarıdaki soruya verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular ile araştırmamızın bulguları örtüşmüştür. Buna göre katılımcıların %50,7'i "Haber Programları" ; %7,1'i ise "Siyasi içerikli tartışma programları" şeklinde cevap vermiştir. Bulgulara göre katılımcıların büyük oranının "Haber programlarını" önemli kitle iletişim aracı olan televizyon vasıtasıyla izlemesi, aynı zamanda siyasal olarak da toplumsallaştığının göstergesi olabilir. "Kitle İletişim Araçları" kurumu bu hususta önemli bir görev üstlenmektedir.

Katılımcıların %35,8'inin "Sosyal medya en çok hangi amaçla kullanırsınız?" ifadesine "Eğlence" ; %13,2'si ise "Siyasal olayları takip etmek" cevabını verdiği tespit edilmiştir. Günümüzde sosyal medyanın önemli bir iletişim ve

toplumsallaşma aracı görülmektedir. Teknolojinin gelişmesi birlikte bilişim ve iletişim ağının yaygınlaşması “sosyal medya”nın etkisini artırmıştır. Araştırmamızda katılımcıların %35,8’i sosyal medyayı “Eğlence”; %35,1 “İletişim Kurmak” amacıyla kullanmaktadır. Siyasi olayları takip etmek amacıyla “Sosyal Medya” %13,2 ile düşük bir oran karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu bulgudan yola çıkarak, katılımcıların “sosyal medya” aracılığıyla siyasal toplumsallaşmanın düşük seviyede olduğunu söyleyebiliriz.

4.2. İstatistiksel Analizler

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların oy verme eğilimleri, siyasal kültür özellikleri, ailelerin siyasal özellikleri ve kitle iletişim araçları kullanım özelliklerine yönelik sorulan ifadelerle verdikleri cevaplar, araştırmanın alt problemleri çerçevesinde oluşturulan hipotezler incelenmiştir. Kay kare karşılaştırmalı analiz yapılmıştır.

Kategori	Yeni bir parti arayan seçmene, partime oy vermelerinin doğru karar olacağını söylerim					Total	X ²	df	p	
	1	2	3	4	5					
Benden tavsiye isteyen diğer seçmenlere, partimi öneririm	1	N 13	13	0	0	0	26	673,540	16	0,000
		% 50,0	50,0	0,0	0,0	0,0	100			
	2	N 0	54	0	8	0	62			
		% 0,0	87,1	0,0	12,9	0,0	100			
	3	N 0	0	71	13	0	84			
		% 0,0	0,0	84,5	15,5	0,0	100			
	4	N 0	0	21	84	4	109			
		% 0,0	0,0	19,3	77,1	3,7	100			
	5	N 4	0	0	0	17	21			
		% 19,0	0,0	0,0	0,0	81,0	100			

- 1* Kesinlikle Katılmıyorum
- 2* Katılmıyorum
- 3* Kararsızım
- 4* Katılıyorum
- 5* Katılıyorum

Çizelge 4.6. Yeni bir partiye oy vermek isteyen seçmen ile katılımcıların desteklediği partiyi önermesi arasındaki ilişki

4.2.1. Yeni Bir Partiye Oy Vermek İsteyen Seçmen İle Katılımcıların Desteklediği Partiyi Önerme Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Çizelge 4.6’a göre; katılımcıların “Benden tavsiye isteyen diğer seçmenlere, partimi öneririm” ifadesine verdikleri cevaplar ile “Yeni bir parti arayan seçmene,

partime oy vermelerinin doğru karar olacağını söylerim’’ifadesine verdikleri cevaplar arasında yapılan iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, ilgili iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=673,540$, $p<0,05$). Buna göre katılımcılar, yeni bir partiye oy vermek isteyen bir seçmen ile karşılaştıklarında kendi partilerine oy vermeleri konusunda fikir belirtmektedir. Dolayısıyla katılımcılar partilerine yeni bir seçmen kazandırmak için uğraşmaktadır. Yeni bir partiye oy vermek isteyen seçmene karşı katılımcıların tarafsız kalmadığı görülmektedir. Neticede katılımcıların partileri doğrultusunda siyasal toplumsallaştığını, hazırda bulunduğunu belirtebiliriz.

Kategori	Önümüzdeki yıllarda yine aynı partime oy vereceğim					Total	X ²	df	p			
	1	2	3	4	5							
Partim hakkında çevremdekilere olumlu şeyler söylerim	1	N	18	17	32	13	4	84	86,614	12	0,000	
		%	21,4	20,2	38,1	15,5	4,8					100
	2	N	0	13	37	16	5					71
		%	0,0	18,3	52,1	22,5	7,0					100
	3	N	0	8	56	41	21					126
		%	0,0	6,3	44,4	32,5	16,7					100
	4	N	0	0	17	0	4					21
		%	0,0	0,0	81,0	0,0	19,0					100

- 1* Kesinlikle Katılmıyorum
2* Katılmıyorum
3* Kararsızım
4* Katılıyorum
5* Katılıyorum

Çizelge 4.7. Katılımcıların önümüzdeki yıllarda aynı partiye oy verme eğilimi ile destekledikleri parti hakkında çevresindekilere olumlu fikirler paylaşma arasındaki ilişkisi

4.2.2. Katılımcıların Önümüzdeki Yıllarda Aynı Partiye Oy Verme Eğilimi İle Destekledikleri Parti Hakkında Çevresindekilere Olumlu Fikirler Paylaşma Arasındaki İlişkinin Yorumlanması

Çizelge 4.7’e göre; katılımcıların “Partim hakkında çevremdekilere olumlu şeyler söylerim’’ ifadesine verdikleri cevaplar ile “Önümüzdeki yıllarda yine aynı partime oy vereceğim’’ifadesine verdikleri cevaplar arasında yapılan iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, ilgili iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=86,614$, $p<0,05$). Katılımcıların gelecek seçimlerde de oy verdiği partiyi desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda partisi hakkında siyasal propaganda yapabileceği görülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların partileriyle bağlarının olumlu

olduğu, parti politikalarından memnun kaldığını belirtebiliriz. Bu neticede partisinin pasif bir destekçisi olmayıp, parti ile ilgili olumlu fikirleri paylaşarak aktif siyasal sosyalleşen bir birey olduklarını söylenebiler

Kategori	Siyasi konular hakkında bilgi edinmek için en çok kullanılan kanal					Total	X ²	df	p	
	1	2	3	4	5					
Siyasal tercihler ile ilgili temel tutumlarınızın oluşmasında en etkili / belirleyici olan faktör	Ailem	N 34 % 47,2	N 4 % 5,6	N 30 % 41,7	N 4 % 5,6	N 0 % 0,0	72 100	176,386	1 6	0,000
	Arkadaşlarım	N 0 % 0,0	N 4 % 16,0	N 12 % 48,0	N 9 % 36,0	N 0 % 0,0	25 100			
	Kitaplar	N 0 % 0,0	N 5 % 5,2	N 59 % 61,5	N 28 % 29,2	N 4 % 4,2	96 100			
	Okul/Öğretmenlerim	N 4 % 7,1	N 19 % 33,9	N 12 % 21,4	N 9 % 16,1	N 12 % 21,4	56 100			
	Kitle iletişim araçları	N 0 % 0,0	N 5 % 11,1	N 31 % 68,9	N 4 % 8,9	N 5 % 11,1	45 100			

- 1* Aile
2* Arkadaş çevresi
3* Medya (Kitle iletişim araçları)
4* Parti faaliyetleri
5* İş ortamı/okul

Çizelge 4.8. Siyasal tercihlerle ilgili tutumlarının oluşması ile siyasi konularda bilgi edinme arasındaki ilişki

4.2.3. Siyasal Tercihlerle İlgili Tutumlarının Oluşmasına İle Siyasi Konularda Bilgi Edinme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çizelge 4.8'e göre; katılımcıların "Siyasal tercihler ile ilgili temel tutumlarınızın oluşmasında en etkili / belirleyici olan faktör" ifadesine verdikleri cevaplar ile "Siyasi konular hakkında bilgi edinmek için en çok kullanılan kanal" ifadesine verdikleri cevaplar arasında yapılan iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, ilgili iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=176,386$, $p<0,05$). Araştırmamıza göre bulguları incelediğimizde, öğrencilerin siyasal konular hakkında temel tutumlarının oluşmasında en etkili olan "Kitaplar" ile öğrencilerin siyasal konular hakkında bilgiye ulaşım kaynağı olarak en sık kullanılan "Medya (Kitle iletişim araçları)" arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur. Buna göre katılımcılar siyasal tutumların oluşmasında "Kitap"ı tercih etmekle kalmayıp, siyasal konularda bilgiye ulaşma noktasında "Kitle İletişim Araçları" nı da etkili olarak kullanmaktadır. Yani katılımcıları tatmin edecek doğru bir siyasal bilgiye ulaştıktan sonra, katılımcıların siyasal tutum oluşturmaktadır. Bu şekilde daha etkili siyasal toplumsallaşabilirler. Ayrıca; siyasal tercihler ile ilgili temel

tutumlarının oluşmasında en etkili olan “Kitle iletişim araçları”nı tercih eden katılımcılar “Aile”i; “Kitaplar”ı tercih eden yine “Aile”i; “Arkadaşlar”ı tercih eden “Aile ve İş ortamı/Okul”u ve “Aile”i tercih edenler ise “İş ortamı/Okul”u siyasi konular hakkında bilgi elde etmek için tercih etmemiştir.

Kategori	En çok ilgi alanlarınıza giren konu					Total	X ²	df	p		
	1	2	3	4	5						
Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?	Milliyetçi	N	9	16	12	17	0	172,296	1	0,000	
		%	16,7	29,6	22,2	31,5	0,0				54
	Dindar	N	16	16	9	0	5				46
		%	34,8	34,8	19,6	0,0	10,9				100
	Liberal	N	0	27	33	26	9				95
		%	0,0	28,4	34,7	27,4	9,5				100
	Muhafazakar	N	28	0	5	0	0				33
		%	84,8	0,0	15,2	0,0	0,0				100
	Atatürkçü	N	0	26	21	17	10				74
		%	0,0	35,1	28,4	23,0	13,5				100

- 1* Dini konular
2* Kültürel konular
3* Kitap okumak
4* Siyasi konular
5* Bilimsel konular

Çizelge 4.9 Katılımcıların kendilerini siyasi olarak tanımlama biçimleri ile ilgi alanlarının belirlenmesi arasındaki ilişki

4.2.4. Katılımcıların Kendilerini Siyasal Olarak Tanımlama Biçimleri İle İlgi Alanlarının Belirlenmesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Çizelge 4.9’a göre; katılımcıların “Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?” ifadesine verdikleri cevaplar ile “En çok ilgi alanlarınıza giren konu” ifadesine verdikleri cevaplar arasında yapılan iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, ilgili iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=172,296$, $p<0,05$). Katılımcılar kendilerini daha çok “Liberal” olarak tanımlamakta; ilgi alanları olarak da en sık “Kültürel konular” olarak belirtmektedir. Dolayısıyla kendini “Liberal” olarak tanıyan kişi, “Kültürel konular”ı daha çok benimsedikleri söylenebilir. Kendini “Milliyetçi”, “Muhafazakar”, “Atatürkçü” ve “Dindar” olarak tanıyanların da “Kültürel konulara” ilgi duyduklarını belirtebiliriz. Ayrıca kendini “Milliyetçi” olarak tanıyan “Bilimsel konular”; “Muhafazakar” olarak tanıyan “Kültürel, siyasi ve bilimsel konular” “Dindar” olarak tanıyan “Siyasi konular” “Atatürkçü” olarak tanıyanlarda “Dini konular” ilgi alanlarına girmediği görülmüştür.

Kategori	Kendi çevrenizde siyasi olaylar üzerine fikir tartışması yapar mısınız?					Total	X ²	df	p	
	1	2	3	4	5					
Bir siyasi partiye onun hangi özelliğinde n dolayı oy verirsiniz?	Liderin kişiliği	N 13	31	29	4	4	81	68,031	1	0,00
		% 16,0	38,3	35,8	4,9	4,9	100			
	Parti programı	N 13	62	26	4	14	119	6	0	
		% 10,9	52,1	21,8	3,4	11,8	100			
	Alışkanlık	N 4	26	12	8	0	50			
		% 8,0	52,0	24,0	16,0	0,0	100			
	Medyadaki imajı	N 0	0	0	0	4	4			
		% 0,0	0,0	0,0	0,0	100	100			
	Diğer	N 4	26	10	4	4	48			
		% 8,3	54,2	20,8	8,3	8,3	100			

1* Sık sık yaparım

2* Gerekliğinde yaparım

3* Ara sıra yaparım

4* Tartışma yapmam

5* Kesinlikle tartışmam

Çizelge 4.10. Siyasi partiye oy verme gerekçesi ile katılımcıların çevresinde yaptığı istişareler arasındaki ilişki

4.2.5. Siyasi Partiye Oy Verme Gerekçesi İle Katılımcıların Çevresinde Yaptığı İstişareler Arasındaki İlişkinin Yorumlanması

Çizelge 4.10'a göre; katılımcıların "Bir siyasi partiye onun hangi özelliğinden dolayı oy verirsiniz?" ifadesine verdikleri cevaplar ile "Kendi çevrenizde siyasi olaylar üzerine fikir tartışması yapar mısınız?" ifadesine verdikleri cevaplar arasında yapılan iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, ilgili iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=68,031$, $p<0,05$). Bulgularımıza göre katılımcıların siyasi partiye oy verme sebebi olarak "Parti programı" nı; siyasi istişareler yapma sıklığı ise "Gerekliğinde yaparım"ı belirtmişlerdir. Dolayısıyla katılımcılar bir siyasal partiye oy verme gerekçesi, siyasal istişareler gerçekleştirilerek yapmaktadır. Ayrıca "Sık sık yaparım" ve "Ara sıra yaparım" olumlu tutumları önemli oranda (%36,8) mevcuttur. "Tartışma yapmam" ve "Kesinlikle tartışmam"(%15,2) görüşleri ise düşük bir orandadır. Neticede siyasal toplumsallaşma kültürü belirli istişare süreçlerinden geçerek oluştuğunu söyleyebiliriz.

Kategori	Aile üyeleriniz ile birlikte geçirdiğiniz vakitlerde temel tartışma konularınız ne olurdu?					Total	X ²	df	p		
	1	2	3	4	5						
Milliyetçi	N	0	0	0	8	70	78	147,398	1	0,000	
	%	0,0	0,0	0,0	10,3	89,7	100,0				
Dindar	N	13	0	4	10	13	40				
	%	32,5	0,0	10,0	25,0	32,5	100				
Ailenizi nasıl tanımlıyorsunuz?	Muhafazakâr	N	0	9	14	8	53	84			
		%	0,0	10,7	16,7	9,5	63,1	100			
	Liberal	N	0	0	0	0	4	4			
		%	0,0	0,0	0,0	0,0	100	100			
	Atatürkçü	N	0	12	0	13	71	96			
		%	0,0	12,5	0,0	13,5	74,0	100			

- 1* Dini konular
2* Kültürel konular
3* Ahlaki konular
4* Siyasi konular
5* Günlük konular

Çizelge 4.11. Katılımcıların ailesini siyasal tanımlama biçimi ile aile üyeleriyle vakit geçirdiklerinde tartıştıkları konular arasındaki ilişki

4.2.6. Katılımcıların Ailesini Siyasal Tanımlama Biçimi İle Aile Üyeleriyle Vakit Geçirdiklerinde Tartıştıkları Konular Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çizelge 4.11'e göre; katılımcıların "Ailenizi nasıl tanımlıyorsunuz?" ifadesine verdikleri cevaplar ile "Aile üyeleriniz ile birlikte geçirdiğiniz vakitlerde temel tartışma konularınız ne olurdu?" ifadesine verdikleri cevaplar arasında yapılan iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, ilgili iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=147,398$, $p<0,05$). Araştırmaya katılanlar ailelerinin siyasal bakış açısını öncelikli olarak "Atatürkçü" olarak tanımlayıp; aile içindeki temel tartışma konusu olarak da "Günlük konular" şeklinde olmuştur. Dolayısıyla kendini ailelerini "Atatürkçü" olarak tanıtan katılımcılar, aileleri ile temel tartışma konusu "Günlük konular" olduğunu ifade edebiliriz. Ailesini "muhafazakar", "liberal", "milliyetçi" ve "dindar" olarak tanıtanlar "günlük konular" üzerinde tartıştıklarını belirtebiliriz. Aile içinde "Siyasal konular" tartışma ikinci sırada yer alıp, yaklaşık %13 oranındadır. "Siyasal konular"ın aile içinde konuşulmasının düşük olması, "Aile" kurumunun katılımcılar üzerinde siyasal toplumsallaşmasının düşük olduğunu söyleyebiliriz. Kendini "Milliyetçi", "Muhafazakar", "Liberal" ve "Dindar" olarak tanıtanların da "Günlük konular"a ilgi duyduklarını belirtebiliriz. Ayrıca kendini "Milliyetçi" olarak tanıtan "Dini, kültürel ve ahlaki

konular”; “Muhafazakar” olarak tanıtan “Dini konular”; “Dindar” olarak tanıtan “Kültürel konular”; “Liberal” olarak tanıtanlar da “Dini, kültürel, ahlaki ve siyasi konular” katılımcıların ilgi alanlarına girmediği görülmüştür.

Kategori		Ailemin desteklediği parti ile benim desteklediğim parti aynıdır					Total	X ²	df	p
		1	2	3	4	5				
Aile ile ilgili siyasi konularda karar verilirken daha çok kimin/kimlerin sözü geçiyor?	Anne ve Babamın	N 4 % 13	9 29	4 13	14 45	0 0	31 100	42,308	8	0,000
	Kendim veririm, ailem bana karışmaz	N 37 % 16,6	68 31,3	32 15,2	68 29,0	17 7,8	217 100			
	Tüm aile bireyleri birlikte	N 8 % 14,8	0 0,0	9 16,7	37 68,5	0 0,0	54 100			

- 1* Kesinlikle Katılmıyorum
- 2* Katılmıyorum
- 3* Kararsızım
- 4* Katılıyorum
- 5* Katılıyorum

Çizelge 4.12 Aileyle ilgili siyasi kararlarda etkili olan kişilerin aldıkları karar ile katılımcıların siyasal kararı arasındaki ilişkisi

4.2.7. Aileyle İlgili Siyasi Kararlarda Etkili Olan Kişilerin Aldıkları Karar İle Katılımcıların Siyasal Kararı Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Çizelge 4.12’e göre; katılımcıların “Aile ile ilgili siyasi konularda karar verilirken daha çok kimin/kimlerin sözü geçiyor?” ifadesine verdikleri cevaplar ile “Ailemin desteklediği parti ile benim desteklediğim parti aynıdır” ifadesine verdikleri cevaplar arasında yapılan iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, ilgili iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=42,308$, $p<0,05$). Araştırmaya katılanların %71,9’u siyasi konularda karar alınırken ailesinin karışmadığı; %37,7 ise ailesinin siyasal tercihi ile kendisinin siyasal tercihi aynı olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla “Aile”nin siyasal tercihlerin belirlenmesi noktasında katılımcılar üzerinde etkili olmamasına rağmen; “Aile”sinin siyasal tercih kararıyla kendi siyasal tercihinin en yüksek oranda (%37,7) örtüştüğü görülmektedir. Yani katılımcıların aileleri, çocuklarına yönelik siyasal propaganda yapmasına gerek kalmadığı; çocukların zaten aileden öğrendiği siyasal kültür sayesinde ailesiyle siyasal tercihlerinin örtüştüğü görülmektedir.

Kategori	Siyasi konular hakkında bilgi edinmede en fazla kullandığınız medya aracı hangisidir?				Total	X ²	df	p	
		1	2	3					4
		N	0	0					0
Gazetede, internette yer alan haberler ya da köşe yazarlarının yazılarına yorum veya mail atarak görüş aktarma	Genellikle	% 0,0	0,0	0,0	100	100			
	Ara sıra	N 4	0	12	27	43			
	% 9,3	0,0	27,9	62,8	100				
Hiçbir zaman	Çok seyrek	N 9	4	4	46	63			
	% 14,3	6,3	6,3	73,0	100				
Hiçbir zaman	Hiçbir zaman	N 21	12	4	150	187			
	% 11,2	6,4	2,1	80,2	100				

- 1* Televizyon
2* Gazete
3* Kitap
4* İnternet

Çizelge 4.13. Siyasi konularda bilgilenmek için kullanılan medya araçlarını ilgililere görüş bildirme amacıyla kullanma ilişkisi

4.2.8. Siyasi Konularda Bilgilenmek İçin Kullanılan Medya Araçlarını İlgililere Görüş Bildirme Amacıyla Kullanılmasının Değerlendirilmesi

Çizelge 4.13'e göre; katılımcıların "Gazetede, internette yer alan haberler ya da köşe yazarlarının yazılarına yorum veya mail atarak görüş aktarma" ifadesine verdikleri cevaplar ile "Siyasi konular hakkında bilgi edinmede en fazla kullandığınız medya aracı hangisidir?" ifadesine verdikleri cevaplar arasında yapılan iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, ilgili iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=42,825$, $p<0,05$). Araştırmaya katılanların en sık kullandığı kitle iletişim aracı "internet" %76,8; gazetede, internette yer alan haberler ya da köşe yazarlarının yazılarına yorum veya mail atarak görüş aktarma sıklığı ise %61,8 oranında "Hiçbir zaman" olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde katılımcılar büyük oranda internet kullanmalarına rağmen; internette yer alan haberler yada köşe yazarlarına görüş bildirmediği görülmektedir. Dolayısıyla önemli siyasal toplumsallaşma kurumu olan kitle iletişim araçlarından "İnternet" in, katılımcılar tarafından yüksek oranda kullanılmasına karşın aynı oranda yine katılımcıların "internet" aracılığıyla ilgililere mail atmak, görüş bildirmek, yorum yapmak gibi siyasal toplumsallaşma düzeyi hakkında bize ipucu veren eğilimlerde bulunmadıklarını söyleyebiliriz.

Kategori	Sosyal medya en çok hangi amaçla kullanırsınız?				Total	X ²	df	p		
	1	2	3	4						
Televizyonda en fazla takip ettiğiniz program türü hangisidir?	Eğlence	N	40	28	0	8	92,870	12	0,000	
		%	52,6	36,8	0,0	10,5				76
	Haber programları	N	28	64	10	28				130
		%	21,5	49,2	7,7	21,5				100
	Siyasi - tartışma programları	N	12	10	15	4				41
		%	29,3	24,4	36,6	9,8				100
	Magazin-Realite	N	4	4	0	0				8
		%	50,0	50,0	0,0	0,0				100
	Spor	N	24	0	15	8				47
		%	51,1	0,0	31,9	17,0				100

1* Eğlence

2* İletişim kurmak

3* Siyasi olayları takip etmek

4* Diğer

Çizelge 4.14. Televizyonda en çok izlenen program türü ile sosyal medya kullanım amaçları arasındaki ilişki

4.2.9. Televizyonda En Çok İzlenen Program Türü İle Sosyal Medya Kullanım Amaçları Arasındaki İlişki

Çizelge 4.14'e göre; katılımcıların "Televizyonda en fazla takip ettiğiniz program türü hangisidir?" ifadesine verdikleri cevaplar ile "Sosyal medya en çok hangi amaçla kullanırsınız?" ifadesine verdikleri cevaplar arasında yapılan iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, ilgili iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=92,870$, $p<0,05$). Araştırmaya katılanların %43'ü, televizyonda en fazla "Haber programlarını" ; sosyal medyayı kullanım amacı olarak %35,8 ise "Eğlence" şeklinde belirtmişlerdir. Dolayısıyla sosyal medya kullanıcıları "Siyasal olayları takip etmek" gibi haber anlamı taşıyan konuları tercih etmediği görülmüştür. Bu yönüyle katılımcıların sosyal medyayı kullanım amacı ile televizyonu kullanım amacı örtüşmediği noktasında anlamlılık taşımaktadır. Ancak %13,2 sosyal medyayı "siyasal olayları takip etmek" için tercih ettiklerinden dolayı, televizyonda en çok "haber izleme" tercihiyle de anlamlılık taşımaktadır. Ayrıca yine ikinci yüksek oran olarak da %35,1 ise sosyal medyayı "iletişim kurmak" için kullanmaktadır. Ayrıca televizyonda en fazla takip ettiği program türü "Eğlence"yi tercih eden katılımcılar "Siyasi olayları takip etmek"i; "Magazin"i tercih eden katılımcılar "siyasi olayları takip etmek ve diğer grup"u ve "Spor"u tercih eden katılımcılar ise "İletişim kurmak"ı sosyal medya kullanım amaçları arasında yer almamaktadır.

Kategori	Aileler kız çocuklarının siyasal toplumsallaşmasına erkek çocuklara göre daha çok destekler				Total	X ²	df	p		
	1	2	3	4						
Kadınların siyasal hayata katılmaları konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizce en uygundur?	Siyasette kadınlar erkeklere oranla daha az olmalılar	N	0	5	4	0	9	15,727	6	0,015
		%	0,0	55,6	44,4	0,0	100			
	Kadınlar da erkekler kadar yer almalılar	N	43	53	116	57	269	100		
		%	16,0	19,7	43,1	21,2	100			
	Kadınlar siyasette erkeklerden daha fazla yer almalılar	N	0	4	16	4	24	100		
		%	0,0	16,7	66,7	16,7	100			

- 1* Genellikle
2* Ara sıra
3* Çok seyrek
4* Hiçbir Zaman

Çizelge 4.15. Kadınların siyasal hayata katılımı ile ailelerin kadınları siyasal toplumsallaşmasına desteği

4.2.10. Kadınların Siyasal Hayata Katılımı İle Ailelerin Kadınları Siyasal Toplumsallaşmasına Desteğinin Değerlendirilmesi

Çizelge 4.15'e göre; katılımcıların "Kadınların siyasal hayata katılmaları konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizce en uygundur?" ifadesine verdikleri cevaplar ile "Aileler kadınların siyasal toplumsallaşmasını erkeklere göre daha çok destekler" ifadesine verdikleri cevaplar arasında yapılan iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, ilgili iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=15,727$, $p<0,05$). Araştırmamızın bulgularını incelediğimizde %89,9'u kadınların siyasal hayata katılmaları noktasında erkekler kadar yer alması gerektiği görüşündedir. Ailelerin ancak %15'i kadınların erkeklere göre siyasal toplumsallaşmasını desteklediğini belirtmiştir. Dolayısıyla katılımcıların kadınların erkekler kadar siyasal hayata katılması yönünde büyük bir görüşü mevcutken, katılımcıların aileleri ise kadınların erkeklere göre siyasal toplumsallaşmasını daha az desteklemektedir. Bu yönüyle katılımcılar ile katılımcıları aileleri arasında kadınların siyasal toplumsallaşmasına verilen destek arasında belirgin fark olduğu görülmektedir. Değişen toplumsal yapı ile kendisiyle birlikte kuşaklar arası görüş farklılığının da bu sonucu doğurduğunu söyleyebiliriz.

5.SONUÇ

Siyasal toplumsallaşma kavramı, toplumsallaşmanın siyasal boyutuyla ilgilidir. Toplumsallaşma kurumları olan aile, eğitim, arkadaşlık, din ve kitle iletişim araçları/bilişim ağları en önemlileri arasında yer almaktadır. İktidarı elinde bulunduran hükümetler, varlıklarını sürdürmek istemektedir. Bu noktada toplumsallaşma kurumları, iktidarların toplumu kendi idealleri etrafında toplamak için önemli köprülerdir. İktidar; aileyi, eğitimi, kitle iletişim araçları ve bilişim ağlarını, dini arkadaşlık gruplarını gibi kurumlardan yararlanarak hedeflerine ulaşmayı arzulamaktadır. “Siyasal Toplumsallaşma Kurumlarının Yükseköğretim Öğrencilerinin Siyasal Toplumsallaşmasına Etkisi” başlıklı araştırmamızın sonuçları aşağıda yer almaktadır.

Araştırmamız ilk sonucunda katılımcıların “Oy Verme Eğilimleri” açısından, “Benden tavsiye isteyen diğer seçmenlere, partimi öneririm” ifadesini desteklemekle siyasal partisini savunduğuna, politikalarını benimsediğine dolayısıyla partisini, her zaman için önermeye hazır olduğuna ulaşılmıştır.

“Yeni bir parti arayan seçmene, partime oy vermelerinin doğru karar olacağını söylerim” ifadesini olumlu cevaplayarak oy verdiği partisinden vazgeçen yada aynı partiye oy verme noktasında şüpheleri olan bir seçmeni, kendi partilerine oy verme konusunda ikna girişimlerinde bulunmaya hazır olduklarına ulaşılmıştır

“Partim hakkında çevremdekilere olumlu şeyler söylerim” ifadesine olumlu cevap vererek siyasal sosyalleşme düzeyinin herhangi bir siyasal tartışma, paylaşım zemini olup olmamasına bakılmaksızın partilerinin aktif savunucusu olduklarına ulaşılmıştır.

Katılımcıların “Oy Verme Eğilimi” olan “Önümüzdeki yıllarda yine aynı partime oy vereceğim” ifadesine “Kararsız” görüşe ulaşılmıştır. Bu hususu aslında uzun zamandır Türkiye’deki seçimlerde de ciddi oranda “Kararsız Seçmen” olduğu, seçim döneminde yapılan kamuoyu araştırmaları da desteklemektedir. Yani kısaca oy verdiği partisinden pek memnun olmamakta ancak; kendileri açısından alternatif bir parti olmadığı için yine oy verdiği partisinden ayrılamadığı tespit edilmiştir.

Araştırmamızın ikinci sonucunda katılımcıların “Siyasal Kültür Özellikleri” göre “Kendinizi Nasıl Tanımlayınız” sorusuna en çok “liberal”, 2. derecede “Atatürkçü”, 3. derecede “Liberal”, 4. derecede “Muhafazakar” ve 5. derecede

“Atatürkçü” cevapları verilmiştir. Buna göre katılımcılar kendilerini önem derecesine göre en çok “Liberal” olarak tanımlamaktadır.

Katılımcılar “Siyasal tercihler ile ilgili temel tutumlarının oluşmasında” 1.derecede kendilerini en çok “Kitap”lardan, 2. derecede yine “Kitap”lardan, 3. derecede “Okul/Öğretmen”lerden, 4. derecede “Arkadaşlar”ından ve 5. derecede “Aile ve Arkadaşlar”ından etkilenmektedir. Bu sonucu göre katılımcıların siyasi tutum oluşmasında en önemli etken olan “kitap” ın yer aldığı görülmüştür.

“İlgi alanlarına en çok giren konular” sorusuna katılımcılar 1. derecede “Kültürel Konular”, 2. derecede “Siyasi Konular”, 3. derecede “Bilimsel Konular”, 4. derecede “Kültürel Konular” ve 5. derecede “Dini Konular” olduğu görülmüştür. Dolayısıyla “Kültürel konular” katılımcılar tarafından en çok tercih edilen ilgi alanları arasında yer alırken, diğer konular ise daha geri planda kaldığına ulaşılmıştır.

“Siyasi konular hakkında bilgi edinmek için” ; 1. derecede “Medya (Kitle İletişim Araçları)”, 2.derecede “Medya (Kitle İletişim Araçları)”, 3. derecede “Arkadaş Çevresi” , 4. derecede “İş Ortamı/okul” 5. derecede “Parti Faaliyetleri” kanalı kullandıkları görülmektedir. Görüldüğü gibi “Kitle İletişim Araçları” önemli bir toplumsallaşma kurumu olduğu görülmüştür. Diğer toplumsallaşma kurumlarının etkisi ise daha düşük seviyede olduğuna ulaşılmıştır.

“Siyasi partiye onun hangi özelliğinden dolayı oy verdikleri” sorusuna katılımcılar; 1. derecede “Parti Programı”, 2. derecede “Parti Programı”, 3. derecede “Liderin Kişiliği”, 4. derecede “Medyadaki İmajı”, 5. derecede “Alışkanlık” olduğu görülmüştür. Buna göre “Parti Programı”nın siyasi partiye oy verme noktasında önemli olduğu tespit edilmiştir.

“Dini inanç tutum ve gelenekleriniz siyasi tercihlerinizdeki rolü nedir?” sorusuna katılımcıların en çok “Kısmen belirleyici” yanıtını verdiği görülmüştür. Dolayısıyla katılımcıların siyasi tutumlarının oluşmasında “Din Kurumu”nun etkili olduğuna ulaşılmıştır.

“Kendi çevrenizde siyasi olaylar üzerine fikir tartışması yapar mısınız?” sorusuna katılımcıların en sık “Gerektiğinde yaparım” cevabını vererek, her zaman potansiyel olarak siyasi tartışmalara eğimli olan seçmenlerin varlığı görülmektedir.

“Kadınların siyasal hayata katılmaları konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizce en uygundur?” sorusuna katılımcıların en çok “Kadınlar da erkekler kadar yer almalı” yanıtını vermiştir. Dolayısıyla geleneksel ataerkil toplum yapısının zayıfladığına görülmüştür. Neticede kadının siyasal anlamda toplumsallaşmasının önü açılmasında gençlerin istekli olduğuna ulaşılmıştır.

Araştırmamızın üçüncü sonucunda katılımcıların “Ailelerin Siyasal Özellikleri” göre, “Ailenizi nasıl tanımlıyorsunuz?” sorusuna en çok “Atatürkçü” en az ise “Liberal” olarak tanıttığı görülmüştür. Katılımcıların ailelerini “Atatürkçü” olarak tanıttığına ulaşılmıştır. Aynı soru katılımcılara sorulduğunda en çok “Liberal” yanıtı alınmıştır. Dolayısıyla “Aile” kurumunun katılımcılar üzerinde kendini tanımlama kriterlerinde etkisinin az olduğu görülmektedir.

“Aile üyeleriniz ile birlikte geçirdiğiniz vakitlerde temel tartışma konularınız ne olurdu?” sorusuna katılımcılar en çok “Günlük konular”, en az “Dini konular” cevabını vermiştir. ‘Dini Konular’ en az olarak cevaplamaları, dinin etkisinin düşük olduğunu göstermemektedir. Çünkü katılımcılar bağlantılı bir soru olan “Dini inanç, tutum ve gelenekleriniz siyasal tercihlerinizdeki rolü nedir?” sorusuna en çok “Kısmen belirleyici” yanıtını verdiği görülmüştür. Dolayısıyla katılımcıların sadece bu sorumuza verdikleri cevabı göz önünde bulundurarak siyasal tutumlarının oluşmasında “Din Kurumu”nun etkili olmadığı sonucuna ulaşmak, isabetli olmamaktadır.

“Ailenizden aldığımız değerler ile okuldan aldığımız değerler arasında bir çatışma yaşadığınız zaman hangi değerleri korumaya çalışırsınız?” sorusuna “Ailemden aldığım değerleri korurum” ile “Okuldan aldığım değerleri korurum” cevabının aynı oranda olduğu görülmüştür. “Aile” veya “Eğitim”min öğrenciye kazandırdığı değerlerin değişmesinde her iki toplumsallaşma kurumun da etkili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla “Aile” öğrencinin “Eğitim”de öğrendiği değerleri etkileyebilirken; aynı oranda “Eğitim”de öğrencinin benimsediği değerlerde “Aile”de öğrenilen değerleri değiştirebileceğine ulaşılmıştır.

“Aile ile ilgili siyasi konularda karar verilirken daha çok kimin/kimlerin sözü geçiyor?” sorusuna katılımcıların “Kendim veririm, ailem bana karışmaz” cevabını verdiği görülmüştür. Görüldüğü gibi katılımcıların siyasi konularda herhangi bir

karar alırken “Aile” kurumunun belirgin bir şekilde etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

“Ailemin desteklediği parti ile benim desteklediğim parti aynıdır” ifadesine katılımcıların en çok “Katılıyorum” cevabı verdiği görülmektedir. Görüldüğü üzere araştırmamızın ilk sıralarında katılımcıların aileleri ile kendi siyasal tercihlerinin örtüşmüştür. Yani “Aile” kurumu katılımcıların siyasal tercihlerini etkileme gücü her iki kişiden biri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Aileler, kadınların siyasal toplumsallaşmasına erkeklere göre daha çok destekler.” ifadesine katılımcılar en sık “Çok seyrek” cevabını verdiği tespit edilmiştir. “Aile” kurumunun kız evlatlarının siyasal toplumsallaşmasına desteğin çok düşük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların ailelerinin kız çocuklarının siyasal toplumsallaşmasını yeterince arzulamadığı görülmüştür.

Araştırmamızın dördüncü sonuç kısmında “Kitle İletişim Araçlarının Kullanım Eğilimleri”nde katılımcıların “Gazetede, internette yer alan haberler ya da köşe yazarlarının yazılarına yorum veya mail atarak görüş aktarma” ifadesine en çok “Hiçbir Zaman” yanıtını vermiştir. Gazetelerde, internette yer alan haberlere yada köşe yazarlarına yönelik yorum veya görüş bildirme çok düşük oranda olduğu görülmüştür. Dolayısıyla katılımcıların mail atmak, yorum yapmak, görüş bildirme gibi eğilimleri düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Basında güncel siyaset ile ilgili çıkan haberleri izleme” ifadesine katılımcıların en çok “Genellikle” cevabını verdikleri görülmüştür. Araştırmamızdaki diğer olumlu görüşleri de göz önünde bulundurduğumuzda “Kitle İletişim Araçları”nı güncel siyaseti takip etmek amacıyla katılımcılar tarafında tercih edilen önem bir toplumsallaşma kurumu olduğu sonucuna varılmıştır.

“Siyasi konular hakkında bilgi edinmede en fazla kullandığınız medya aracı hangisidir?” sorusuna katılımcılar en çok “İnternet” cevabını vermiştir. Dolayısıyla “İnternet”in siyasi konular hakkında bilgi elde etme noktasında diğer kitle iletişim araçlarını geride bıraktığı sonucuna ulaşılmıştır.

“Televizyonda en fazla takip ettiğiniz program türü hangisidir?” sorusuna katılımcılar en çok “Haber programları” yanıtını vermiştir. Buna göre katılımcıların büyük oranı “Haber programları”nı önemli kitle iletişim aracı olan televizyon vasıtasıyla izlemesi, aynı zamanda siyasal olarak da bu şekilde toplumsallaştığının

göstergesidir. Dolayısıyla “ Kitle İletişim Araçları” kurumu bu hususta önemli bir işlevi olduğu sonucuna varılmaktadır.

“Sosyal medyayı en çok hangi amaçla kullanırsınız?” sorusuna katılımcıların en çok “Eğlence” cevabını verdiği tespit edilmiştir. Siyasi olayları takip etmek amacıyla “Sosyal Medya” ise düşük bir oranla karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların “sosyal medya” aracılığıyla siyasal toplumsallaşmasının düşük seviyede olduğu sonucunu görmekteyiz.

Araştırmanın beşinci sonuç kısmını hipotezler açısından neticelendirdiğimizde “Yeni Bir Partiye Oy Vermek İsteyen Seçmen İle Katılımcıların Desteklediği Partiyi Önerme Arasındaki İlişki” arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre katılımcılar, yeni bir partiye oy vermek isteyen bir seçmen ile karşılaştıklarında kendi partilerine oy vermeleri konusunda fikir belirttikleri görülmüştür. Dolayısıyla katılımcılar partilerine yeni bir seçmen kazandırmak için uğraştıkları tespit edilmiştir. Neticede katılımcıların partileri doğrultusunda siyasal toplumsallaştığı sonucuna varılmıştır.

“Önümüzdeki Yıllarda Aynı Partiye Oy Verme Eğilimi İle Destekledikleri Parti Hakkında Çevresindekilere Olumlu Fikirler Paylaşma Arasındaki İlişki” arasında anlamlı ilişki mevcuttur. Buna göre Katılımcıların gelecek seçimlerde de oy verdiği partiyi desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda partisi hakkında siyasal propaganda yapabileceği tespit edilmiştir. Dolayısıyla katılımcıların partileriyle bağlarının olumlu olduğu, parti politikalarından memnun kaldığını sonucuna varılmıştır.

“Siyasal Tercihlerle İlgili Tutumlarının Oluşmasına İle Siyasi Konularda Bilgi Edinme Arasındaki İlişki” anlamlı ilişki söz konusudur Buna göre katılımcılar siyasal tutumların oluşmasında “Kitap”ı tercih etmekle kalmayıp, siyasal konularda bilgiye ulaşma noktasında “Kitle İletişim Araçları”nı da etkili olarak kullandıkları görülmektedir. Yani katılımcıları siyasal bilgiye “Kitle İletişim Araçları”nı aktif kullanarak ulaştıkları tespit edilmiştir.

“Katılımcıların Kendilerini Siyasal Olarak Tanımlama Biçimleri İle İlgili Alanlarının Belirlenmesi Arasındaki İlişki” anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre katılımcılar kendilerini daha çok “Liberal” olarak tanımlamakta; ilgi alanları olarak da en sık “Kültürel konular” olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla kendini “Liberal”

olarak tanıtan kişi, “Kültürel konular”ı daha çok benimsedikleri sonucuna ulaşmıştır.

“Siyasi Partiye Oy Verme Gerekçesi İle Katılımcıların Çevresinde Yaptığı İstişareler Arasında İlişki” anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bulgularımıza göre katılımcıların siyasi partiye oy verme sebebi olarak “Parti programı” nı; siyasi istişareler yapma sıklığı ise “Gerektiğinde yaparım”ı belirtmişlerdir. Dolayısıyla katılımcılar bir siyasal partiye oy verme gerekçesi, siyasal istişareler gerçekleştirilerek yaptıkları tespit edilmiştir.

“Katılımcıların Ailesini Siyasal Tanımlama Biçimi İle Aile Üyeleriyle Vakit Geçirdiklerinde Tartıştıkları Konular Arasındaki İlişki” de anlamlılık görülmüştür. Araştırmaya katılanlar ailelerinin siyasal bakış açısını öncelikli olarak “Atatürkçü” olarak tanımlayıp; aile içindeki temel tartışma konusu olarak da “Günlük konular” şeklinde belirtmiştir. Dolayısıyla kendini ailelerini “Atatürkçü” olarak tanıtan katılımcılar, aileleri ile temel tartışma konusu “Günlük konular” olduğunu sonucuna varılmıştır. “Siyasal konular”ın aile içinde konuşulmasının düşük olması, “Aile” kurumunun katılımcılar üzerinde siyasal toplumsallaşmasının düşük olduğu sonucunu göstermektedir.

“Aileyle İlgili Siyasi Kararlarda Etkili Olan Kişilerin Aldıkları Karar İle Katılımcıların Siyasi Kararı Arasındaki İlişki” anlamlı olduğu görülmüştür. Dolayısıyla “Aile”nin siyasal tercihlerin belirlenmesi noktasında katılımcılar üzerinde düşük derecede etkili olmasına rağmen; “Aile”sinin siyasal tercih kararıyla kendi siyasal tercihinin en yüksek oranda örtüştüğü görülmektedir. Yani katılımcıların aileleri, çocuklarına yönelik siyasal propaganda yapmasına gerek kalmadığı; çocukların zaten aileden öğrendiği siyasal kültür sayesinde ailesiyle siyasal tercihlerinin örtüştüğü sonucuna varılmıştır.

“Siyasi Konularda Bilgilenmek İçin Kullanılan Medya Araçlarını İlgililere Görüş Bildirme Amacıyla Kullanılması” arasındaki ilişki anlamlı olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılanların en sık kullandığı kitle iletişim aracı “internet”i; gazetede, internette yer alan haberler ya da köşe yazarlarının yazılarına yorum veya mail atarak görüş aktarma sıklığı ise en yüksek oranında “Hiçbir zaman” olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde katılımcılar büyük oranda internet kullanmalarına rağmen; internette yer alan haberlere yada köşe

yazarlarına genellikle görüş bildirmediği görülmektedir. Dolayısıyla önemli siyasal toplumsallaşma kurumu olan kitle iletişim araçlarından “İnternet” in, katılımcılar tarafından yüksek oranda kullanılmasına karşın aynı oranda yine katılımcıların “internet” aracılığıyla ilgililere mail atmak, görüş bildirmek, yorum yapmak gibi siyasal toplumsallaşma düzeyi hakkında bize ipucu veren eğilimlerde bulunmadıklarını söyleyebiliriz.

“Televizyonda En Çok İzlenen Program Türü İle Sosyal Medya Kullanım Amaçları Arasındaki İlişki” anlamlı olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılanlar televizyonu en fazla “Haber programları”nı ; sosyal medyayı kullanım amacı olarak “Eğlence”i en yüksek oranda belirtmişlerdir. Dolayısıyla sosyal medya kullanıcıları “Siyasal olayları takip etmek” gibi haber anlamı taşıyan konuları tercih etmedikleri görülmüştür. Bu yönüyle katılımcıların sosyal medyayı kullanım amacı ile televizyonu kullanım amacının örtüşmediği sonucuna varılmıştır. Ancak az bir oran bile olsa sosyal medyayı “siyasal olayları takip etmek” için tercih edenlerin, televizyonu da en çok “haber izleme” olarak kullandığı tespit edilmiştir.

“Kadınların Siyasal Hayata Katılımı İle Ailelerin Kadınları Siyasal Toplumsallaşmasına Desteği” arasında anlamlı bir ilişki vardır. Araştırmamızın bulgularını incelediğimizde katılımcıların yüksek oranda kadınların siyasal hayata katılmaları noktasında erkekler kadar yer alması gerektiği görüşündedir. Dolayısıyla katılımcıların kadınların erkekler kadar siyasal hayata katılması yönünde büyük bir görüş mevcutken, katılımcıların aileleri ise kadınların erkeklere göre siyasal toplumsallaşmasını daha az desteklediği görülmektedir. Bu yönüyle katılımcılar ile katılımcıları aileleri arasında kadınların siyasal toplumsallaşmasına verilen destek arasında belirgin bir şekilde fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, F. ve Uslu, H.F. (2016), *Siyaset sosyolojisi: Temel yaklaşımlar ve yeni tartışmalar*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Adler, A. (2007). *İnsan tabiatını tanıma* (Çev. A. Yörükkan, 6. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akdoğan, N. (2010). “Modern ulus devlet olma yolunda harf inkılabı ve uygulanması” *Amme İdaresi Dergisi*, 43(3), 33-59.
- Akın, M. H. (2009). *Siyasi Toplumsallaşma Sürecinde Gençlik: Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Akın, M. H. (2013), *Siyasallığın toplumsal inşası: Siyasal toplumsallaşma*. Konya: Çizgi Kitabevi
- Akay, E. (2006). *Siyasal Toplumsallaşma, Siyasal Kültür ve Siyasal Katılım Arasındaki İlişkinin Kavramsal Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Akay, İ. (2006). *Sosyalleşme Sürecinde Kitle İletişim Araçları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Akçay, C. (2011). *Yaşlılık: Kavramlar ve kuramlar*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Akın, G. (2006), *Her yönüyle yaşlılık*. Ankara: Palme Yayıncılık
- Alkan, T. ve Ergil, D. (1980). *Siyaset psikolojisi: Siyasal toplumsallaşma ve uzlaşma*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Alp, M. (2017), *Kitle İletişim Araçlarının Genç Seçmenlerin Siyasi Tercihleri Üzerindeki Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir
- Althusser, L. (2002). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları: Bir araştırma için notlar* (Çev. Y. Alp ve M. Özışık, 6. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Althusser, L. (2003). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (Çev. A. Tümertekin, 3. baskı). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Altındış, M. (Ed.) (2013). *Yaşlılarda Güncel Sağlık Sorunları ve Bakım*. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi.
- Anlı, İ. (2010). *Psikanalitik kuramlar*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Arıkan, R. (1995). *Araştırma teknikleri ve rapor yazma*. Ankara: TUTİBAY Yüksek Öğretim Yayınları.

- Arkonaç, S.A. (2001). *Sosyal psikoloji* (2.baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arseven, A. D.(1993). *Alan araştırma yöntemi*. Ankara: Gül Yayınları.
- Asımgil, S. ve Çekmegil, A. (2010). *Çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık yaşamının dört kritik dönemi*. İstanbul: Çelik Yayınevi.
- Arslandoğlu, İ. (2012).*Genel sosyoloji: Ders notları*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Aslantürk, Z. ve Amman, T. (1999). *Sosyoloji. kavramlar, kurumlar, süreçler, teoriler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları No: 166
- Aydın, A. (1999). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın, A. (2001). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ayhan, H. (1999). *Türkiye’de din eğitimi*. İstanbul: MÜİV Yayınları.
- Ayhan, A. (2005). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi* (6. baskı). Mersin: Tekağaç Eylül Yayıncılık.
- Aydın, M. (1997). *Kurumlar sosyolojisi*. Konya: Vadi Yayınları.
- Aydın, M. (2000). *Kurumlar sosyolojisi (2.baskı)*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Aydın, M.Z. (2003). *Ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bakırcı, H. (2006). *Yazılı, Görsel ve İşitsel Medyanın İnsanların Siyasal Davranışları Üzerindeki Etkileri ve Kütahya Örnekleme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Bal, H. (2001). *Bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri*. Isparta: SDÜ Basımevi.
- Bauman, Z. (1998). *Sosyolojik düşünmek*, (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baran, A. G. (2005). *Yaşlı ve aile ilişkileri: Ankara örneği*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Baran, A. G. (2005). “Yaşlılık Sosyolojisi”. Kalınkara, V. (Ed.), *Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar ve Çözümler* içinde, Ankara: Odak Yayınevi, s. 35-57.
- Baysal, A.C. ve Tekarslan, E. (1998). *Davranış bilimleri*, (2. basım). İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayın No: 27.
- Baysal, A.C. ve Tekarslan, E. (2004). *Davranış bilimleri*, (4. basım). İstanbul: Avcıol Basım Yayın.

- Baysal, A. (1990). *Yaşlılık ve beslenme*. Ankara: Türkiye Diyetisyenler Derneği Yayınları:7.
- Berger, P. ve Luckman, T. (2008). *Gerçekliğin sosyal inşası: Bir bilgi sosyolojisi İncelemesi*. (Çev.V. Saygın Öğütle). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Berkes, N. (2011). *Türkiye 'de çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bottmore, T.B. (2000). *Toplumbilim*. İstanbul: Der Yayınları.
- Bozkurt, V. (2006). *Değişen dünyada sosyoloji*. Bursa: Ekin Kitapevi.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Can, H. (2004). *Milliyetçilik, din ve laiklik*. İstanbul: Marifet Yayınları.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2013). *Aile sosyolojisi* (3. baskı). İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Corman, L. (1996). *Psikanaliz açısından çocuk eğitimi*, (Çev. H. Portakal). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Coser, L.A. (2013). *Sosyolojik düşüncenin ustaları*. Ankara: De Ki Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D.(2017). *İnsan ve davranışı* (35. baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi
- Crites, J.O. (1995). "Meslek Gelişimi". Adams, J. F. (Ed.), *Ergenliği Anlamak* içinde,Ankara: İmge Kitapevi, s. 361-369.
- Çam, E. (1999). *Siyaset bilimine giriş* (6. baskı). İstanbul: Der Yayınları.
- Çetin, H. (2003). *İnsan ve siyaset: Siyasetin psikolojik temeli*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelen, N. (2002), "Türk Gencinde Siyasal Toplumsallaşma", *Gençlik ve Kent Yönetimi*, İstanbul.
- Çoştı, Y. (2009). *Toplumsallaşma Sürecinde Dindarlığı Etkileyen Faktörler: Samsun Örneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Çuhadır, A. (2006). *Üniversite Öğretim Elemanı ve Öğrencilerinin Demokrasi Anlayışlarının Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Cinsiyet, Bilim Alanı, Akademik Aşama ve Siyasal Katılımcılık Değişkenleri Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Demir, Ö. ve Acar, M. (1992). *Sosyal bilimler sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1999). *Sosyal bilimler sözlüğü (3.Baskı)*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Demir, T. (2013). *Çoğulcu Demokratik Siyasal Sistemler ve Siyasal Toplumsallaşma*,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Derdiman, R.C. (2006). *Karşılaştırmalı Türk anayasaları ve TBMM içtüzüğü*. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Dilber, F. (2012). “ Siyasal toplumsallaşmada seçmenlerin siyasal tercihine sosyal unsurların etkisi: Karaman ili seçmeni üzerinde bir alan araştırması”, *Akademik Bakış Dergisi*, 32 (), 1-19. .
- Doğan H. Z. (1987). *İnsan davranışları insan ilişkileri*, İzmir: Uğur Ofset Matbaacılık ve Ticaret.
- Doğan, İ. (1996). *Sosyoloji: Kavramlar ve sorunlar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Doğan, M. S., Özyurt S. ve Boztoprak G., (2009). *Sosyoloji çarşısı*. İstanbul : E Yazı Yayınları.
- Dönmezer, S. (1984). *Sosyoloji (9.baskı)*.İstanbul: Yayın Yok.
- Dönmezer, S. (1999). *Toplumbilim (12. baskı)*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Dündar, Ö.Z. (2012). “Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri”. Adak, N. (Ed.). *Değişen Toplumda Değişen Aile* içinde Ankara: Siyasal Kitapevi, s. 39-64.
- Dursun, D. (2000). *Siyaset bilimi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Elkin, F. (1995). *Çocuk ve toplum: Çocuğun toplumsallaşması* (Çev. Nazife Güngör). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2007). *Eğitim psikolojisi (16. baskı)*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erdoğan, İ. (2003). *Pozitivist metodoloji: Bilimsel araştırma tasarımı, istatistiksel yöntemler, analiz ve yorum*. Ankara: Erk Yayınları.
- Ergün, M. (1994). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji nedir?* (Çev. N. Çelebi). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.

- Fichter, J. (2000). *Sosyoloji nedir? (3. baskı)*, (Çev. N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Filiz, Ş. (2008). *Siyaset-tarikat gölgesinde din ve kadın*. İstanbul: Ayyıldız Yayınları.
- Foucault, M. (2005). *Özne ve iktidar* (Çev. Ergüden ve O. Akınbay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Freud, S. (2014). *Psikanaliz üzerine* (Çev. A. Avni Öneş, 6. Baskı). İstanbul: Say Yayınları
- İsen, G. Ve Batmaz, V. (2002). *Ben ve toplum* (2. baskı). İstanbul: Om Yayınevi
- Geçtan, E. (2003). *Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Geray, H. (2003). *İletişim ve teknoloji*. Ankara: Ütopya Yayıncılık.
- Giddens , A. (2000). *Sosyoloji* (Çev. H. Özel ve C. Güzel). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Göksu, T. (2007). *Sosyal psikoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gözübüyük, A.Ş, (2011). *Açıklamalı Türk Anayasaları*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Guttek, G.L. (2001). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşım*. Ankara:Ütopya Yayınları.
- Güçlü, S. (2005). “Toplumsal Kurumlar”. Güçlü, S. (Ed.), *Kurumlara Sosyolojik Bakış* içinde. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Güçlü, S. (2005). “Din Kurumu”. Güçlü, S. (Ed.), *Kurumlara Sosyolojik Bakış* içinde. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Güney, S. (2000). *Davranış bilimleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Güney, S. (2011). *Davranış bilimleri* (6. baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Güven, S. (1999), *Toplumbilim*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- İçli, G. (2002). *Sosyolojiye giriş*, Ankara: Anı Yayınları.
- İçli, G. (2012). *Sosyolojiye giriş* (6. baskı). Ankara: Anı Yayınları.
- İlgar, L. (2008). “Yaşlılık Dönemi Sosyal Özellikleri ve Serbest Zaman Etkinlikler”. Ersanlı K. ve Kalkan, M. (Ed.). *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık* içinde. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- İnternet: Genel Bilgiler (2015) <http://hukuk.akdeniz.edu.tr/genel-bilgiler/> adresinden 22.02. 2018’de erişilmiştir.

İnternet: Akdeniz Üniversitesi (2018). 2018-2022 Stratejik Plan. http://galeri.akdeniz.edu.tr/files/AU_StratejikPlan_2018-2022.pdf adresinden 22.02.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Toplumsallaşma (2018). Türk Dil Kurumu içinde.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.G.5a95db1cf010f4.48348332 adresinden 27.02. 2018'de erişilmiştir.

İnternet: Türkkahraman, M. (2000). *Türkiye'de siyasal sosyalleşme ve siyasal sembolizm*. İstanbul: Birey Yayıncılık. <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/1268/un> sayfasından 03.03. 2018'de erişilmiştir.

İnternet: Yapıcı M. & Yapıcı Ş. (2005). Çocukta Ahlaki Gelişim, *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 5(3) 85. <http://www.universite-toplum.org> sayfasından 03.03.2018'de erişilmiştir

İnternet: Türküm S. A. (2007). *Çağdaş Toplumda Çevre Sorunları ve Çevre Bilinci*.Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları. http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/1268/u_nite10.pdf sayfasından 03.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Dair Sözleşme (2018)http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlismismilletler.pdf sayfasından 11.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Toplumsallaşma (2018). Türk Dil Kurumu İçinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.G.TS.5ab2a579415862.84113964 adresinden 21.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Arkadaşlık (2018). Türk Dil Kurumu içinde.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ab2a584803fc8.16831649 sayfasından 21.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Çıldan, D., Ertemiz, M., Timuçin, K. H., Küçük, E. & Albayrak, D. (2012)*Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü*. Akademik Bilişim 2012 Konferansı'nda sunulmuş bildiri, Uşak Üniversitesi, Uşak. https://www.researchgate.net/publication/259338963_Sosyal_Medyanin_Politik_Katilim_ve_Hareketlerdeki_Rolu_Role_of_Social_Media_in_Political_Participation_and_Actions sayfasından 24.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Toprak, G. (2015). *Türkiye'de En Çok Kullanılan 10 Sosyal Ağ*.<http://www.medyakademi.org/2015/01/25/turkiyede-en-cok-kullanilan-10-sosyal-ag/> sayfasından 24.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Tezgüler, S. (2013). *Sosyal Medya Nedir?* <http://sosyalmedyakulubu.com.tr/sosyalmedya/sosyal-medya-nedir.html> sayfasından 24.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet::Sosyal Ağ Nedir?(2018). <https://wmaraci.com/nedir/sosyal-ag> adresinden 24.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Ağ (2018). *Türk Dil Kurumu* içinde. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ab66f3e1c1a31.33045708 adresinden 24.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Bilişim Ağı (2018.). *Türk Dil Kurumu* içinde. <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=comgts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ab66f37a42264.01236966> adresinden 24.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: İnternet Nedir? (2018). <https://www.dersimiz.com/bilgisayar/Internet-Nedir-Ne-Ise-Yarar-22711.html> adresinden 24.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Resmi Gazete (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf> sayfasından 29.03.2018'de erişilmiştir

İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık (t.y) <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/dersarac/dersarac.htm> sayfasından 29.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık (t.y) http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html sayfasından 29.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Türkiye Büyük Millet Meclis (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası* https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf sayfasından 29.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Türkiye Büyük Millet Meclisi (1961). *1961 Anayasası* <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm> sayfasından 29.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Resmi Gazete (2011). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608M1-1..pdf> sayfasından 29.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Resmi Gazete (2012). *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi K.* <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm> sayfasından 29.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık (2001). *Türk Medeni Kanun*. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> sayfasından 30.03.2018'de erişilmiştir.

İnternet: Doğan, M. (2011). Türkiye’de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genel Bir Bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23(), 293-307. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/3244> sayfasından 30.03.2018’de erişilmiştir

İnternet: Uluç, G. & Süslü, B. (2016). Örnek Yargı Kararlarıyla Sosyal Medya Hukuku. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17)8, 337-353. <http://oaji.net/articles/2017/1037-1484775418.pdf> sayfasından 31.03.2018’de erişilmiştir.

İnternet: Yılmaz, B. (2015). <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/20151/16.pdf> sayfasından 31.03.2018’de erişilmiştir

İnternet: Aydoğan, E. (2015). Marx ve Öncülerinde Yabancılaşma Kavramı. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 54(), 273-282. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/31852> sayfasından 07.08.2019’da erişilmiştir.

İnternet: Daver, B. (t.y). Kadınların Siyasal Hakları <https://dergipark.org.tr/download/article-file/37093> sayfasından 07.08.2019’da erişilmiştir.

İslamoğlu, A. H., (2002). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2013). *Günümüzde insan ve insanlar* (15.baskı). İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kaplan, İ. (2005). *Türkiye’de milli eğitim ideolojisi ve siyasal toplumsallaşma üzerindeki etkisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Karan, M.A. (2007). “Biyolojik, Psikolojik ve Sosyal Açından Yaşlanma”. Bayraktar, M.F.(Ed). *Yaşlılık Dönemi ve Problemleri* içinde. İstanbul: İSAV Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 15.

Karmış, O. (1990). “Türk Ailesinin Temel Karakteristiği”. *I. Aile Şurası Bildirileri* içinde. Ankara: Aile Araştırmalar Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Karpat, K. H., (2007). *Türkiye’de siyasal sistemin evrimi 1876 – 1980*, (Çev. E. Soğancılar)Ankara: İmge Kitabevi.

Kazıcı, Z. (2007). “Kültürümüzde Yaşlılık ve Yabancı Gözüyle Yaşlılık”. Bayraktar, F.(Ed.). *Yaşlılık Dönemi ve Problemleri* içinde. İstanbul: İSAV Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 51.

Kışlalı, A. T. (1987). *Siyaset bilimi*. Ankara: A.Ü Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları: 9.

- Kışlalı, A. T. (1994). *Siyaset bilimi* (4.Baskı). İstanbul: İmge Kitapevi.
- Kışlalı, A.T. (1993). *Siyaset bilim*. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Kocacık, F. (1997) *Toplum bilim ders notları*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları No: 64.
- Kocacık, F. (2003). Üniversite gençliğinde kimlik bunalımı: Farklılaşma ve özdeşleştirme (bütünleşme), *C.Ü. Sosyoloji Tartışmaları Dergisi*, Sayı 1 1-10.
- Kongar, E. ,(1999). *21.yüzyılda Türkiye: 2000’li yıllarda Türkiye’nin toplumsal yapısı* Remzi Kitabevi
- Köknel, Ö. (2001). Ergenlik dönemi içinde, *Ana-baba okulu* (9. baskı, s. 89-100). Ankara:Remzi Yayınları
- Köni, H. (2001). *Genel sistem kuramı ve uluslar arası siyasetteki yeri*. Ankara: ASAM Yayınları: 15.
- Kulaksızoğlu, A. (1999). *Ergenlik psikolojisi* (2.basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi* (6.basım).İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Mayo, P. (2013). Gramsci, Freire ve yetişkin eğitimi (A. Duman, Çev.). İstanbul: Ütopya Yayınları.
- Metin, O. (2016).“Sosyal medyanın siyasal toplumsallaşmaya etkileri: Bir alan Araştırması”*Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 221-267.
- Morgan, C.T. (2013). Psikolojiye giriş. (Çev. S. Karakaş ve R. Eski, Ed. 20. Baskı). Konya Eğitim Yayınevi.
- Newman, D.M., (2013). Sosyoloji (Çev. A. Arslan). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Neuman, W.L. (2013). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar (Çev.S. Özge, 6. Basım). Ankara: Yayın Odası.
- Odağ, C. ve Kürşad, N. (1979). “Psikososyal gelişim dönemleri”. *Psikoloji Dergisi*, Sayı:7, 9-15.
- Oktay, C. (2003). *Siyaset bilimi incelemeleri*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Otaran, N. (Ed.), (2008). *Yetişkin eğitimi kılavuzu*. Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
- Önür, N. (2000). “Toplumsal İlişkiler Sürecinde İletişim”. Güçlü, S. (Ed.) *Kurumlara Sosyolojik Bakış* içinde. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Özkalp, E. (2007). *Sosyolojiye giriş* (15. Basım). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Özkalp, E. ve Kocacık, F. (1997). *Davranış bilimlerine giriş* (10.Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Öztekin, A. (2003). *Siyaset bilimine giriş* (4. Baskı). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Öztekin, A. (2003). *Siyaset bilimine giriş* (7. Baskı). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Öztekin, A. (2014). *Siyaset bilimine giriş* (9. Baskı). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Öztürk, M.O. (2008). *Psikanaliz ve psikoterapi* (4. baskı). İstanbul: Nobel Tıp Kitapevi.
- Parman, T. (2006). *Psikanaliz Yazıları: Psikanaliz ve Psikanalitik Psikoterapiler*. X. Bahar Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Poggi, G. (2016). *Devlet, Doğası, Gelişimi ve Geleceği* (5. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Polama, M. M. (1993). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları* (Çev.H. Erbaş). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Ransoma, P. (2011). *Antonio Gramsci Yeni Bir Giriş* (Çev. A. İ. Başgül). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Richter, R. (2012). *Sosyolojik Paradigmalar* (2. baskı). İstanbul: Küre Yayınları.
- Saçak, E. (2017). *Sosyal Medyada Siyasal İletişim, Siyasal Liderlik ve 2015 Seçim Çalışmalarına Katılan Liderlerin Twitter Söylemi Çözümlemeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Sağlam İ. (2000). “ Okul öncesi eğitimde taklit etkinlikleri ve din eğitimi açısından değerlendirilmesi”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 8.
- Sarıbay, A.Y. (1998). *Siyasal sosyoloji* (4.basım). İstanbul: Der Yayınları. Satıl, E . (2011). *Yeni medya ve sosyalleşme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Selçuk, Z. (2003). *Gelişim ve öğrenme* (9. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sezal, İ. (2002). “Toplum ve Aile”, Sezal, İ. (Ed.). *Sosyolojiye Giriş* içinde. İstanbul: Martı Yayınevi.
- Sezen, Y. (1990). *Sosyolojide ve din sosyolojisinde temel bilgiler ve tartışmalar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, İlahiyat Vakfı Yayınları No: 39.
- Slattey, M. (2007), *Sosyolojide temel fikirler*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.

- Solmaz, A. (2017). *Toplumsallaşma Sürecinde Din Eğitiminin Medya Algılaması ve Medya Kullanım Alışkanlıkları Üzerindeki Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Soylu A. (2007). *Fırat Üniversitesi Öğrencilerinin Sosyal ve Duygusal Öğrenme Becerileri* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Swartz, D. (2013). *Kültür ve iktidar: Pierre bourdieu'nün sosyolojisi*, 2. Baskı (Çev.E. Gen). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şahan, H. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerin Rolü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Şahin, S. (2007). *Bir Sosyalleşme Mekanizması Olarak Askerlik Kurumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Şentürk, N. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Aile Kurumunun Etkisi: Sakarya Üniversitesi Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Şerif, M. ve Şerif, C.W. (1996). *Sosyal Psikolojiye Giriş* (2. cilt). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Şimşek, Ş., Akgemci, T. ve Çelik, A. (2003). *Davranış bilimlerine giriş ve örgütlerde davranış* (3.baskı). Konya: Adım Matbaacılık.
- Tetik, A.K. (2006). *İlköğretim Çağı Çocuğun Ahlak Gelişiminde Manevi Değerlerin Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tereci, A. (2017). *Siyasi Partilerin Y Nesli İle Bağ Kurmada Sosyal Medya Kullanımı Üzerinde Bir Çalışma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Doğu Üniversitesi, İstanbul.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Yayınları
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: (Yayınevi Yok)
- Tezcan, M. (1995). *Sosyolojiye giriş* (4. Baskı). Ankara: (Yayınevi Yok).
- Thamson, I. (2004). *Odadaki sosyoloji: Din sosyolojisi* (Çev. B. Z. Çoban). Ankara: BireyYayıncılık
- Tolan, B., İsen, G. ve Batmaz, V. (1991). *Sosyal psikoloji*. Ankara: Adım Yayıncılık.
- Tolan, B. (1993). *Sosyoloji*. İstanbul: Adım Yayıncılık.
- Tolan, B. (1996). *Toplum bilimine giriş* (4. baskı). Ankara: Murat ve Adım Yayınevleri.

- Tosun, G. E. (2001). *Devlet sivil toplum ilişkisi*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Tufan, İ. (2003). *Modernleşen Türkiye’de Yaşlılık ve yaşlanmak*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Tunaya, T. Z. (2011). *Türkiye’de siyasal partiler* (1. Cilt). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Turan, İ. (1996). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış* (4. baskı). İstanbul: Der Yayınları.
- Turanlı A. S. (2007). “Sosyal bilişsel öğrenme ve yabancı dil öğretimi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (2), 1-15.
- Türköne, M. (2013). *Siyaset ve toplum*. İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Usal A. ve Kuşluvan Z. (2000). *Davranış bilimleri sosyal psikoloji* (3. basım). İzmir: Barış Yayınevi.
- Vergin, N. (2004). *Siyasetin sosyolojisi*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Wallace, R.A. ve Wolf, A. (2004). *Çağdaş sosyoloji kuramları* (Çev. L. Elburuz ve M.R. Ayas). İzmir: Punto Yayıncılık.
- Yalçın, H. (2010). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (1995). *Ana- baba-çocuk* (12.Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (1999). *Ana- baba-çocuk* (16.Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2001). *Okul çağı çocuğu* (7.basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuğun ilk altı yılı* (15.baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Ana- baba-çocuk* (24.Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri anlamak*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yılmaz, E. D. (2010). *Eğitici cep kitapçığı: Yükseköğretim eğiticileri ve yetişkinlik döneminde öğreten-öğrenen herkes için* (3. baskı). İstanbul: İmge Kitapevi..
- Yıldız, H. (2010). *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının Dini Sosyalleşme Açısından Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yücekök, A. (1983). *100 soruda din ve siyaset*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Yücekök, A. N., (1987). *Siyasetin toplumsal tabanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Yörükoğlu, A. (1987). *Aile ve çocuk* (3. baskı). Antalya: Özgür Yayıncılık.

Yörükoğlu, A. (1996). *Gençlik çağı: Ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar* (9.baskı).
İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

EK-1. Anket Soruları

Değerli öğrenci arkadaşlar,

Bu anket, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi kamu yönetimi alanında, “Toplumsallaşma Kurumlarının Yükseköğretim Öğrencileri Üzerindeki Siyasal Sosyalleşme Etkisi” başlıklı yüksek lisans tezi, Prof Dr. Tevfik ERDEM danışmanlığında, saha araştırmasına yönelik sorular içermektedir. Anketi tamamlamak yaklaşık 5 dakikanızı alacaktır. Hiçbir soruyu boş bırakmamanız ve bütün sorulara içtenlikle cevap vermeniz çalışmanın bilimselliği açısından çok önemlidir. Cevaplandırmayı rahat yapabilmemiz için kimlik bilgileriniz istenmemektedir. Katkınız için şimdiden teşekkür ederim.

Adnan ASMA
KYYL Öğrencisi

BÖLÜM I

Demografik Sorular (6 Soru)

1. Yaşınız nedir?

18-20 21-23 24-26 27-29

2. Cinsiyetiniz nedir? Erkek Kadın

3. Babanızın eğitim durumu?

Okur-yazar değil İlkokul Ortaokul Lise
 Üniversite Y.Lisans/Doktora

4. Annenizin eğitim durumu?

Okur-yazar değil İlkokul Ortaokul Lise
 Üniversite Y.Lisans/Doktora

5. Babanızın mesleği nedir?

İşçi Memur Öğretmen Esnaf Çiftçi Emekli
 Yönetici İş adamı/Sanayici Diğer

6. Annenizin mesleği nedir?

- Ev Hanımı İşçi Memur Öğretmen Esnaf Çiftçi
 Emekli Yönetici İş adamı/Sanayici Diğer

BÖLÜM II

Oy Verme Davranışı (4 soru)

7. Benden tavsiye isteyen diğer seçmenlere, partimi öneririm.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum
 Kesinlikle Katılıyorum

8. Yeni bir parti arayan seçmene, partime oy vermelerinin doğru karar olacağını söylerim.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum
 Kesinlikle Katılıyorum

9. Partim hakkında çevremdekilere olumlu şeyler söylerim.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum
 Kesinlikle Katılıyorum

10. Önümüzdeki yıllarda yine aynı partime oy vereceğim .

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum
 Kesinlikle Katılıyorum

Siyasal Kültür (8 soru)

11-15 sorularını önem sırasına göre 1'den başlayarak 5'e kadar numaralandırınız. (1 en önemli)

11. Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz

- Milliyetçi Dindar Liberal Muhafazakâr Atatürkçü

12.Siyasal tercihler ile ilgili temel tutumlarınızın oluşmasında aşağıdaki faktörlerden hangisi etkili / belirleyici olmuştur?

- Ailem Arkadaşlarım Kitaplar Okul/Öğretmenlerim
 Kitle iletişim araçları

13. İlgi alanlarınıza giren konuları işaretleyiniz.

- Dini konular Kültürel konular Kitap okumak Siyasi konular
 Bilimsel konular

14.Siyasi konular hakkında bilgi edinmek için en çok hangi kanalı kullanırsınız?

- Aile Arkadaş çevresi Medya (Kitle iletişim araçları/bilişim ağıları)
 Parti faaliyetleri Okul

15. Bir siyasi partiye onun hangi özelliğinden dolayı oy verirsiniz?

- Liderin kişiliği Parti programı Alışkanlık Medyadaki imajı Diğer

16. Dini inanç tutum ve gelenekleriniz siyasal tercihlerinizdeki rolü nedir ?

- Kesinlikle belirleyici Belirleyici Kısmen belirleyici
 Belirleyici değil Kesinlikle belirleyici değil

17. Kendi çevrenizde siyasi olaylar üzerine fikir tartışması yapar mısınız ?

- Sık sık yaparım Gerektiğinde yaparım Ara sıra yaparım
 Tartışma yapmam Kesinlikle tartışmam

18. Kadınların siyasal hayata katılmaları konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizce en uygundur?

- Siyaset erkek işidir, siyasette kadın olmamalı
 Siyasette kadınlar erkeklere oranla daha az olmalılar
 Kadınlar da erkekler kadar yer almalılar
 Kadınlar siyasette erkeklerden daha fazla yer almalılar

Aile (6 soru)

19.Ailenizi nasıl tanımlıyorsunuz?

- Milliyetçi Dindar Çağdaş Muhafazakar Liberal Atatürkçü

20. Aile üyeleriniz ile birlikte geçirdiğiniz vakitlerde temel tartışma konularınız ne olurdu?

- Dini konular Kültürel konular Ahlaki konular Siyasi konular
 Günlük konular

21. Ailenizden aldığınız değerler ile okuldan aldığınız değerler arasında bir çatışma yaşadığınız zaman hangi değerleri korumaya çalışırsınız?

- Ailemden aldığım değerleri korurum Okuldan aldığım değerleri korurum

22. Aile ile ilgili siyasi konularda karar verilirken daha çok kimin/kimlerin sözü geçiyor? Babamın Annemin İkiisi birlikte Tüm aile bireyleri birlikte

- Aile dışında akraba büyüklerin Kendim veririm, ailem bana karışmaz

23. Ailemin desteklediği parti ile benim desteklediğim parti aynıdır

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

24. Aileler kadınların siyasal toplumsallaşmasını erkeklere göre daha çok destekler.

Her zaman Genellikle Ara sıra Çok seyrek Hiçbir Zaman

Kitle İletişim Araçları (5 soru)

25. Gazetede, internette yer alan haberler ya da köşe yazarlarının yazılarına yorum veya mail atarak görüş aktarma.

Her zaman Genellikle Ara sıra Çok seyrek Hiçbir Zaman

26. Basında güncel siyaset ile ilgili çıkan haberleri izleme.

Her zaman Genellikle Ara sıra Çok seyrek Hiçbir Zaman

27. Siyasi konular hakkında bilgi edinmede en fazla kullandığınız medya aracı hangisidir ?

Televizyon Gazete Kitap Dergi İnternet

28. Televizyonda en fazla takip ettiğiniz program türü hangisidir ?

Eğlence Haber programları Siyasi içerikli tartışma programları

Magazin-Realite Spor

29. Sosyal medya en çok hangi amaçla kullanırsınız ?

Eğlence İletişim kurmak Siyasi olayları takip etmek Mail yollamak

Diğer

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	Asma, Adnan
Uyruğu	Türkiye Cumhuriyeti
Doğum tarihi ve yeri	23.12.1985 Kurtalan/SİİRT
Medeni hali	Bekar
Telefon	0507 577 47 05
Faks	
E-posta	adnasma342.aa@gmail.com

FOTOGRAFI

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Siirt Atatürk Anadolu Lisesi	2004
Üniversite-1	Uludağ Üniversitesi/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	2009
Üniversite-2	Anadolu Üniversitesi (A.Ö.F)/Uluslararası İlişkiler	2017
Üniversite-3	Akdeniz Üniversitesi/Hukuk 4. Sınıf	Devam ediyor
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Kamu Yönetimi	2019
Doktora		

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
10	M.E.B/ Antalya	Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

Yabancı Dil	

Yayın

Hobiler

Yüzme, Yürüyüş, Sinema, Tiyatro

le.ahbv.edu.tr

le.ahbv.edu.tr